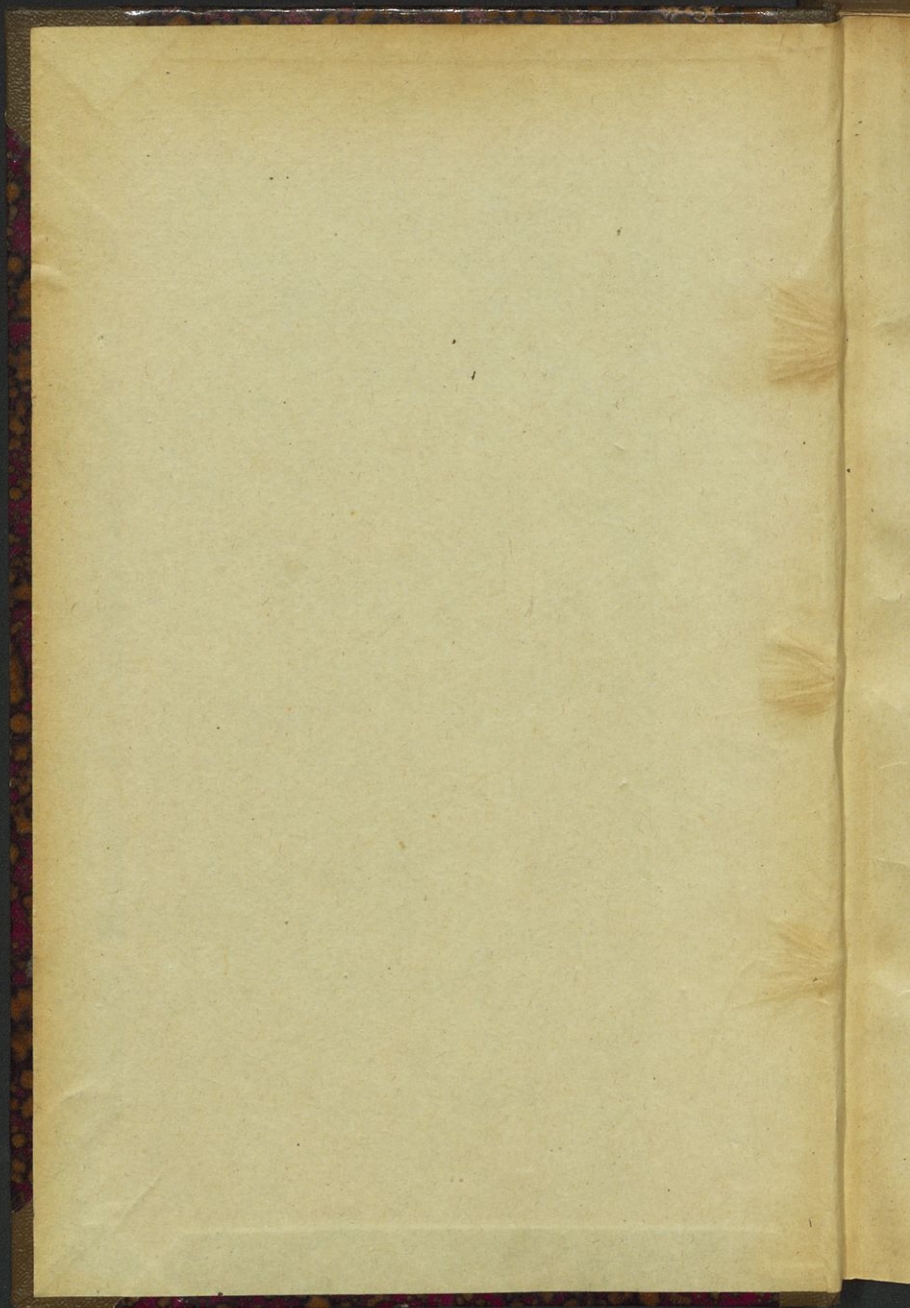

49263

229/92 G III / 69

NAZORNI POUK

LJUDSKI ŠOLI.

I. DEL.

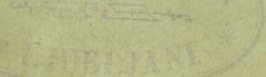
SPISAL
FRANČIŠEK GABRŠEK.

IZDALO IN ZALOŽILO
„PEDAGOGIŠKO DRUŠTVO“ V KRŠKEM.

V LJUBLJANI.

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“
1894.

NAZORNI POUK

v

LJUDSKI ŠOLI.

I. DEL.

SPISAL

FRANČIŠEK GABRŠEK.

IZDALO IN ZALOŽILO

„PEDAGOGIŠKO DRUŠTVO“ V KRŠKEM.

V LJUBLJANI.

NATISNILA „NARODNA TISKARNA“.

1894.

49263

Kazalo k I. delu.

	Stran
Predgovor	1
1. Prvi šolski dan	3
2. Šolsko orodje	11
3. Šolska soba	28
4. Šolska oprava	41
5. Hiša	53
6. Poslopja	64
7. Gospodarska poslopja	72
8. Pohošje	77
9. Pomizje	87
10. Kuhinjska priprava (posoda)	91
11. Jedi	98
12. Pijače	106
13. Človek po starosti in spolu	112
14. Obitelj	115
15. Rodbina	121
16. Obleka	125
17. Stanovi	134
18. Rokodelci	143
19. Orodje	155
20. Kmetijsko orodje	161
21. Konjska in volovska oprava	169
22. Orožje	173
23. Glasbila	178
24. Igrače	181
25. Mera	187
26. Denar (novci)	192
27. Dvorišče in vodnjak	196
28. Šolski vrt	199
29. Cerkev	203
30. Mesto in meščanje. Krško	210

	Stran
31. Gora	216
32. Gozd	220
33. Polje in travnik	223
34. Reka, železnica	227
35. Vas in vaščanje. Leskovec	238
36. Ljubljana. A. I. razred	243
B. II. razred	247
C. Okolica ljubljanska	255
37. Solnce, mesec in zvezde	259
38. Strani neba	263
39. Dnevni časi	266
40. Padavine	271

Predgovor.

Učni načrti za ljudske šole predpisujejo v 1. in 2. šolskem letu nazorni pouk. Ker do zdaj še nismo imeli v ta namen zbrane učne tvarine, podajam tu knjigo, katera prinaša v I. in II. delu praktiško učno tvarino za nazorni pouk v 1. in 2. šolskem letu, v III. delu pa teoretiško razpravo o tem predmetu.

Knjiga je prirejena po formalnih učnih stopinjah, katere najnovejši pedagogi priporočajo kot najboljše. Bistvo in primernost teh stopinj sem natančneje razjasnil v III. delu. Tu omenjam le toliko, da te stopinje olajšujejo učitelju in učencu vse delo.

Formalne učne stopinje so: 1. Napoved učnega smotra in priprava, 2. podavanje, 3. združevanje, 4. povzetje, pregled ali urejanje (shvatanje), 5. uporaba.

V nerazdeljenih šolah, kjer se poučujeta dva oddelka ob enem, stavljajo se lažja vprašanja manjšim, težja pa večjim učencem. Ondi pa, kjer je drugo šolsko leto ločeno od prvega, ne bode učitelju težko, da izloči primerno tvarino za 2. šolsko leto. Posamezne učne slike so obširneje zasnovane zaradi tega, da si more učitelj iz njih izbrati najprikladnejšo snov za svoje učence.

Viri tej knjigi so navedeni v III. delu, kjer govorim o metodiki nazornega pouka in o praktiški uporabi pričujoče knjige.

V Krškem, meseca novembra 1893.

Fr. Gabršek.

I. Prvi šolski dan.

I.

Učitelj prijazno vsprejme otroke. Pokaže jim, kam naj obešajo oblačila in kam spravljajo šolsko orodje. Posadi jih po velikosti v klopi. Potem začne:

Ljubi otroci, zdaj sedite vsak na svojem prostoru; semkaj sédite vselej, kadar pridete v šolo. Ti sediš v 1., ti v 2., ti v 3. klopi i. t. d. Mnoge izmed vas poznam že od lani: pa tudi nekatere novince že poznam. Ali nisi ti Zorka? Vida? Vladko? Zlatka? Stanko? Drugih pa še ne poznam, vendar bi rad izvedel, kako jim je ime, da jih bodem mogel klicati. Kako je tebi ime? „Živko.“ Kako pa tebi? „Božko.“ In tebi? „Svetka.“ Ali si rad prišel v šolo? Kdo pa si ti? Ti? — To so prav lepa imena. Zdaj pa poslušajte vi mali, kako bodo odgovarjali veliki učenci. Kako je tebi ime? „Meni je ime Milan.“ Ali ste slišali? On ni rekel: „Milan“, ampak: „Meni je ime Milan.“ Zdaj pa hočem vprašati še kako deklico. Kako je tebi ime? „Meni je ime Milica.“ Vidite vi mali, tako morate odgovarjati tudi vi. Torej poskusite! Kako je tebi ime? „Meni je ime Miško.“ To si „lepo“ povedal. Kako je tebi ime? „Janez.“ Ti pa nisi povedal tako lepo kakor Miško. Povej torej „lepo“. „Meni je ime Janez.“ Kako je tebi ime? „Meni je ime Martin.“ Kako je tebi ime? „Meni je ime Franjica.“ Tebi? „Meni je ime Marijca.“ I. t. d. Kdo hoče še povedati svoje ime? (Več učencev kliče ob jednom: „Jaz.“) To se mi ne dopada, da kličete vsi ob jednom. Kdor mi hoče povedati svoje ime, naj vzdigne roko. Vidite, tako-le! (Učitelj se vsede v klop in pokaže.) Torej, kdo mi hoče povedati svoje ime?

Zdaj ste „lepo“ pokazali. Tako morate vselej storiti, kadar koli mi hočete kaj povedati. Kako je torej tebi ime? Ti si sicer „lepo“ povedal, a ne glasno. Vidiš, oni-le v zadnji klopi te niso slišali. Jaz pa govorim tako glasno, da me vsakdo sliši in razume. Ali si me slišal ti v zadnji klopi? „Sem.“ Reci: „Slišal sem vas.“ Povej mi zdaj svoje ime prav glasno. Kdo mi hoče povedati svoje ime prav glasno in lepo? I. t. d.

Zdaj pa hočem vaša imena še jedenkrat imenovati. Kdor bode slišal svoje ime, naj vzdigne roko in naj reče prav glasno: „Tukaj.“ Torej: Vladko, Stanko, Živko, Milan, Janez itd. Stoj, tam-le vidim dve roki. Kako je tebi ime? „Meni je ime Janez.“ In tebi? „Meni je ime Janez.“ Torej sta dva Janeza v šoli. Kako pa bodeta vedela, katerega Janeza menim, kadar pokličem „Janez“? Spominjam se, da imaš ti, Janez, še neko drugo ime. Kako pa se ti pišeš? (Ako učenec ne ve, vpraša učitelj:) Kako je ime tvojemu očetu? Materi? Čegav si? Ali imaš bratca? Sestrico? Ali je bratec manjši od tebe? Večji? Koliko bratcev imaš? Sestric? Kako se pišejo tvoj oče? (Ako učenec tudi tega ne ve, pove učitelj:) Ti se pišeš Slavko J. Kako pa se ti pišeš? Ti? Ti? Koliko imen imaš torej ti? Ti? Ti? Zdaj vam pa hočem povedati, kako ste dobili te dve imeni. Vidite otroci, vi ste že precej veliki; a niste bili vedno taki; nekdaj ste bili še prav majhni — v plenicah. Takrat še niste znali govoriti, ne kruha jesti (pridni otroci jedó zeló radi kruh), tudi še niste mogli hoditi v šolo. Česa še niste mogli? Ko ste bili še v plenicah, nesli so vas v cerkev in gospod župnik, kateri v cerkvi mašujejo in pridigujejo, vas so krstili. Rekli so: „Krstim te za — Janeza.“ „Krstim te za — Marijco.“ To ime ste prejeli pri sv. krstu, zato se imenuje krstno ime. Imenuj mi svoje krstno ime! Ti! Ti! Pozneje ste postali večji, tedaj so vas klicali še drugače. Rekli so: „To je Janez J.“ „To je Martin J.“ „To je Rezika J.“ „To je Nežika J.“ To ime imajo tudi vaš oče, vaša mati, vaši bratje in sestre. To ime imate pri krstnem imenu,

zato se imenuje priimek. Imenuj mi svoj priimek! Ti! Ti! Vidite, otroci, vi imate torej dve imeni, krstno ime in priimek. Povej mi obe svoji imeni! Ti! Ti! Ti! Povej samo krstno ime! Samo priimek! Ti! Ti! Ker ima to ime vsa vaša rodbina, imenuje se tudi rodbinsko ime. Povej svoje rodbinsko ime! Ti! Ti! Ti! Kadar bodem hotel vedeti obe tvoji imeni, porečem kar kratko: Kako se ti pišeš? „Pišem se Mihec J.“ Kako pa ti? Ti? Ti? — Kako pa te kličejo tvoj oče? Tvoja mati? Tako te bodem klical tudi jaz. Tebe, Janez, moram pa poklicati po priimku. Kako te bodem torej klical? In tebe? Tebe? Tebe?

Zdaj pa prav ravno sedite! Tako-le! (Učitelj pokaže.) Zdaj pa vstanite in prav ravno stojte kakor vojaki! (Učitelj pokaže.) Lepo je, če otroci ravno stojé ali sedé kakor sveča in se povsod lepo vedejo. Zdaj zopet sedite! Kadar je treba, da vsi vstanete, morate paziti kakor vojaki na svojega častnika. Vstati morate vsi najedenkrat. Glejte náme! Kadar porečem: „Vstanite—vstani!“ morate vsi na mah vstati, toda šele na drugo besedo. Vstati morate tudi tedaj, kadar pridem v šolo ali pojdem iz šole. Stati morate tako dolgo, dokler vam ne velim, da sedite. Ravno tako vstanite, kadar pride kdo drugi (katehet, nadučitelj, nadzornik itd.) v šolo, če kdo govori z vami ali vas kaj izprašuje. Kadar pa porečem: „Sedite—sedi!“ morate se na drugo besedo vsi najedenkrat in mirno vsesti. Poskusimo! Vstanite—vstani! Sedite—sedi! Vstani! Sedi! — Dobro, vidim, da ste pridni otroci. Kadar porečem: „Pozor!“ morate vsi gledati náme. Torej: Pozor! — Zdaj hočem poskusiti, če še vem vaša imena. Vladko v 1. klopi. vstani! Sedi! Mihec, vstani! Sedi!

Denite roki na klóþ! J. v 2. klopi na konci, pokaži roko! Kadar porečem: „Roki—kvišku!“ vzdignite jih vsi ob enem. Kadar pa velim: „Roki—dol!“ precej jih spustite. Vstani! Roki—kvišku! Roki—dol!

Položite roki na glavo—polaži! Roki na—klop! Roki stegnite prédse—stegni! Jedno roko v drugo—deni! Roki na—klop! Roki na—mizo! Roki sklenite—skleni! Roki

na—klop! Roki stegnite záse—stegni! Plosknite z rokama—ploskni! Primate se za nos—primi! Jedno roko—kvišku! Roko na—klop! Drugo roko prédse—vzdigni! Roko na—klop! Roki pod—klop! Roki na—klop! Glejte v mene—glej! Glejte proti durim—glej! Glejte v okno—glej! Roki nad glavo—vzdigni! Sklenite roki nad glavo—skleni! Roki narazen—deni! Sedite—sedi! Nogi pomolite prédse—pomoli! Nogi záse—pomoli! Prste kvišku—vzdigni! Prste na—klop! Vzdignite kvišku ta prst—vzdigni! Oni prst—vzdigni! Prikimajte z glavo—kimaj! Odkimajte z glavo—kimaj! Poglejte v peč—glej! Poglejte na šolsko tablo—glej! Poglejte na mizo—glej! Zasmejajte se vsi ob jednom! Vidite, koliko že znate.

(Te in jednake vaje dela učitelj z otroci vred. Take vaje se ponavljajo vsak dan, sosebno kadar so otroci utrujeni ali nepazljivi.) Vi hodite zdaj v šolo. V šoli se učite, zato se imenujete učenci. Kaj si torej ti, Pavel? „Učenec.“ Reci: „Učenec sem.“ Kaj si ti, Peter? Deklice so učenke. Kaj si torej ti, Anica? „Učenka sem.“ Recite vi dečki: „Učenci smo.“ Ve deklíce: „Učenke smo.“ Kdor hodi z vami v šolo, ta je vaš součenec, vaša součenka. Milan, imenuj mi kakega součenca! „Jakec je moj součenec.“ Režika, imenuj mi kako součenko! „Katica je moja součenka.“

Učenci morajo biti v šoli mirni in pazljivi, svojim součencem pa postrežljivi. Taki učenci se imenujejo pridni učenci (pridne učenke). Kdo hoče biti priden učenec? Priden učenec sedi v šoli ravno, roki ima na klopi, a s hrbtom je naslonjen na naslonilo. Kadar ga pokličem, prav hitro vstane in potem prav ravno in mirno stoji in glasno govori. Pokažite s prstom vsak svoje sedalo! Naslonilo! Dobro! Sedite mirno!

Pridni otroci radi poslušajo lepe povesti. Ali mi zna kdo povedati kako povest? (Ako kdo ve kaj povedati, naj pripoveduje, kakor zna in more.)

Ker ste bili danes pridni, hočem vam tudi jaz povedati neko lepo povest. Pozor! Na tej podobi vidite dva psa.

Prvi se imenuje Rujavček, drugi pa Belček. Kako se imenuje prvi? Kako drugi? Belček je nekdaj dobil v kuhinji kost. Ker pa ni bil ravno lačen, ni je takoj oglodal, ampak jo hoče shraniti za drug čas. Splazi se torej za hlev in tam zakoplje kost v nekem kotičku. Sosedov Rujavček pa vidi od daleč Belčka, ko nese mimo kost, a ne vidi, kam jo je skrnil. Rujavček bi bil rad izvedel, kje je kost, da bi jo ukradel in oglodal. Pride torej k Belčku in mu reče:

„Belček moj, poslušaj me!
Nekaj skrivno vprašam te:
Kam si lepo kost dejal,
Da ne bo je tat ukral?“

Gospod Belček pa ni bil tako neumen. Poznal je Rujavčka in vedel, da je tat, ki mu hoče kost ukrasti in oglodati. Zato reče Rujavčku:

„Kam sem skrnil jo, ne povem,
Da si zvit, to dobro vem.“

Rujavček, pes hudoben, gre iskat, išče dolgo, voha in koplje. Tam za hlevom vender najde zakopano kost. Že jo drži v svojem gobci, kar priteče Belček, zgrabi ga za vrat in strese ter mu pravi: „Greš ti, hudi tat!“ Rujavček cvili in teče domov, kar ga nesó noge.

Ali vam je všeč ta povest? Kako se imenujeta ta dva psa? Kdo je dobil v kuhinji kost? Kdo mu jo je ukradel? Katerega imate najraje?

Veseli me, da že toliko znate. Zato bodi za danes dovolj. Zdaj smete iti zopet domov. Pridni otroci hodijo vsak dan in vedno o pravem času v šolo. Ker ste tudi vi pridni otroci, zato pridite popoldne (jutri) ob . . . uri zopet v šolo. Kam se bodeš vsedel popoldne (jutri)? Zraven katerega součenca? Popoldne (jutri) prinesite seboj táko-le ploščico in takó-le dolgo porezano pisalo. K ploščici pa privežite tukaj-le takó-le dolgo nitko, na nitko pa táko-le gobico ali cunjico (krpo), da bodete ž njo pobrisali ploščico. Pridni otroci ne brišejo ploščice s prsti. Materi pa recite, naj vam dajo še drugo cunjico, s katero bodete posušili

mokro ploščico. Kaj bode te popoldne (jutri) prinesli seboj? Kaj še?

Vstanite — vstani! Sedite — sedi! Vstanite — vstani! Vzdignite roki kvišku — vzdigni! Roki na — klop! Molimo! Vzemite svoja oblačila! Idite prav tiho po dva in dva! Najprvo gredó otroci iz te, potem iz one klopi! Poskusimo še jedenkrat! Še nekaj! Pridni otroci hodijo iz šole in v šolo vedno prav tiho, nič ne vpijejo in ne razgrajajo. Ali ste razumeli? Z Bogom!

II.

Veseli me, da ste zopet prišli. Ali ste vsi dobro spali? Prav vesel sem, da nikogar ne manjka. (Ali:) Tam pa manjka Jožka I. Bolan je. Njegov oče mi je poslal pismice. Prav žal mi je. Kadar bode te bolni, recite svojemu očetu ali materi ali starejšemu bratcu ali sestri, naj mi pridejo to povedat ali pa naj koga pošljejo k meni; tudi mi lahko pišejo. Ni lepo, ako učenec izostane iz šole, pa se nič ne opraviči. Sklenite roki! Molimo!

Bog ve, če vas še poznam po imenu. Janez, Jožek, Milica, Anica, vstani! Sedi! O kom sem vam pripovedoval včeraj (dopoldne)? Ali vam je dopadla ta povest? Ali bi jo radi slišali še jedenkrat? Kako se imenuje ta pes? Kako drugi? Pozor! Belček je nekda j dobil . . . (Učitelj pripoveduje z istimi besedami.) Kateri pes je dobil v kuhinji kost? Kam jo je zakopal? Kateri jo je ukradel? Kako je Belček kaznjeval Rujavčka?

Ali ste vsi prinesli ploščice seboj? Pokažite jih! Ali imate tudi gobico (cunjico) privezano? Ali imate še jedno cunjico, da bode te posušili ploščico? Ali imate tudi dolgo pisalo? Kdo ima najdalje? — To je pa res lepo. Denite ploščico in pisalo pod klop! Sedite prav ravno! Pozor! Včeraj ste slišali, da morate v šoli ravno sedeti in glasno govoriti. Danes vam hočem pokazati, kako bode te ploščico devali na klop in pod klop. Ko ste jo poprej ven vzeli, preveč ste ropotali; to pa ni lepo. Pridni otroci denejo

ploščico v treh časih na klop. (Učitelj se vsede v klop in pokaže: 1, t. j. ploščica se prime z obema rokama; 2, t. j. ploščica se vzdigne kvišku; 3, t. j. ploščica se položi tiho na klop ali pod klop. Učitelj pokaže še nekolikokrat.) Poskusite! Ploščice na klop, 1—2—3! Ploščice pod klop, 1—2—3! (To se večkrat ponavlja.) Tako je lepo!

S katero roko delaš križ? Katera roka je to? „Desna.“ S katero roko ješ? Vzdigni tisto roko, s katero držiš žlico pri jedi! S katero roko držiš kupico, kadar piješ? S katero roko lučaš kamenje? S katero roko (in prstom) žugajo oče, kadar lučaš kamenje? Katero roko sem vzdignil? V kateri roki držiš pisalo, kadar pišeš? Katera roka je to? Vzdigni jo! Vzdigni levo roko! Vzdignite vsi desno roko! Vsi levo roko! Desno! Dol! Levo! Dol! Ali sediš v klopi na desni ali levi strani? Kje sedi tvoj sosed? Na kateri strani so te klopi? Na kateri one? Na kateri strani zraven tebe stojim jaz? Kdo sedi zraven I. na desni strani? Na levi strani? Pokaži z roko na desno stran! Na levo stran! Denite desno nogo naprej! Vzdignite obe roki gor! Dol! Primate se za desno uho! Za levo uho! Zamižite z desnim očesom! Z levim očesom! Vzdignite desno ramo! Levo ramo! Ali imate tudi desni, levi nos? Usta? Pokaži desno stran šolske table! Levo stran ploščice! Denite desno roko na desno oko! Levo roko na levo uho! Desno roko na levo ramo! Levo roko na desno uho! Pokaži desno steno! Levo stran! I. t. d.

(Jednako se vadi: zgoraj, spodaj, spredaj, zadaj, sredi, na levo zgoraj, na desno spodaj, med, pod, zraven ali poleg itd.). Vzdignite roki kvišku! Raztegnite prste! Dol! Vzdigni palec desne roke! Vzdigni kazalec! Vzdigni sredinec! Prstanec! Mezinec! (To se ponavlja večkrat. Otroci se naučé, kako se imenujejo prsti na rokah.) Zapomnite si! Ta pravi: „Pijmo!“ Ta pravi: „Jejmo!“ Ta pravi: „Kje bomo dobili?“ Ta pravi: „Repo bomo pulili!“ Ta pravi: „Jaz bom pa povedal očetu in materi!“ Ponovi! Ti! Ti!

Ali si danes umil roke? Pokaži jih! Vsak priden otrok si vsak dan zjutraj umije roki, obraz in vrat, osnaži si

čevlje in obleko. Kdo te je počesal? Kaj si jedel doma, predno si šel v šolo? Kaj si dejal v torbico? Kaj so ti mati še dejali v torbico? Kaj mislim? „Robec.“ Ali imate vsi žepne robce? Kaj si rekel materi, ko si odšel v šolo? Ali si koga pozdravil na poti? Kaj si vzel z glave? Znance in stare ljudi morate pozdravljati. Kaj storé dečki? Take otroke ima vsak rad; taki so uljudni. Tudi v šoli pozdravite součence, ki so že pred vami prišli v šolo.

Počesane in snažne otroke imam rad. Večkrat bodem pregledal vaše roke, robce, čevlje itd, če je vse čisto. Kadar je po poti blato, osnažite čevlje na železu ali slamnici pred durimi.

(Na tak in enak način navaja učitelj učence k redu in snagi, uči jih, kako se jim je vesti v šoli in zunaj šole, kdaj naj prihajajo v šolo, kako naj se vedejo pred šolo, kako naj pozdravljajo, kaj naj rekó pri pozdravu, kako se morajo odkriti, kako naj prosijo na stranišče, kaj naj delajo med dopoldanskim in popoldanskim poukom itd. Pri tem bodi učitelj resen, toda ljubeznjiv in mil. Take vaje trajajo dalje časa in tudi vse leto). Ploščice na klop: 1-2-3! Roki na—klop! Pozor! (Učitelj pokaže ploščico in reče:) To—je—ploščica. Recite to vsi! (Otroci vpijejo vse vprek, nekateri počasi, drugi hitro). Otroci, to se vam pač ni dopadlo. Meni tudi ne. Hočem vam pokazati, kako morate to govoriti. (Učitelj vzdigne roko in jo pri vsaki besedi povesi.) To—je—ploščica. Zdaj vsi! „To—je—ploščica!“ Še jedenkrat! Še! Pokažite gobico! Recite: To—je—gobica! Ravno tako: To—je—pisalo! To—je—roka! To—je—glava! To—je—nos! Itd.

Kadar vas bodem izpraševal to in ono, naj vzdigne roko, kdor bode vedel in znal odgovoriti! (Učitelj pokaže, kako je vzdigniti roko.) Drugače pa morate tiho biti.

Kaj si že danes jedel? Kje? Kje pa ste zdaj? „Zdaj smo v šoli.“ Kaj delate v šoli? Kdo vas uči? Kaj sem torej jaz? Kako me bode te torej imenovali? Kako pozdravljali?

Zdaj vas hočem nekaj vprašati. Kdor zna odgovoriti, naj vzdigne roko.

Kdo ne jé jabolk? (Kdor jih nima). — Če kvišku vržeš, belo je, če pade na tla, rumeno je? Kaj je to? (Jajce.) — — Kdaj je meso najbolje? (Kadar je na mizi).

Ploščice na klop: 1-2-3! Položite levo roko na ploščico, z desno roko pa primite pisalo, potem se primaknite k ploščici, kakor bi hoteli kaj narisati. Vsak naj nariše, kar zna. (Učitelj popravlja in uči, kako morajo držati roke, ploščice, pisala in prste, kadar rišejo.)

Za danes dosti! Ali hočete jutri zopet priti v šolo? Prinesite seboj ploščico, dolgo in porezano pisalo, mokro gobico in cunjico, umijte si roke, obraz, vrat in noge. Počesite si lase in osnažite čevlje. Prinesite seboj tudi robec za nos. Vsak naj nekaj nariše na ploščico in mi jutri prinese pokazat. Molimo! Z Bogom!

2. Šolsko orodje.

Danes si hočemo ogledati stvari, katere rabite pri pouku. Poprej pa vam hočem povedati povest, kako se je prepirala ploščica z gobico in pisalom!

Ploščica, pisalo in gobica so se prepirale, katera izmed njih je najkoristnejša. Ploščica je ošabno gledala na pisalo in gobico rekoč: „Jaz sem gospa, a ve ste mi slugi.“ — „Nikakor nisve in tudi nečeve biti“, odgovorite pisalo in gobica.

„Jaz sem gospod“, reče pisalo, „ker napišem na ploščico, kar koli hočem. Jaz imam modro glavo, ker pišem in računim.“

„Ne povišujte se!“ reče gobica. „Najmočnejša sem jaz. Kar ti, pisalo, napišeš, to jaz precej izbrišem.“

Tako so se prepirale še nadalje. Skoro bi mislili, da ne bode konca prepira. Med tem pride učenec in reče: „Ploščica, pisalo in gobica, jaz vas vse troje jednako cenim, vse tri morate služiti meni!“

To izrekši, vzame gobico, pobriše ž njo ploščico in napiše nánjo:

Kdor mnogo govori,
Veliko vreden ni!

Pokaži mi one tri stvari, katere so se prepirale! Katera je ploščica, katera pisalo in katera gobica?

1. Ploščica, pisalo, gobica.

I. Kaj je to? To je ploščica. — Zakaj si prevrtal ta le les? — Kaj si privezal na nitko? — Ali se ta ploščica rada ubije? — Kdaj? — S čim bodeš pisal na ploščico? — Pokaži pisalo! — S čim bodeš izbrisal, kar bodeš napisal? — Pokaži gobico! — Kar bodete napisali na ploščico, to bodete pozneje tudi brali. Na ploščici bodete tudi računili, risali.

II. Koliko oglov ima ploščica? — Kakšna je torej? Štiriogлата. — Koliko stranij ima? — Koliko je daljših, koliko krajših? — Ploščica je torej daljša nego širja; ploščica je podolgovato štiriogлата. — Kakšne je barve? Črne. — Kaj vidite na njej? Rudeče črte. — Takih črt nimajo vse ploščice. Kdor jih na svoji ploščici še nima, temu jih bodem jaz potegnil. — S čim? Z nožem. — Čemu so črte? — Iz česa je ploščica? Iz kamena — Tak kamen se imenuje skrilj. — Iz česa je torej ploščica? — Skrilj je podoben plošči. — Kakšno ploščo ima torej ploščica v sredi? Skriljno ploščo. — Kakšna je ploščica? Skriljna.

Skrilj leži v zemlji. Izkoplje se v velikih kosih. — Kdo koplje? Rudar. — Kdo ga je že videl? — Kakšen je? — Velike kose razkoljejo na plošče. Ž njimi včasih pokrivajo hiše. — Kako se imenuje taka streha? — Kakšne je barve? — Kakšne strehe imajo rudečo barvo? Iz opeke. — Potegni z roko po ploščici! Kakšna je? Gladka in trda. — Zakaj je gladka? Ogladijo jo. — Kje? V tvornicah. — Kakšna pa je skriljna streha? Hrapava.

Iz česa so še ploščice? Iz papirja. — Kakšna je taka ploščica? Papirnata. — Kakšne so torej ploščice? Skriljne in papirnate. — Iz česa so še? Iz ploščevine.

Skrilj ali papir pa še ni vsa ploščica; to je le jeden del ploščice. — Kaj ima ploščica na okoli? Okvir. — Ploščica je torej vdelana v okvir. Jeden del ploščice je skrilj, drugi pa okvir. — Koliko oglov ima? — Štej jih! — Potiplji, kakšen je okvir? — Iz česa je okvir? — Ploščica ima torej

lesen okvir. — Čemu je okvir? — Kdo ga naredi? — Iz česa? Iz jelke. — Koliko delov ima okvir? — Štirje deli pa niso z žebli zbiti drug k drugemu, ampak so vdejani drug v drugega. — Zakaj? — Kako so še pritrjeni? Zlep-ljeni. — Imenuj še kako reč, ki ima okvir! Okno, duri, podoba, zrcalo. — Kaj ima okvir še na koncih? — Ploščevino — Kdo naredi ploščevino? Klepar.

Kaj je to? Pisalo. — Iz česa je pisalo? Iz skrilja. — Kakšne je barve? — S čim je večkrat ovito? S papirjem — Zakaj? — Kakšne barve je tako pisalo? Pisane.

Kaj je to? Gobica. — Potiplji gobico! — Kakšna je? Mehka — Stisni jo! — Kaj je v gobici? Voda. — Kakšna je torej gobica? Mokra. —

III. Ali so vse vaše ploščice jednake? — V čem so jednake? Vse imajo okvirje. — Kaj še? Rudeče črte. — Po koliko oglov imajo vse? — Štiri strani niso vse jednako dolge. — Pokaži dve daljši strani! — Dve krajši! — Kakšna je torej ploščica? — Katere reči so tudi podolgovato štiri-oglate? Okna, duri, mizna plošča. — Iz česa so vse ploščice? — Ali so tudi v tem vse jednake? — Ali imate vsi luknjice na okvirji? — Kakšna je nova ploščica? — In kakšna je stara? — Ali so vse jednako velike? — Katera ima več črt? — Katera manj? — Katera jih nima še nič? — Za katero so oče plačali več? — Zakaj je to skriljna plošča? — Kje je steklena plošča? — Kakšno je pisalo na konci? Porezano. — Ali je tvoje pisalo dolgo ali kratko? — Kakšno mora biti vsako pisalo? — Kaj ima gobica? Luknjice. — Kje se dobi goba? — Ali so vse jednako velike? — Kakšna je tvoja? — Kakšne je barve? — Kje je? Privezana.

IV. To je ploščica Ploščica je skriljna ali papirnata. Ploščica je črna, ima rudeče črte, lesen okvir in štiri ogle. Na ploščico pišemo, računimo, rišemo; iz nje tudi beremo. Na ploščico pišemo s pisalom. Pisalo je porezano, dolgo in skriljno. Z gobico brišemo. Gobica je mehka in mokra

V. Kakšne barve je ploščica? — Kakšne črte ima? — Koliko oglov ima? — Zakaj mora biti črna? — Kakšne so še? — Kakšne barve je okvir? — Čemu je okvir? — Kaj je iz skrilja? — S čim pišemo na ploščico? — Iz česa je pisalo? — Kakšne je barve? — Kakšne barve je ono, kar napišemo na ploščico? — Kakšne barve so črke in črte? — Kakšno je pisalo na konci? — Zakaj je porezано? — S čim porežeš? — Kakšno mora pisalo še biti? — Kaj se zgodi, ako pade ploščica na tla? — Ako pade pisalo na tla? — Zakaj? — Kakšno je? Razlomljivo. — Kaj je še razlomljivo? — Kaj še? Steklo, krožnik, lonec itd. — Kaj se raje zlomi, ploščica ali pisalo? — Čemu ima ploščica luknjo? — S katero roko držiš pisalo, kadar pišeš? — Kako moraš držati pisalo? (Učitelj pokaže.) — Kaj storiš z levo roko pri pisanji? — Kako moraš sedeti pri pisanji? — Zakaj? — Čemu je gobica? — Kaj ima gobica?

Pazite na ploščice in na pisala, da vam ne padejo iz rok in se ne zdobé. Vaši stariši vam ne morejo kupovati vedno novih ploščic in pisal. Pisal ne smete v šoli porezovati; to storite doma. Pridni otroci imajo vedno mokro gobico, katero že doma zmočijo.

Naredite s pisalom črto na ploščico! Vidim, da znate že črte delati; to me veseli. Pobrišite zdaj to črto! Posušite jo s cunjico! — Kaj imajo pridni otroci še? Cunjico. — Čemu je cunjica? — Kdor ne more kupiti gobice, prinese naj vsaj cunjico. Potem ima dve cunjici. Pridni otroci ne pljujejo na ploščico in je ne brišejo s prstom, rokavom ali predpasnikom, ampak z gobico in cunjico; sicer bi si umazali prste. Umazanih otrok pa nikdo nima rad. Imejte vedno snažno ploščico. Če je umazana, umijte jo z vodo in milom.

Kje rabiš ploščico največkrat? V šoli. — Kaj je torej ploščica? Šolsko orodje — Zakaj? — Kaj delaš na ploščici? — Kako orodje je torej še? Pisalno orodje. — Zakaj? — Ker se na njej učiš, zato je tudi učna priprava. — Kaj je torej ploščica? — Kaj pa je pisalo? — Gobica? — Cunjica?

2. Papir.

I. Tvoj brat je v II. razredu. Na kaj piše on? — Ali imaš tudi ti papir? — Kaj si narisal nanj? — Kje si ga kupil? — Ali je tvoj brat tudi tebi dal papirja? — Ali ti je dal vsega? — Kaj je storil s papirjem? Prerezal ga je. — Ti si risal na papir; kaj pa je storila sestra ž njim? — Pisala je stricu list.

II. Glejte papir! — Koliko listov vidiš? — To je pola. — Kaj je pola? — Kakšni so listi? — Štirioglati? — Kakšne so barve? — Bele. — Kakšne še? Rudeče, zelene, rumene, modre, črne, pisane. — Potiplji liste in povej: Kakšni so? Gladki in tanki. — Papir se dela iz cunj, perja, lesa, slame i. t. d. — Iz česa se dela papir? — Čemu nam je papir? — Kako se imenuje tak papir? Pisalni papir.

III. Koliko listov ima ta papir? — In ta? — Koliko listov ima vsaka pola? — Koliko pol sem položil na mizo? — Ali so vse jednake? — Katera je večja? — Katera je največja? — Kakšne barve je katera? — Ali so vsi listi štirioglati? — Potiplji, katera pola je najdebelejša? — Kakšne so vse? Gladke. — Katero polo bi imeli vi najraje? — Zakaj rudečo? — S čim moremo vsako polo prerezati? — Kakšne so te pole? Čiste in gladke. — Kakšne pa so one? Popisane in zložene. — Kakšen je ta papir? Trd. — Kako se imenuje? Lepenka. — Čemu je? — Kakšne je barve? — Kaj je glajše, lepenka ali pisalni papir? — Kaj je mehkejše, pisalni ali svilnati papir?

IV. To je papir. Na papir pišemo. Papir se dela iz cunj, slame, lesa i. t. d. Papir je bel, rudeč, zelen, rumen, moder, črn, pisan i. t. d.

V. Čemu nam je papir? — Iz česa se dela? — Kje ga kupimo? — Kakšne je barve? — Ali so vse pole jednako velike? — Kdo je imel majhne pole? — Kaj je pisal nánje? List. — S čim je posušil, kar je napisal? S sipo, pivnikom. — Kje dobiš sipo? — Kakšna je? — Kakšen je pivnik? — Kaj pije? — Kaj je papir? Šolsko ali pisalno orodje, učna priprava.

3. Pero, peresnik, peresna zaklepnica, črnilo, črnilnik.

I. Česa potrebuješ še razen papirja, ako hočeš pisati? Peresa. — Ali moreš s samim peresom pisati? — Česa še potrebuješ? Peresnika. — V kaj pomočiš pero? V črnilo. — Kje kupiš te stvari? — Kje jih hraniš? V zaklepnici. — Kaj imaš še v zaklepnici? — V čem je črnilo? V črnilniku.

II. Koliko ostij ima pero? — Kje je razkljano? V sredi. — Kakšne je barve? Bele. — Kakšne še? — Iz česa je to pero? Iz železa. — Tako železo imenujemo jeklo. — Iz česa je torej pero? — Kakšno je? — Kakšen je ta peresnik? Okrogel in gladek. — Kakšen je tvoj? — Kakšne je barve? — Kakšne še? — Iz česa je spodnji del? — Kaj se vtakne vanj? — Imamo tudi gosja peresa — Glejte, to je gosje pero! — Zakaj ga imenujemo tako? — Iz česa je peresna zaklepnica? — Iz česa še? — Kakšna je? Okrogla, oglata, otlá. — Kakšne barve je črnilo? — V čem imaš črnilo? V črnilniku. — Iz česa je črnilnik? — Kakšen je torej? Steklen.

III. Glejte pero! — Koliko ostij ima vsako pero? — Kje je vsako razkljano? — Ali ste obe te peresi bele barve? — Kakšno je to? — Kakšno pa je ono? — Iz česa so vsa tri peresa? — Kam moraš vsako vtakniti? — Kakšne barve je ta peresnik in kakšne je oni? — Iz česa je pri vsakem peresniku spodnji del? — Kako se imenuje to pero in kako ono? — V kaj pomočimo pero? — Kdo naredi zaklepnico? — Kje se delajo peresa? V tvornici. — Kdo naredi peresnik? — Iz česa je črnilo? — Kako se naredi? — Iz česa je črnilnik? — Kje se delajo črnilniki? — Čemu je pero? — S čim še pišemo? S pisalom. — Na kaj pišemo s pisalom? — Kakšni ste pero in pisalo na konci? Ostasti. — Kaj se zgodi z obema, ako ju spustiš po klopi? Takate se. — Kakšni ste obe? Okrogli? — Kaj je še okroglo? Krogla. — Kaj delamo z obema?

IV. S peresom pišemo na papir. Imamo jeklena in gosja peresa. Jekleno pero vtaknemo v peresnik in pomočimo v črnilo. Črnilo je v črnilniku. Peresna zaklepnicaja je lesena, okrogla in otla. Vanjo spravljamo pisala, peresa i. t. d.

V. S čim pišemo? — Čemu je torej pero? — Na kaj pišemo? — Na kaj pa pišemo s pisalom? — V kaj vtaknemo pero? — Kje kupimo te stvari? — Brez česa ne bi mogel biti peresnik? — Kaj moramo storiti s peresom, kadar nehamo pisati? — Kdaj se pokvari pero? — S čim ne smete pomazati peresa? — S čim posušiš, kar si napisal? S sipo. — Iz česa je sipa? — Kje jo dobiš? — S čim še posušiš? S pivnikom. — Kakšen je? — Kaj spravljaš v zaklepnicu? — V čem je to črnilo? — V čem je ono?

Kaj je pero, peresnik, zaklepnicaja, črnilo, črnilnik? Šolsko ali pisalno orodje, učna priprava.

4. **Svinčnik, ravnilo.**

I. S čim še pišemo? — Na kaj pišemo s svinčnikom? — Kaj sem naredil na papir? Črto. — Kaj na šolsko tablo? — S čim? — Česa ti je treba, da potegneš ravne črte? Ravnila. — Kje kupiš te stvari?

II. Kakšen je svinčnik? Okrogel. — Kakšen še? — Kakšen je na konci? — Čemu je? — S čim ga porežemo? — V kaj je svinčnik vdelan? — Kakšne je barve? — Kakšne barve je les? — Kakšno je ravnilo? Dolgo, ravno. — Kakšno še? Oglato. — Iz česa je ravnilo? — Kdo ga je naredil? Strugar. — Čemu je luknjica na ravnilu?

III. Kakšen je ta svinčnik? Oglat. — In oni? Okrogel. — S čim priostrimō vsakega? — Kakšne barve je ta-le svinčnik? — A oni? — Potiplji, kakšen je? Gladek. — In oni? — Kakšno je to ravnilo? Oglato. — Potegni ob robu! — Kakšno je še? Gladko, dolgo. — Kakšno je ono? Zlikano. — Čemu je ravnilo? — S prosto roko ne moremo potegniti ravnih črt; zato rabimo ravnilo. — Kakšno je torej? Ravno.

IV. S svinčnikom pišemo na papir. Svinčnik je porezan in v les vdelan. Z ravnilom vlečemo ravne črte. Ravnilo je ravno, leseno, gladko.

V. S čim še pišemo? — S čim vlečemo ravne črte? — Kje kupimo svinčnik in ravnilo? — S čim priostrimo svinčnik? — Kdaj postane svinčnik krajši? — Kje shranimo svinčnik? — Ravnilo? — Kaj sta svinčnik in ravnilo? Šolsko ali pisalno orodje, učna priprava.

5. Šolska tabla, stojalo, kreda.

I. Tu vidite veliko desko! — Kako jej pravimo? Tabla. — Ali imate doma tudi tako tablo? — Kje je postavljena? Na stojalu. — Ali jo morem vzeti domov? — Zakaj ne? Ker je prevelika. — Kje torej ostane? V šoli. — Kako se zato imenuje? Šolska tabla. — Kakšne table poznaš? Skriljne, ploščevinaste in šolske table.

Glejte, kakšna je? Težka. — Kaj delajo učenci na tabli? Pišejo itd. — Pridi sem in izbriši, kar je narisano! — S čim si izbrisal? — Ako tu spodaj nekaj napišem, ne vidijo tega učenci v zadnji klopi. — Kaj moram storiti, da bodo videli? Vzdigniti tablo. — Zakaj je tabla spredaj?

II. Koliko strani ima šolska tabla? — Kje so? Zgoraj, spodaj, na desni, na levi. — Kakšne črte obmejujejo šolsko tablo? Ravne. — Kako ležite zgornja in spodnja stran? Vodoravno. — Desna in leva stran? Navpično. — Kateri strani ste jednaki? Nasprotni. — Kateri ste nejednaki? Druga ob drugi ležeči. — Izmeri daljšo stran! — Koliko meri krajša stran? — Dolgost in širokost. — Koliko oglov ima šolska tabla? — Kje je ogel? — Kje se stikate dve strani? — Kakšna je torej? Oglata, štirioglata. — Kakšne je barve? — Ali je velika ali majhna? — Potiplji z roko po njej in povej, kakšna je? Gladka in trda. — Kdo je naredil šolsko tablo? — Iz česa je? — Kakšna je torej? Lesena. — Kaj vzame mizar, kadar dela šolsko tablo? Deske (žaganice). — Šolska tabla obstoji iz več delov, ki se trdno sprimejo. Na levi in desni strani so obrobljeni z latvami. — Kaj stori mizar z deskami? Prežaga jih gladko,

postruži, zlepi in zloži; potem jih ob straneh obje z latvami, črno pološči in potegne rudeče in vodoravne črte. — Čemu so rudeče črte? — Čemu je tabla? — Iz česa je ta-le šolska tabla? — Kakšna je torej? Platnena.

Na čem stoji (sloni) šolska tabla? Na stojalu. — Kaj ima stojalo? Noge, luknje in kline. — Koliko nog ima stojalo? — Koliko luknjic? — Koliko klinov? — Kakšne barve je stojalo? — Kakšno je stojalo? Visoko. — Kdo ga je naredil? — Iz česa? — Čemu so luknjice? — Čemu so klini? — Čemu je več luknjic? — S čim pišemo na šolsko tablo? S kreda. — Kakšna je kreda? Oglata. — Kakšne je barve? — Potiplji kreda; kakšna je? Mehka.

III. Iz česa ste šolska tabla in stojalo? — Kaj lahko storimo s šolsko tablo na stojalu? Obrnemo, na tla vržemo, položimo, prenesemo, razbijemo, umažemo. — Kdo je naredil šolsko tablo in stojalo? — Kakšna je šolska tabla in kakšno je stojalo? — Kakšne barve je šolska tabla? — Kakšne je stojalo? — Iz česa je tvoja ploščica? — Kaj imate šolska tabla in ploščica, da moremo ravno pisati na njih? — Kaj ima vaša ploščica na okoli? — Česa nima šolska tabla? — Kaj delamo na šolski tabli? Pišemo, računimo, rišemo? — Kaj pišemo? — Kaj rišemo? — S čim pišemo? — Kakšna je kreda? — Odkod dobimo kreda? Iz zemlje. — Zakaj mora biti šolska tabla črna? — S čim jo pobrišemo? — Raz šolsko tablo tudi beremo. — Kaj?

Primer: Šolska tabla in ploščica.

Obe ste plošči. — Obe imate strani in ogle. — Kje rabimo šolsko tablo? — Kje ploščico? Tudi v šoli. — Kaj ste torej obe? Šolsko orodje. — Kaj še? — Zakaj?

Kakšna je ploščica? Podolgovato štirioglata. — Kakšna je tudi šolska tabla? — Kakšni ste torej obe? — Kakšne barve je ploščica? — Kakšne je tudi šolska tabla? — Kakšne barve ste torej obe? — Kaj imate še obe? Rudeče črte.

Kdo naredi okvir pri ploščici? — Kdo naredi šolsko tablo? — Kdo dela torej obe? — Čemu je ploščica? — Čemu je šolska tabla? — Čemu ste torej obe?

S čim osnažiš ploščico? — S čim tudi šolsko tablo? — Kako torej obe? — Kakšni morate biti obe? — Obe lahko obesiš.

Katera je večja, ploščica ali šolska tabla? — Zakaj je šolska tabla večja? — Zakaj je ploščica manjša?

Iz katerih delov obstoji ploščica? Iz plošče in okvirja. — Iz katerih pa šolska tabla? Iz plošče. — Kaj ima torej ploščica in kaj šolska tabla?

Kje je navadno ploščica? Na klopi. — Kje pa šolska tabla? Na stojalu. — Kje je torej ploščica in kje šolska tabla? — Katera leži in katera stoji?

Iz česa je ploščica? — Iz česa pa šolska tabla? — Iz česa je torej ploščica in iz česa je šolska tabla? — Kaj je pri ploščici leseno in kaj kamenito?

Katera je težja? — Katera lažja? — Katera se lažje ubije?

S čim pišeš na ploščico? — S čim pa na šolsko tablo? — S čim torej pišeš na ploščico in s čim na šolsko tablo? — Kdo piše na ploščico, kdo pa na šolsko tablo?

Kaj se zgodi, ako pade ploščica na tla? — Ali se tudi šolska tabla razbije, če pade na tla?

IV. To je šolska tabla. Imenuje se tako, ker je v šoli. Šolska tabla je lesena ali platnena. Stoji na stojalu. Stojalo ima noge, luknje in kline. Stojalo je leseno. Na šolsko tablo pišemo s kredo. Kreda je bela, tabla pa črna.

V. Zakaj se ta tabla imenuje šolska? — Na kaj se postavi? — Kaj jo drži, kadar jo vzdignemo? — Kdaj vsi vidite, kar je napisano na njej? — Kdaj tega ne vidijo manjši otroci? — S čim se očisti šolska tabla? — Kakšna je ta goba? Velika. — Zakaj je tabla črna? — S čim pišete na ploščice? — Na papir? — Čemu je goba? — Ali je suha ali mokra? — Zakaj mora biti mokra? — S čim jo še pobrišete? — S čim jo posušite?

6. Knjiga.

I. Kaj imaš še v torbici? Knjigo. — Kaj je to? — Kje so ti oče kupili knjigo? — Zakaj so jo zavili v papir? Da se ne pomaže. — Pazite vsi na svoje knjige! — Kaj ima knjiga? Liste. — Ta knjiga je zaprta. — Odpri jo! — Kaj torej lahko storiš s knjigo? — V kateri knjigi beremo, v odprti ali zaprti? — Vsak učenec mora imeti knjigo. A nimajo vsi učenci jedne in iste knjige. Vi imate Abecednik (Začetnico). Otroci v višjih razredih imajo Berilo.

— Kaj je vaša knjiga? Abecednik. — Kaj imajo otroci višjih razredov? Berilo. — Tu vam kažem tudi knjigo. A iz nje ne moremo brati, ker so vse strani prazne. — Kaj pa storim s to knjigo? Pišete vanjo. — Kaj je torej? Pisalna knjiga. — Imenuje se tudi zvezek, ker je zvezana s šivanko in nitjo. — Kakšne zvezke imamo? Pisanke, številnice, risanke. — Čemu? — Kakšna je torej ta knjiga? — Popisana? — Kakšna je ta? Tiskana. — Kakšna pa ta? Prazna. — Kaj je v tej knjigi? Podobe. — Kaj je torej? Knjiga s podobami. — V cerkvi beremo tudi iz knjige. — Kaj je tista knjiga? Molitvena knjiga. — Kakšne knjige poznate? Abecednik, Berilo, zvezek, knjigo s podobami, molitveno knjigo itd. — Pozneje bodeite spoznali še druge knjige.

II. Tu sem odprl knjigo. — Kaj je to, kar zdaj preobračam? Listi. — Preštejte jih! — Vidim, da jih je toliko, da jih kar ne morete prešteti. — Koliko listov ima torej knjiga? Mnogo. — Kje so listi? Znotraj. — Zunaj ima knjiga nekaj, s čimer pokrijem liste. — Kaj je to? Platnice. — Pokaži platnice! — Koliko platnic ima knjiga? — Kje so platnice? Zunaj. — Kako se imenuje ta-le (zadnji) del knjige? Hrbet. — Koliko hrbtov ima? — Kje je hrbet? Zadaj. — Kaj ima torej knjiga? Knjiga ima mnogo listov, dve platnici in hrbet. — Katera platnica je ta? — In ta? — Katere platnice ima torej? Prednjo in zadnjo platnico. — Koliko oglov imajo listi in platnice? — Kakšni so torej listi in platnice? Štirioglati. — Kakšne barve so listi? — Kakšne barve pa so listi na drevesu? — Kakšne barve so platnice? — Potiplji liste in platnice, ali so gladki ali hrapavi? — Kaj lažje upogneš, liste ali platnice? — Kakšni so torej listi? Upogljivi. — Kakšni še? Tenki. — Kakšni so torej listi? Tenki in upogljivi.

(Učitelj pokaže list:) Koliko stranij ima ta list? — In ta? — In ta? — Koliko stranij ima vsak list? — Pokaži prvo stran! — Drugo stran! — Pokaži prvi list te knjige! — Zadnji list! — Prvo stran! — Zadnjo stran! — Kaj vidiš na listih? Črke. — Kakšne barve so črke? Črne. — Ko

bodete znali brati, povedó vam te črke mnogo lepih povestij.

Iz česa so listi? Iz papirja. — Potiplji liste! — Kakšni so, tenki ali debeli? Tenki. — Potiplji pa platnice! — Kakšne so? Debele. — Iz česa so platnice? Iz debelega papirja. — Ta papir se imenuje lepenka, ker je več listov zlepljenih. — Poglejte, tu vam kažem tako lepenko. In tu sem odtrgal list za listom, da vidite, kako so bili zlepljeni. — Kakšne barve je lepenka? Rujave. — Iz česa so torej platnice? — Koliko oglov imajo platnice? — S čim so ogli prevlečeni? — Zakaj se ta papir imenuje lepenka? — Ta-le knjiga ima pa črne platnice. — Kako to? Lepenka je prevlečena s črnim papirjem. — Kakšne barve so platnice tvoje knjige? — Kakšne barve so še platnice? — Kdaj so rujave barve? — Kdaj zelene? — Črne? — Iz česa je hrbet? Iz platna. — Iz česa pa je ta-le hrbet? Iz usnja. — Iz česa je torej hrbet?

Čemu so platnice? Da se knjiga ne raztrga tako hitro. — Zakaj so listi sešiti? Da ne razpadejo. — Čemu je ta papir na lepenki? Da je knjiga lepša. — Kako so listi ob strani obrezani? Gladko. — Kakšne barve so ob strani? — Kakšni so časih? — Kakšno obrezo ima torej knjiga? — V tem zvezku vidite mnogo črk. — Kako so prišle na papir? Pisano. — Črke v vaši knjigi pa niso pisane. — Kako so prišle v knjigo? Tiskano. — Vaš Abecednik torej ni pisana knjiga. — Kakšna knjiga je temveč vaš Abecednik (Začetnica)? Tiskana. — Knjige tiska tiskar v tiskarnici. — Kdo pozna kakega tiskarja?

(Učitelj pokaže tiskanje z nekaterimi črkami iz svinca. Ako jih nima, pokaže naj način tiskanja z brado pri ključu. Namaže jo s črnilom, pritisne večkrat na papir in dobi več črk. Nadalje naj pové, da tiskar več črk zloži in vtisne; zato rečemo, da se knjige tiskajo.) — Listi ne padejo iz knjige. — Zakaj ne? Sešiti, zvezani so. — Kako se imenuje mož, ki zveže knjigo? Knjigovez. — Ponovi! — Imenuj kakega knjigoveza! — Kje stanuje? — Kje so tvoj oče (tvoja mati) kupili knjigo? — Koliko velja? — Kako se

imenuje mož, ki prodaja knjige? Knjigotržec. — Imenuj kakega knjigotržca! — Kje stanuje? — Kako pa se imenuje prodajalnica, kjer ste kupili knjige? Knjigarna. — Ponovi! — Kaj ste naredili z besedami včeraj (doma). Brali. — Čemu je knjiga? Da iz nje beremo. — Čemu še? Da iz nje prepisujemo besede. — Ali so v Abecedniku samo besede? Ne, tudi podobe. — Kaj smo naredili s podobo? Risali.

III. V knjigarni je mnogo knjig. — Ali so vse jednako velike? Nekatere so večje, nekatere manjše. — Koliko oglov ima vsaka? — Ali so vse štiri strani jednako dolge? — Kateri ste jednako dolgi? — Knjiga je torej daljša nego krajša ali širja. — Kakšne barve so platnice? Rudeče, rumene, črne itd. — Kakšne barve so ti-le listi na okoli? Bele. — A oni? Rudeče, pisane. — In na tej knjigi? Zlate. — In ti-le listi? Pozlačeni. — Tu so tri knjige. — Katera je največja? — Katere so jednako velike? — Iz česa je ta hrbet? — In ta? — Kaj imajo vse te knjige jednako? Hrbet. — Iz česa je ta hrbet? Iz kože. — In ta? Iz svile. — Kaj imajo še jednako? Liste. — Kaj še? Črke. — Kaj še? Rujave platnice in rumeno obrezo. — Glej, kakšne barve so črke v tej knjigi? Modre. — In v oni? Rudeče. — Kako se imenuje tvoja knjiga? Abecednik. — Kako pa ta? Berilo. — Kaj se učiš iz Abecednika? — Iz Berila? Brati. — Kaj še? Prepisovati. — Kaj še? Risati podobe. — Kaj se učiš iz te knjige? Računiti. — Zato se ta knjiga imenuje Računica. — Ali ste obe knjigi Abecednika? — Ali ste obe knjigi Računici? — Zakaj nosijo mati knjigo v cerkev? — Kako se zato imenuje ta knjiga? Molitvena knjiga ali molitvenik. — Kako se imenuje knjiga, iz katere požete? Pesmarica. — Ali so vaši Abecedniki vsi jednaki? — V čem? — V čem niso jednaki? Ker nimajo na platnicah iste barve papirja. — Kakšni so listi v vseh teh knjigah? Štirioglati in gladki. — Kje si videl veliko knjigo? V cerkvi. — Kako se imenuje? Mašna knjiga. — Mašna knjiga je največja. — Kakšna še? Najdebelejša. — Ali so

Abecedniki jednako debeli? — Katere knjige so še jednako debele? Računice, Pesmarice. — Kaj je na steni, kjer tudi beremo? Stenska abecednica.

IV. Knjiga ima mnogo listov, dve platnici in hrbet. Listi so beli, upogljivi in tenki. Vsak list ima dve strani. Na listih so črke. Platnice so iz lepenke. Hrbet je iz platna ali usnja. Knjige tiska tiskar v tiskarnici. Knjigovez jih zveže. Knjige prodaja knjigotržec v knjigarni. Iz knjige čitamo, računimo, prepisujemo, risamo.

V. Kaj ima knjiga? — Zakaj se vaša knjiga imenuje šolska knjiga? — Zakaj se imenuje Abecednik, Začetnica? — Katero imenujemo Računico? — Katero imenujemo Pesmarico, molitvenik? — Kaj je lepenka? — Kdo je knjigotržec? — Kaj imenujemo knjigarno? — Kje se tiskajo knjige? — Zakaj nosiš knjigo v torbi? — Komu je knjiga koristna? — Kaj storim zdaj? Odprete knjigo. — Kaj storim zdaj? Zaprete jo. — Kaj torej lahko storimo s knjigo? Knjigo lahko odpremo in zapremo. — Kaj storim, kadar preberem prvo stran knjige in hočem brati še na drugi strani? Obrnem list, prelistam. — A to moramo previdno narediti. (Pokazati.) — Zakaj previdno? — Kaj zdaj zaviham? Ogle. — Zakaj ne smemo tega storiti? Ker je grdo. — Kakšna je J. knjiga? Umazana. — Taka ne sme biti. — Kakšna je J. knjiga? Raztrgana. — Tudi taka ne sme biti. — Čemu nam je knjiga? — A moramo pridno brati in si prebrano zapomniti.

Zdaj vam hočem prebrati še lepo povest iz vaše knjige.

7. Računilo (računski stroj), čitalni stroj.

I. Česa nam je treba, kadar se učimo računiti? Računila. — Kaj je torej to? — Kaj radi premikate na računilu? — Zakaj se vam dopada tak stroj? Ker ima kroglice. — Kam moremo premikati kroglice? — Kaj pa delamo na tej-le pripravi? — Kaj je to? — Čitalni stroj.

II. Kaj ima računilo? Stojalo. — Kaj ima stojalo? Obod, predal in noge. — Kaj je v obodu? Šibke. — A kaj je na šibkah? Kroglice. — Kje je obod? Ob strani zgoraj in spodaj. — Kje je stojalo? — Kaj ima stojalo? Noge. — Kakšne barve so kroglice? — Kakšne so šibke? Dolge. — Iz česa so kroglice? — Kdo jih je naredil? Strugar. — Iz česa so šibke? — Kakšne so torej? Železne. — Kdo jih je naredil? Ključar. — Iz česa je stojalo? — Kdo ga je naredil? — Čemu so kroglice? — Kaj ima čitalni stroj? Okvir, deske (latve) in zareze. — Čemu so latve? — Iz česa so? — Čemu so zareze? — Iz česa je okvir? — Iz česa so latve? — Kam se denejo črke (glasi)?

III. Kakšne deske ima obod ob strani? Jednako dolge in široke. — Kakšne deske ima obod zgoraj in spodaj? — Kakšne so šibke? Jednako dolge. — Kakšne so vse kroglice? — Kaj je še jednako? Noge. — Iz česa so vse šibke? — Iz česa so vse kroglice? — Kakšne barve so vse? — S čim so kroglice zagrnjene? — Kaj je manjše nego stranski obod? — Kaj je večje nego gornje in spodnje deske? — Kje je tabla? Ob zidu. — In kje je računilo? — Kaj se lahko stori s kroglicami? Premikajo se. — Kaj se lahko stori s strojem? Prenese se. — Šibke so navpično in vodoravno navskriž. Pridni otroci pazijo, kadar se računili.

IV. Računilo ima stojalo. Stojalo ima obod, predal in noge. V obodu so šibke. Na šibkah so kroglice. Šibke so železne. Kroglice so lesene in okrogle. Na računilu se učimo računiti. Čitalni stroj je lesen; ima okvir, latve in zareze.

V. Kaj se učite na računilu? — Kaj ima računilo? — Kaj ima stojalo? — Kje so šibke? — Kje so kroglice? — Kam se premikajo kroglice? — Kam denemo računilo, kadar računimo? — Zakaj spredaj? — Kje je, kadar ne računimo? — Kje je čitalni stroj? — Zakaj? — Iz česa navadno čitamo?

O katerih stvarih smo se učili? — Naštej jih po vrsti!

1. Ploščica, pisalo, gobica.

2. Papir.

3. Pero, peresnik, peresna zaklepnica, črnilo, črnilnik.

4. Svinčnik, ravnilo.

5. Šolska tabla, stojalo, kreda.

6. Knjiga.

7. Računilo, čitalni stroj.

To je lepo, da ste si vse zapomnili. — Čemu so te stvari? (Vsako posebej!) — Katere rabimo pri pisanji? — Katere pri branji? — Pri računstvu? — Pri risanji? — Pazite:

Vse te stvari, o katerih smo govorili, potrebujemo v šoli, kadar se učimo brati, pisati, računati, risati; zato jih imenujemo šolsko orodje ali učno pripravo!

Imenuj še jedenkrat šolsko orodje! — Katero rabimo pri pisanji, branji, računanju? — Kaj je pisalno orodje? — Vi veliki, imenujte še nekaj drugih stvari, katere rabimo pri pisanji! — Čemu je pivnik? — Čemu je sipa? — Čemu je radirka? — Kakšna je? — Čemu je peresni nož? — Kaj je bolje, pivnik ali sipa? — V čem prinesete šolsko orodje seboj v šolo? V torbi. — Ker jo imate v šoli, zato je šolska torba. — Iz česa je?

Dodatek.

Pregovori: 1. Česar se Anžek ni učil, tudi Anže ne zna. — 2. Nobeden še ni učen padel z nebes. —
3. Pridni otroci učijo se radi,
Vsakdo jih ima rad, stari in mladi.

Uganke: 1. Ima liste, pa ni drevo, ima platnice, pa ni nož. (Knjiga).
— 2. Govori brez ust in jezika. (Pero). — 3. Mnogo govori, a ni živo, niti nima glave niti ust niti grla. (Knjiga).
— 4. Kar govori, vidimo, pa ne čujemo. (Pero).

Vprašanja: 1. Kdo pripoveduje mnogo povestij, pa nima grla ne jezika. (Knjiga.) — 2. Na katere liste ne pišemo? (Na drevesne liste.)

- Pametnice : 1. Mali smo otroci še,
Radi pa učimo se. —
2. Vedno hočem priden biti,
Vedno v šolo rad hoditi. —
3. Res, mladi še in majhni smo,
Pa v šolo radi hodimo.
Bučelice posnemamo,
Naúkov si nabiramo.

4. Pridni učencec.

Urno v šolo pohitite,
Šole nikdar ne mudite.
Nič se, deca moja draga,
Šolskega ne bojte praga.
V šoli radi se učite,
Pazni, pridni mi bodite.
Knjige brati
In pisati,
Lepo peti
In sedeti
In še mnogo drugega
Znali boste lepega.
Potlej teta vaša stara
Rada vam prinese dara.

(Po Kr. Kutenu.)

5. Učila.

Sinko dragi, sinko moj!
Vzemi ploščico sebój.
Zraven vzemi gobico,
Lepo v vodi zmoči jo.
Ne pozabi mi pisala,
Knjige ne in ne brisala.
V torbico si vse to spravi,
Potlej v šolo se odpravi.

(Po Kr. Kutenu.)

6. Ne zamujaj šole.

Mala Zlatica je bila stara šest let. Stariši jo pošljejo v šolo. Zlatica je bila zdaj učenka. Hodila je vsak dan v šolo. Doma je ostala le tedaj, kadar je bila bolna. V kratkem času se je naučila razločno govoriti, pisati, brati, računati, moliti i. t. d. Postala je pridno dete in dobra učenka. Dobra učenka hodi vsak dan v šolo. Dobra učenka nikdar ne zamuja šole brez potrebe.

Risanje: Ploščica s pisalom, svinčnik, šolska tabla, računilo i. t. d.

Branje. Začetnica: Vesela šola. — Učencem. — Uganka. — Veseli otrok. — Opomin k petju. — Samoglasniki.

3. Šolska soba.

Kje ste zdaj? V šoli. — Kje pa ste bili danes zjutraj? Doma. — Kdo je doma? Oče, mati. — Doma ste bili v sobi. Ali ste zdaj tudi v sobi? — Kako se imenuje ta soba, ker je v šoli? Šolska soba. — Kje si torej zdaj?

Oglejmo si šolsko sobo prav natanko. Poprej pa vam hočem povedati neko povest.

Mirko je prišel iz šole. Gospod učitelj so mu veleli, naj se nauči pesmice. A prišel je k njemu v sobo sosedov Dragec ter ga izvabil, da sta šla na ulico in se tam igrala. Mirko vtakne knjigo v žep ter skače in leta. Pesmica pa sama neče iti v glavo. Ko se stemni, gre Mirko domov v sobo, večerja in zaspi. V posteljo je vzel tudi knjigo in jo položil pod glavo. Ob sedmih šele vstane Mirko. Knjiga je bila vsa zvita in zavihana, a pesmica le še ni bila v njegovi glavi.

Mirko gre v šolo. Drugi otroci so znali lepo povedati pesmico, samo Mirko ne zna tega. Bilo ga je sram; kar pogledati si ni upal gospoda učitelja.

I. Kam je prišel sosedov Dragec? — Kje smo mi zdaj? — Kako se imenuje ta soba? — Povejte, kaj vidite v šolski sobi? Mizo, stol, tablo i. t. d. — Kaj vidiš torej v šolski sobi? — Kakšne barve je tabla? — Iz česa je miza? — Tabla? — Čemu je tabla? — Računilo? — Knjiga? — Pisalo? — Ploščica? — Pero? — Goba? — Peč? — Katera izmed teh stvari stoji na tleh? — Katera visi na steni?

Kaj je torej to? Stena. — Kje je še stena? — Kje še? — In kje še? — Pokažite vsi s prstom stene! — Pojdi ven in pokaži jih! — Koliko je sten? — Kaj ima torej šolska soba? — Ali je nad nami tudi stena? — Kaj je nad nami? Strop. — Reci! Ti! Ti! Vsi! — Kaj ima torej šolska soba? Strop. — Kje je strop? Zgoraj. —

Kaj je pod nami? Tla. — Pokaži z roko tla! — S čim stojiš na tleh? Z nogami. — Kaj ima torej šolska soba? Tla.

Kaj vidiš v tej steni? Okna. — Koliko jih je? Štiri. — V kateri steni jih je več? — V kateri jih je manj? — V kateri steni so duri? — Pri kateri steni je peč? — Vzdignite roke proti stropu; proti steni, v kateri so okna; proti oni, kjer ni oken; proti tisti, pri kateri je peč!

II. Koliko sten ima šolska soba? Štiri. — Štej jih! Jedna, dve, tri, štiri. — Šolska soba je dolga in široka. — Vzemi meter in izmeri, koliko metrov je stena dolga! — Koliko metrov je široka? — Izmeri dolgost in širokost s koraki! — Koliko korakov je stena dolga? — Koliko je široka? — Katera stena je daljša? — Krajša? — Šolska soba je daljša nego širja. — Koliko je torej šolska soba dolga in koliko široka? — Stene so okoli nas. — Kje je ta stena? Pred nami. — To je sprednja stena. — Kakšna stena je to? — Pokažite sprednjo steno! — Recite vsi: To je sprednja stena. — Kje je ta stena? Za nami. — To je zadnja stena. — Kakšna stena je to? — Reci to ti! — Pokažite zadnjo steno in recite to vsi: To je zadnja stena. — Ta stena je na strani; torej je stranska stena. — Na kateri strani je ta stena? Ta stena je na desni strani. — To je desna stena. — Katera stena je to? — Pokažite desno steno in recite: To je desna stena. — Ta stena je na drugi strani; ta je tudi stranska stena. — Na kateri strani je ta stena? — Zato jo imenujemo levo steno. — Katera stena je to? — Pokažite levo steno in recite: To je leva stena. — Pokaži z roko sprednjo, zadnjo, desno, levo steno! — Katera je ta-le stena? — Ta-le? — Ta-le? — Katera je tej nasprotna stena? — Tej nasprotna? — Oni-le nasprotna?

Kaj je tam, kjer se stikate dve steni? Kot. — Koliko kotov ima ta soba? — Koliko kotov je zgoraj? — Spodaj? — Na desni strani? — Na levi strani? — Kakšna je torej soba, ker ima ogle? Oglata; štirioglata.

Na kateri strani so okna? — Kje še? — Koliko oken je v sprednji steni? — Koliko v levi! — Štejte jih!

1—2—3—4! — Koliko kotov ima vsako okno? — Kakšno je vsako okno? Oglato; štirioglato.

V kateri steni so duri? — Pri kateri steni je peč? — Kakšna je peč? Okrogla.

Stene stojé po konci ali navpično. — Kakšne so te stene? Navpične. — Ti! Vsi! — Katere stene so navpične? Sprednja, zadnja, desna in leva. — Navpično je vse, kar stoji tako, kakor te stene. — Imenuj še druge stvari, ki stojé navpično! — Peč stoji navpično. — Duri so navpične. — Kako stoji ta črta, katero sem narisal na šolsko tablo? Navpično. — Kakšna je torej ta črta? — Nariši poleg moje še ti navpično črto! — Stene so v šolski sobi, stene so del šolske sobe. — Kaj so stene?

Pod nami je tudi del šolske sobe. — Kaj je to? Tla. — Kje stojimo? Na tleh. — Kaj ima torej šolska soba? — Tla niso navpična, kakor stene; tla so na tem konci ravno tako visoka kakor na drugem. Tla so vodoravna. — Kakšna so tla? — Vzemite ploščice in držite jih vodoravno! — Navpično! —

Kaj je nad nami? Strop. — Kako se imenuje ta del šolske sobe? Strop. — Kako leži tudi strop? — Kakšen je tudi strop? — Kakšna sta torej tla in strop? Vodoravna. — Koliko oglov ima strop? — Tla? — Kakšna sta torej strop in tla? Štirioglata. — Reci ti! Ti! Vsi! — Položi ploščico vodoravno, navpično! — Imenuj še druge stvari, ki so vodoravne! — V šoli? — Zunaj? — Kako stoji ravna jelka? — Kakšna je pot na našem vrtu? — Kakšen je zvonik? — Kakšna je površina vode v reki, v potoku? — Kaj bi bilo s klopni, omaro, mizo, stolom i. t. d., ko bi bila tla poševna? — S čim se pokrijete zvečer, ko greste spat? Tudi naša šolska soba je pokrita. — Kaj ima? — Kdo jo je pokrnil? Tesar in zidar. — Kje je strop? Zgoraj. — Kje so tla? Spodaj. — Kje je glava? — Kako se imenuje zgornji, spodnji del šolske sobe? — Kaj je nad nami, pod nami? — Strope ne moremo doseči; visok je. Koliko metrov bi lahko položil drug na drugega od tal do stropa? — Koliko meri torej

visokost šolske sobe? — Kakšne barve so stene? — Strop? — Tla? — Stene so torej pobeljene. — S čim so stene pobeljene? — Kakšne barve so še stene? Rumene, rujave, pisane. — Kako imenujemo pisane stene? Slikane (malane). — Kakšen je strop? Pobeljen. — Kakšen še? Rumen, slikan.

Glejte okna! — Na kateri strani so okna? — Koliko jih je? — Štejte jih! — Koliko jih je na levi strani? — Kakšna so okna? Štirioglata. — Kateri strani ste navpični, vodoravni? — Kaj vidimo na njih? Okvir, ročaj (držaj) in zapah (zatik). — Koliko kril (oknic) ima vsako okno? — Kakšno podobo ima okvir? Podobo križa. — Ali so deli križa jednaki ali nejednaki? — Kateri del je daljši? — Kateri je krajši? — Kakšne barve so okvirji? — Kaj je v okvirji? Steklene plošče (šipe). — Koliko plošč ima vsako okno? — Kakšno obliko imajo plošče? — Kdaj se okna nataknejo tudi zunaj? — Kako se torej imenujejo? Zimska okna. — Kaj je poletni zunaj? Polkna. — Iz česa so?

Kaj je pred oknom? — Kako se imenuje ta-le deska? Polica. — Kakšne barve je polica?

Kaj vidiš v desni steni? Duri. — Kako se imenujejo, ker so v šoli? Šolske duri. — Ker so v sobi? Sobne duri. — Kaj vidiš na durih? Obod (okvir), srednji del, ključavnico, kljuko (ročaj) in nasadila (pante). — Kakšno obliko ima obod? Obliko križa. — S čim je obod izpolnjen? S srednjim delom. — Kateri del je obod, vnanji ali notranji? Vnanji. — Na kolikih straneh je obod? Na štirih. — Kakšne barve so duri? — Kaj je pod durimi? Prag.

Kaj ima peč? Spodaj podstavek (stojalo) in noge. — Čemu? — Kaj je v podstavku? Ognjišče. — Kaj je notri? Odprtina. — S čim se zapira? — Kakšno obliko ima odprtina? — Kaj je na dnu? Rešetka. — Kaj pada skozi rešetko? Pepel. — Kam? V pepelišče. — Kaj je na podstavku? Nastavek. — Kje je podstavek? Spodaj. — Kje je nastavek? Zgoraj. — Kje je pri peči čelešnik? — Kako stoji nastavek? Navpično. — Kakšen je znotraj? Otel. — Kakšno obliko ima? Valjasto, oglato. — Kako imenujemo valjasta

telesa? Cilindre. — Kaj ima nastavek? Plošče. — Iz česa je podstavek? Iz kamena ali železa. — Iz česa so plošče? — Kakšne so torej? — Kdo jih je naredil? Železolivec, ključar, lončar. — Iz kakšnega železa? Iz litega železa. — Kaj je zgoraj? Cev. — Kam drži cev? V dimnik. — Čemu je cev? — Kakšne barve je ta peč? Bele, rujave. — Kaj gori v peči? Drva ali premog. — Kdo ostrže peč? Dimnikar. — Zakaj? — Kakšno orodje ima?

III. Katere dele ima šolska soba? — Katere dele ima vaša soba? — Kaj imajo torej vse sobe? — Ali je ta soba večja od vaše? — Koliko sten ima ta in koliko vaša soba? — Katere stene so višje, v šolski ali vaši sobi? — Kako stojé stene? — Kakšne barve so stene v vaši sobi? — S čim so vaše stene časih oblepljene? S papirjem (tapetami, preprogami). — Kdo dela preproge? Preprogar. — Kakšne barve so tapete pri vas? — Kakšne barve so te-le stene? — Kateri steni ste v šolski sobi jednako veliki? Sprednja in zadnja. — Kateri ste še jednaki? Desna in leva. — Kateri steni ste večji? — Kdo je zidal stene? — Koliko oglov ima vaša soba? — Koliko jih ima šolska soba? — Kaj ima še v tej in vaši sobi po štiri kote? — Kaj dela torej zidar? Zida. — Kakšne so torej stene? Zidane. — Kako se zato tudi imenujejo? Zid. — Kaj naredi zidar še na steni? Omeče. — Kakšna je torej stena? Ometana. — Katero orodje rabi zidar? Zidarsko žlico ali ometačo. — Kaj še? Otves. — Čemu mu je otves? — Kako stoji stena? — Iz česa so zidane stene? Iz opeke ali kamena in malte. — Iz česa se naredi malta? Iz apna, peska in vode. — Kako zida zidar? — Kaj je vodoravno v tej in vaši sobi? — Kaj je tako veliko, kakor tla? — Kdo položi tla? — Iz česa so tla? Iz desk ali žaganic. — Iz česa še? Iz kamena, ilovice. — Iz kakšnega kamena? Iz rezanega. — Koliko oglov ima tak kamen? Štiri. — Kakšen je torej? Štirioglat. — Kje so taka tla? — Na kaj so pribite deske na tleh? Na bruna. — S čim? Z žebli. — Zakaj ne moremo desk odnesti? — Kaj delamo po tleh? Hodimo, stojimo, ležimo,

klečimo i. t. d. — Kakšne barve so tla v vaši sobi? Rujave. — Ali so gladka? — Taka tla so zlikana (politirana). — Ali so tla v šolski sobi zlikana? — Kakšne barve je strop? — Kakšne barve je strop v vaši sobi? — S čim je ometan strop? Z ometom. — Iz česa je strop? — Kdo naredi strop? — Iz česa je malta? — Kdo še dela strop? Tesar. — Kaj položi tesar na strop? Bruna. — Kako? Počez. — Kdo potem omeče ta bruna? — S čim? — Kakšen je torej strop? Ometan. — Iz česa je strop zidan, kadar nima brun? Iz opeke. — Kakšen je tak strop? Obločast ali na svod zidan. — Kje so taki stropi?

Koliko oken je v vaši sobi? — V kateri steni so okna v tej sobi? — Koliko jih je v vsaki? — V kateri steni so okna v vaši sobi? — Koliko jih je v vsaki? — Kakšne barve so okvirji na oknih v tej sobi? — Kakšne barve so v vaši sobi? — Katera okna so večja, šolska ali vaša? — Kdo je naredil okvir? — Iz česa? — Kdo je namazal okvirje na oknih? — Kdo je vrezal plošče v okenski okvir? Steklorzec. — S čim? Z demantom. — Kdo dela steklene plošče? Steklar. — Koliko plošč ima desno krilo? — Levo krilo? — Desno spodnje, desno zgornje, levo spodnje, levo zgornje krilo? — Koliko jih je skupaj? — Kje naredi steklar plošče? — Iz česa so okvirji? — Kaj je pri oknu še iz lesa? — Kdo je naredil polico? — Kje je polica? — Kdo je naredil ročaje in zapah? Ključar. — Iz česa so ročaji in zapahi? — Iz česa so okovi? — Kje so okovi? — Kdo okuje okna? — Čemu so okna? Da pride svetloba v sobo. — Kakšne so plošče, da more svetloba skozi nje priti v sobo? Prozorne. — Kakšne so še? Svetle. — Kakšne postanejo časih? Motne, rosne, vlažne, potne. — Kdaj? — Zakaj? — Zakaj niso plošče iz lesa, železa i. t. d.? — Zakaj so iz stekla? — Kdaj sije solnce v sobo? — Zakaj ne zvečer in ponoči? — Kaj razsvetljuje sobo ponoči? — Zakaj ne gorj svetilka podnevi? — Zakaj prižgeš luč tudi podnevi, kadar greš v klet? — Odkod pride torej svetloba? — Kako pride v sobo? Skozi okna. — Koliko oglov ima okvir? — Kakšno

je torej okno? — Kakšno je še? Okroglo. — Kako stoji okvir? — Kateri strani ste vodoravni? — Navpični? — Kaj stori-
rimo z oknom? Odpiramo in zapiramo. — Kdaj? Poleti,
pozimi; veter, dež. — Čemu so ročaji? — Zapahi? — Kdaj
nastane prepih? — Kje so še okna? V kuhinji, čumnati,
podstrešji, cerkvi. — Kako se potem imenujejo?

Kje so duri? V steni. — Koliko stranij imajo? —
Koliko oglov? — Kakšne so torej? Štiristranske, štiri-
oglate. — Pokaži spodnjo, zgornjo, desno, levo stran! —
Kakšne so strani? Ravne. — Ploskev obdajajo ravne črte;
ploskev je torej štiristranska, štiriogлата. — Kateri strani
ste jednako dolgi? Spodnja in zgornja, desna in leva; na-
sprotni strani. — Katere duri so večje, šolske ali vaše?
— Na čem visé duri? Na tečajih. — Na kaj so tečaji
pribiti? Na podboj (babo). — Kaj se ne premika? Podboj.
— Kakšen je? Nepremakljiv. — Kje je podboj? — Kakšen
je? — S čim je prevlečen? S prevlako. — Kaj se vtakne
na tečaje? Nasadila. — Na čem so torej nasadila nasa-
jena? — Čemu so nasadila? — Čemu je ključ? — Klju-
čavnica? — Iz česa je obod in srednji del? — Iz kakšnega
lesa? — Iz kakšnega še? — Iz česa je podboj? — Iz
česa je ključ, nasadilo in tečaj? — Iz česa je ključavnica?
— Kaj imajo še duri? Kljuko. — Čemu? — Iz česa je
kljuka? — Kaj je na kljuki? Gomb. — Iz česa je? — Iz
česa še? — Kaj ima ključ? Brado. — Kdo ima še brado? —
Kje? Na lici, pod nosom, na podbradku — Kdo naredi obod
in srednji del? — Kdo naredi ključavnico, ključ, nasadila,
tečaje in kljuko? Ključar. — Kakšne barve so duri? —
Kdo jih je namazal? — Kakšen je les? — Rumenkasto-bel.
— Kakšno je čisto železo? Sivo. — Iz česa so še duri?
Iz železa. — Čemu? — Kje? — Časih se vidi skozi duri.
— Kaj imajo? Steklo. — Kakšne so? Steklene, prozorne.
— Kje so take duri? V omarah za knjige. — Kakšne duri
imate doma? — Kje so še duri? — Čemu so duri? — Kje
mora čakati, kdor pride prezgodaj v šolo? — Zakaj ne
more v sobo? — Kaj se mora z durimi zgoditi? — Čemu

so torej duri? Da zapiramo in odpiramo sobo, da hodimo skozi nje ven in noter. — Zakaj jih zapiramo? Da veter ne vleče v sobo; da pozimi ni mraza; da prezračimo sobo. — Kdaj jih zaklepamo? — Zakaj? — Durij ne smete odprtih puščati. — Zakaj ne? — Skozi duri hodite počasi! — Zakaj? — Kakšne duri so v veži? Vrata. — Čez kaj stopimo? Čez prag. — Koliko durij imate doma v sobi? — Koliko kril imajo duri? — In koliko jih ima okno? — Kaj imate torej okno in duri? — Kaj je večje, duri ali okno? — Kaj je premakljivo, duri ali okno? — Kaj lahko z obema storimo? Odpiramo in zapiramo.

Kje je peč? — Kje so duri? — Na kateri strani je oboje? — Kakšna je ta peč? Okrogla, oglata, črna. — Kakšna peč je pri vas doma? — Katera je večja? — Kaj prihaja iz peči? Dim. — Kam gre dim? V dimnik. — Po čem? Po cevi. — Kdaj se bolj kadi, poleti ali pozimi? — Zakaj pozimi? — Kje nastane dim? — Kje je ogenj? — Kaj se deva na ogenj? Polena, drva. — Kaj se deva pod polena? Trske. — Kaj se zažge najprej? — Kaj se še dene na ogenj? Premog. — Kako se zažge premog? — Kaj še gori v peči? Šota. — Čemu je peč? — Kdaj nas greje? — Kaj se kuha v peči? — Kam se pristavi lonec? — Kakšne duri ima peč? Majhne. — Kakšen postane zrak, kadar gori v peči? — Kakšna je peč, če je zeló razgreta? — Kdaj noče goreti v peči? — Kakšna postane soba, če se kadi vanjo? — Zakaj ondaj kašljamo? — Zakaj nas od dima peče v očeh? — Zakaj je peč znotraj črna? — Kaj se napravi v cevi in v dimniku? Saje. — Kdo jih ostrže? — S čim se namažejo železne peči? — Kaj se dene okrog peči, da ni prevroče pri njej? Plašč. — Česa brani plašč? — Ni zdravo blizu peči biti, posebno kadar nas zebe. — Kako se lahko ogrejete? — Kako morate ravnati z ognjem? — Kdaj smo lahko brez peči? — Kdaj ne? — Kdaj smo radi v topli sobi? — Kdaj ne? — Zakaj ne?

IV. Soba ima štiri stene: sprednjo, zadnjo, desno, levo; strop in tla.

Stene so zidane iz kamena, opeke in malte. Zida jih zidar. Stene so ometane, pobeljene, pobarvane ali slikane. Stene stojé navpično. Po tleh hodimo. Tla so iz desk ali žaganic. Tla so vodoravna. Strop je iz brun in malte. Strop je ometan. Omeče ga zidar. Strop je tudi iz opeke. Strop je obločast ali na svod zidan. Strop je pobeljen, pobarvan ali slikan. Strop je vodoraven. Okno ima okvir, ročaj, zapah in steklene plošče. Okno ima dve oknici ali krili. Okno se zapahne z zapahom. Pozimi so zunaj zimska okna, poletipapolkna. Skozi okna prihaja svetloba v sobo. Okvir naredi mizar, steklene plošče steklar, vreže jih pa steklorezec.

Duri imajo obod, srednji del, ključavnico, ključ, kljuko, nasadila in podboj. Nasadila so nasajena na tečajih. Kadar gremo skozi duri, stopimo čez prag. S ključavnico in ključem zaklepamo in odklepamo duri. Okvir in srednji del naredi mizar iz lesa. Ključavnico, ključ, kljuko, nasadila in tečaje naredi ključar iz železa. Skozi duri hodimo počasi. Peč ima podstavek, nastavek in plošče. Podstavek je iz kamena ali železa. Plošče so iz gline ali železa. Železne peči dela železolivec, lončenepalončar. Zgoraj je cev, katera drži v dimnik. Peč je okrogla ali oglata, črna, rujava ali bela. V peči goré drva ali premog. Peč ostrže dimnikar. Peč greje. Blizu peči ni varno sedeti. Z ognjem moramo previdno ravnati.

V. Kaj ima šolska soba? — Kaj ima vaša soba? — Koliko sten ima soba? — Kako se imenujejo te stene? — Pokaži in imenuj jih od leve na desno, od desne na levo! — Kaj je nad nami, pod nami, na desni, na levi strani? — Kakšne barve so stene, tla, strop, duri, okna, peč? — Kaj delajo ljudje v sobi? — Kje jedó in spé? — Kaj delate

v šolski sobi? — Kaj delate v svoji sobi? — Kje ste pozimi najraje? — Kam greste, kadar ste na dvorišči? — Kdaj odpirajo mati duri in okna? — Zakaj zjutraj? — Kdaj se odpirajo šolske duri? — Kako se morajo odpirati duri? — Kaj se mora tudi tiho odpirati? — Kakšna naj bodo tla? — Kdaj se pometajo tla? — Kaj se mora še storiti s tlami? Odrgniti, poškropiti. — S čim se tla pometajo, odrgnejo, poškropé? — Zakaj? — Kakšna ne smejo biti tla? Smetna, prašna, umazana. — V tako sobo (šolo) nikdo ne pride rad. — Kako morate po tleh hoditi? Počasi, varno. — Kdaj je treba, da osnažite čevlje pred durimi? — Zakaj? — Zakaj ne smete ničesa metati v okna? — S čim se umivajo okna? — Kdaj se pomivajo tla? — Kdaj se belijo stene? — Kdaj zapró mati duri s ključem? — Kako bi bilo v šoli, ko bi ne bilo oken? — Zakaj še odpiramo okna? — Na kaj morate paziti, kadar so odprta okna in duri? Na prepih. — Kaj bi bilo, ko bi ne bilo durij? — Zakaj morajo biti duri? — Kako bi bilo brez peči? — Po koliko oglov imajo tla in duri? — Kakšno je oboje? Štirioglato, podolgovato, daljše nego krajše. — Kaj vidiš na obeh? Železo, žeblje, ključavnico, nasadila. — Iz česa je oboje? Iz lesa. — Kdo ju naredi? — S čim se čisti oboje? — Oboje je potrebno, ker brez durij ne bi mogli v sobo, brez tal ne stati. — Katero je krajše in ožje, duri ali tla? — Katero je namazano, katero ni? — Skozi kaj hodimo? — Po čem hodimo? — Kaj lahko storimo z durimi in česa ne moremo storiti s tlami? — Kako stojé duri in kako ležé tla? — Nād čim so duri in pod čim so tla? — Kaj obesimo na duri in kaj postavimo na tla?

Kateri rokodelci imajo opravila pri šolski sobi? Zidar, mizar, tesar, ključar, steklar. — Kdo vas pošilja v šolo? — Čemu? — Kaj se učite v šoli? — Naštej še jedenkrat, kaj ima soba? — Teh stvari ne moremo premakniti; zato se imenujejo nepremakljive stvari. — Kje so te stvari? V šolski sobi. — Kje še? — Torej so v vsaki sobi in

nobena ne more biti brez njih. — Imenujejo se deli šolske sobe. — Imenuj dele šolske sobe! — Kaj torej delate v tej sobi? — Kaj delajo v sobi oče? Pišejo, beró i. t. d. — Kaj delajo mati? Šivajo, pletó i. t. d. — Kdaj oče, mati beró . . . ? — Kako se imenuje ta soba? — Šolska soba. — Kako sploh? Soba. — Kaj je v šolski sobi jedenkrat? — Kaj je večkrat? — Kdo vas uči? — Česa se učite? — Kaj ste torej? — Kaj pa sem jaz? — Kdo je torej v šoli? — Kaj dela učitelj, kaj učenec? — Kako se reče tistemu učencu, ki hodi s tabo v šolo? — Imenuj součence (součenke)! — Kaj dela učitelj v šoli? Moli, pripoveduje, vpraša, posluša, izvé, popravlja odgovore, opominja, svari, strahuje, (kaznjuje) itd. — Kaj dela učenec v šoli? Vstopi, pozdravi, ponavlja, moli, posluša, zapomni, pomišlja, odgovarja, bere, piše, računi, poje itd. — Učitelj ima pridne učence rad, ljubi jih, rad jim pomaga, prizanese jim, veseli se, če dobro napredujejo. Pridni učenci imajo učitelja radi, ubogajo ga, povsod se lepo vedejo, doma, v šoli in cerkvi, na potu; pridno se učé i. t. d. V taki šoli je lepo. Pridni otroci radi hodijo v šolo, ubogajo in pazijo.

Dodatek.

- Pregovori:** 1. Čednost je ljuba Bogu in ljudem. — 2. Bog zaprè jedna vrata in odprè sto drugih. — 3. Iz majhne iskre nastane velik ogenj. —
4. Dober kup sta red in snaga,
Vsakemu sta ljuba, draga.
- Uganke:** 1. Štiri sestre se vedno gledajo, pa se nikoli ne ugledajo. (Stene v sobi.) — 2. Pozimi me poljubuješ, poleti pa ne maraš záme. (Peč.) —
3. V peči stanuje,
Vse pokončuje;
Z vodó se gasi,
Če speče, boli. (Ogenj.)
- Vprašanja:** 1. Kaj pride najprvo v sobo? (Glas od ključa.) — 2. Kaj je to? Stoji v sobi in greje? (Peč.) — 3. Kje je največ otrok zbranih? (V šoli.) — 4. Kaj imaš na desni roki, kadar greš v šolo? (Pet prstov.)

- Pametnice:** 1. Kdor uboga rad in moli,
Bog ne zabi ga nikoli.
2. V šoli moraš miren biti,
Pridno moraš se učiti.

3. Šolski zvon.

Kadar šolski zvon zapoje,
Srce se raduje moje;
Hitro vzamem svoje knjige.
Za vse drugo nimam brige.

(Zlati orehi.)

4. Učenec iz šole gredé.

Prav vesel iz šole grem,
Mnogo lepega že vem;
Kar naučil sem se v šoli,
Ne pozabil bom nikoli.
To te prosim, Stvarnik moj,
Vedno mi na strani stoj,
Da se morem prav učiti,
Priden in pobožen biti.
Bom povedal starišem,
Kar že lepega vse vem!
Oj, kako bodo veseli,
Radi, radi me imeli.

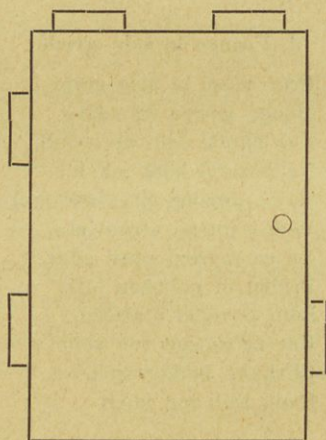
(Zlati orehi.)

5. Bodi pazljiv.

Zlatica je prišla vsak dan v šolo. Mirno se je vsedla na svoj prostor. Potem je vzela ploščico in je pisala nánjo ali brala iz knjige. Ko so vstopili gospod učitelj, vstala je Zlatica in jih lepo pozdravila. Med poukom je sedela ravno in mirno, imela je roki na klopi, gledala gospodu učitelju v oči in pazila na vse, kar so govorili. Kadar so jo vprašali, vstala je in glasno in razločno odgovarjala. Zlatica je bila v šoli pazljiva. Bila je pridna učenka. Pridna in dobra učenka je pazljiva.

Risanje. Narišimo zdaj to šolsko sobo! — Katera je sprednja stran? — Narišimo to stran najprvo! — V tej steni ste dve okni. — Koliko kotov ima okno? — Narišimo okna! — Katera je zadnja stena? — Narišimo jo! — Katera je desna stena? — Kaj je v njej? — Koliko

kotov imajo duri? — Narišite jih še vi! — Kaj je večje, duri ali okna? — Kaj je pri desni steni? — Kakšna je peč? Okrogla. — Tu sem narisal okroglo peč. — Katera je leva stena? — Koliko oken ima? — Koliko kotov ima vsako teh oken? — Narišimo levo steno! — Kaj imamo zdaj na šolski tabli narisano? Stene, duri, okna, peč. — Kaj smo narisali? Šolsko sobo. — Narišite še jedenkrat sobo!

Branje. Abecednik: Šola. — Pred ukom. — Po uku. — Bodi postrežen. — Uljudni otrok. — Stanovanje. — Šolske postave.

Prvo berilo: 1. Šola. — 2. Šolske postave. — 3. Pridna Rozika. — 4. Pred šolo. — 5. Po šoli. — 8. Telovadska. — 9. Odmev.

Začetnica: Učilnica ali šola. — Pred ukom. — Po uku. — Otrok in peč. — 2. Pridna Rozika. — 3. Veseli učenec.

4. Šolska oprava.

Povest. V neki šoli je bila oprava lepo složna. Kar se nekega dne spre. Omara se začne prepirati z mizo, umivalnik z obešalom, klopi s stolom. Vsakdo hoče več veljati, drug drugega neče poslušati. Učitelju je bilo dovolj te svaje, zato reče: „Meni ste vsi jednako dragi; vsak izmed vas mi je potreben. V klopeh sedé učenci in pišejo; na stolu sedim jaz; na obešalo obešajo učenci oblačila; na umivalniku se umivajo; v miznici imam lepe knjige; v omaro devljem zvezke. Čemu se torej prepirate. Bodite raje složni in mirni!“ To je pomagalo. Od tega dne so si bili zopet prijazni.

Kdo se je prepiral? — Komu so vse te stvari drage?
— Kdo jih je umiril? — Kako so potem zopet živele?

1. Miza.

I. S kom se je prepirala miza? — Kaj je to pred vami? Miza. — Kaj delam pri mizi? — Kaj delate vi pri mizi? — Kaj spravljam v miznico? — Kdaj se miza pobriše? — Kdo rabi to-le mizo? — Kaj je višje, miza ali klop? — Zakaj? — Kje stoji miza? Na odru. — Stopi na oder! — Kaj pa je to? Stolica (kateder).

II. Miza ima več delov. — Kaj ima miza tukaj? Desko ali ploščo. — Kako se imenuje, ker je pri mizi? Mizna plošča. — Čegav del je plošča? Plošča je del mize. — Kaj ima miza tukaj? Obod. — Čegav del je obod? — Kaj je v obodu? Miznica. — Čegav del je miznica? — Katere dele mize še poznaš? Noge. — Štej jih! — Koliko nog ima miza? — Čegav del so noge? — Pokaži in imenuj vse dele mize! — Kaj ima torej miza? Ploščo, obod, miznico in štiri noge. — Čegavi deli so plošča, obod, miznica in noge?“ — Kje je plošča? Od zgoraj. — Kje je obod? Pod ploščo. — Kje so noge? — Koliko nog ima miza? — Koliko nog ima ta-le miza? — Koliko nog imajo še mize? Tri. — Kdo je že videl mizo s tremi nogami? — Z jedno nogo? — Imenuj štiri-nogate živali! — Ali so vse noge jednako ali nejednako dolge? — Zakaj? — Kako bi ne stala miza z nejednako dolgimi nogami? Trdno. — Kaj storiš, ako miza ne stoji

trdno? — Koliko nog imaš ti? — Čemu? Da hodiš — Kje hodiš? — Kaj še delaš z nogami? Plezaš, stojiš. — Katera miza ima tri noge? — Katera ima jedno nogo? Šivalna ali pri zofi. — Kje je obod? Med ploščo in nogami. — Kaj je v obodu? Miznica. — Kaj lahko storiš z miznico? Lahko jo razpotegneš in nazaj porineš. — Miznico torej premikaš. — Kakšna je? Premakljiva. — Katerih delov ne moremo premikati? — Kakšni so ti deli?

Koliko oglov ima plošča? — Kakšna je torej? Štiriogлата. — Kako stojé noge? Navpično. — Kako leži plošča? Vodoravno. — Kakšna je ta-le plošča? Okrogla. — Kakšna je torej ta miza? — Kakšna je torej plošča in miza? Štiriogлата ali okrogla. — Kakšne so mize? Štirioglate ali okrogle. — Kakšna je torej vsa miza? Štiriogлата ali okrogla. — Imenuj še druge štirioglate stvari! — Okrogle! — Koliko nog ima okrogla miza? — Kdo je naredil mizo? — Zakaj se imenuje mizar? — Iz česa je miza? — Kakšna je torej? Lesena. — Iz kakšnega lesa je miza? — Odkod dobi les? — Kje rasejo drevesa? — Kakšna drevesa poznaš? — Ko dorasejo drevesa, posekajo se in razžagajo v deske. — Kje? Na žagi. — Deske so še hrapave. — Potiplji ploščo! — Ali je še hrapava? — Kakšna je? — Kaj je storil mizar, da so postale deske tako gladke? — Česa potrebuje pri tem? Stružca. — Mizar struži deske. — Recite! — Deske so bile prej mnogo daljše. — Kaj je storil mizar, da so postale tako kratke? — S čim jih je razžagal? — Kdo je že videl žago? — Stružec? — Česa še potrebuje mizar, kadar dela mizo?

Kakšne barve je miza? — Kakšna je bila tedaj, ko jo je mizar izdelal? — Kaj je storil? Namazal. — Kdo? Slikar, pleskar. — Kakšne barve so torej mize? Rujave, rumene itd. — Kakšne barve je obod? — Noge? — Kakšne barve je vsa miza? — Potegni z roko po plošči, po obodu in po nogah in povej, kakšne so? Gladke, trde. — Kakšne so še, ker se svetijo kot zrcalo? Zlikane, loščene. — Kdo

jih je zlikal? — Kakšna je torej miza? Bela, zlikana, po-
barvana.

Kaj delamo pri mizi? Sedimo, pišemo, beremo, šivamo,
jemo itd. — Kaj položimo na mizo? — S čim pognemo
mizo? — Zakaj? — Čemu so noge? Na njih stoji miza.
— Čemu je plošča? Na njo se naslanjamo. — Čemu je
miznica? V miznico spravljamo stvari. — Kaj ima miznica?
Ključavnico, ključ, gomb. — Čemu je ključavnica, ključ,
gomb?

III. Kaj ima miza tu-le? Ogle. — Koliko oglov ima?
— Kaj ima v šolski sobi tudi ogle? — Kakšne so torej
te stvari? Oglate. — Kakšna je miza, ker ima štiri ogle?
— Kakšen je ta-le papir? Oglat, štirioglat. — Koliko
oglov ima okrogla miza? — Ali je ta-le počez upognjen
papir še oglat? — Ali je štirioglat? — Zakaj ne? —
Koliko oglov ima? Tri. — Kakšen je torej? Trioglat. —
Kaj ima več oglov, miza ali upognjen papir? — Ko-
liko jih ima miza več? — Koliko papir manj? — Koliko
oglov ima ta-le podoba, ki sem jo narisal na tablo? —
Koliko oglata je torej? — Kako se imenuje? Trikotnik.
štirikotnik. — Kakšna je krogla? Okrogla. — Ali je štiri-
ogлата? — Triogлата? — Ali ima sploh ogle? — Ali ima
tvoja glava ogle? — Kakšna je? — Kakšne so oči? —
Gomb? — Izmeri z metrom dolgost, širokost mize! —
Koliko je dolga, široka? — Ali je vaša miza večja nego
ta? — Kje ima vaša miza ploščo? — Kje obod? — Kakšni
so vsi deli oboda? Jednaki. — Kaj je še jednako? Noge.
— Kdo ima mizo doma? — Kaj delamo v šoli pri mizi?
— Kaj delaš doma pri mizi? — Kakšna je ona miza, pri
kateri jedó otroci? Majhna. — Kakšna pa je ta? — Kakšne
barve je tvoja miza? — Kje je tvoja miza? Pri steni. —
Kje je ta-le? — Tvoja lje na tleh. — Kje pa je ta-le? Na
odru, podnožji. — Katera je višja? — Ali imate tudi večjo
mizo? — Čemu. — Opoldne sedete k mizi in jeste. —
Kdo pogrne mizo? — Kdaj? — Kakšne barve je prt?
— Kaj denejo potem na mizo? Krožnik. — Kaj denejo

zraven vsakega krožnika? Žlīco, vilice, nož. — Česa ne denejo pred male otroke? Noža. — Zakaj ne? — Kaj jemo z vilicami? — Z žlīco? — Čemu rabimo nož? — Kaj prinesó potem na mizo? — Kam se vsedete? — Česa še ne morete nositi na mizo? Jedij. — Kdo prinese? — Kaj storite pred jedjo, po jedi? — H komu molite? — Kdo zna molitev pred jedjo in po jedi? — Kakšni morate biti? Pobožni, Bogu hvaležni za vse darove. — Kaj se stori z jedjo, ki ostane? — Kaj storé uljudni otroci po jedi s stolom? — Kaj se stori po jedi s prtom? — Kaj denejo potem na mizo? Drug prt. — Kakšen?

Ali je vaša miza zlikana? — Kakšna je ta-le plošča? — Kje si videl mizo, katera ni imela štirioglate plošče? — Kakšna je bila? — Kakšna je še lahko? Jajčasta. — Ali ima vsaka miza miznico? — Kdo ima tako mizo? — Koliko nog ima lahko ta miza? — Koliko nog ima lahko miza? — Iz česa je ta miza? — Iz česa si še videl mizo? Iz kamena, železa. — Ali moreš to ploščo raztegniti? — Kdo ima doma v sobi mizo, pri kateri se more plošča raztegniti? — Zakaj se raztegne? Da več ljudij lahko sedi okoli nje. — Ali imajo mati mizo, pri kateri šivajo? — Kako bi jo imenovali? Šivalno mizo. — Ali je ta tudi šivalna miza? — Zakaj ne? — Ali je šivalna miza večja ali manjša od te naše? — Koliko nog ima šivalna miza? — Kaj se še dela pri šivalni mizi? Plete, veze. — Kakšna miza stoji pri zofi? — Pri zrcalu? — Kaj se dela pri jedilni mizi? — Ali sedé oče tudi pri mizi? — Kaj delajo? — Kaj imajo na mizi? Papir, péro itd. — Kako se imenuje taka miza? Pisalna miza. — Koliko miz je pri vas? — Katere? — Kje imamo še mize? V kuhinji — kuhinjska miza, na vrtu — vrtna miza, v prodajalnici. — Čemu je cvetlična miza? — Čemu je umivalna miza? — Čemu je šolska miza? — Kaj lahko storimo z mizo? Prestavimo, premaknemo, ploščo raztegnemo, nazaj porinemo. — Kaj se premika? — Kateri del je nepremakljiv? — Imenuj še druge premakljive stvari! — Kaj moramo večkrat storiti z mizo?

Pomiti. — Kaj lahko storimo z miznico? Raztegnemo in nazaj porinemo, odpiramo in zapiramo, odklepamo in zaklepamo. — Kakšna je torej miznica? Premakljiva. — S čim odklenemo in zaklenemo miznico? S ključavnico in ključem? — Kdo naredi ključavnico in ključ? — Primeri mizno ploščo s ploščico! — Katera je debela? — Kakšna je ploščica? Tenka.

IV. Miza ima ploščo, obod, miznico in noge. Miza je oglata ali okrogla. Miza je lesena. Naredi jo mizar. Barve je rujave ali drugačne. Miza stoji na tleh. V miznico spravljamo razne stvari. Pri mizi sedimo, pišemo, beremo, šivamo, jemo itd. Na ploščo se naslanjamo. Mizo predstavimo, pomijemo, pobrišemo, odrgnemo. Miznico odpiramo in zapiramo, odklepamo in zaklepamo. Miznica ima ključavnico in ključ. Ključavnico in ključ naredi ključar.

V. Koliko miz je v šoli? — Koliko jih je pri vas doma? — Kaj ima miza? — Čegavi deli so? — Kje jo rabimo? — Koliko oglov ima miza? — Kakšna je torej? — Kako je dolga, široka, visoka? — Kateri deli so premakljivi? — Kateri so nepremakljivi? — Kateri deli so navpični? — Kateri del je vodoraven? — Kaj se dela pri mizi? — Kaj lahko položimo na mizo? — Čemu je ključavnica? — S čim se zaklepa miznica? — Kaj se spravlja v miznico? — Kaj ima še noge? — Kakšne mize poznaš? — Kako se imenuje miza v šoli? — Kako se imenuje miza na vrtu? — Kje je še miza? — Kje je vrtna miza? — Kje je cvetlična miza? — Kaj se dela na perilni mizi? — Kaj na šivalni mizi? — Kaj na pisalni mizi? — Kje je prav dolga miza? — Kaj mora imeti miza, da more stati? — Kaj moreš storiti s svojimi nogami? — Česa pa ne more miza storiti z nogami? — Kakšne so noge, ker jih ne more premakniti? — Kakšne so tvoje noge? — Kako lahko pregibamo, roke, trup, oči, obrvi, usta, ušesa? — Kaj lahko

meriš? — Kaj meri suknar, krojač? — Kdo ima posebno rad miznico? Otroci. — Zakaj? — Čemu je miznica? — Kaj moramo storiti, kadar je miza umazana? Pobrisati, pomiti.

Premakljive stvari, ki jih potrebujemo v šoli, imenujejo se šolska oprava. — Kaj je torej miza? — Zakaj? — Ali je tudi peč šolska oprava? — Zakaj ne?

2. Stol (stolec).

I. Katere stvari so se še prepirale v naši povesti? — Kje vidiš v šoli stol? — Kaj je torej to? Stol. — Kaj delamo na stolu? — Čemu je torej stol? — Kje stoji stol? — Kje imate doma stol? — Kje še?

II. Kaj ima stol tu? Sedalo. — Na kaj je sedalo pritrjeno? — Kaj pa je to? Naslonilo. — Kaj ima stol še? Noge. — Na čem stoji stol? — Kaj ima torej stol? Sedalo, naslonilo in noge. — Koliko nog ima stol? Štiri. — Kako stojé noge? Navpično. — Sedalo? Vodoravno. — Naslonilo? Poševno. — Kakšno je sedalo še? Štirioglato. — Kakšno je še? Okroglo. — Noge? Štirioglate ali okrogle. — Kje je naslonilo? Zadaj. — Kakšno je naslonilo? Štirioglato ali zgoraj okroglo-jajčasto, zaoblóčeno. — Ali ima vsak stol naslonilo? — Koliko nog ima še stol? Tri. — Stol z naslonilom se imenuje naslanjač. — Kako?

Kakšno je to sedalo v sredi? Spleteno. — Iz česa? Iz slame. — Iz česa še? Iz rogoza. — Iz česa še? Iz trsta. — Kakšno je sedalo še časih? blazinjeno. — Kakšne so noge? Krive. — Naslonilo? Krivo. — S čim so zvezane noge in naslonilo? Z latvami (klini). — Kakšna naslonila so še? Iz celega ali blazinjena.

Iz česa je stol? Iz lesa; lesen. — Iz kakšnega lesa? — Iz česa še? Iz železa; železen. — Kdo dela stole? Stolar in mizar. — Kdo dela blazine? Preprogar. — Iz česa? Iz žime, dlake i t. d. — Kdo dela stole iz rogoza? — Iz slame? — Kakšne barve je stol? Rujave. — Kakšne še? Razne. — Nekateri se svetijo. — Kakšni so? Zlikani — politirani, loščeni — lakirani. — Čemu je stol? Na njem sedimo.

III. Ali je vaš stol večji ali manjši od tega? — Ali ima vaš stol naslonilo? — Kakšno? — Kakšno sedalo? — — Koliko nog? — Iz česa je sedalo v sredi? — Koliko stolov je v šoli? — Doma? — Ali so vse štiri noge jednako visoke ali ne? — Kakšen je oni stol, na katerem sedé mali otroci? Nizek. — Kakšne noge imajo oni stoli, na katerih sedé časih mali otroci pri mizi? Visoke. — Kakšne barve so vaši stoli? — Kje imaš doma stol? — Kje še? — Čemu? — Potiplji z roko, kakšen je ta stol? Gladek. — Ali je vaš tudi tak? — Kakšen je še? Loščen, zlikan. — Kakšen je vaš? — Kje si videl mnogo stolov? V gostilni, kavarni. — Kakšni so bili? — Kje si videl stol s tremi nogami? Pri čevljarji. — Iz česa? Iz lesa. — Kakšno je bilo sedalo? Izdolbeno. — Kje so še stoli? V kuhinji. — Koliko oseb lahko sedi na stolu? — Kako se imenuje stol, na katerem sedi več oseb, a nima naslonila? Klop. — Kakšen je stolec? — Česa nima? — Iz česa je? — Kaj sem storil s stolom? Premaknil. — Kaj torej lahko storimo s stolom? Premaknemo, prestavimo ga. — Kaj storimo, kadar je nmazan? Brisati, pomivati, odrgniti. — Kakšnega stola ne drgnemo? — Namazanega in loščenega (lakiranega). — Zakaj ne? — Kaj moram storiti, če hočem pisati? Sesti. — Kaj storim, če sem truden? Naslonim se. — Nekateri stol ima kolesca na nogah. — Čemu? — Imenuje se stol na kolescih. — Kdo se vozi na njem? — Zakaj? — V cerkvi so cerkveni stoli. — Kakšen je dedov stol? — Kdo sedi na njem? — Ima naslonilo in dva ročaja. — Čemu? — Kje je naslonilo? — Kje sta ročaja? — Čemu je naslanjač? — Ali ste plošča in sedalo jednaki ali različni? — Katero je dalje? — Širje? — Katero ima daljše noge? — Kaj je višji, miza ali stol?

IV. Stol ima sedalo, naslonilo in štiri noge. Stol je oglat ali okrogel. Stol je lesen. Sedalo je leseno ali blazinjeno, iz rogoza ali trsta spleteno. Stol je bel, namazan ali zlikan. Naredi ga stolar ali mizar. Blazine dela preprogar. Na stolu sedimo.

V. Kaj ima stol? — Kje ga rabimo? — Čemu? — Iz česa je sedalo? — Blazina? — Kaj ima še noge? — Čegav stol ima tri noge? — Kje je ta stol? — Kje je še stol? V sobi. — Kje je vaš stol? Pred zofo. — Kje je miza? — Koliko stolov je pri vas? — Iz česa? Iz rogoza, iz desk. — Kaj je stol? Šolska oprava. — Imenuj še drugo šolsko opravo!

3. Omara.

I. Katera šolska oprava se je še prepirala? Omara. — Kaj je torej to? — Kam spravljajo mati obleko? V omaro. — Kam spravljajo tvoje oblačilo? — Ali moreš sam vzeti oblačilo iz omare? — Kdo ti ga da iz nje? Sestra ali starejši brat. — Kaj ti da iz njega ob nedeljah? — Kdaj to oblačilo zopet pospraviš v omaro? — Odkod vzamejo mati v soboto čisto srajčico? — Ali imamo omaro tudi v šoli?

II. Poglejmo, kaj ima omara? Omara ima jedne ali dvoje duri, dve stranski deski, zadnjo desko, spodnjo in zgornjo desko, noge in znotraj več polic in predalov. — Koliko ima durij? — Stranij? — Nog? — Kje so duri? Spredaj. — Kje so strani? — Kje so noge? — Koliko oglov ima omara? — Kakšne je barve? — Čemu je ta omara? — Kaj morem spraviti vanjo? — Čemu so predali? — Kaj je na durih? Ključavnica. — Čemu? — Koliko omar je tu? — Kdo potrebuje mnogo omar?

III. Kakšne so stranice? — Kakšne so noge? — Kaj ima omara in kaj ima miza? — Stol? — Kdo je naredil omaro? — Mizo? — Stol? — Kdo je naredil vse to? — Čemu je omara, čemu pa miza, stol? — Iz česa je vse to? — Iz kakšnega lesa? — Kakšno orodje rabi mizar? — Kako stoji plošča pri mizi, pri stolu? — Kako leži spodnja deska v omari? Vodoravno. — Kako stojé noge pri mizi, stolu in omari? Navpično. — Potegni z roko po mizi in omari ter reci, kakšni ste? Gladki in trdi. — Kakšne barve je omara? — Miza? — Stol? — Kakšne omare imamo? Majhne, velike. — Duri se zaklepajo, odpirajo, zapirajo. — Kaj imajo

duri? Nasadila, tečajje, ključavnico, ključ. — Čemu je ključavnica? — Kdo naredi ključavnico? — Ključ? — Ali imamo tudi prav gladke mize, stole, omare? — Kakšni so? Zlikani, loščeni. — Čemu so predali v tej omari? — Čemu so predali v oni omari, ki jo imate doma? — Koliko durij ima ta omara? — In koliko vaša? — Ali imajo mati tudi lepe srebrne stvari v omari? — Ali jih vidiš? — Kako to, da jih vidiš? Ker je steklo v durih. — Taka omara se imenuje omara za dragotino, denar, steklenino. — Kaj je časih še v durih? Zrcalo. — Ta omara ima predale, a kaj ima ona, v katero spravljajo mati oblačilo? Obešalo. — Kaj se obeša v ono omaro? — Kaj postavljajo, polagajo mati še v omaro? Obleko, perilo in drugo. — Zakaj? Da je dalje čedno in se ne pogubi. — Taka omara se imenuje oblačilnik ali obešalnik (omara za obleko, za perilo). — Omara ima časih take predale, da se ven potegnejo kakor miznica; imenuje se tudi predalnik, (omara s predali). — Kako se odpirajo taki predali? — Katera omara je nižja ali višja, ona za perilo ali ona za obleko? — Ali imajo tudi oče omaro za knjige? — Imenuje se omara za knjige in ima tudi police. — Kaj ima omara za obleko, za knjige, za dragotine? — Kje imamo omare? — Kje je kuhinjska omara? — Kakšna je? — Kakšen je umivalnik?

IV. Omara ima dvoje duri, dve stranski deski, zadnjo desko, spodnjo in zgornjo desko, noge in znotraj več polic ali predalov. Potrebujemo jo v šoli. Vanjo se spravljajo učne priprave, papir, peresa, pisanke in podobe. Omara je iz lesa. Naredi jo mizar. Imamo šolske omare, omare za dragotine, denar, steklenino, obleko, perilo, s predali, za knjige, umivalnik, kuhinjsko omaro.

V. Kaj ima omara? — Čemu jo potrebujemo v šoli? — Kdo ima omaro za dragotine, denar, steklenino? — Kdo je nima? — Kdo ima omaro za knjige? — Čemu je treba materi kuhinjske omare? — Čemu je v omari obešalo? —

Čemu so police, predali? — Katera omara se imenuje oblačilnik? — Zakaj je kuhinjska omara bela? — Zakaj zapirajo mati omaro? — Zaklepajo?

Daljna tvarina.

4. Šolska klop.

Šolska klop ima ploščo, polico, sedalo, naslonilo in dve ali tri noge. Plošča je od zgoraj, polica pa pod ploščo. Plošča se more vzdigniti ali raztegniti. Nekateri klopi imajo v plošči, nekateri pod ploščo luknje, v katerih so črnilniki. Luknjice v plošči imajo pokrov, da ne pride prah v črnilo. Klop je dolga ali kratka in težka. Klop je ravna. Plošča je temno-zelena i. t. d. Klop je lesena; naredi jo mizar ali stolar iz lesa i. t. d., a pobarva jo pleskar. V šolski klopi sedita navadno po 2 učenca ali 2 učenki. V nekaterih jih sedi tudi po več. Šolska klop stoji na tleh. V šoli je mnogo klopij. Imamo klopi brez naslonila, loščene, blazinjene, železne. Sedalo je lahko iz slame in trsta spleteno. Železne klopi vidimo na šetališčih, vrtih in v gostilnah. Klop je tudi pred hišo, pred durimi, pod drevjem i. t. d. Rušnata klop, vrtna klop, klop pri peči, cerkvena klop. Klop lahko prestavimo, pomijemo, odrgnemo. Doma so tudi klopi brez naslonila. Te so dolge, na njih sedi več oseb. Klop mora biti vedno čista. Na plošči beremo, pišemo, rišemo i. t. d. Pod ploščo je predal ali polica. Kje stoji klop ali stol, kadar sedimo na njem?

Podnožnik v šolski klopi je nizek. Ima desko in dve ali tri noge. Časih je pribit h klopi.

Primeri stol in mizno ploščo, noge stola in klopi, dolgost in širokost mizne plošče in sedala! — Kaj je daljše, širje, miza ali stol, klop ali podnožnik?

5. Umivalnik.

Umivalnik ima ploščo z luknjo, stranske deske, polico, dno in noge. Nad ploščo je jedna večja deska, na kateri visi ploščevinasti kotlič. Tudi so umivalniki s predali. V

ploščevinastem kotliču je voda; v luknji je ploščevinasta skledica. Vsi deli umivalnika, kotlič in skledica so pobarvani. Kar je iz lesa, to dela mizar; kotlič in skledo naredi klepar. Kotlič ima pokrov, a skledica dve ročki (držaja, ušesci).

6. Obešalo.

Obešalo ima deske in kline. Obešala so tudi pobarvana. Obešalo je iz lesa ali železa. Tudi so taka, ki imajo nad desko polico. Na kline obešajo dečki suknje, deklice pa suknje, robce, a na police devajo klobuke, kape, slamnike. Obešala so loščena, zlikana, dolga in krajša.

7. Podobe.

Podoba ima okvir, steklo in sliko. Podoba visi na steni. Okvir je lesen, pozlačen, črn i. t. d. Naredi ga podobar, mizar. Steklo naredi steklar, vreže pa steklorezec. Sliko naslika slikar. Imamo cesarjevo podobo. Našemu presvetlemu cesarju je ime Frančišek Josip I. Naš cesar živé na Dunaji. Cesar so naš presvetli vladar, mi pa smo njih podložniki. Cesarja moramo ljubiti, ker skrbé za nas. Posebno radi imajo šolarje, zato so ukazali, da mora vsak otrok hoditi v šolo, da bi se kaj naučil. Zato jim morate biti hvaležni in jih ljubiti.

Imamo tudi svete podobe. Na tej podobi stoji Jezus sredi otrok ter jih uči, rekóč: Pustite k meni otročiče! Jezus je božji sin. Pridne otroke ima posebno rad. O Jezusu bode te še veliko slišali.

Doma imate še druge podobe. — Katere?

8. Razpelo.

Na steni visi razpelo. Na križu visi Jezus, naš Izveščar in Odrešenik. Jezus, božji sin, bil je od Boga poslan, da je ljudi učil Boga prav spoznavati, a hudobni Judje so ga križali. — Kako? — Ker ima Jezus roki na križu razpeti in pribiti, imenuje se tak križ razpelo. O, veliko je trpel Jezus za nas, zato se hočemo pridno učiti.

Naštej mi še jedenkrat stvari, katere smo imenovali, pa lepo po vrsti! Ti! Ti! Vsi! — Kje so te stvari? — Ker so te stvari v šoli, imenujejo se šolska oprava.

Imenuj še jedenkrat šolsko opravo!

Dodatek.

Pregovora: 1. Kdor med dvema stoloma sedi, lahko na zemljo pade.
— 2. Glej da ne prideš s klopi pod klop.

Uganke: 1. Ima noge, pa ne gre. (Miza.) — 2. Pod jedno kapo štirje bratje stojé. (Štiri noge stola.) — 3. Trije bratje, jedna kapa. (Stol s tremi nogami.) —
4. Štiri noge, sedalo in naslonilo ima,
In v vsaki sobi najdeš ga. (Stol.)

Vprašanja: 1. Skozi katere duri noben živ človek ne hodi? (Skozi duri pri omari.) — 2. V kateri klopi ne moreš sedeti? (V naslikani.) — 3. Koliko nog mora imeti miza? (Jedno.)

Pametnice: 1. Uljudni, urni, čisti bi
Otroci biti morali. —
2. Vedno hočem priden biti,
Radost starišem storiti. —
3. Otroci zgodaj vstajajo
In v šolo se podajajo.

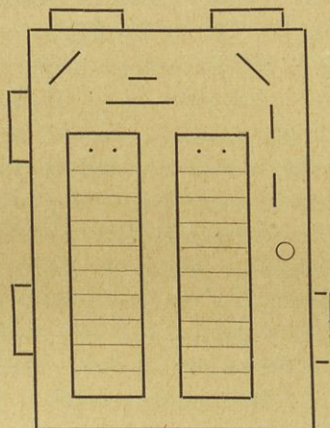
4. Marljiva učenka.

Mala Zlatica je delala gospodu učitelju mnogo veselja. Gospod učitelj so jo imeli zaradi tega zelo radi. Doma je Zlatica brala v svoji knjižici. Prav čedno je izdelovala naloge, katere so jej dajali gospod učitelj. Naloge je vselej naredila. Zlatica je bila marljiva. Bila je dobra učenka. Dobra učenka je marljiva.

Risanje. Narišimo mizo! — Kaj narišem najprej? Ploščo. — Kje je plošča? — Kakšno črto moram narisati? Vodoravno. — Kaj pride zraven? — Kako? — Kaj še? Obod, miznica. — Narišite jo še jedenkrat!

Narišimo šolsko sobo s šolsko opravo! Jedenkrat smo že narisali to šolsko sobo. Zdaj jo hočemo še jedenkrat.

To je sprednja, zadnja, desna, leva stena. Pri sprednji steni je miza in stol. Na levi in desni spredaj ste dve poševno stoječi šolski tabli. Pri desni steni je omara in umivalnik. V sredi so v dveh vrstah klopi. Te bomo vse narisali. V vsaki klopi sedita po dva učenca. Te bomo narisali s pikami, toda le v prvih dveh klopeh.

Branje. Začetnica: Bodi postrežljiv. — 1. Kako se je držati v učilnici?

5. Hiša.

Povest. Vidko reče Dragici: „Pojdi, sestra, zidala bodeva hišico, zate in zame, za očeta in mater. Zraven postaviva hlevček za konja in kočico za psička.“

Gresta torej na dvorišče, vzameta kamenčke za zidanje ter začneta zidati, da je bilo veselje gledati ju. Že stoji zid; okna in duri morajo tudi biti; zgoraj naredita še streho.

Spodaj je videti delavnico za očeta. Iz veže se pride po stopnjicah na podstrežje in navzdol v klet. Zraven hiše sezidata hlev in zraven hleva kočico za psa. Po dovršenem delu sta zelo vesela in od veselja ploskata z rokami.

Kaj sta sezidala Vidko in Dragica? — Kje si ti doma? — Kje si zdaj? — Kje si bil zjutraj?

Preglejmo našo šolo!

A. Notranji deli.

I. Kje smo zdaj? — Kako se imenuje ta soba? Šolska soba. — Zakaj? — Kam pridemo, če gremo iz naše šolske sobe? Na hodnik (mostovž, v vežo). — Kakšen je hodnik? Dolg in ozek. — Kakšen je strop? Obokan. — Iz česa so tla na hodniku? Iz kamena. — Iz česa so še tla? Iz opeke, cementa, desk. — Kakšni so kameni? Štirioglati. — Kje se izdelujejo cementne plošče? — Čemu so okna? — Koliko sob je poleg naše šolske sobe na desni strani? — Kaj je v njej? II. razred. — Katera šolska oprava je v oni sobi? — Kateri nepremakljivi deli so v sobi II. razreda? — Koliko oglata je ona soba? — Koliko sob je poleg II. razreda? — Kaj je v njej? — Deli? — Oprava? — Kdo stanuje v njej? — Katera soba je od te naprej? Soba šolskega sluga. — Deli? — Oprava? — Kaj pa je med sobo J. J. in med sobo šolskega sluga? Veža z vrati. — Kako prideš pri teh vratih ven? Nekaj stopnjic je. — Kaj vidiš na stenah v tej veži? Napise. — Kateri? — Kaj še vidiš? Spominsko ploščo. — Kaj je napisano na njej? — Kaj je nasproti sobe J. J.? Duri v klet. — Kaj je nasproti sobe šolskega sluga? Stranišče. — Kakšno mora biti? — Katera velika soba je na desno poleg sobe šolskega sluga? Telovadnica. — Kaj vidimo v telovadnici? — Čemu je? — Kaj je poleg telovadnice na konci veže? Perilna kuhinja. — Kaj vidimo v njej? Velik kotel. — Kaj še? — Kam prideš skozi vrata poleg perilne kuhinje? Na dvorišče. — Kam pridemo, ako gremo od te-le sobe na levo po hodniku? V stanovanje J. J. — Skozi kaj? — Kam prideš najprvo? V vežo, prednjo sobo. — Katere dele ima? — Kam greš iz veže? V tri sobe in v kuhinjo. — Deli? — Oprava? — Kaj vidimo v kuhinji? Ognjišče (štedilno), kuhinjsko omaro, police, stol, žličnjak, kuhinjsko posodo (lonce, sklede, krožnike, kotle, vrč, solnjak i. t. d.). — Kam prideš iz kuhinje? V jedilno shrambo. — Kaj je v jedilni shrambi? Razne jedi, moka, mast, meso, zabela, jajca itd.

Kam prideš, če zaviješ od naše sobe na levo stran hodnika? V vežo. — Od tu naprej? Na cesto. — Kako prideš na cesto? — Koliko je pragov? Sedem. — Kje prideš ven? Skozi vežna vrata. — Kaj vidiš na steni na desni strani? Spominsko ploščo. — Kaj je na njej napisano?

II. Mi smo zdaj v pritličji. — Kje smo zdaj? — Katere sobe so v pritličji? — Kaj še?

Ali so sobe tudi nad nami? — Kako pridemo do njih? Po stopnjicah. — Kaj imajo stopnjice? Prage. — Iz česa so stopnjice? — Kaj je ob kraji? Držaji. — V katero nadstropje pridemo? V prvo nadstropje. — Zakaj se imenuje prvo nadstropje? — Kaj je nad našim stropom? — Kam pridemo najprvo v prvem nadstropji? Na hodnik (mostovž). — Iz česa so tla? — Koliko je oken? — V kateri razred pridemo najprej? V IV. razred. — Deli? — Oprava? — V kateri razred pridemo potem na desno? V III. razred. — Deli? — Oprava? — Kam še pridemo na desno? V konferenčno sobo. — Deli? — Oprava? — Kaj je zraven konferenčne sobe? Mala sobica. — Kaj je notri? — Kam pridemo potem na konci hodnika? V stanovanje J. J. — Kam pridemo tukaj najprej? V vežo. — Kakšna so tla? — Koliko je oken? — Kam pridemo iz veže? V tri sobe. — Deli? — Oprava? — Kam še pridemo iz veže? V kuhinjo. — Kaj je v kuhinji? — Kam pridemo iz kuhinje? V jedilno shrambo. — Kaj je notri?

Kam pridemo od IV. razreda na levo? V pisarno. — Deli? — Oprava? — Katera soba je poleg pisarne? Soba za učila. — Kaj je notri? — Kaj je v omarah? — Kaj je poleg sobe za učila? — Kaj vidiš na steni na konci hodnika? — Kakšen napis? — Kaj je nasproti pisarne? Stranišče.

Ali so tudi nad prvim nadstropjem sobe? — Kako pridemo do njih? Po stopnjicah. — Iz česa so te stopnjice? — Kaj imajo stopnjice ob straneh? Držaje. — Koliko odstavkov imajo stopnjice? — Koliko pragov? — Iz česa so stopnjice? — Iz česa so še časih? — Kakšne so torej? Lesene, kamenite, železne. — Kakšne so naše? — Kakšne so vaše?

Katero nadstropje je tam gori? Drugo nadstropje. — Zakaj? — Kam prideš v drugem nadstropji najprej? Na hodnik. — Kaj ima hodnik? Stene, strop, tla, okna. — Katera soba je najprej? I. razred meščanske šole. — Deli? — Oprava? — Katera soba je potem na levo? Pisarna. — Deli? — Oprava? — Kaj je nasproti pisarne? Stranišče. — Kaj je na levo od pisarne? Risarska soba. — Deli? — Oprava? — Kaj je zraven risarske sobe na konci hodnika? Soba za risarske stvari. — Kaj je notri? — Kaj je od I. razreda meščanske šole na desno? II. razred meščanske šole. — Kaj je od tu dalje po hodniku na desno? — III. razred meščanske šole. — Kaj je zraven? Mala sobica. — Kaj je notri? — Kaj je naprej na konci hodnika? Kabineti. — Koliko je sob? Tri. — Kaj je v njih? — Katera učila?

Kaj je nad drugim nadstropjem? Podstrešje. — Kako pridemo na podstrešje? — Iz česa so te stopnjice? — Kaj je na podstrešji? — Kaj je nad podstrešjem? Streha. — Kje je torej podstrešje? Pod streho. — S čim je streha pokrita? Z opeko. — Kaj je pod opeko? Strešina. — Kaj se spravlja na podstrešje? Žito, sadje, slanina, klobase, vsakojaka stara šara. — Kaj obešajo na podstrešje? Perilo. — Kaj je še na podstrešji? Okno — lina.

Vrnimo se v pritličje. — Kaj je pod sobami v pritličji? Klet. — Kako prideš v klet? Po stopnjicah. — Kakšne so? — Kam prideš najprvo? Na hodnik. — Kaj je po tleh? Opeka itd. — Kam prideš potem? V več kletij. — Deli? — Koliko je kletij? — Kako je v kleti? Večinoma vlažno. — Kakšen je strop? Zidan, obokan. — Kakšna so okna? — Čemu so mreže na oknih? — Kako je še v kleti? Temno in hladno. — Iz česa so stene? — Kaj je v kleti? Vino, pivo, krompir, zelje, repa, mast, mleko, drva, premog itd.

III. Koliko sob je v pritličji? — Katere? — V kateri smo mi? — V katerem razredu so večji in starejši učenci, nego ste vi? — Kakšni morajo biti med seboj učenci vseh razredov? — Koliko sob je v I. nadstropji? — Katere? — Koliko sob je v II. nadstropji? — Katere? — Ali so vse

sobe jednake? — Katera oprava je v njih? — Koliko hodnikov je v pritličji? — V I. nadstropji? — V II. nadstropji? — Kaj ima vsak hodnik? — Kakšne stene in strop ima hodnik? Pobeljene, slikane. — Kako moramo hoditi po hodnikih? Počasi in tiho. — Ali so vsa nadstropja jednaka? — Kakšne so stopnjice? — Kakšni so stropi v sobah? — Kakšni so na hodnikih? — Iz česa so tla v sobah? — Iz česa so na hodnikih? — Kateri učenci so v pritličji? — Kateri so v I. nadstropji? — V II. nadstropji? — Kaj se dela v pisarni? — Katere stopnjice so kamenite? — Katere so lesene? — Kdo jih je naredil? — Kakšne so stene v šolskih sobah? — V stanovanjih? — V kuhinji? — V jedilni shrambi? — V telovadnici? — V perilni kuhinji? — Kakšen je strop v kuhinji? — V jedilni shrambi? — Kakšna so tla v kuhinji? — V jedilni shrambi?

Ali imate doma tudi sobe? — Kam prideš, če greš v hišo skozi vrata? — Kam še? V sobo (izbo, stanico). — Kaj ima vaša soba? Stene, tla, strop, duri, okna. — Kam greš skozi druge duri? V čumrato, kuhinjo i. t. d. — Koliko sob je v vaši hiši pri tleh (v pritličji)? — Kakšna je veža? — Kakšen je hodnik? — Kaj je v veži? Luč. — Kaj je poleg kuhinje? Jedilna shramba. — V kateri sobi stanujemo? — Kako se imenuje? Stanica. — Kako se imenuje soba, v kateri spimo? Spalnica. — V kateri jemo? Jedilnica (obednica). — V kateri se igrajo otroci? Otroška soba. — Koliko kuhinj je pri vas? — Koliko jedilnih shramb? — Kaj je pri vas nad sobami? Podstrešje. — Kakšna je torej vaša hiša? Pritlična. — Zakaj? — Ali so pri vas sobe tudi na podstrešji? — Kaj je pod hišo? Klet. — Kateri del hiše je klet? Spodnji. — Kako prideš v klet? — Kakšne so vaše stopnjice v klet? — Ali so vaše sobe večje od teh? — Ali je kuhinja in jedilna shramba večja od te v šoli? — Kakšne so stene? Pobeljene, slikane. — S čim so pokrita tla? Z deskami. — Zakaj? Da so glajša. — Kaj delamo v kuhinji? Kuhamo jedi. — Kaj je v kuhinji? Ognjišče. — Čemu? — Kakšno ognjišče? Štedilno. — Kaj je še v vaši

kuhinji? — Kakšno orodje, posoda? — Primerjaj kuhinjo in sobo! — Koliko oken imajo vaše sobe? — Koliko jih ima ta soba? — Koliko sob je v vaši hiši pri tleh? — Koliko v I. nadstropji? — Koliko kuhinj je pri tleh? — Koliko v I. nadstropji? — Koliko je jedilnih shramb? — Kaj imate v jedilni shrambi? — Primeri jedilno shrambo in sobo! — Koliko je pri vas podstrešij? Jedno. — Kakšno mora biti podstrešje? Zračno. — Koliko kletij imate? — Kaj imate v kleti? — Katere izmed teh stvari se hranijo tudi v jedilni shrambi? Meso, krompir, mleko itd. — Kaj je v vinski kleti? — V čem je vino? — Kako se jemlje iz sodov? — Katera klet je večja? — Kaj je še v nekaterih hišah, česar ni tu v šoli? Soba za kopanje. — Kaj je v njej? Peč in kopališče. — Kaj imajo vaše stopnjice ob straneh? — Iz česa so držaji (opirala)? — Iz česa so vaše stopnjice? — Kaj sveti pri vas na stopnjicah? Luč — svetilka. — Kakšne so stopnjice? Preme, krive, imajo odstavke. — Kaj je še v vsaki sobi? Peč. — Čemu? — Iz česa je? — Kakšna je torej? — Iz kakšnih pečnic je? Iz štirioglatih. — Kakšne so še pečnice? S kahljami. — Kdo je naredil peč? — Kje jo je lončar ožgal?

Kdo stanuje v hiši, v kateri so sobe v I. in II. nadstropji? (Ponavlja se in izprašuje kakor pritličje. Tu se v obče razširjuje in nadaljuje, kakor nanese prilika.)

IV. Zdaj smo pregledali notranje dele šole. Naša šola ima v pritličji: hodnik (vežo), sobi I. in II. razreda, stanovanje za I. I. in šolskega slugo, telovadnico, perilno sobo, stranišče in stanovanje I. I. To stanovanje ima vežo (prednjo sobo), 3 sobe, kuhinjo in jedilno shrambo. V 1. nadstropji ima šola: hodnik, sobi III. in IV. razreda, konferenčno sobo z jedno sobico, stanovanje I. I., pisarno, sobo za učila, knjižnično sobo, stranišče in stopnjice. V 2. nadstropji ima šola: hodnik, sobo I., II. in III. razreda meščanske šole, jedno sobico, knjižnično sobo, tri sobe za učila

(kabinete), pisarnico, risarsko sobo, sobo za risarske stvari, stranišče in stopnjice. Zgoraj ima šola podstrešje s stopnjicami in spodaj klet s stopnjicami.

Hiša ima torej vežo, hodnik, sobe, kuhinjo, jedilno shrambo, stopnjice, pritličje, 1. in 2. nadstropje, podstrešje in klet.

V. Kaj je v hiši pri tleh? — Kaj je v 1. nadstropji? — V 2. nadstropji? — V 3. nadstropji? — Čemu so sobe? — Čemu je kuhinja? — Čemu je jedilna shramba? — Čemu je podstrešje? — Čemu je klet? — Kje je temno? — Kam se gre iz veže (hodnika)? — Kakšen je hodnik? — Koliko stopnjic ima vaša hiša? — Koliko jih ima šola? — Koliko nadstropij ima vaša hiša? — Koliko jih ima šola? — Kdo gre težko v 1. in 2. nadstropje? — Kje ni treba stopnjic? — Kaj je na našem dvorišči? Vodnjak. — Čemu? — Kako se imenujejo stopnjice na podstrešje? — Kaj se suši na podstrešji? — Kaj se shranjuje? — Kakšno mora biti podstrešje? Zračno. — Kakšna soba je časih na podstrešji? Čumnata. — Kaj je vse v hiši? — Čegav del je šolska soba? Del šole. — Čegav del je soba doma? Del hiše. — Kateri del hiše? Notranji. — Naštej po vrsti vse notranje hišne dele od spodaj navzgor! — Od zgoraj navzdol! — Kaj je v posameznih prostorih?

B. Vnanji deli.

Zdaj si oglejmo šolo od zunaj!

I. Kam prideš iz veže (hodnika) skozi vrata? Ven, na cesto. — Kaj moraš odpreti? — Kako se imenujejo ta vrata? Hišna vrata. — Kaj je večkrat nad vrati? Zvonec. — Kdaj zvoni? — Kaj vidiš zunaj pred sabo? Šolo. — Prekorači in povej, koliko korakov je dolga, široka? — Koliko korakov so široka vrata? — Česa ne moremo izmeriti s koraki? — Kako visoka je šola?

II. Kaj je v tleh? Podstava. — Na čem torej stoji šola? — Čemu je podstava? Da šola trdno stoji. — Iz česa je podstava? Iz kamenja in malte.

Kaj je nad podstavo? Ozidje (glavni zidi). — Kako jim še pravimo? — Kakšne so stene? Zidane. — Kakšne so še? Debele in visoke. — Koliko jih je? Več. — Kdo jih je zidal? Zidar. — Iz česa? Iz kamenja, opeke, malte (omazi). — Kakšne so stene (zidovi) zunaj? Pobeljene ali pobarvane. — S čim? — Kako stoji zid? Navpično. — Potegni z roko in povej, kakšen je zid? Hrapav in trd.

Kaj še vidiš na šoli? Okna. — Kje so okna? V zidu. — Kakšna so okna? Štirioglata. — Kaj imajo? — Koliko jih je? — Čemu so okna? Da pride svetloba v sobe. — Kaj natikamo pozimi zunaj? Zimska okna. — Poleti? Polkna.

Kaj še vidiš zunaj? Vrata. — Kakšna so? Široka. — Koliko imajo vratnic? — Katere dele imajo? Srednji del, obod, ključ, ključavnico, nasadila, stežaje in zapah. — Koliko je vrat? — Čemu so? Hodimo skozi nje v šolo. — Čez kaj prestopimo? Čez prag. — Kaj si osnažimo (ostržemo) pred vrati? Čevlje. — Kje? Na železu. — Iz česa so vrata? Iz lesa. — Kdo jih naredi? Mizar.

Kaj še vidiš zunaj? Streho. — Kje je streha? Na vrhu šole? — Kako stoji streha? Poševno. — Zakaj poševno? Da dež lahko odteče. — Kaj ima streha? Dve strani. — S čim je streha pokrita? Z opeko. — Kdo jo pokriva? Zidar, strehar. — Kdo naredi opeko? Opekar. — Iz česa je opeka? — Na kaj deva opeko? Na latve. — Na kaj so pribite latve? Na bruna. — Kako imenujemo bruna in latve? Strešino. — Kdo naredi strešino? Tesar. — Iz česa? — Kaj je na vrhu strešine, kjer se stikate obe strani? Sleme. — S čim so strehe še pokrite? S skriljem, železno ploščevino, deskami ali skodljami, slamo in trstom. — Kdo naredi ploščevino? Klepar. — Kdo pokriva streho s slamo? Krovac. — Kakšno orodje ima? — Kje se dobi slama? — Kakšna? — Kakšen je skrilj? — Kakšne so skodlje? — Čemu je streha?

Kaj moli iz strehe? Dimnik. — Koliko jih je? — Kje je dimnik? — Kakšni so dimniki? Štirioglata, navpični. — Kdo zida dimnik? — Iz česa? Iz opeke, kamenja in malte.

— Iz česa delajo kleparji dimnike? — Čemu je dimnik? — Kaj se vali iz dimnika? Dim. — Kaj se naredi v dimniku? Saje. — Kdo ostrže (osnaži) dimnik? Dimnikar. — Kakšen je dimnikar?

Kaj je še pri strehi? Žleb. — Iz česa? Iz ploščevine. — Kdo ga naredi? Klepar. — Kaj teče v žleb? Voda. — Od kod? Od strehe. — Kam je voda napeljana? V zemljo. — Po čem? Po cevi. — Iz česa je cev? Iz ploščevine. — Kdo jo naredi? Klepar. — Čemu je žleb?

Kaj je še na strehi? Strelovod. — Kakšen je na konci? — Kdo ga naredi? — Iz česa? — Čemu je? — Kje je streha? Zgoraj. — Kateri del hiše je? Zgornji.

Kaj je še na strehi? Vetrnica. — Kakšna je? — Kdo jo naredi?

III. Kje stanuješ ti? V hiši. — Kdo še? Oče, mati, otroci, ded, babica i. t. d. — Kaj si videl na vaši hiši zunaj? Zidove, vrata, okna, streho, lino, dimnik, žleb, strelovod. — Kaj ima vaša hiša v zemlji? Podstavo. — Katera hiša je višja, naša šola ali vaša hiša? — Kako stojé zidovi šole in vaše hiše? — Katera je širja? — Kje hodiš v hišo? Pri vratih. — Koliko je vrat? — Koliko jih je v šoli? — Kje pride svetloba v hišo? Pri oknih. — Kje so okna v šoli? Pri tleh, v 1. in 2. nadstropji. — Koliko oken je v pritličji? — V 1., v 2. nadstropji? — Koliko oken ima vaša hiša? — Vaša pri tleh? — Kakšna je torej? Pritlična. — Koliko oken je v 1., 2. nadstropji? — Kakšna je torej taka hiša? 1, 2 nadstropna. — Katera je najvišja? — Katera najnižja? — Katera ima največ oken? — Katera najmanj? — Kje ima vaša hiša okna? — Vaša? — Kakšna so? — Kaj imate na oknih zunaj poleti? — Pozimi? — Kdo jih naredi? — Kaj je pri vas še v oknih? Omrežje. — Kaj je na šoli in na vaši hiši poševno? Streha. — Kje je streha? — Kaj ima? — Kje je slame? — Iz česa je strešina? — Kaj je na strehi? Opeka, slama, skrilj, skodlje, ploščevina. — S čim je torej krita? Kaj je bolje, opeka ali slama? — Zakaj slama? — Kdo

steše strešino? — Kdo jo pokriva? Strehar, krovec. — Česa varuje streha hišo? Dežja, snega, vetra, vročine, mraza. — Zakaj je poševna? — Kaj je pod streho? Podstrešje. — Čemu? — Kaj moli iz strehe? — Koliko dimnikov je na šoli? — Koliko na vaši hiši? — S čim je šola pokrita? — S čim vaša hiša? — Vaša? — Ali mora vsaka hiša imeti dimnik? — Zakaj? — Kaj je na strehi? Lina. — Čemu? — Katera ptica rada gnezdi na strehi; pod streho? — Kaj je na nekaterih strehah? Strelovod. — Čemu? — Iz česa? — Kaj je od strelovoda napeljano v zemljo? Železen drog. — Zakaj? — Kam vodi strelovod strelo? V zemljo. — Zakaj? — Kdaj trešči? Ob nevihti, poleti. — Kam najraje trešči? V visoke reči. — O hudem vremenu ni varno hoditi pod visoke stvari. Ne teči, oken ne odpirati i. t. d. — Kaj dela vetrnica, kadar veje veter? Suče se. — Kaj kaže vetrnica? Vetrnica kaže, kakšen veter veje. — Kaj je časih na strehi? Petelin. — Kam se steka voda raz streho? V žleb. — Kam kaplja voda, če ni žleba? — Pod kapom ni zdravo stati. — Kaj se naredi pozimi pod kapom? Ledene sveče.

IV. Podstavo, zidove, okna, vrata, streho, dimnik, lino, žleb, strelovod, vetrnico vidimo od zunaj (s ceste, ulice), zato se imenujejo vnanji deli hiše.

Notranje in vnanje dele imenujemo z jedno besedo **hiša**.

V. Kaj vidimo od zunaj na hiši? — Kako se ti deli imenujejo? — Zakaj? — Kam moramo iti, da jih vidimo? — Kateri so notranji deli? — Kako imenujemo z jedno besedo notranje in vnanje dele? — Kateri rokodelci so delali, ko so oče (sosed) zidali hišo? — Kateri so težko delali? — Kateri so delali na strehi? — Kateri so pobarvali sobe? — Kaj je še pobarvano? — Kdaj naglo teče voda po žlebovih? — Kdaj se odpirajo in kdaj zapirajo hišna vrata?

Ali je že vsa hiša, če stoji samo zid? — Ali zado-
stuje pri hiši samo streha? — Čemu je hiša? Stanovanje;
ponoči; pozimi; varuje pred mrazom. — Človek stanuje v
hiši. Hiša je p o s l o p j e.

Dodatek.

Pregovori: 1. Ako družina ne bode besna, gostom ne bode hiša
tesna. — 2. Povsod je dobro, doma najbolje. — 3. Ako
sosedova hiša gori, pazi na svojo. — 4. Gospodinja
pridna tri ogle podpira. — 5. Kdor ima strgano sleme,
prosi vedno lepo vreme.

Uganki: 1. Luknjica pri luknjici, pa vender vodo drži. (Streha.)
— 2. Čegava hiša nima oken in ne strehe? (Polževa.)

Vprašanje: S čim so v Trstu hiše pokrite?

Redna učenka.

Zlatica je prišla vselej o pravem času v šolo. Nikoli ni za-
mudila šole. Ploščico je imela vedno snažno, gobico mokro, pisalo
dolgo in porezano, knjigo čedno. Zlatica je bila redna. Bila je dobra
učenka. Dobra učenka je redna.

R i s a n j e. Narišimo tri hiše; jedno, ki ima okna v
pritličji, drugo, ki jih ima v pritličji in v 1. nadstropji, in
tretjo, ki jih ima v treh vrstah. — Kaj pomenijo te črte?
Zid. — Kako stoji zid? Navpično. — Kako stoji zid pod
streho in pri zemlji? Vodoravno. — Narišimo to s črtami!
— Kako stojé okna? Navpično. — Kako pa ležé deske v
okvirji? Vodoravno. — Koliko steklenih plošč je v oknu?
— Kakšna je streha? Poševna. — Kako stojé dimniki? —
A kako od zgoraj? Vodoravno. — Narišimo tudi to s
črtami! — Koliko vrst je oken? — Kaj je v pritličji?
Vrata. — Kaj je pri mnogih hišah pri vratih? Zvonec. —
Kakšna so okna zgoraj? Obokana. — Narišimo tudi to! —
Da bode hiša dokončana, dodajmo jej še omrežje, žleb, line,
dimnik, vetrnico, strelovod!

Branje. Abecednik: Stanovanje.

Prvo berilo: 21. Stanovanje. — 77. Bog vse vidi.

Začetnica: Hiša in druga gospodarska poslopja. 1, 2. — Iskra. — Uganke. — 5. Dom. — 6. Kakšni bodite otroci doma. — 14. Bog vse vidi.

6. Poslopja.

Povest. Nekemu možu se je podrla stara hiša. Zdaj si hoče sezidati novo. Njegovo stavbišče je bilo majhno; zato mu je bil razsip stare hiše na potu. Ugiblje, kam bi spravil to grobljo. Na-
posled poprosi sosede za svet. Sosedje mu svetujejo, naj skoplje jamo in vanjo zmeče ves razsip. Mož ugaja ta svet, zato pokliče hiapca, in oba skopljeta na vrtu ravno tolikšno jamo, da spravita ves razsip vanjo. Toda zdaj mu je ležala na kupu vsa prst, katero sta izmetala iz jame. Mož si zopet ne ve pomagati. Pokliče zopet sosede in pravi: „Slabo ste mi svetovali; povejte, kaj naj storim zdaj s to prstjo?“ Sosedje se mu smejejo in rekó: „Vi ste pač nespameten človek. Jamo bi bili morali izkopati tolikšno, da bi bili spravili vanjo razsip in prst skupaj.“

Kaj se je možu podrló? — Kaj je hotel sezidati?

Danes bodemo slišali, kako se zida hiša.

I. Kje smo zdaj? — Kam greš, ko mine šola? — Kje stanuješ doma? V hiši. — Kje stanujejo tvoji stariši? V hiši. — Kje ne morejo stanovati? Na polji ali na cesti. — Tu v K. je mnogo hiš. — Hiše niso nastale same od sebe; tudi niso zrasle kot drevesa in cvetice. — Kako so nastale? Zidali so jih. — Iz česa? — Ker je hiša zidana, imenuje se zidanje, stavba ali poslopje. — Kaj je torej šola? — In kaj je tudi vaša hiša? — Zakaj je hiša zidanje ali poslopje? — Imenujte druga poslopja? Cerkev, skedenj, hlev. — Zakaj je cerkev poslopje? — Skedenj? — Hlev? — Ali so vse hiše zidane? — Kakšne so še? Lesene. — Kakšna je vaša hiša?

II. Radi pa bi vedeli, kako se zida hiša. — Kdo izmed vas je že videl, ko so zidali hišo? — Kako se zida? — Mnogo rokodelcev dela pri zidanji hiše. — Kaj je bilo prej

tam, kjer je zdaj hiša? Vrt i. t. d. — Čegav je bil vrt? — G. I. pa je sklenil, da si hoče na svojem vrtu postaviti hišo, ker je vrt lepo stavbišče. Zato gre k stavitelju in ga vpraša, če mu hoče na vrtu zidati (postaviti, graditi) hišo. Stavitelj mu obljubi to storiti. — Kaj je sklenil gosp. I.? — Kaj dela stavitelj? Napravi najprvo črtež ali obris hiše. — Potem pridejo ljudje s krampi (rovnicami), lopatami in samokolnicami. — Kaj delajo? Izkopljejo globoko in široko jamo za klet. — Med tem pripeljejo vozniški mnogo kamenja, peska in apna. — Kateri rokodelci začne zdaj delati? Zidar. — Zidar pripravi kamenje in ga obteše. Zidarji položé na štirih straneh jame velike, neogljajene kamene drug na drugega. — Kaj denejo med kamene? — Tu sem prinesel seboj kos apna. — Kakšno je apno? — A takega ne morejo rabiti zidarji. — Kaj se mora s tem apnom šele storiti? Ugasiti. — Kaj se vlije vanje? Voda. — Kdo dela to? Delavec, dninar. — Kaj storé potem z gašenim apnom? Peska mu primešajo. — Kaj nastane iz tega? Malta. — Iz česa je torej malta? Iz apna, vode in peska. — Kakšna je? Gosta. — Podajači nosijo malto v škafu. — S čim jemlje zidar malto iz škafa? Z ometačo (zidarsko žlico). — V kateri roki jo drži? V desni. — Kaj ima v levi roki? Zidarsko desko. — Kaj dene z ometačo na desko? Malto. — Kaj stori z malto? Nameče jo med kamenje. — Kakšna kmalu postane malta? Trda. — Potem ležé kameni trdno drug na drugem, malta jih veže, da se kamenje trdno sprime. Zid iz neobtesanega kamenja pa ne sme iz zemlje moleti, ker bi to ne bilo lepo. Ko zid doseže visokost stavbišča, položé nanj obsekane kamene (na štiri ogle). — Kdo je že videl take kamene? — Kakšni so? — Kdo jih je obsekal?

Kako se imenuje zid v zemlji? Podstava. — Podstava je trdna, iz kamenja. Kamene, ki so pod podstavo, omeče zidar z malto. — Iz česa zida še zid nad podstavi? Iz opeke. — Kakšna je? — S čim jo zveže? Z malto. — S čim meče malto med opeko? — Kaj ima zidar še? Kladivo.

— Čemu? — Kako zida? Položi jedno vrsto opeke, potem še jeden sklad in tako dalje do vrha. — Kaj še deva v zid? Kamenje, zlasti manjše. — Kaj nastane iz tega? Zid. — Kaj omeče? — Kako mora stati zid, da se ne prevrne? Navpično. — S čim izmeri to? S svinčnico. — Koliko zidov ima hiša? — Koliko jih ima šola, vaša hiša? — Kaj stori zidar, da se ne vidi v zidu opeka, kamenje? Omeče. — Ko je zid do sobe visoko sezidan, pride nek drug rokodelec na stavbišče in pripelje na vozu dolg les. — Kateri rokodelec je pač to? Tesar. — Odkod dobi les? Iz gozda. — Ta les pa se ne more rabiti tak, kakeršen je na vozu. — Kaj stori tesar ž njim? Obteše ga. — S čim? S sekuro. — Kaj še rabi tesar? Žago, dleto, kladivo, ogelnik, sveder. — Zdaj pa les ni več okrogel. — Kakšen je? Štirioglat. — Kako se imenuje obtesani les? Bruna. — Kam jih položi? Na zid, počez. — Kje jih vidiš v sobi? Na stropu. — Kako ležé? Vodoravno. — Kako jih še postavi v zid? Navpično. — Kako jih zveže? Z vodoravnimi bruni. — Kaj je nastalo v sobi? Stene. — Kje so? Znotraj. — Katere so te stene? Notranje stene. — Kje pa so vnanje stene? — Koliko notranjih, vnanjih sten je v šolski sobi? — V vaši sobi? — Koliko prostorov bi bilo v hiši, ko bi ne bilo notranjih sten? Jeden. — V kaj se razdeli hiša z notranjimi stenami? — Kako se imenuje prostor, kjer smo zdaj? — Kjer stanuješ doma? Soba. — Kjer spiš? Spalnica. — Kjer se kuha? Kuhinja. — V stenah se vidijo še bruna in opeka. — Kaj stori zidar? Omeče stene najpoprej z ilovico (slamnato ilovico) in jih ogladi, potem jih osnaži z apnom. — Kakšne so zdaj stene? Gladke. — Kaj naredi zidar v zid? Odprtine. — Kako se imenuje velika odprtina precej nad zemljo? Duri, vrata. — Čemu je? — Kje so vrata, duri? — Kaj mora še biti v zidu? Okna. — Čemu? — Kaj bi bilo, ko bi ne bilo oken?

Ko so zidovi že precej visoki, pride zopet tesar in postavi oder. — Iz česa? — Čemu? — Zdaj morajo pa zidarji previdno delati. — Zakaj? — Ko je tesar položil bruna

počez na zid in naredil notranje stene, potem zida še jedno stanovanje. Zato je zid še višji. — Kaj mora zapet napraviti v zid? Okna. — Česa ne? Duri. — Ko je tudi to končano, pride zopet tesar. — Kaj dela? — Kdo izpolni notranje stene? — S čim?

Česa zdaj še manjka? Strehe. — Iz česa je? — Kako se postavi? Pragi se položé, bruna, lemezi, škarnice ali šperovci in latve se zložé. — Kje pridejo bruna skupaj? — S čim se zvežejo? Z žebli. — S kakšnimi? Z lesenimi. — Kako imenujemo poševna bruna? Škarnice ali šperovce. — Kako imenujemo vse skupaj? Strešino. — Ko je zadnja škarnica položena, vtaknejo tesarji na vrh drevesce, ki je okrašeno s pisanimi trakovi, in gospodinja speče pogače.

Zdaj pride nek drug rokodelec na stavbišče. Zleze na streho in pribije dolge, tanke latve počez čez škarnice. — Kateri rokodelec je to? Krovce (strehar). — Kaj položi na latve? Opeko, strešno opeko. — Kaj torej dela? Pokriva streho. — Kako se imenuje streha, ki je pokrita z opeko? Opečna streha. — S čim so strehe še pokrite? S skrilji, cinkom, škodljami, slamo. — Kako se imenuje streha, ki je s skrilji (cinkom, škodljami i. t. d.) pokrita? — Kakšne barve so nove opečne strehe? — Kakšne so strehe iz cinka i. t. d.? — Kje so strehe pokrite z opeko? — Kje s slamo? Na kmetih. — Kaj ima zdaj hiša? Streho. — Zidar dozida še zid, napravi opaž. — Katere hišne dele torej že poznate? — Kaj še vidite na strehi? Dimnik. — Iz česa je? — Čemu je? — Kdo ga zida? Zidar. — Kažo se imenuje gornji del hiše? Sleme. — Kako leži? Poševno. — Zakaj? — Kam bi tekla voda, ko ne bi imela hiša strehe? — Česa varuje streha? — Kam teče voda raz streho? V žleb. — Iz česa je? — Kdo ga naredi? — Čemu? — Kaj je še na strehi? Strelvod. — Iz česa je? — Čemu je? — Kakšna je ost? — Kaj je ono, ki je rumeno na osti? — Kakšna je torej ost? Pozlačena. — Kaj je še na strehi? Vetrnica (petelin). — Kaj kaže?

Zdaj pridejo še drugi rokodelci. — Kdo? Mizar. — Kaj dela mizar? Položi tla, naredi duri, vrata, okna, stopnjice. —

Kdo še dela stopnjice? Tesar. — Kdo pobeli stene? Belilec. — Kaj naredi pečar (lončar)? Postavi peč. — Slikar? Slika stene. — Steklomezec? Vreže steklene plošče v okna. — Kdo pa naredi okenske okvire? Mizar. — Kaj naredi ključar? Ključavnice, zapahe in ključe pri durih, okove pri oknih in vse, kar je pri hiši železnega. — Kaj dela preprogar?

Zdaj je hiša gotova in ljudje se nastanijo v njej.

III. Ali so vse hiše jednake? — Ali so bile vse jednake, katere smo ogledali oni dan? — Kdo je bil v Ljubljani? — Kakšne so tam hiše? Lepe, velike i. t. d. — Kdo je bil v... (vasi)? — Kakšne hiše so tam? Nizke. — Kakšne so še hiše v Ljubljani? Zidane. — Kakšne so one v vasi? Lesene.

Kje so sobe v vaši hiši? Pri tleh. — Take hiše, ki imajo sobe precej pri tleh, ali pri katerih je precej nad sobo streha, imenujemo pritlične. — Kaj je še v pritličji? Kuhinja i. t. d. — Kaj je v vaši hiši nad pritličnimi sobami? Sobe. — Take hiše, ki imajo nad pritličnimi sobami še več vrst sob, imenujemo jednonadstropne hiše. — Zakaj? — Kakšne so še hiše? Dvo-, tri- in večnadstropne. — Koliko nadstropij imajo hiše sploh? — Kje so sobe v dvo-, v trinadstropni hiši? — Kakšna je vaša hiša? — Kakšna je šola? — Zakaj? — V katerem nadstropju smo mi? — Kakšna je hiša I. I.? — Zakaj? — Imenujte še pritlične, jedno-, dvo-, večnadstropne hiše! — Kakšne hiše so po mestih? — Po kmetih? — Kdo je videl priprosto hišo iz desk? — Kje? — Kdo stanuje v njej? — Katera hiša je najnižja? — Katera je najvišja? — Katero gledate najraje? — Ali je vaša hiša zidana? — Iz česa? — Kdo jo je zidal? — Kje si videl nizko hišo? — Kakšna okna imajo velike hiše? — Katere imajo majhna okna? — Katere hiše imajo velika vrata (duri) in katere majhna? — Katera hiša ima več dimnikov? — Katera jih ima malo? — Kateri ljudje imajo velike in krasne hiše, a kateri priproste? — Iz česa so stopnjice v vaši hiši? — Iz česa v oni? — Ali je lepša zidana ali lesena hiša? — V kateri je varneje stanovati?

Velika in krasna hiša v dve ali tri nadstropja se imenuje palača, zelo majhna pa kočica. Vila je krasna hiša bogatih ljudij na deželi. Ako je še večja in ima posebno debele in trdne zidove, imenuje se grad (graščina). — Kdo je že videl grad? — Kdo stanuje v gradu —? — V palači, koči? — V gradu prebivajo bogati ljudje. Pri gradu je vodnjak, vodomet, lep in velik vrt z mnogimi drevesi. Okrog vrta je plot. K gradu se pride po železnih stopnjicah. Grad ima tudi pomoli (balkon). Tu je časih tudi stolp z uro, strelovod. Na vrtu je vrtna hišica z vetrnico. — Srečni in zadovoljni ljudje ne prebivajo samo v velikih in krasnih hišah. Tudi stanovalci najmanjše kočice živé lahko srečno in zadovoljno, ako so pridni, z malim zadovoljni in pobožni.

Kdo stanuje v hiši? Ljudje. — Oni so stanovalci hišni. Hiša je njih stanovališče. — Koliko družin more stanovati v majhni hiši? — V večjih hišah stanuje po več družin. Kdor hišo sezida ali kupi, tisti je posestnik, lastnik ali gospodar hiše; hiša je njegova. Hiša je draga, velja mnogo denarja, in vsak človek ne more imeti hiše. Ljudje, ki nimajo svoje hiše, gostujejo; imenujejo se gostači ali najemniki. — Kaj morajo gospodarju plačevati, da smejo stanovati v njegovi hiši? Denar, najemnino. — Ali stanuješ v veliki ali majhni hiši? — Koliko najemnine plačujejo tvoji stariši? — V hiši ponoči spimo, stanujemo; hiša nas varuje mraza, dežja.

Nimajo vsi ljudje stanovališča, mnogo jih je, ki so brez strehe — berači i. t. d. Take ljudi moramo pod streho jemati. Kako srečen si, da imaš stanovanje! V hiši bodi vse čedno in redno. Snažnost in rednost ste mnogo vredni, mnogo nam koristite in pomagajte, da nas ljudje čislajo.

Kako se imenuje hiša, v kateri stanujejo ljudje? Stanovališče. — Kaj je cerkev? — Kaj je šola? — Kaj je perilnica? — Bolnica? — Svetovalnica (mestna hiša)? — Gostilnica? — Kavarna? — Zidanica? — Mlin? — Kaj goni mlin? — Kako se imenuje hiša, v kateri si rojen? Rojstvena hiša, domača hiša.

IV. Hiša je poslopje. Hiše so zidane ali lesene. Hiša, ki ima samo jedno vrsto sob pri tleh, imenuje se pritlična. Ako ima dve vrsti sob, zovemo jo jednonadstropno, ako ima tri vrste sob, dvonadstropno hišo. Krasne dvo- ali trinadstropne hiše se imenujejo palače (vile), gradovi. Koča je nizka in lesena. Pri zidanji hiše delujejo: stavitelj, zidar, tesar, mizar, korvec, lončar (pečar), ključar, klepar, steklorezec i. t. d.

Pri zidanji hiše se rabi zidivo: les, kamenje, opeka, apno, pesek, ilovica, skodlje, skrilji, slama, ploščevina, železo, cink (kositler), steklo. Hiše, cerkve, šole, palače, gradovi, vile, kočje, gostilnice, kavarne, je, dilnice, bolnice, svetovalnice, zidanice, mlini se zidajo, so poslopja.

V. Katero hišo imenujemo pritlično? — Katero jednonadstropno? — Dvonadstropno? — Trinadstropno? — Kaj je palača? — Ali so v Ljubljani palače? — Pokaži jih! — Kaj je grad? — Koča? — Bolnica? — Perilnica? — Svetovalnica? — Gostilnica? — Kavarna? — Vila (letovišče)? — Kakšna je hiša tvojega soseda? — Tvoje tete? — Imenuj sorodnika, ki ima jednonadstropno hišo? — Kdo ima v vaši vasi jednonadstropno hišo? — Kje je mnogo zidanih hiš? — Kje je mnogo lesenih hiš? — Kdaj se odpirajo okna? — Kaj se še dela zjutraj v sobi? Zračni, pomete, prah pobriše. — Kdaj se tla odrgnejo? — Kdaj se hiša pobeli znotraj, zunaj? — Kdaj se popleskajo duri (vrata)? — Kdo pleska? — Kdaj se sobe kurijo? — Na čem si v veži osnažiš blatne čevlje?

Dodatek.

Pregovori: 1. Če hiša snažna ni, vsakdo se je boji. — 2. Kdor prej pride, prej melje. — 3. Kamen do kamena palača, zrno do zrna pogača.

Uganke: 1. V katerih hišah ni stolov, ne klopij? — 2. Jeden pravi: da bi bila skoraj noč! drugi: da bi bil skoraj dan! tretji: naj bode noč ali dan, vedno jednako trpim. Kaj je to? (Duri, okno in tram.) — 3. Pri nas imamo moža, ki leto in dan ničesar ne jé, pa vender zmiraj iz pipe kadi. Kdo je to? (Dimnik.) — 4. Kdo zagleda najprej popotnika, pa mu vender ne da nič jesti? (Streha.) — 5. Katera hiša nima ne oken ne strehe? (Polževa.)

Vprašnji: 1. Kaj se pere, a se ne more oprati? (Mlinsko kolo.) — 2. Kaj je poleti rudeče, a pozimi belo? (Streha.)

Pametnici: 1. Pred snegom, dežjem, vetrom

Varuje streha nas;
Brez strehe bi na hiši
Zeló nam bilo mraz. —

2. Če hiše bi ne bilo
In strehe ne na nji,
Bi dežek naletaval
V obraz nam in oči.

Risanje. Ker so risali otroci že v prejšnji vaji hišo, ponavlja se to zdaj na drugačen način. Učitelj nariše na šolsko tablo vodoravno črto. To je podstava hiše. — Kaj sem zdaj narisal? — Kaj rišem zdaj? Zid. — Koliko zidov ima hiša? — Kako se imenuje sprednja, zadnja, leva, desna stranska stena? — Katero steno sem narisal? — Katero rišem zdaj? — Kako ne smejo biti zidovi? — Kako jih moram narisati? Navpično. — Česa še manjka zgoraj na hiši? Strehe. — Kako moram narisati streho? — Zakaj poševno? — Kaj sem zdaj narisal? — Česa še manjka na strehi? — Dimnika, vetrnice, strelovoda. — Zdaj je tudi streha gotova. — Česa še manjka pri hiši? Vrat, oken. — Kam moram narisati vrata? — Navadno so v sredi, zato jih narišem semkaj. — Kam moram narisati okna? — Koliko oken sem narisal tu spodaj? — Kje jih še ni? — Koliko sem jih narisal tu? — Narišite še vi hišo!

Branje. Prvo berilo: 33. Požar.

Začetnica: Hiša in druga gospodarska poslopja. 1, 2.

7. Gospodarska poslopja.

Mlada koza in volk.

Stara koza je šla na pašo; v hlevu ni imela nič več jesti. Mlada koza hoče iti ž njo. Mati pa jej rekó: „Ostani doma; premlada si še, pot pa je dolga. Imej duri zaprte, da ne pride volk. Kadar se vrnem in te pokličem, odpri mi!“ — Kozica obljubi, da hoče vse tako storiti, kakor so jej veleli mati.

Komaj je odšla starka, pride volk. Potrka na duri in reče: „Odpri mi! Prinesel sem ti lepih stvarij!“ Kozica spozna volka in mu odgovori: „Ne smem ti odpreti, mati so mi prepovedali, dokler se ne vrnejo.“

Volk dolgo čaka pred durimi, a zastonj; kozica mu ne odpre. Naposled se odpravi v gozd in reče: „Kozica je pametnejša, nego sem mislil!“ Kmalu se vrne tudi starka in prinese kozici trave. Kozica jej pove, kaj se je zgodilo. Mati jo pohvalijo, rekóč: „Prav si storila, da si me ubogala. Bodi vedno tako ubogljiva!“

1. Hlev.

I. Zakaj je šla stara koza na pašo? — Kje imamo koze? — Kaj imamo še v hlevu? — Kje so svinje? — Kje je hlev? — Kaj je še okoli dvorišča?

II. Kaj je poleg hiše, pri dvorišči? — Kaj ima hlev? Stene, tla, strop, duri in okna, stojišča, odtok za gnojnico. — Kakšen je hlev? Zidan ali lesen (iz brun zgrajen). — Kdo stanuje v hlevu? Živina (domače živali). — Katere? Konj, žrebe, osel, krava, vol, tele, ovca, koštrun, koza, kozel i. t. d. — Kako se imenuje konjski hlev? Konjak. — Kako se imenuje hlev za krave? Kravjak. — Za vole? Volovjak. — Za ovce? Ovčnjak. — Za koze? Kozjak.

Živino redimo. — Kaj nam daje? Meso, mleko, volno i. t. d. — Katere živali nam dajejo meso? — Mleko? — Volno? — Kaj polagamo konjem in govedi? Pičo, krmo. — Kam? V jasli. — Kaj je v jasliah? Žleb. — Kaj se deva v žleb? Zobanje (rezanica, korenje, repa, oves, krop, otrobje i. t. d.). — Kam se dene seno? Za gare. — Kje so gare? Nad jaslimi. — Zakaj? — S čim se napaja živina? — Zakaj se nastilja živini? Da stoji ali leži na čednem. — Kaj se nastilja? Stelja. — Kakšna? — Kaj se napravi iz nje? Gnoj. — Kaj odteka? Gnojnica. — Kam? — Kaj se zgodi

z gnojem? Izkida se. — Kam? Na gnojišče. — Kam se izvozi? Na polje. — S čim se nastilja in kida? Z gnojnimi vilami. — Kaj imajo gnojne vile? Roglje, držaj (vilišče). — Kakšne so? Železne. — Kakšno je vilišče? Leseno. — Kako snažimo živino? — Kdo opravlja živino? Hlapec. — Kdo krave? Dekla. — Kdo pase živino? Pastir. — Čemu se rabi živina? Za vožnjo, nošo, obdeluje polje, daje mleko, volno, meso, kožo i. t. d. — Kaj je še v hlevu? Komat, jarem, uzda, koš, gnojne nosilnice, škaf, ščet, česalo (štrigelj). — Čemu? — Kje imamo svinje? V svinjaku. — Kaj se daje svinjam jesti? Piča. — Kakšna? — V čem? V koritu ali kopanji. — Kje so kure? V kurnjaku (kurniku)? — Kaj imamo še v kurnikih? Gosi, race. — Kje so psi? V pasjem hlevu ali pesnjaku. — Kaj dela pes? — Na čem je privezan? — Zakaj?

III. Kje je hlev? — Koliko konj imate pri vas? — Koliko krav? — Ovac? — Kakšne konje imate? — Kaj vozi konj? — Kaj mu denejo na vrat? — Kaj mu dene jezdec na hrbet? — Kaj je konj? — Kaj je krava? — Kakšen je konj, kadar težko vozi? Truden. — Kako spi, stojé ali ležé? — Kdo opravlja konje? — Koliko hlapcev imate pri vas? — Kdo opravlja konje pri vas? — Kdo krave? — Kaj nam daje krava? — Ovca? — Prešič? — Kdo kolje? — Kje? — Kaj se nastilja živini? Slama, listje itd. — Čemu nastiljamo živini? — S čim se pomeša stelja pod živino? Z odpadki. — Kaj nastane potem? Gnoj. — Kakšen gnoj imamo? Konjski, goveji, ovčji, svinjski. — Kateri je najbolji? Konjski in ovčji. — Kateri je nekoliko slabši? Goveji. — Kateri je najslabši? Svinjski. — Zakaj? Ker je prevoden. — Kam se vozi gnoj? — Zakaj? — Kaj raste na polji? — Kakšen gnoj imamo? — Kje je gnojnica? — Kaj nam dajejo kure, gosi, race?

IV. Poleg hiše je hlev. Imamo konjake, kravjake, volovjake, ovčnjake, kozjake, svinjake, kurnjake, pesnjake. V hlevu imamo domače živali. V hlevu se naredi gnoj in gnojnica. Gnoj se zvozi na polje.

V. Katere domače živali redimo v hlevu? — Katere dele ima hlev? — Kakšne hleve imamo? — Katera oprava je v hlevu? — Kakšen bodi hlev? — S čim se nastilja? — Kje je hlev? — Kaj je še poleg hleva? — Kdo oskrbuje živino? — Kakšno pičo dajemo konjem, kravam, ovcam? — Kakšna klaja je za konje? — Kaj delajo konji?

Daljna tvarina.

2. **Skedenj** (pod).

Poleg hiše je tudi skedenj. — Iz česa je? — Kakšen je? — Skedenj je višji od hiše in hleva. Ima velika in široka vrata. Kmet vozi žito na skedenj. Na skednji se mlati žito. — Katero žito? — Kako se mlati? — S čim? — Kaj imajo še mlatiči? Vile, grablje, lopate, vevnice, rešeto, metlo. — Iz klasja se dobi zrnje. Slama se poveže v snopje. Na skednji se reže rezanica s slamoreznico. — Kakšna je slamoreznica? — Čemu je? — Kaj se še dela na skednji? Veje, rešeta, mane itd. — Mlati se tudi z mlatilnicami (mlatilnimi stroji). Pleve se devajo v plevnik. Žito se shranjuje v žitnici. V skednji se zaredé miši. Pred skednjem brskajo kure, gosi, race, golobje, vrabci i. dr. — Zakaj?

3. **Svisli** (parnja).

Svisli so poleg skednja. Vanje se meče slama od žita. — Od katerega? — Slama, seno, otava se shranjuje tudi nad hlevom in skednjem. — Deli?

4. **Stelnjak** (listnjak)

V stelnjaku (listnjaku) je listje, stelja. Stelnjak je poleg hleva. — Deli?

V pojati je spodaj listje, zgoraj seno.

4. **Kolnica.**

V kolnici (lopi) se hranijo vozovi, plugi, brane, kolesa, koš, žrd, sani i. t. d. — Kakšna je?

6. **Kozolec.**

V kozolci se suši žito, dokler še ni omlačeno. Kozolec je lesen. — Kaj je časih zidano pri kozolci? — Kozolec

ima streho. — Kakšno? — Latve; stebri; navpično; vodoravno; poševno; navskriž. — Na kozolci se hrani tudi slama, seno.

7. **Pristava.**

Pristava je pri domu ali od doma oddaljena. Na pristavi je hlev, skedenj, parnja, kozolec i. t. d.

8. **Zidanica.**

Kakšna je? — V zidanici se hrani vino. Sodi. Stiskalnica. Vinograd.

9. **Dvorišče.**

Kje je dvorišče? — Čegavo je večje? — Kje so prav velika dvorišča? V vaseh. — Kdo jih ima? Kmetje. — To so kmetski dvori. — Katera poslopja so okrog dvorišča? — Kaj še? Zid, plot. — Kakšna so tla? Potlakana, s peskom (svižcem) posuta i. t. d.

Drvarnica. V drvarnici so drva. — Kakšna je? — Kje so še drva?

Golobnjak. V golobnjaku so golobje. — Kakšen je golobnjak? Okrogel, oglat; ima luknje, deščice. — Večkrat stoji na samem. — Kje je navadno?

Vodnjak. V vodnjaku je voda. Vodo zajemamo z vedrom ali jo vlečemo s sesalko (pumpo). — Kako? — Studenec ali vrelo. Korito.

Bučelnjak. V bučelnjaku (ulnjaku) so bučele v panjih. — Iz česa je? — Kakšen je?

Gnojišče in gnojnica. Iz hleva pride gnoj na gnojišče. Gnoj je na kupu. Hlapci ga kidajo. — Čemu je? — Gnojišče mora biti blizu hleva, a ne sme stati pod kapom. Na gnojišči so tla iz ilovice ali kamenja, da se gnojnica ne izgublja v zemljo. Na strani je jama z debelimi deskami pokrita, da se vanjo steka gnojnica. Okoli gnojišča so košata drevesa (divji kostanji, vrbe i. t. d.), da dajo potrebno senco in da solnce preveč ne segreje gnoja. Deževnica se ne sme stekati na gnojišče. Z vozom se mora lahko priti do gnojišča. Na gnojišči se gnoj trdno potepta in večkrat z gnojnico polije. Različen gnoj se mora zmešati. Na-

jedenkrat se ne sme vse gnojišče nakidati z gnojem. Gnojnico zvozimo ali znosimo na njivo, vrt, travnik. Na njivi se zloži gnoj na male kupe. Potem se gnoj raztroši po njivi z gnojnimi vilami. Pozimi in jeseni leži raztrošen gnoj dalje na njivi, spomladi in poleti pa se mora precej podorati.

Smetišče. Na smetišče se mečejo smeti. Na smetišči se naredi gnoj (mešani).

Na dvorišči so drva, tnala. Drva se sekajo ali cepijo s sekiro. Trske odletavajo.

Na dvorišči je brus. Brus je okrogel kremenec. Na brusu se brusi orodje. — Katero? — V brusu je voda. Goni se z nogo.

Na dvorišči je živahno. Po dvorišči hodijo: 1. Štirinogate živali: konji, govedo, ovce, koze, svinje; pes, mačka; podgane, miši. 2. Perotnina: kokoši, puran, gosi, race, golobje; vrabci, strnadi, ščinkovci. 3. Drobne živali: muhe, pajki, črvi. — Perotnina je krotka. — Kje sedi koklja, ko vali? — Na dvorišči rastejo: 1. Drevesa (orehi, jablani, hruške, slive). 2. Grmovje, lešniki, divja trta, malinje. 3. Zelišča: trava, trpotec, koprive. — Čegav je hlev i. t. d.? — Kmet ima še druga posestva. Kmet je posestnik, gospodar.

Hlev, skedenj, svislj, stelnjak i. t. d. so gospodarska poslopja.

Dodatek

Pregovora: 1. Bolje bobova slama, nego prazne jasli. — 2. Ako je v žitnici, ni še v izbici.

Pametnica:

Mlatič.

Urno cepec izpod rok,
Pikapoka, pikapok!
Bratje naša doba je,
Hajd zarano na noge!
Urno cepec izpod rok,
Pikapoka, pikapok!

I. t. d.

(M. Vilhar.)

Risanje: Hlev, kozolec, golobnjak i. t. d.

Branje. Začetnica: Hiša in druga gospodarska poslopja 3. — 9. Mlada koza in volk.

8. Pohišje.

Povest. Dorica je bila pobožna in ljubeznjiva deklica. Vsi so jo ljubili, zlasti pa njen bratec Slavko. Tudi Dorica ga je imela srčno rada. Najedenkrat zboli Dorica. Slavku je bilo zelo hudo, ker se je bal, da bi sestrice ne umrla. Bil je vedno pri njej ter jej stregel.

Dorica je ležala na postelji in trpela hude bolečine. Slavko premišljuje, s čim bi jo mogel razveseliti. Domisli se in gre urno na vrt po cvetice, ker je vedel, da jih ima Dorica rada. Prinese jih lep šopek in jih podari Dorici. Dorica se jih zelo razveseli in zahvali bratca zanje. Kmalu potem ozdravi Dorica in ima Slavka še raje.

Kje je ležala bolna Dorica? — Kdaj ležiš ti v postelji? — Kje je postelja? — Kaj je še v sobi?

Danes si hočemo ogledati te stvari.

1. Postelja.

I. Kam se vležeš zvečer, ko greš spat? — Kdo izmed vas ima posteljo? — Ali imate pri vas več postelj? — Koliko? — Kdaj se vležemo v posteljo? — Kdaj vstajamo iz postelje? — Kdo vstane prej nego deca? — Kdo kasneje?

II. Preglejmo, kaj ima postelja! — Ta-le leseni del se imenuje posteljnjak. — Kaj ima posteljnjak? Stranici, vzglavje, vznožje in noge. — Koliko ima stranic? Dve. — Koliko ima nog? Štiri. — Kakšni ste stranici? Dolgi in ozki, jednaki. — Kakšno je vzglavje? Okroglo. — Kakšno še? Štirioglato ali trioglato. — Ali ste vzglavje in vznožje jednako dolgi? — Kaj je daljše, stranici ali vzglavje in vznožje? — Kje so noge? — Kakšne barve more biti posteljnjak? — Kdo ga je naredil? — Iz česa? — Iz kakšnega lesa? — Čemu je? — Kaj vidimo na stranicah znotraj? Dve deščici? — Čemu ste? Da se nanje položé deske. — Kaj ima torej še posteljnjak? Deske počez. — Kaj se dene na deske najprej? Slama. — V čem je navadno slama? — Kaj se torej dene na deske? Slamnica. — Kaj še? Plev-

nica. — Koliko oglov ima? — Kakšne je barve? — Kaj je v slamnici? — Kakšna je slama? — Kaj se še dene v slamnico? Koruzna slama, seno, listje. — Kdo sešije slamnico in plevnico? Šivilja, mati, sestra i. t. d. — Iz česa je? Iz debelega platna. — Zakaj je v sredi prerezana? Da se more napolniti s slamo.

Kaj se dene v nekaterih hišah na slamnico? Žimnica. — Kakšne je barve? Pisane. — Kdo jo je sešil? — Iz česa? — S čim je napolnjena? Z žimo. — Katere živali nam dajejo žimo? Konj. — Kje ima konj žimo?

Kaj se dene na žimnico ali slamnico? Rjuha. — Kakšne barve je? — Kdo jo je sešil? — Kdo jo je zarobil? — Iz česa je? — Zakaj je na žimnici ali slamnici? Da se ne umaže, raztrga. — Kaj imamo pod glavo, kadar spimo? Podzglavno blazino. — Koliko? — Kakšne je barve? — Iz česa je sešita? Iz tkanine. — Kdo jo šiva? — S čim je napolnjena? S perjem, žimo ali slamo. — S čim se prevleče blazina? S prevleko. — Kakšne barve je prevleka? — Iz česa so še blazine? Iz kož.

S čim se pokrijemo v postelji? Z odejo (kovtrom, plahto). — Kaj ima? Lice in podvleko (podlogo). — Kje je lice? Zgoraj. — Kje je podvleka? Spodaj. — Kakšne barve je lice? Razne. — Kakšne barve je podvleka? Bele. — Kakšna je odeja? Dolga in široka. — Kdo jo je naredil? — Iz česa? Iz tkanine. — Kaj je med licem in podvleko? Pavolja itd. — Čemu je? — Iz česa je lice? — Iz česa je podvleka? Iz platna. — S čim se še ljudje pokrivajo? S kocem. — Iz česa je koc? Iz dlake. — Iz kakšne?

S čim se še časih pokrivajo? S pernico. — Kakšne je barve? Navadno pisane. — Kdo jo je sešil? — Iz česa? — S čim je napolnjena? S perjem. — S kakšnim? Z gosjim, kurjim. — Kje imajo časih še pernico? Na njej ležé.

S čim se pokriva postelja? S pokrivalom. — Kakšne je barve? — Iz česa je? — Kje ga kupimo? V prodajalnici.

III. Kdo spi v veliki postelji? — Kdo v mali? — Kaj ima otročja postelja ob strani? Mrežo. — Zakaj? — Kakšna postelja nima mreže? — Ali ti sam spiš v svoji postelji? — Kdo spi v zibelki? — Kaj ima zibelka spodaj? Valjce ali sanice. — Čemu? — Kaj imaš v svoji posteljici? — Kaj je napolnjeno s perjem? — Kaj je v postelji iz platna? — Kaj je večje, rjuha ali odeja? — Kakšno je vzglavje? — Kakšni ste stranici? — S čim se pokrivaš ti, a s čim tvoj bratec? — Kaj je topleje, odeja ali koc? — Kje je v postelji slamnica, a kje odeja? — Kje je rjuha, a kje blazina? — Kakšne barve je tvoja postelja? — Ali je zlikana, loščena? — Ali imajo revni ljudje zlikane postelje? — Kakšne imajo? — Kateri ljudje imajo v postelji slamnico in kateri žimnico? — Kateri ljudje se pokrivajo z odejo, a kateri s kocem? — Odkod je perje in odkod žima? — Kdaj se vležemo v posteljo? — Obkorej? — Kdaj vstanete? — Obkorej? — Kdo tudi podnevi leži v postelji? — Iz česa je vojaška postelja? Iz železa. — Čemu je omara in čemu postelja? — Kdo dela postelje in omare? — Kaj storite z obleko, ko greste spat? Zložimo jo lepo. — Zakaj? — Kaj storé mati ali dekla, ko zgodaj vstanete? Posteljejo. — Ali pride posteljnjak šele od mizarja? — Ali se blazine šele sešijejo? — Kje je postelja večkrat? V spalnici.

IV. Postelja ima stranici, vzglavje, vznožje in noge. Posteljnjak je lesen ali železen. V posteljnjak se dene slamnica, žimnica, rjuha, blazina in odeja. Na postelji po storjenem delu počivamo. Tudi kadar smo bolni, ležimo v postelji.

Predno se vležemo, moramo moliti. Tudi zjutraj, ko vstanemo, moramo moliti.

V. Kaj ima postelja? — Kaj se dene na posteljnjak? — Kdaj se vležemo? — Kdo leži podnevi? — Kdaj je treba leči in kdaj vstati? — Kaj je navpično ob strani? — Kaj je vodoravno? — Kako so položene deske v posteljnjaku? — Kaj moraš storiti, kadar greš spat in kadar vstaneš? Mo-

liti. — Kaj? — Katero molitvico znaš? — Večerno? — Jutranjo?

Kdo pere rjuhe in blazine? — Kako pravimo onemu, ki dolgo spi? — Kje kupimo odejo in koc? — Ali se more postelja razstaviti? — Kdo je to videl? — Kateri ljudje sladko spé? — Kateri ne? — Zakaj ne? — Kaj se dene v posteljo? — Naštej vse to; začni z odejo! — Kaj je v slamnici? — Od katere živali dobivamo žimo? — Kateri ljudje ne vstanejo zjutraj iz postelje? — Ali more človek tudi umreti ponoči v svoji postelji? — Ali vemo, če bomo zdravi vstali? — Kdo to ve? — Kdo nikdar ne spi? Bog. — Kdo sliši vašo molitvico? — Kdo vas varuje ponoči? Angelj varuh. — Dobri otroci voščijo očetu in materi „Lahko noč“. — Katero molitvico k angelju varuhu znaš? — Angelj varuh nas čuva nesreče! — Kje je postelja? — Kaj je? Sobna (hišna) oprava — pohišje.

2. Zrcalo (ogledalo).

I. Kaj vam kažem tu? Zrcalo. — V kaj se gledaš, kadar se češeš? — Koga vidiš v zrcalu? Sebe. — Kdaj se še gledaš v zrcalu? — Ali se tvoj mali bratec rad gleda v zrcalu? — Zakaj se čudi? Ker vidi samega sebe.

II. Zrcalo ima iste dele, katere smo spoznali že pri ploščici? — Iz katerih delov obstoji ploščica? — Kateri del zrcala vam kažem tu? Ploščo. — Iz česa je? Iz stekla. — Kako se imenuje zato? Steklena plošča. — Kaj vam kažem tu? Okvir. — Iz česa je? — Katere dele ima torej zrcalo? Stekleno ploščo in okvir. — Koliko oglov ima steklo? — Koliko jih ima okvir? — Kakšno je steklo? — S čim je namazano na zadnji strani? Z neko stvarjo, ki je podobna srebru.

III. Kaj je okoli stekla? — Kaj ima ploščica? — Kaj še visi na steni? — Kakšno je to zrcalo? Podolgovato — štirioglato. — Kakšno je tvoje? Podolgovato — okroglo. — Kakšna so torej zrcala? — Kaj je še podolgovato — štirioglato? Tabla, duri, okna, i. t. d. — Kje visi zrcalo? — Kako se zato imenuje? Stensko zrcalo. — Tu imam drugačno zrcalo. — Kje ga nosim? V žepu. — Kako se ime-

nuje? Žepno zrcalo. — Kakšna zrcala imamo torej? Stenska in žepna. — Katero zrcalo je večje, stensko ali žepno? — Na čem stoji nekatero zrcalo? Na nogah, na stojalu. — Kaj stoji še na nogah? — Kje imajo mati še zrcalo? Na omari. — Kje vidite v šoli še steklo? Na oknu. — Kako imenujemo steklo, iz katerega je narejena zrcalna plošča? Zrcalno steklo. — Iz česa ni narejena? Iz okenskega stekla. — Potiplji zrcalno steklo! — Kakšno je? Gladko. — Kaj je še gladko?

Ali moremo skozi zrcalno steklo tudi videti? — Kakšno je? Neprozorno. — Kaj je zadaj na steklu? — A to ni srebro, temveč je le podobno srebru. — Ali poznate cin? — Kaj je vlito iz cina? — Ali poznate tudi živo srebro? — Kaj visi tam na steni? — Kaj je v cevi v toplomeru? Živo srebro. — Steklo je torej zadaj iz cina in živega srebra. Skozi to ne vidimo. Zdaj ostržem ta listič? — Kakšno je zdaj steklo? Prozorno.

Ali smem zrcalo spustiti na tla? — Zakaj ne? — Kaj bi se zdrobilo? Steklo. — Kakšno je torej steklo? Zdrobljivo. — Imenuj druge zdrobljive stvari! — Kakšno je torej steklo? Gladko, neprozorno in zdrobljivo.

Katere stvari imajo tudi okvir? — Kako imenujemo okvir pri zrcalu? Zrcalni okvir. — Iz česa je zrcalni okvir? — Kakšne barve je ta zrcalni okvir? Črne. — Kakšne še? Rujave. — Kakšne še? Rumene. — Čemu je podobna ta rumena barva? Zlatu. — Kakšen je torej okvir? Pozlačen. — Kakšni so torej okviri pri zrcalu? Črni, rujavi in pozlačeni. — Čemu rabimo zrcalo? — Ko greste v šolo, pogledate, če imate obraz umit, lase počesane, zavratnico prav zavezano itd. — Kaj vidite? Svojo podobo. — Česa ne moreš videti na sebi brez zrcala? Obraza. — Ako hočeš videti svoj obraz, kam moraš pogledati? — Kdaj moraš pogledati svoj obraz v zrcalu? — Kam torej pogledaš, da vidiš, če si čist ali umazan, počesan, snažno opravljen? — Zakaj se gleda tvoj brat v zrcalu, kadar si češe lase?

IV. Zrcalo ima stekleno ploščo in okvir. V zrcalu se gledamo, da vidimo, če smo počesani, umiti, snažno opravljeni.

V. Kaj ima zrcalo? — Čemu nam je zrcalo? — Kje visi? — Kakšna zrcala imamo? — Kakšen je okvir? — Kako pravimo tistemu, ki se vedno gleda v zrcalu? — Nečimerni ljudje radi zamujajo delo. — Kakšno mora biti zrcalo? — Kakšno je steklo v zrcalu? — Kaj je zrcalo? — Kje je? — Imenuj še drugo sobno opravilo!

3. **Divan (blazinjak, zofa).**

I. Kje sedim jaz? — Kje vi? V klopeh. — Na kaj moremo še sestiti? Na divan. — Ali imate doma divan? — Zakaj rad sedeš na divan? Ker je mehak. — Kdaj ležejo tvoj oče podnevi na divan? — Zakaj se smeje tvoja sestra, kadar sedi na divanu? Ker se jej dopada guganje; misli, da je gospa.

II. Kaj ima divan? Sedalo, naslonila, dno, noge in po dve blazini. — Kje je sedalo? Zgoraj. — Kje so noge? — Kje so naslonila? — Kje so blazine? — Kaj je v sredi, da se guglje? Železna peresa. — Kaj je nad peresi? Žima. — Kje je še žima? V naslonilih in blazinah. — Kakšne barve je tkanina, ki je na sedalu, blazinah in naslonilih? — Kako se imenuje? Prevleka. — Kakšne barve so naslonila in blazine? — Kdo naredi dno in noge? Mizar. — Iz česa? — Kdo zloži peresa? Preprogar. — S čim napolni sedalo, naslonilo in blazine?

III. Kje so naslonila? — Kakšna so? Jednaka. — Kaj je še jednako? — Ali more po več oseb sedeti na divanu? — Na kaj jih more več sestiti? Na klop. — Na kaj se naslonimo, kadar sedimo na divanu? — A na kaj se naslonimo na stolu in na klopi? — Koliko nog ima divan? — Koliko jih ima miza, klop, stol? — Katere stvari imajo naslonilo? — Katere imajo sedalo? — Kje se sedi mehkeje, na stolu ali divanu? — Kakšen je divan, ker ima blazine? Blazinjen. — Kakšne so blazine v postelji, a kakšne na divanu? — Kaj je v onih? — Kaj v teh? — Kakšne barve je pre-

vleka? — Kakšne barve je ona na tvojem divanu? — Kdaj ležejo tvoj oče podnevi na divan? — Kdaj leže podnevi na postelji?

IV. Divan ima sedalo, naslonila, dve nogi in po dve blazini. V sedalu, naslonilih in blazinah je žima. V nekaterih divanih so prožna peresa. Na divanu sedimo in ležimo.

V. Kaj ima divan? — Čemu je podoben? Klopi. — V čem je žima? — Čemu je divan? — Kaj se razvrsti v sobi okoli divana? — Pri kateri steni je divan v vaši sobi? — Kateri ljudje imajo svilen prevleko? — Kateri ljudje nimajo divana? — Zakaj ne smeš s čevlji na divan? — Kako se sedi na divanu? Mehko.

Daljna tvarina.

4. **Podnožnik.**

Podnožnik je manjši in nižji od klopi. Ima desko (sedalo) in dve nogi. Daljši imajo tudi po tri, nekateri štiri noge. Na podnožnik tudi sedamo; potem imenujemo gornjo desko sedalo. Podnožnik se deva tudi pod noge, da jih polagamo nanj. V sedalu je luknjica. — Čemu? Da se lažje odnese. — Podnožniki so razne barve. Nekateri so blazinjeni. Sedalo časih nima luknje. Sedalo je tudi od slame, trsta in zlikano. Podnožnik naredi mizar. — Iz česa? — Na podnožnik sedajo otroci, a žene ga devajo pod noge, kadar šivajo.

5. **Kovčeg.**

Kovčeg ima duri, stranici, dno in noge. Duri so zgoraj. Kovčegi so pobarvani, veliki in visoki, majhni in nizki. Na durih je ključavnica, zapaš in ročaj. — Čemu?

6. **Skrinja.**

Skrinja ima pokrov. Skrinja je štirioglata in lesena. Naredi jo mizar. Ima ključavnico in ključ. Naredi ga ključar. Skrinje so bele, pisane, namazane, poslikane. Vanjo devamo perilo, obleko, žito itd. — Kje je?

7. Polica.

Polica je lesena. Naredi jo mizar. — Kje je? — Na polico devamo razne stvari. — Kaj? Knjige itd.

8. Svetilka.

Svetilka ima nogo, slop (stožek), balón, gorilec, vijak, senčilo, senčilni nosilec in cilinder.

Iz česa je noga? — Kakšne je barve? — Čemu je? — Koliko nog ima? — Je-li težka ali lahka? — Zakaj je težka? — Kakšne je oblike? Okrogla, oglata, gladka, okrašena. — Iz česa je slop (stožek)? — Kakšne je oblike? — Barve? — Iz česa je gorilec? — Odkod ima ime? — Kaj gori v njem? — Ali zgori gorilec? — Kaj pa je zgorljivo? — Čemu je vijak? — Kaj se premiče z vijakom? — Kako gori svetilka, če se stenj (duša) visoko odvije? — Kaj se zgodi, če se stenj popolnoma zavije v gorilec? — Kakšne oblike je balón? Kroglast. — Kakšne je barve? — Iz česa je? — Je-li prozoren ali neprozoren? — Kaj vidiš v balónu? — Zakaj mora biti prozoren? — Iz česa je cilinder? Iz stekla; steklen cilinder. — Kje je? Nad vijakom. — Zakaj se imenuje cilinder? Ker je podoben valju. — Kaj se lahko zgodi ž njim? Ubije, utare se. — Kaj se zgodi, če plamen previsoko gori? — Kakšno je steklo? Krhko. — Čemu je senčilo? Da se ne blešči. — Kakšna senčila še poznaš? Dežnike, solčnike. — Kaj varuje senčilo? Oko. — Čemu je senčilo pri kapi? — Zakaj deneš roko pred oči, kadar gledaš proti solncu?

Čemu je svetilka? — Pri čem sveti pisalcu? — Kaj razsvetljuje? — Kje gori? — Kdaj se prižge? — Kdaj največkrat gori? Pozimi. — Zakaj? — Kdaj se ugasne? — Katera gori celo noč? Nočna. — Zakaj? — Kje gori dan in noč? V cerkvi. — Kje visi? — Kako se imenuje? Večna luč. — Kaj je kuhinjska, stopnjiška svetilka? — Kako gori, če ima slabo, dobro olje? — Kako gori, če je stenj prekratek, predolg? — Kaj storimo, da vedno dobro gori? Snažimo. — Zakaj moramo vsak dan obrisati cilinder? — Kaj moramo vsak dan storiti s stenjem? — S čim ga odrežemo? — Kako

se imenujejo te škarje? Svetilčne škarje. — Kaj moramo vsak dan priliti? — Kakšne barve je plamen? — Kdo oskrbuje svetilke na ulici? — Kdo naredi svetilko? Klepar, steklar, fabrikant.

V velikih mestih gori plin. Take svetilke nimajo stenja. Plin je gorljiv zrak. Prižigalec odpre petelina, in plin puhti ven. Potem pritakne gorečo svetilko, in plin gori in sveti.

9. **Zavesa** (zagrinjalo).

Zavesa je pri oknih. — Iz česa je? — Kako se razgrne, navije, razvije? — Čemu je?

10. **Ura**. (Glej „Mera“.)

11. **Miza**. (Glej „Šolska oprava“.)

12. **Stol in stolec**. (Glej „Šolska oprava“.)

13. **Klop**. (Glej „Šolska oprava“.)

14. **Omara**. (Glej „Šolska oprava“.)

15. **Podobe**. (Glej „Šolska oprava“.)

16. **Razpelo**. (Glej „Šolska oprava“.)

Kaj še krasi vašo sobo po stenah? — Kaj je na oknih? Cvetice. — Kaj je po tleh? Preproge (tepihi). — Katere igrače imajo otroci v sobi? Konja, žogo, punico, itd. — S katerimi se igrajo dečki? — Deklice? — Kje se igrate najraje pozimi? — Poleti?

Naštej vse stvari, ki jih imamo v sobi! — Vse te stvari se imenujejo sobna (hišna) oprava ali pohištje. — Zakaj? — Ponovi! — (Opravo, o kateri se je govorilo že prej, in ki se zdaj le še ponavlja, treba je primerjati med seboj in z ono v prejšnji vaji. Pri omari se omenjajo tudi take omare brez vrat, z mnogimi stranicami, z dnom, z nogami in predali drug pod drugim.)

Dodatek.

Pregovori: 1. Kakor si bodeš postlal, tako bodeš spal. — 2. Kdor dolgo leži, slama se ga drži. — 3. Kar kdo misli, o tem tudi sanja.

Uganke: 1. V meni odpočiješ se, glej pa, da predolgo ne. Kaj je to? — 2. Kaj je izgotovljeno, in se vendar vsak dan dela? — 3. Gladko je na steni visi, deklica se ga veseli. Kaj je to? — 4. Kateri človek vidi svoje lastne oči?

- Pametnice:** 1. Preljubi angelj varuh moj,
Varuj mene ti nocoj! —
2. Ko truden sem, počivat grem,
Obe očesici zaprem.
Obvaruj me, preljubi Bog,
Nocojšnjo noč vseh nadlog! —
3. Ko zjutraj se zbudim,
Hitro križ storim,
Pozdravim mamico
In bratca, sestrico. —
4. Pomite mize in klopi
Najlepše v hiši so reči;
Pomizje čedno pa nam da
Prav dober tek za jed do dna.

5. Pridni deček.

Ko pridni deček spavat gre,
Vsi angelji se veselé,
Ki so vodili ga čez dan,
Ga čuvali, mu stali v bran;
Veseli mu zdaj vsi želé:
Da hranil čisto bi srce,
Bog varoval ga hudega,
In dal mu spanja sladkega;
Da zjutraj zopet zdrav, vesel
Bogu bi čast in hvalo pel.

(F. Savinski v „Vrtci“.)

6. Ljubeznjiva učenka.

Zlatica je prišla vsakokrat redno in tiho v šolo. Ravno tako je hodila iz šole domov. Nikdar se ni prepirala. Z vsakim otrokom je živela v slogi. Zlatica je bila spravljiva s svojimi součenkami. Bila je dobra učenka. Dobra učenka je ljubeznjiva.

Risanje: Miza, na vsaki strani stol, klop, omara s predali in zrcalo.

Branje. A b e c e d n i k: Stanovanje. — Petelinov klic. — Uganke.

Prvo berilo: 24. Red nas varuje škode. — 25. Angelj budi.

Začetnica: Hišna, mizna in kuhinjska priprava. 1. — Zjutraj. — Zvečer. — Molitev. — 32. Petelinov klic.

9. Pomizje.

Modri škorec.

Škorec je bil žejen. Najde steklenico z vodo in hoče piti. S svojim kratkim kljunom pa ne more doseči vode. Zato razkljuje debelo steklo, a še vedno ne pride s kljunom do vode. Rad bi prevrnil steklenico, pa je preslab. Kar mu pride nekaj na misel. Gre in nabere kamenčkov ter jih nameče v steklenico. Voda v steklenici je narasla. Škorec pa je zdaj lahko dosegel vodo s kljunom. Napil se je in žejo ugasil.

I. Kaj je našel škorec? — Kaj je nadeval v steklenico? — Kje si že videl steklenico? — Kaj prinesó opoldne v steklenici na mizo? — Kaj je še na mizi? — S čim pogrnejo mati mizo? — V čem prinesó juho? — S čim jo ješ? — Kam jo deneš? — S čim režeš kruh, meso? — V kaj natočiš vode iz steklenice?

II. 1. Prt. — Kaj denejo mati pred jedjo na mizo? — Iz česa je prt? — Kdo ga naredi? Tkalec. — Kaj dela tkalec? Tke platno. — Iz česa je platno? Iz preje. — Iz česa je preja? Iz prediva. — Kdo prede prejo? Predica. — Iz česa? — Kje raste lan? — Kdo tare lan? — Čemu je prt? — Zakaj pogrinjamo mizo?

2. Žlica. — S čim ješ? — Kakšna je žlica? Široka in izbočena. — Zakaj? Da zajemamo ž njo tekočine. — Kaj ima? Držalo. — Iz česa je? Iz lesa, ploščevine, rogu, cina, (kositra), kosti. — Kakšne so še? Srebrne, zlate. — Kdo naredi leseno žlico? — Kdo ploščevinasto? Klepar. — Kdo srebrno? — Kakšne žlice imajo otroci? — Kakšne so torej? Velike in male. — Čemu je? — Kako se imenuje velika žlica z dolgim držalom, katero rabijo v kuhinji? Kuhalnica. — Kakšna je žlica za čaj? — Za kavo? — Kako se imenuje žlica, s katero jemlješ juho iz skleda ali lonca na krožnik? Zajemalna žlica. — Kaj zajemaš? — Ali so take jedi redke ali goste? — Kako se moraš držati, kadar ješ? — Česa ne smeš storiti? Polivati. — Česa ne z usti? Cmakati. — Kam se ne smeš naslanjati? V skledo.

3. N o ž. — Kaj ima nož? Rezilo in roč. — Kaj ima rezilo? Ost, hrbet in ostrino. — Iz česa je rezilo? Iz trdega železa ali jekla. — Kakšno je torej? Železno ali jekleno. — Kakšna je ostrina? — Kakšen je hrbet? — Kakšna je ost? — Kaj ima roč? Platnici (stranici). — Iz česa je roč? Iz lesa — lesen itd. — Iz česa so platnice? Iz kosti — koščene, iz rogu — rožene, iz lesa — lesene itd. — Kdo dela nože? Nožar. — Čemu je nož? — Kaj režemo z nožem? — Katere jedi razrežemo? — Kakšne nože imamo? Namizne, žepne, zaklepne, peresne, pipce, sklepce, britve, krivce, mesarske. — Čemu je vsakateri? — Koliko rezil ima peresni nož? — Kakšni so še noži? Kratki, dolgi. — Pazite, da se ne vrežete!

4. V i l i c e. — Kaj imajo vilice? Roč in več rogljev. — Koliko rogljev? — Iz česa so roglji? Iz železa, srebra, rogu, lesa. — Iz česa je roč? — Kakšen je torej? Lesen, rožen, srebrn itd. — Kdo dela vilice? Nožar. — Čemu so? Z vilicami nabadamo, držimo, kadar kaj režemo, jemo. — Kaj?

5. S k l e d a. — Kakšna je skleda? Plitva ali globoka, okrogla ali podolgasta, velika ali majhna. — Kaj ima? Dno in rob. — Iz česa je? Iz ila (gline), kamenine, porcelana, bakra, kositra, lesa itd. — Čemu je? — Kakšne jedi devamo vanjo? Juho, pečenko itd. — Kdo jo naredi? Lončar. — S čim zajemamo iz nje? — Kakšne sklede imajo otroci? — Kakšna je latvica? Ima na robu šobo, po kateri se lahko odliva.

6. K r o ž n i k. — Kakšen je krožnik (pladnik)? Plitev. — Iz česa je? Iz ila, kamenine, porcelana, kositra, lesa itd. — Kakšne je oblike? Okrogel. — Kakšne je barve? Bel (iz bele prsti). — Kaj je večji, skleda ali krožnik? — Manjši? — Kako je globok? Različno (za juho, ovočje itd.). — Kdo ga naredi? Lončar. — Čemu je? — Kaj devamo na krožnik? — S čim nabadamo meso itd. raz njega? — Kaj režemo na njem z nožem? — Kam ga denemo? Prédse. — S čim nadevamo nanj jedi?

7. Solnica. — Iz česa je solnica? Iz lesa, stekla. — Kaj je v njej? Sol, poper. — Čemu je sol, poper?

8. Steklenica. — Kaj pijemo? Vodo, vino, pivo itd. — Odkod dobimo vodo? — V čem imamo vodo na mizi? V steklenici. — Kaj ima? Spodaj dno, zgoraj dolg vrat. — Iz česa je? Iz stekla. — Kakšna je? Prozorna. — Kaj je v njej? Voda, vino, pivo, žganje itd. — Kdo jo naredi? Steklar. — Kje? V steklarni. — S čim jo zamašimo? — Zakaj? — Odkod zajemamo vodo? — Kakšne steklenice imamo? Liter, deciliter. — Kaj se zgodi ž njo, če pade na tla? Ubije se. — Pazite, da je ne ubijete!

9. Kupica (kozarec). — V kaj natakamo vodo iz steklenice? V kupico. — Kaj ima? Dno. — Ali ima tudi vrat? — Iz česa je? — Kdo jo naredi? — Kakšna je? Različna. — Čemu je? Vanjo nalivamo iz steklenice, da lažje pijemo. — Kakšna je še? Prozorna. — Kaj ima še časih? Ročaj (uho). — Kakšen je kelih?

10. Vrč (ročka). — Kaj ima vrč? Dno, vrat, trebuh, ročaj, pokrov. — Iz česa je? — Kakšen je torej? Lončen, lesen, porcelanast itd. — Kakšen je časih v sredi? Napet ali trebušast. — Čemu je? Za vodo, vino, pivo itd. — Kaj je večji, vrč ali steklenica? — S čim hodimo po vodo? — S čim zajemamo vodo iz vodnjaka? — Kaj se lahko zgodi ž njim? Ubije se. — Pazite nanj!

11. Majolika. — Kaj ima majolika? Pokrov. — Iz česa je? — Kakšna je torej? Lesena, lončena, porcelanasta itd. — Čemu je? Za tekočine: kavo, smetano, čaj, vino itd. — Čemu je lesena majolika?

12. Čaša (torilo, skudelica). — Koliko delov ima čaša? Zgornji in spodnji. — Kaj je zgoraj? Skledica. — Kaj je spodaj? Podložek. — Kateri del je širji in nižji? — Kaj je pri skledici? Ročaj. — Iz katerega dela pijemo? — Kaj? Kavo, mleko, čaj. — Iz česa je? — Kakšna je? Lončena, lesena, porcelanasta itd.

13. Samovar. — Iz česa je? — Kaj ima? — Čemu je?

III. Kakšne barve je prt? — Kdo je z veliko žlico? — Kdo z majhno? — Kako se imenuje majhna žlica? Otroška. — Kdo ima lesene žlice? — Kdo srebrne? — S katero roko držiš žlico? — Kakšne barve je srebrna žlica? — Kdo rabi velik nož? — S katero roko režeš? — Koliko rezil ima tvoj nož? — Čegav jih ima več? — Čegav nož ima rudeč roč? — Kako se imenuje tvoj nož? — Kaj si vrezal z nožem? — Kaj si vreže pastir? — Kaj si lahko storiš z nožem? — Kje ga hraniš? — Kaj porezuješ v šoli ž njim? — Kje je solnica? — Kdo je že jedel iz lesene sklede? — Iz kakšne sklede diši jed najboljše? Iz snažne. — Kaj je globočji, skleda ali krožnik? — Iz česa je oboje? — Kaj je v obojem? — Kdo naredi oboje? — Kaj storiš z jedjo, kadar je vroča? — Kaj se zgodi, ako ti pade skleda ali krožnik na tla? — Kaj je potem na tleh? Črepinje. — Kam vržeš črepinje? — Kaj je večje, steklenica ali kupica? — Kaj je višje? — Kdo ti nalije vina v kupico? — Kdo prinese vodo na mizo? — Kdo prinese vodo v vrči iz vodnjaka? — Kaj imata vrč in majolika? — Kaj se deva v oba? — Kateri drži več? — Kakšne barve je skleda, krožnik, steklenica, kupica, vrč, majolika, čaša? — Kam se spravlja čaša? — Kakšna mora biti skleda?

IV. Prt, žlica, nož, vilice, skleda, krožnik, solnica, steklenica, kupica, vrč, majolika in čaša so pomizje ali namizna oprava. Rabimo jih za jedi in pijače.

V. Kje je prt? — Čemu je? — Kdo pogrne mizo? — Kakšno žlico imaš doma? — Čemu ti je žlica? — Kaj režeš z nožem? — Kaj nabadaš z vilicami? — Kaj si lahko storiš z nožem ali vilicami? — Kaj se deva v skledo? — Kakšne jedi ne jemo? — Kje se juha najbolj ohladi? — Koliko krožnikov imate na mizi? — Koliko jih ima vsak? — Kaj je v solnici? — Koliko drži steklenica? — Kam si natočiš vode iz steklenice? — Kaj ima vrč, da ga lažje primeš? — Kaj ima tudi majolika? — Kje si še videl ročaj? — Koliko delov ima čaša? — Kakšno bodi pomizje? — Kako moraš ravnati ž njim?

Dodatek.

Uganka: Trebuh velik, vrat tenak, tekočine nosi vsak. Kaj je to?

Postrežljiva učenka.

Poleg Zlatice je sedela v šoli uboga deklica Vidica. Zlatica je imela dve pisali, uboga Vidica pa nobenega. „Ljuba Zlatica“, pravi Vidica, „prosim, posodi mi jedno pisalo!“ Zlatica urno vzame najboljše pisalo in reče: „Ná, Vidica, tu imaš jedno!“ Zlatica je bila postrežljiva. Bila je dobra učenka. Dobra učenka je svojim součenkam postrežljiva.

Risanje: Žlica, nož, vilice, skleda, krožnik, kupica itd.

Branje. Začetnica: Hišna, mizna in kuhinjska priprava. — 2. Bodi pošten. — 16. Resnica in laž.

10. Kuhinjska priprava (posoda).

Ples kuhinjske posode.

Na pustni večer so ponoči plesale posode v kuhinji. Meh je upihal ogenj, da se je vse svetilo, šekec in maček pa sta godla.

Lopar in krevlja prva zaplešeta in se zavrtita okoli ognjišča. Za njima se zasučé kosmato omelo z železno lopato. Vsi piskri in lonci se zavrté s kozicami in skledami. Tudi kotel ne more počivati, ampak jo ubere za drugimi, udarja z nogami, uka in se dere. Celó peč se uvrsti med plesalce.

Le v skledniku je ostala skleda s skledico. Mala skledica bi bila tudi rada zaplesala. A branijo jej mati, rekóč, da se bode vsa umazala. Toda skledica ne uboga svoje matere, ampak se zažene med druhal. A revica si kmalu umaže in raztrga vso obleko. Vsa umazana, črna in raztrgana si ne upa nazaj k materi. Peče jo vest, da ni slušala svoje matere.

I. Kaj je plesalo? — Kdaj je plesala posoda? — Kje? V kuhinji. — Kdo je že bil v kuhinji? — Koga si videl tam? Mater. — Koga še? Kuharico, kuhinjsko deklo. — Kaj si videl v kuhinji? — O tem hočemo danes govoriti.

II. Kje se kuhajo jedi? Na ognjiščí. — V čem? V kotlu, loncih itd. — Kotel je največja kuhinjska posoda. — Kakšen je kotel? Bakrén ali železen. — Iz česa je

še? Iz medi, ploščevine. — Iz česa je največkrat? — Čemu je? — Kaj ima? Roč ali uho in noge. — Čemu? — Kakšen je kotel, v katerem se kuha za prešiče? Vzidan. — Kje visi časih? — Na čem je časih? Na trinogu. — Kaj se kuha v kotlu? Žganci, polenta. — Kdo ga naredi? Kotlar. — Kakšne je barve? — Kakšen je, če se čedi in drgne? Sveti se. — Kaj slišiš, če potrkaš nanj? Zabrenči.

Kaj ima lonec? Dno, trebuh (bok, trebušat), rob, roč (nos, dulec, uho, šobo). — Kakšen je? — Iz česa je? Iz gline, železa, porcelana. — Kaj je glina? Rumena prst. — Kdo jo pozna? — Il se polije z vodo in dobro stlači. Vsak kamenček se odpravi iz njega. To je potem glina. Iz nje se delajo lonci na podstavku. Taki lonci so še mehki; treba jih je posušiti. Potem se denejo v veliko peč, kjer je velik ogenj. Ondi se utrdijo — žgó — Kdo dela glinene lonce? — Kdo pa železne? Kotlar. — Čemu je lonec? — Ali so vsi jednaki? — Kakšni so? Veliki in majhni. — Kaj se lahko zgodi ž njim? — Kateri se najlažje ubije, zdrobi? — Lonci so pocinjeni.

Koliko nog ima kozica? — Kakšna je znotraj? Nazobčana. — Iz česa je? Iz gline, železa. — Kdo jo naredi? — Čemu je? — Kaj se speče v njej? Potica.

Čemu je pinja (posoda za surovo maslo)? — Kakšna je? — Iz česa je? — Kaj ima? Dno, obod, pokrov in medelo? — Kaj je okrog oboda? — Kaj je v pokrovu? Luknja. — Čemu? — Kdo naredi pinjo?

Kakšen je škaf? Lesen. — Iz česa je? Iz dog. — Kaj ima še? Obroč, dno, ušesi. — Kdo ga naredi? Sodar. — Čemu je? Za vodo. — Čemu je čeber (kabljica), kad, sod? — Kaj ima sod? Pipo, veho, dno. — Kakšno je vsako? — Kaj je v pominjeku? — Kakšen je? — Kakšen je korec?

Kaj se crè v ponvi? Zabela. — Iz česa je ponev? Iz železa, bakra. — Kaj ima? Roč, tri noge. — Kakšna je? Okrogla. — Na čem stoji časih? Na trinogu. — Kdo jo naredi? Klepar, kovač, ključar. — Kakšne je barve? — Čemu

se rabi? V njej se kaj malega hitro skuha, segreje, zabela scrè.

Kakšen je trinog? Železen. — Koliko nog ima? — Kakšen je? Na tri ogle. — Kaj se postavlja nanj? Posoda k ognju. — Kdo ga naredi?

Na čem se sušé klobase? Na ražnji. — Kakšen je? Lesen, železen, dolg. — Kaj se še suši na njem? Meso. — Kaj obračamo na ražnji? Pečenko. — Na jednom konci ima zakrivljen ročnik. — Čemu? — Kdo ga naredi?

S čim pobirajo mati pene raz juho? S penjačo. — Čemu je podobna? Veliki žlici. — Kaj ima? Roč, luknje v dnu. — Iz česa je? Iz železa, medi, ploščevine. — Kdo jo naredi? Klepar.

S čim zajemaš juho iz sklede? Z zajemalno žlico. — Katera žlica je večja, navadna ali zajemalna? — Kaj še zajemaš z zajemalno žlico? — Kam nadevaš juho? Na krožnik.

S čim se precedi mleko? S cedilnikom. — Kaj ima? Luknje. — Iz česa je? Iz železa, ploščevine. — Kaj se še preceja skozi cedilnik?

Kakšen je lij zgoraj, spodaj? — Kakšen je v sredi? Otel. — Iz česa je? Iz ploščevine, stekla. — Čemu je? Da lažje nalivamo vodo v steklenico. — Kam se dene? Na steklenico. — Kaj pride v vrat stekleničin? Ozka cev. — Kaj potem vlivaš v steklenico?

S čim mešajo mati žgance? S kuhalnico. — Kaj ima? Dolg roč. — Iz česa je? Iz lesa. — Kdo jo naredi?

Kaj imajo burklje? Roglje, roč in lesen ročnik. — Kakšni so roglji? — Kaj se dene pod burklje? Valjar. — Iz česa je? Iz železa, lesa. — Kaj jemljó z burkljami iz peči? Svinjske lonce.

V čem se tolče sladkor? V okovniku (možnarji). — S čim se tolče? S tolkačem. — Kaj se še tolče v okovniku? — Ali je lehak ali težak? — Iz česa je? Iz železa, bakra, medi? — Kakšna je med? Rumena.

Kaj ima strgalnik (krhljač)? Železno rezilo z zobmi. — Kaj še? Mnogo lukenj. — Kakšen je? Zeló hrapav. — Iz česa je? — Čemu je? — Kaj se strže na njem? Repa, korenje, pesa, kruh, sladkor itd. — Pazi, da se ne vrežeš!

Kaj kuhajo mati iz moke? — Kaj pekó? — Kako imenujemo take jedi? Močnate. — Kaj napravijo iz moke najprej? Testo. — Kaj vlijó na moko? Vodo ali mleko. — Kaj potem delajo? Gnetejo. — Kaj storé, ako hočejo iz testa napraviti kolač? Zvaljajo. — S čim? Z valjarjem (valjem). — Na čem valjajo? Na deski. — Kaj se še valja? Rezanci itd. — Kakšen je? Lesen, okrogel. — Kaj ima na koncih? Ročaj.

S čim se pokrivajo lonci? Z reno, pokrovom. — Iz česa je rena? Iz gline, ploščevine. — Kdo jo naredi? Lončar, klepar. — Zakaj in kdaj se pokriva?

Kje se shranijo sklede? V skledniku. — Kakšen je? Lesen. — Kaj ima? Police, latve. — Kaj je še v njem? Krožniki itd. — Čemu je žličnik? — Kakšen je? Lesen. — Kaj ima? Luknje.

V čem je sveča? V svečniku. — Iz česa je? Iz lesa, žice, ploščevine, bakra, medi, železa, srebra. — Kaj ima sveča? Plamen. — Kaj razsvetljuje plamen? Sobo.

S čim utrinjamo sveče? Z utrinjalcem. — Čemu je podoben? Škarjam, kleščam. — Iz česa je?

Kje še gori luč? V svetilki. — Kaj je v njej? — Kaj ima? Podstavek, stekleno kroglo, cilinder itd. — Čemu je? — Kaj se mora vsak dan storiti ž njo? Osnažiti, naliti. — Kaj je še v njej? Stenj.

V čem se melje kava? V mlinu za kavo. — Iz česa je? Iz lesa, železa. — Kaj se melje? Kavini bobi. — Kaj se potem dobi? Smleta kava. — Kaj se stori ž njo? Skuha se. — Kakšna kava se skuha? Črna. — Kakšen ima ukus? Grenak. — Kaj se dene vanjo? Sladkor, mleko.

Iz česa je omelo? Iz ščetin. — Kakšen je ročaj? Lesen. — Kaj ometamo ž njim? Prah. — Kakšno je ono

omelo, s katerim se pometa peč? — Iz česa je? Iz koruzne slame, mahu, resja.

S čim pometamo tla? Z metlo. — Iz česa je? Iz brezovih šibic, iz sirka. — Kaj ima še? Držalo (metlišče).

S čim sekamo drva? S sekiro. — Kaj ima? Toporišče. — Kakšna je sekira? Železna, ostra. — Kakšno je toporišče? Leseno, dolgo, kratko.

Kaj storé mati z umazano srajco? Operó jo. — Kaj storé, da je gladka? Likajo. — S čim? Z likalnikom (gladilnikom). — Kaj še likajo? Robce itd. — Kaj ima likalnik zgoraj? Lesen ročaj. — Čemu je ročaj? Da se drži železo. — Kakšen je spodnji del? Železen. — Kaj je v njem? Železo. — Kaj storé prej z železom? Razbelijo ga.

S čim raztepajo jajca? Z raztepljo. — Kaj ima jajce? Beljak, sneg. — Iz česa je razteplja? Iz lesa. — Kaj ima? Okrogel ročaj in na konci štiri ali pet rogljev.

Kakšen je talilnik? — Čemu je?

Čemu je kuhinjska lopata? — Kakšna je? Železna. — Katera lopata je manjša, kuhinjska ali vrtna? — Kaj ima? — Iz česa je?

S čim se prijema žareče oglje? S kuhinjskimi kleščami. — Kakšne so? Železne. — Kdo jih naredi? — Kakšne klešče še poznaš? — Ali so si podobne? — V čem je oglje?

Kaj storiš, če noče goreti? Piháš. — S čim? Z mehóm. — Kdo ima še meh? Kovač, ključar, klepar. — Čemu je pihalnik?

Čemu je lopar? Ž njim se deva kruh v peč ali jemlje iz peči. — Kakšen je? Lesen, širok. — Kaj ima?

Kakšna je grebljica (krevlja)? — Kaj postržeš ž njo?

S čim se zapre peč? S pokrovom (z vrati). — Kakšen je pokrov? Lesen, železen.

Čemu je žaga? — Kaj se deva v zabojo? — Kaj je še v kuhinji? Omara, stol, miza, polica.

Kaj je v vsaki kuhinji? Ognjišče. — Kakšno je štedilno ognjišče? — Iz česa je? Iz kamenja, železa. — Kaj

gori na ognjišči? Ogenj. — Kje še gori ogenj? V peči. — Kje zgori najmanj drv? Na štedilnem ognjišči. — Kaj gori? Drva, premog, šota. — Kaj ostane nazadnje? Pepel. — Kje so isteje? — Kaj se kuha? — Kdo kuha? — Kaj morajo mati zjutraj najprej storiti, ako hočejo skuhati kavo? Zakuriti — Kaj je kurivo? — V čem je kurivo? V posodi. — Iz česa je ta posoda? — Kje leže navadno drva? Pod ognjiščem. — S čim se premog meče na ogenj? — Kaj se vzdiguje iz ognja? Dim. — Kam gre dim? V dimnik. — Kam potem? V zrak. — Kaj nastane vsled dima? Saje. — Kje se napravijo? — Kdo jih ostrže? — Kakšen je dimnikar? — Kaj ima? Lestvo, metlo in strguljo. — Zakaj mora ostrgati saje?

III. Katere osebe delajo v kuhinji? Mati, kuharica, dekla. — Kaj si jedel danes zjutraj? Kavo. — Kje se kuha kava? V kuhinji. — Kaj se še pripravlja v kuhinji? Meso, krompir itd. — Katere jedi se kuhajo? — Kje? Na ognjišči. — Katero pomizje je tudi v kuhinji? — Kje je spravljeno? — Katera kuhinjska posoda visi na steni? — Katera je iz lesa? — Iz železa? — Iz ploščevine? — Kaj denejo mati najprej v lonec, ako hočejo kaj (n. pr. krompir) kuhati? Vodo. — Brez vode ne morejo kuhati. — V čem prinesó vodo v kuhinjo? V škafu. — Odkod? Iz vodnjaka. — V nekaterih kuhinjah ni treba nositi vode, napeljana je po ceveh — v vodovodu. — Ali imate pri vas vodovod? — Kaj lahko prinesó otroci v kuhinjo? Drva, premog, vodo. — Kaj še lahko pomagajo materi? Krompir lupiti, posodo pomivati, pometati. — Ali pa morejo otroci tudi že zakuriti, kuhati, peči? — Kakšna nevarnost jim preti? Spekli bi se. — Torej ravnajte previdno z ognjem! — Zakaj pa vender radi hodite v kuhinjo? — Kako se mede v pinji? — Kakšna postane posoda? Črna, umazana. — Kaj zdaj stori dekla? Pomije, osnaži, odrgne. — Katera posoda se drgne? — S čim? — Kakšna je potem? — Katera posoda se snaži? — S čim? — Kakšna je potem? Sveti se. — Kaj mora še biti vedno snažno in svetlo? Kuhinja.

IV. V kuhinji je kuhinjska priprava: kotel, lonec, kozica Nekatera priprava se imenuje tudi kuhinjska posoda, n. pr. kotel, lonec, ponev itd. — V kuhinji se hrani tudi pomizje ali namizna posoda.

V. Naštej kuhinjsko pripravo! — Čemu je lonec? — — Iz česa je? — V čem je voda? — Kdo nosi vodo? — Kaj se deva na kuhinjsko mizo? — Kaj se dela na kuhinjski mizi? — Kaj je v kuhinjski omari? — Kaj je v sobni omari? — Katere stvari so v sobi in v kuhinji? — Katere stvari imenujemo kurivo? Drva, premog, šoto. — Kaj se pristavi k ognju? — V čem se kuha piča za svinje? — Katero posodo naredi lončar, klepar, mizar? — Katera je lesena, železna . . .? — Katera je okrogla? — Katero imate pri vas? — Katere nimate? — Kakšno je vaše ognjišče? — Kje kuhate pri vas?

Dodatek.

Pregovori: 1. Bodisi z loncem ob kamen, ali s kamenom ob lonec, težko je loncu. — 2. Čeprav mačka spi, treba je pokriti lonec. — 3. Nova metla dobro pometa.

Uganke: 1. Kaj se po ajdovih žgancih najbolje prileže? (Zabela.) — 2. Kdaj dobé delavci pogače? (Kadar je pečena.) — 3. Spodaj ozek, zgoraj širok, skozi pa teče majhne potok. Kaj je to? (Lij.) — 4. Šviga švaga čez dva praga. Kaj je to? (Metla.)

Vprašanji: 1. Kateri mlin je v kuhinji? — 2. V katerih loncih ne kuhamo?

Risanje: Kotel, lonec, škof itd.

Branje. Abecednik: Stanovanje.

Začetnica: Hišna, mizna in kuhinjska priprava. 3. — Glineni in železni lonec. — Uganke.

II. Jedi.

Sladkosnedna deklica.

Metkina mati so imeli v kuhinji mnogo dela, zato rekó Metki: „Prinesi mi hitro iz jedilne shrambe citrono!“ Ko pride Metka v jedilno shrambo, ozira se poželjivo okrog, kje bi dobila kako slaščico. Na polici zagleda lonec za strd. Urno se stegne, kolikor se more, da doseže s prstom do roba lonca, ter vtakne vanj prst, misleč, da je v lonci strd. Pa o joj! nekaj jo je vščipnilo v prst. Kričé in jokaje potegne hitro roko iz lonca. Na roki jej visi velik rak, kateri se je s kleščami oprijel prsta in ga noče izpustiti.

Mati so namreč pred nekaj dnevi prodali strd. Ker je bil lonec prazen, shranili so v njem nekaj rakov. Metka pa tega ni vedela. Na njeno vpitje prihité domači in jo rešijo rakovih klešč. Metka je imela krvav prst. Sramovala se je svoje sladkosnednosti.

Po kaj je šla Metka v jedilno shrambo? — Kaj je še v jedilni shrambi? — To so jedi. Danes hočemo govoriti o jedeh.

I. Kolikokrat jemo navadno na dan? — Kdaj? — Kaj jeste zjutraj? — Kaj jemo opoldne? — Kaj jeste popoldne, kadar pridete iz šole? — Kaj jeste zvečer? — Kaj rečeš materi, kadar že dolgo nisi jedel? — Kako rečeš materi, kadar si dosti jedel? — Kaj ješ največkrat na dan?

II. 1. Iz moke.

Katera jed je najnavadnejša? Kruh. — Ali si že sami prislužite kruha? — Kdo vam daje kruha? — Kaj morate vselej storiti, kadar bi radi kruha? Prositi. — Kaj potem, ko ste ga dobili? Zahvaliti se. — Kje dobé stariši kruh?

Kaj ima kruh? Skorjo in sredico (mečo). — Kje je skorja? Zunaj. — Kje je sredica? V sredi. — Kakšna je skorja? Trda. — Sredica? Mehka. — Kdo peče kruh? Mati, pek, kuharica. — Kaj je pekar? Rokodelec. — Iz česa se peče kruh? Iz moke. — Iz kakšne moke? Iz pšenične, ržene, ajdove, turščične, iz mešanice (ječmena, ajde, rži, pšenice). — Iz česa je moka? Iz žita. — Iz kakšnega? Iz pšenice, rži, ajde, ječmena, turščice, prosa. — Kje raste žito? — Kdo nam prideluje žito? — Kaj seje kmet? Seme. — Bog dá solnce in dež, da žito lepo dozoreva. — Kaj

storé, ko je žito zrelo? Požanjejo, omlatijo in očistijo ga. — S čim žanjejo? — Kdo žanje? — Kje mlatijo? — Kdo? — S čim? — Kam ga potem nesó? V mlin. — Kaj naredi mlinar? Zmelje. — Kje melje? V mlinu. — Kaj je mlinar?

Kam se dene moka? V niške, metrgo. — Kaj se prilije? Krop. — Zakaj se soli testo? — Kaj se še vmesi v testo, da se prej vzdigne? Kvas. — Zakaj se vmesi mleko in surovo maslo? Da postane testo prhko. — Kakšen kruh se peče iz ržene, ajdove, ovsene moke? Črn. — Iz pšenične moke? Bel. — Iz turščične? Rumen. — Kakšen je še kruh? Mehak, trd. — Kakšno podobo dajo mati kruhu? Okroglo. — Kako imenujemo to? Hleb, hlebček. — Kaj je še iz bele moke? Žemlja, kolač, torta, pogača, potica, presta, šarkelj, poprtnik, štruca, rogelj (kifeljec, bodec), reglja, štrukelj, cvrtnik, štravbe (flancati), krafeljci (krofi), vreznica, srce. — Kakšen kruh imamo še? Suhor (presušeni kruh, prepečenec). — Iz česa je kolač? Iz moke, mleka, surovega masla in jajc.

Ali se peče iz moke samo kruh? — Kaj se še kuha? Cmoki, štruklji, žganci, močnik (sok), polenta, makaroni, kaša. — Iz česa so žganci? — Iz česa je kaša? Iz ječmena, prosa, turščice, ajde itd. — Kaj je še iz ječmena? Ječmenček (ričet). — Kako imenujemo jedi, ki so iz moke? Močnate jedi.

2. Iz mesa.

Ali imamo samo močnate jedi? — Kakšne še? — Kdo nam pripravlja mesne jedi? Mati. — Odkod je meso? — Kaj je mesar? — Kje je mesar? V mesnici. — Kaj dela? Kolje, seka, prodaja. — Kaj? — Kakšno meso imamo od krave in vola? Goveje meso ali govedino. — Od prešiča ali svinje? Svinjino. — Od koze? Kozletino. — Od teleta? Teletino. — Od ovce, koštruna, konj? — Kaj navadno naredimo z mesom, če ga hočemo jesti? — Ali se meso samo kuha? — Kaj še? Peče. — Na čem se peče meso? Na masti. — Kaj se dene v mast, da je meso tečnejše? Čebula, česenj. — Kako imenujemo pečeno meso? Pečenko. — Kakšno pečenko imamo? Svinjsko, telečjo, koštrunovo, zrezano, praženo

pečenko. — Kaj so te živali? Domače. — Kdo nam torej daje meso? Štirinožne domače živali. — Katere živali nam še dajó meso? Jelen, srna, zajec, kunec, medved. — Kje žive? — Kako jih dobimo? — Kdo jih strelja? — Ali so domače ali divje? — Kako se imenuje meso od teh živalij? Divjačina. — Kdo nam torej še daje meso? Divjačina. — Katere ptice nam dajó meso? Gos, raca, kure (kokoši, petelin, piščé), golob, fazan, puran, pav. — Kaj so? Domača perotnina. — Zakaj? — Ali se to meso kuha ali peče? Oboje. — Kdo nam torej še daje meso? Domača perotnina. — Katere ptice nam še dajó meso? Jerebica, prepelica, škranec, kljunač, vrane. — Kdo še daje meso? Druge ptice. — Kakšne živali še? Ribe, raki, žabe, želve, polži. — Kdo torej še daje meso? Druge živali.

Ali jedó vsi ljudje meso? — Kateri ne? — Ali ga mi jemo vsak dan? — Kdaj ne? — Kam pa denemo kuhano ali pečeno meso, ako ga hočemo jesti? — V čem je? — S čim ga jemo, režemo, nabadamo? — Ali pride meso najprvo na mizo? — Kaj še prej? Juha. — V čem je? — Kam jo denemo? — S čim jo zajemamo iz sklede? — Na kaj? Na krožnik. — Kaj nalijejo mati na meso, da skuhajo juho? Vodo. — Kakšna postane potem voda? — Mastna. — Odkod je ta mast? Od mesa. — Od česa je juha? — Kakšna je juha? Čista, redka, gosta, mlečna. — Kaj se zakuha v juho? Rezanci, svalki ali testovniki (krpice), riž, nastrgana kaša, pšeno, krompir itd. — Kaj se nareže v juho? Kruh, žemlje, klobasice. — Kaj pride za juho na mizo? Meso. — Kaj pa pride z mesom na mizo? Prikuha. — Kakšna? Korun (krompir), korenje, koleraba, repa, murke, redkev, čebula, česenj, zelena, redkvica itd. — Kakšno je vsako? Ocvrto, oprazeno, ukuhano, sladko, kislo, redko, gosto, zabeljeno. — Kaj so te jedi? Zelišča (rastline). — Kateri deli se jedó? Korenine. — Kaj nam torej rabi kot prihuha? Korenine rastlin. — Kje jih dobivamo? — Krompir je poleg kruha najvažnejši živež. Kuhajo ga in olupijo. Tudi ga zmečkajo v kašo.

4. Listi.

Kakšno prikuho še imamo? Špinačo, salato, motovilec, regrat, endivijo, cikorijo, radič, zelje, petršilj, žajbelj (koristno kaduljo), meto poprovo, kislico. — Kakšno? Zeleno. — Kaj se je od teh rastlin? Listi. — Kaj nam torej še rabi kot prikuha? Listi rastlin. — Kako rabimo vsako? Surovo, kuhano, kislo (z oljem in kisom). — Kje dobivamo zelenjad?

5. Plodovi.

Kaj jemo še poleti? Ovočje in druge plodove. — Ovočje jemo najčešče za malo južino. — Kaj je najprej zrelo? — Kaj potem? Črešnje, borovnice, rudeče jagode, rudeče borovnice, maline, kosmulje, rudeče grozdjiče, robidnice, breskve, marelice, sočivje (fižol, grah, bob, leča). — Kako imenujemo fižol, grah, bob, lečo? Sočivje. — Rabi se kot prikuha. — Kaj jemo jeseni? Hruške, jabolka, češplje ali slive, grozdje, orehe, kostanj, kumare, buče (kot prikuha) — Kje raste vsako? — Kaj se je od teh rastlin? Plod, ovočje. — Kateri plodovi nam rabijo kot prikuha? Sočivje, kumare, buče itd. — Zrelo ovočje je zdravo, nezrelo pa nezdravo. — Kakšno jemo? Surovo, kuhano, pečeno, vloženo.

6. Druge jedi.

Kakšne jedi še jemo? Omako. — Kakšno? Vinsko, čebulovo, črešnjevo, kumarčno, hren z nastrgano žemljo, hren kisel itd. — Iz česa? — Kaj še? Sir, surovo maslo, slanino. — Iz česa je sir? — Kje se vsiri (zgosti) mleko? Na toplem. — S čim? S kruhom. — Surovo maslo je iz smetane. — S čim se obere smetana z mleka? — Mede se v pinji. — S čim? — Mleko zavre v skuto. Iz tega nastane sir. Sir je različen. Mnogo sira jesti je nezdravo. — Kako se iz tega zgoščenega mleka napravi sir? Stiska se z rokama v skledi. — Kaj torej še jemo kot prikuho? Omake. — S čim se solé? — Kaj se še deva v jedi? Poper (paprika), sol, sladkor, muškatov oreh, cimet, žafran. — To so dišave ali začimbe.

III. Kaj pride za mesom in prikuho na mizo? Močnate jedi. — Kakšne? — Kaj potem? Pečenka s prikuho. —

Kakšna pečenka? — Kakšna prikuha? — Kaj pride na mizo nazadnje? Ovočje in drugi plodovi. — Kateri ljudje imajo vse to na mizi? — Kdaj? Ob praznikih. — Kaj pa jedó revni ljudje? — Ali jemo vse to ob enem?

Kaj se uživa surovo? Gnjat, slanina, ribe, klobase, plod (ovočje, zelenjad), korenine (zelišče). — Kaj kuhano? Meso, zelenjad, plodovi (ovočje), korenine (zelišče). — Pečeno? Meso, ovočje. — Nasoljeno? Meso. — Prekajeno? Meso, klobase, ribe. — Kje se prekadi? — Vloženo? RIBE, ovočje. — Ocvrto? RIBE.

Kaj se mesí iz moke in vode, a kaj iz moke in mleka? — Od katerih živalij se peče meso, a od katerih se praži? — Kaj se pripravlja iz čebule, a kaj iz zelja? — Katero jed imenujemo kuhano, a katero pečeno? — Katero jed imenujemo surovo? — Katero juho imenujemo čisto, a katero zakuhano (ukuhano)? — Kaj jemo takšno, kakeršno zraste? Jabolka, hruške itd. — Kaj jemo toplo? — Kaj mrzlo in toplo? — Kdo pripravlja juho, omako in prikuho? Mati, kuharica, kuhar. — Kdo sadi sadje in kdo seje žito? — Kdo mesí kruh? — Kdo dela klobase? — Kaj je treba materi v kuhinji, ko pripravljajo razne jedi? Lonca, sklede, krožnika, medenice, kotliča, žlice, vilic. — Kaj rabimo, ko jemo? Žlico, vilice, nož. — Kje kupujemo moko, a kje meso? — Kje kupujemo zelje in grah, a kje mleko? — Katere jedi jeste radi, a katere najraje? — Komu pravimo požrešnej, a komu sladkosnedež? — Kateri ljudje jedó vsak dan pečenko in kolače, a kateri samo o velikih praznikih? — Kaj pekó mati iz bele (pšenične) moke, a kaj pek? Mati pekó kolače, a pek žemlje in rožičke. — Iz kake moke si jedel kruh? Iz pšenične, ržene, turščične, ajdove in prosene. — Kakšen kruh jedó vojaki, a kdo jé ovseni kruh? Vojaki jedó rženi in siromaki ovseni kruh. — Katera krušna skorja je trša, a katera mehkejša? — Kateri ljudje so večkrat lačni, a kateri nikdar? — Katere živali dajó mleko? — Od česa se dobiva surovo maslo? Iz smetane (vrhnja). — Kdaj se naredi smetana? — Od katere živali dobivamo jajca? Od

kokoši, gosi, race. — Kaj devajo mati v potico? Sadni sok, jabolka, črešnje, mak, orehe itd. — Od česa je kolač sladak? — Od česa je rumen? — Kaj dobi kolač zgoraj in spodaj, ko je pečen? Skorjo. — Kaj se še napravi iz testa? Mlinci. — S čim jih razvlečejo? Z valjem.

IV. Vse, kar jemo, imenuje se hrana ali jed. Mi jemo razne jedi. Jedi so kuhane, pečene, pražene, varjene in presne. Jedi, ki jih jemo postne dni, imenujejo se postne, a ostale mesne. Potice in kolače imenujemo testovine.

V. Katere so mesne jedi? — Močnate? — Postne? — Kdaj jemo postne jedi? — Imenuj prikuhe! Zelenjad, sočivje, omaka. — Kdo skrbi za živež? Kmet. — Kateri rokodelci? Pekar, mlinar, mesar itd. — Kateri in kakšen živež raste na polji, na vrtu? — Katere živali nam dajejo živež? — Pri jedi ne cmakati z usti, drobtine spravljati. Z lačnimi deliti kruha. Milosrčnost. Ptice po zimi krmiti. Lakota. Kdor ima dosti živeža, mora nahraniti siromake, bolnike in one, ki ne morejo delati. (Slepici itd.) Jemo zato, da živimo in da nismo lačni. Ne smemo biti požrešni in sladkosnedni.

Povejte vse, kar jemo opoldne! — Kaj ješ zvečer? — Imenuj vse jedi, ki se napravljajo iz moke! — Katere jedi jemo kuhane? — Katere presne? — Katere presne in kuhane? — Kdaj imamo radi mrzle jedi? — Kdaj tople? — Pokaži z roko, kako velik je hleb kruha? — Žemlja? — Kdo skrbi za našo hrano? Pek, mesar, vrtnar, kmet, mlinar, klobasar, mlekar. — H komu moramo moliti pred jedjo in po jedi? — Kako moramo moliti? — Katero molitev moliš pred jedjo in po jedi? Oče naš. — Kdaj moramo skrbeti tudi pticam za hrano? — Kaj stori usmiljen otrok, kadar v hišo pride lačen človek ali lačno dete ali lačen starček? — Kakšna jed je pečenka? — Kakšna jed je sir? — Kakšne hlebe dela pek? Okrogle in podolgaste. — Kakšne barve je gornja skorja pri kruhu? — Katera skorja je trša? — Kakšna je sredica? — Kaj vidimo v njej?

Luknjice. — Kdaj je kruh škodljiv? Dokler je vroč ali če ni dosti pečen. — Kolikokrat navadno jemo na dan? — Kdaj? — Kako imenujemo obrok zjutraj, opoldne in zvečer? — Kateri obrok imenujemo zajutrek, — južino (malico)? — Kdo je rad sladke jedi? — Kdaj se pogrne prt na mizo? — Kaj moramo umiti, ko se najemo?

Dodatek.

- Pregovori:** 1. Kdor pridno dela, jesti mu diši;
On zdrav ostane in sladko zaspi. —
2. Boga s kruhom po glavi bije. — 3. Bogate pojedine izpraznijo mline. — 4. Bolje črn kos kruha, nego-li prazna torba. — 5. Bolje danes kos, nego jutri gos. — 6. Bolje, da vol pogine pri hiši, nego pa miš od glada. — 7. Boljša je žlica soka v miru, nego polna miza jedi v prepiru. — 8. Brez kvasa kruh ne izhaja. — 9. Iz te moke ne bode kruha. — 10. Kaša mati naša. — 11. Kaša otročja paša. — 12. Kruh mu dam, pameti ne morem. — 14. Kruh nobeden ni tako oster, da bi lakote bil mojster. — 15. Kruh sitni ni za vsakega. — 16. Kruh, sol jej! pravico govori! — 17. Kuharji juhe delé, Bog pa darove (talente). — 18. Ni kruha brez truda. — 19. Nisem kuhan, ne pečen. — 20. Kaj ti veš, ki žgance ješ, mi vemo, ki beremo. — 21. Bil bi kruh, zobje se dobé. — 22. Bob čez gozd, močnik do praga. — 23. Bob ob steno metati.

Uganki: 1. Kaj je pri vsaki jedi najpotrebnejše? (Usta.) — 2. Kdo ne je mesa? (Kdor ga nima.)

- Pametnici:** 1. Malin pravi: Klip, klip, klop,
Deca pravi: Top, top, top.
Žito vozi kmet skoz duri,
Pek pa dobro v peč zakuri;
Malin pravi: Klip, klip, klop,
Deca pravi: Top, top, top!
Malin pravi: Klip, klip, klop,
Deca pravi: Top, top, top.
Moko v vreče zdaj denite,
Kruh, kolače nam pecite;
Malin pravi: Klip, klip, klop,
Deca pravi: Top, top, top!

(A. Funtek v „Zabavišči“.)

2. V kuhinji.

Za kosilo mati naša
Skuhali so vsem dovolj;
Dobra pač je mlečna kaša,
Ali sok zaleže bolj!

Hej, sestrici, bratec, bliže!
Ni ga ravno toliko,
Ali vender vsak poliže
Lahko ga nekoliko.

Bliže pravim! Žlice v roko
Kar najbrže vzemite,
Potlej pa, kar moč globoko,
V kotlič ta zajemite!

Kaj pa ti, moj beli Koder? —
Z žlico jesti še ne znaš,
Nu pa ker sicér si moder,
Jej takó-le, — tu imaš!

Lačen nisi, da bi rekel, —
Jel že dosti si poprej,
Toda, da boš lažje tekel,
To prigrizni, to pojéj!

Le jemajte kar po vrsti,
To bi škoda bilo res,
Da zavrgli sok bi čvrsti,
Ki je žlahten dar nebes!

(A. Funtek v „Prizorih“.)

Risanje: Hleb, presta, kolač, klobasa i. t. d.

Branje. Abecednik: Jed in pijača. — Bodi usmiljen.
— Uganke.

Prvo berilo: 11. Jed in pijača. 1. — 12. Pobožni sinek. — 13. Dobra večerja. — 14. Pred jedjo. — 15. Po jedi.

Začetnica: 20. Živež. — 21. Pred jedjo. — 22. Po jedi. — 23. Dobra večerja. — 24. Zadovoljnost.

12. Pijače.

Studenec in popotnik.

Vročega poletnega dne pride popotnik do mrzlega studenca. Popotnik je hitro hodil. Pot mu je porosil čelo. Jezik mu je bil od žeje skoro suh. Ko zagleda čisto vodo v studenci, urno se je napije. Toda kmalu mu začne prihajati slabo. Vleže se in reče: „To je grd strup! Kdo bi bil mislil, da je v tako lepi vodi skrita tolika zloba!“ Studenec pa odgovori: „Jaz nisem strup. Popotnik, ti me obrekuješ. Jaz oživljam polja in travnike tu okrog. Na tisoče popotnikov se je že okrepčalo tukaj. Le tvoja nezmernost ti je škodovala. Jaz nisem nič kriv tvoje bolezni!“

O kom sem vam pripovedoval? — Kako je bilo popotniku? — Kaj najde? — Česa se napije? — Kako mu je bilo potem? — Kakšen je bil? — Kaj torej pijemo? — Kaj še piješ? — Kaj torej pijemo? Kavo, vodo, vino itd. — Danes hočemo govoriti o vsem tem, kar ljudje pijó.

I. Kaj rad piješ, kadar si zelo žejen? Vodo. — Iz česa jo piješ? Iz kupice. — Kaj še pijó ljudje pri obedu? Vino. — Kaj pije tudi berač, kadar je žejen? — Zakaj ne more piti vedno vina? — Kaj pije najraje tudi bolnik? — Kaj še pijó odrasli ljudje? Pivo. — Odkod si prinesel očetu ali materi vina ali piva? — Kdaj pijete kavo? Zjutraj. — Kdaj še? — Kaj še pijemo zjutraj? Mleko.

II. Kaj pijete največkrat? Vodo. — Tu jo imam v kupici. — Kakšne je barve? Brez barve. — Kaj sem zdaj spustil v kupico? Nekoliko kapljic vode. — Recite: Voda je tekočina. — Kakšna je ta voda v čaši? Čista. — Kaj sem vrgel v njo? Žrebelj. — Ali ga vidite v vodi? — Ali bi ga videli v črnilu? — Voda je prozorna, t. j. mi vidimo skozi njo stvari kot skozi steklo. — Pij nekoliko vode in reci, če ima kakšen tek! Ona je brez teka. — Ali jo duhaš? — Brez česa je torej? Brez duha (vonja). — Odkod se dobi voda za pitje? Iz vodnjaka ali studenca. — Kje je še voda? V reki, ribnjaku, potoku. — Kje še? Dež. — Zakaj ne pijemo radi rečnice ali deževnice ali vode, ki je že dolgo stala? — Kakšno vodo imamo torej? Imamo

vodo v vodnjakih, studencih, potokih, rekah in deževnico. — Čemu je deževnica ali rečnica? Mati peró v njej. — V čem se nosi voda? V škafu, vrči, steklenici. — Kdor je vroč, ne sme precej piti. Voda je najbolj zdrava pijača. — Ali pijó ljudje vodo z vinom? — Ali pijemo še drugo vodo, ki je navadno v steklenici? — Kako se imenuje? Slatina ali kisla voda.

Kaj pijete zjutraj za zajutrek? Mleko ali kavo. — Odkod dobimo mleko? — Od katerih živalij? — Kakšno je? Sladko. — Kakšne je barve? — Otroci naj zajutrekujó le mleko. — Ako dodenemo mleku črno kavo, kako jo imenujemo potem? Belo kavo. — V kaj se pomolzejo krave? V golide. — S čim se precedi mleko? S cedilnikom. — V kaj? V lonce, sklede, latvice. — Kaj se naredi na vrhu, če mleko stoji nekaj časa? Smetana. — Ta se posname s široko žlico, skuha in dene se v posodo (majoliko za smetano). — Tudi sir se dela iz mleka. — Kako?

Kava se skuha ali v lonci ali pa v kavovaru. — Povejte, kako? — Kava ne raste pri nas, ampak v toplih krajih. — Kakšne je barve? — Na čem raste? Na drevesu (grmu, kavovci). — Jagode (bobi) so temnorudeče, spredaj ploščnate, na hrbtu zbočene, kakor rog trde (kavina zrna). Bobi se žgó. — Kje? — V čem? — Kakšne barve so potem? — Zdaj se zmeljejo v mlinu za kavo. — Kakšna je zdaj kava? — Moka zavre v kropu. — V čem? V lonci. — Pridene se cikorija, mleko, smetana (bela kava). Tudi je brez mleka (črna). Vanjo se dene sladkor. — Kaj se pomaka vanjo? Kruh. — Kakšna je še? Redka, gosta. — Otroci naj pijó le redko in mlečno (belo) kavo. Tudi iz družih zrn je kava. — Iz katerih? Iz ječmena. — Iz česa se pije? Iz čaše. — Kdaj se pije črna kava? Po obedu.

Časih pijemo namesto kave čaj. — Kdaj? Zvečer, pozimi. — Kakšne je barve? Rujave. — Nekateri ga pijó tudi namesto kave. — Reci to, J.! — Dobimo ga iz tujih dežel. Grm (čajevec) ima zelene liste. Listi se osmučejo, v kropu namočijo, na železnih ploščah posušé, potem posvalkajo in prodajajo kot ze-

leni ali rujavi čaj. Ta se kuha pri nas v vreli vodi, pridene se mu še sladkorja ali tudi ruma. Dene se v majoliko za čaj in precedi skozi cedilo. — Zakaj se dene vanj sladkor? — Pije se iz čaše. Imamo tudi plučni čaj kot zdravilo. Ta se dobiva od izlandijskega lišaja, ki raste tudi pri nas po gorah.

Kaj pijó odrasli ljudje? Pivo (ol) in vino. — V kateri čaši je pivo? — Pokaži! — Kakšno je pivo? Rumeno-rujavo. — Kaj vidiš na pivu? Pene. — Kakšne barve so pene? — Pivo pripravlja pivovar v pivovarni iz hmelja in sladja. — Iz česa je sladje? Iz ječmena. — Kje raste hmelj? V plotu, pa ga tudi sadé. — Kje? — Iz sodov se dene v vrčke in kupice.

Kaj je v tej kupici? Vino. — Kakšne je barve? Rudeče. — Vino je iz grozdja. Gornik obdeluje vinograd; sadi, obrezuje, koplje, veže, trga, stiska mošt. — S čim? — Mošt je sladek in prijeten. — Iz česa se dobiva? Iz grozdja. — Kdaj se bere grozdje? — Ko je zrelo, tedaj je sladko. V sodih vre, sčisti se, dene se v steklenice, kupice. — Pivo in vino ni za otroke, ampak za odrasle ljudi. Pa tudi za te ni prav zdravo. Kdor pije preveč vina, ta se opijani; zato pravimo, da je vino opojno. — Ponovi!

Tudi jabolka, hruške itd. se stiskajo s stiskalnico za ovočje. Imamo jabolkovec, hruškovec. Ta je zdrav. Žeja se ugasi.

Kaj se še pije? Žganje. — Kakšno je? Opojno. — Kakšne je barve? — Iz česa je? Iz sliv, tropin. — Kje rastejo slive? — Kdaj se slive tresejo ali beró? Jeseni, ko dozoré. — Kam se devajo? V sode. — Doklej so v sodih? Dokler se povsem ne razkvasé, dokler ne postanejo kot kaša? — V čem ga onda pekó? — Brinovec je iz brinja. — Žganje je najbolj nezdrava pijača. Ne pijte ga!

S čim kisamo jedi? S kisom ali octom. — Na jedi devamo tudi olje. — Kakšno je olje? Laneno, laško, iz répice (ogrščice), kameno olje. — Kakšen je kis? — Kisa ne piti!

— Kakšne pijače imamo še? Grog, rum, likér. — Te so močne pijače, zato jih ne pijte!

Tudi nekatera zdravila se pijó. n. pr. plučni čaj
Ta so grenka.

III. Kaj je voda? Tekočina. — Kaj je še tekočina?
— Katera pijača je brez ukusa (voda), sladka, kislá, grenka (zdravila, čaj), lesnata, prijetna, neprijetna? — Kaj denemo v čaj, da je slajši? — V kaj še denemo sladkor? — Kaj pijemo sladko in brez sladkorja? — Katera pijača je brez barve (voda), rumena (vino), bela (mleko), rudeča (vino), rujava (pivo, kava), precej črna (nekatera kava, nekatero pivo, nekatero žganje), zelena, modra (zdravila, žganje). — Kakšna je čista voda, a kakšna kalna? — Odkod pijemo vodo, a odkod oni ljudje, ki so na gorah? — Zakaj pijó ljudje vodo iz nekaterih potokov, a zakaj ne iz drugih? — V kateri vodi vidimo vse, kar vržemo vánjo, a v kateri ne vidimo tega? — Katero vodo imamo v odprtih posodah, a katero v zamašenih steklenicah? — Kakšne barve je vino še razen rudeče? — Zakaj je nekatero vino sladko, a drugo kisló? — Kakšne barve je žganje še razen rumene? — Iz česa se še kuha žganje?

Katere pijače so za otroke? Mleko, voda, redka kava, redko pivo, čaj. — Kakšno je še vino? Opojno. — Kaj je še opojno? — Katere pijače so za odrasle ljudi? Pivo, vino, žganje, grog, rum, likér, čaj, toplo pivo itd. — Kaj se pije mrzlo? — Mlačno? — Toplo? — Vroče? — Toplo in mrzlo? — Kakšna posoda se rabi za pitje? Skledica, čaša, lonček, steklenica (mali otroci), kupica (za pivo, vino, žganje), kupa (kozarec, bokal; vojaki, popotnik, navadni delavec), kelih, vrč, vrček, majolika. — Kaj pijó ubožci? — Kaj bogatinci? — V čem si ti prinesel starišem vina ali piva? — Kaj je v čajniku? — V čem je vino? — Pivo? — V čem se prinese na mizo? — Za kavo rabimo čašo in žlico. — Kdaj rabimo še čašo in žlico? — Kateri ljudje napravljajo pijače? Pivovar. — Kaj? — Žganjar. — Kaj? — Gornik. — Kaj? — Gostilničar. — Kaj? — Kuhar. — Kaj? — Lekar. —

Kaj? — Voda pride iz zemlje. — Odkod pa pride kava, čaj i. t. d.? — Kava, čaj, pivo itd. so umetne pijače. — Kaj najraje pijete poleti, ko je vroče, a kaj, ko ste bolni? — Kje imajo ljudje vino? — Kaj imajo še v kletih? — Kje kupimo vino, pivo? — Kje kavo? — Sladkor, mleko? — Kaj še kupimo v prodajalnici?

Žeja je velika muka. Pravila: Ne na vroče piti. Ne vroče in mrzlo zapored piti. Močne pijače zmerno piti. Kdor pije mnogo piva, vina ali žganje, ta se opijani, pijan je; to je sramotno in škodljivo. Kdor vedno pije, ta je pijanec. Težko se odvadi. — Voda je najbolj zdrava pijača. Hvaležnost Bogu in starišem.

IV. Vse, kar pijemo, imenuje se pijača. Pijemo vodo, slatino, mošt, vino, pivo, žganje, čaj, mleko, belo in črno kavo itd.

V. Kaj imenujemo pijačo? — Kaj pijó ljudje? — Kaj more vedno tudi najsiromašnejši človek piti, a česa ne more? — Zakaj more piti vodo? — Kdaj pijó stariši vino? — Kaj pijó otroci? — Kdaj pijó mleko in kavo? — Kdo obdeluje vinograde? — Kdo skrbi za našo pijačo? Mlekar, trgovec, vinogradnik, kmet, pivovar, krčmar, kavarnar. — Česa ni treba kuhati? — Kaj pijete za južino? — Zakaj ne smete piti vode, dokler ste vroči? — Po kateri jedi ne smemo piti mrzle vode? — S kakšno pijačo si lahko pokvarite zobe? — Kje moreš kupiti mleko? — Kdo vam ga nosi v hišo? — Kdo ga vozi v mesto? — Katere posode potrebujejo mati v kuhinji, ko pražijo in kuhajo kavo? — Čemu potrebujejo mati čajnik? — Iz kakih čašic pijó ljudje pivo? — S čim se okreпча bolnik? — Kdo še? — Kdaj je vino kislo? — Kdaj je vino sladko? — Kdo pije toplo vino? — Zapomnite: Žganje smemo piti le kot zdravilo. — Katera pijača je najpotrebnejša? — S čim se umivamo? — Kdaj? — Zakaj?

Dodatek.

Pregovori: 1. Kdor hoče zdravo vodo piti, mora na studenec iti. — 2. Glad je najboljši kuhar. — 3. Delo beli jelo. — 4. Boljše je prihranjeno jajce, nego sneden vol. — 5. Ni ne krop, ne voda. — 6. Ako kupuješ, česar ne potrebuješ, bodeš prodajal, česar trebuješ. — 7. Dobra jed se sama ponuja.

Uganke: 1. V kateri sod ne moreš novega vina vltiti? (V poln sod.) — 2. Nisem ne kri, ne voda, pa sem obema v rodu. (Mleko.) — 3. Kaj je hujše kot ogenj? (Voda.) — 4. Katera voda je najdražja? (Voda, ki jo primeša krčmar vinu.)

Vprašanji: 1. Česa ne moreš z vilicami jesti? (Juhe.) — 2. Kdo ne jé sira? (Kdor ga nima.)

Pametnice: 1. Vodo, kruh in sol
Ljubite najbolj! —
2. Molitev pred jedjo! —
3. Molitev po jedi!

Pobožna učenka.

Ko je šla Zlatica zvečer spat, sklenila je svoji ročici, mislila na ljubega Boga in molila k njemu. Zahvalila ga je za vse dobrote, katere je prejela čez dan. Prosila je Boga, naj bi poslal svojega angeljčka, da bi jo varoval. Ko pa se je zjutraj vzbudila, mislila je takoj zopet na ljubega Boga. Lepo je sklenila svoji ročici in zahvalila Boga, da jo je varoval ponoči in jo zdravo ohranil. Obljubila mu je, da bode čez dan prav pridna. Tako je Zlatica večkrat in rada mislila na Boga. Zlatica je molila. Bila je dobra učenka. Dobra učenka moli večkrat in rada k Bogu.

Risanje: Čaša, steklenica, vrč, čajnik.

Branje. Abecednik: Jed in pijača.

Prvo berilo: 11. Jed in pijača. 2. — 16. Mrzli studenec.

Začetnica: 57. Najbolje vince za otroke. — 58. Ne-previdnost ni dobra.

13. Človek po starosti in spolu.

Starček in deček.

Ubog starček je nesel polno vrečo po strmi poti. Ves upehan omaguje in ne more naprej. Krepak deček priskače vesel za njim. Starček glasno vzdihuje: „Oj, ne morem več naprej!“ Deček to sliši, pristopi k starčku, prime hitro za vrečo in jo dene na svoje rame, rekóč: „Ljubi mož, záme to ni nič težko, rad vam nesem vrečo, le pojdite naprej!“ Starček in deček gresta zdaj skupaj dalje. Ko prideta do starčkove koč, položi deček vrečo pred vrata. Starček pravi: „Hvala lepa, vrli deček! Bog ti bode pomagal, ko se postaraš in oslabiš!“ Deček hiti vesel in zadovoljen domov. V srci je čutil najlepše plačilo.

I. Kaj je nesel starček? — Kakšen je bil? — Starim ljudem moramo pomagati in jih spoštovati. Dosedaj smo se pogovarjali o različnih stvareh. Danes pa hočemo pregledati sebe.

II. Ali si ti človek? — Kdo ima malega bratca ali sestrico? — Kaj je tvoj brat? — Sestra? — Tvoj sosed? — Kaj si torej ti? — Kateri človek je priden? — Len? — Imenuj kakega lenega človeka! — Kateri človek ima dosti dela? Kdor hoče delati. — Kako mu zato pravimo? Delaven. — Ali imajo vaš oče in mati mnogo dela? — Kakšna sta torej? — Ali si že videl človeka, ki je pel? — Kakšen je bil ta človek? — Kateremu človeku pravimo, da je vesel? — O katerem pravimo, da je delaven, priden? — O katerem pravimo, da je len? — Ali si videl ljudi, ki so težko delali, pa so venderle bili veseli? — Vsi moramo delati, kajti kadar veselo delamo, potem lažje opravljamo delo.

Kdaj je pri vas mnogo ljudij? — Kam še pride mnogo ljudij? — Kje si še videl mnogo ljudij? V mestu. — Kje še? V vasi I., kadar je bil semenj. — Ali si že slišal, kako je rekel stric, kadar je videl mnogo ljudij? Da je videl mnogo sveta. — Kam pride mnogo sveta ali ljudij? — Ali si tudi ti človek? — Ali si velik ali majhen človek? — Vi niste bili vedno taki, kakor zdaj, bili ste

manjši. — Ali pa bodete ostali vedno taki, kakeršni ste zdaj? — Kadar postane človek starejši, tudi zraste. Ko pa je človek zadosti star, ne rase več. — Kje spi tvoj brat? V svoji posteljici. — Ali je velika? — Kje spi tvoja sestra? V zibelki. — Kakšno igračo ima? — Ali se ti kdaj igraš? — Kaj dela ona tedaj? Smeje se. — Ali kdaj joka tvoj mali brat? Kadar je lačen. — Ali joka tedaj tudi sestra tvoja? — Kdaj še joka? Kadar ne more spati. — Ali ste tudi vi bili tako majhni? — Kdo je videl dete, ki je plezalo? — S čim pleza? Z rokama in nogama. — Ko lazi, lahko bi padlo. — Kaj stori, ko pade? Joka. — Kaj si ti svojemu očetu in materi? Sin. — Kako te še imenujejo? Jožek. — Kako ti še pravijo? Dete, otrok. — Kako pravijo tvoji sestri? — Zakaj vam pravijo tako? Ker ste majhni. — Kako vam jaz pravim? Deca. — Ko ste bili še v plenicah, bili ste dete. — Zakaj? — Kaj pa ste zdaj? Otroci. — Zakaj? — Kaj je tudi tvoj brat? — Tvoja sestra? — Zakaj? — Kako se reče torej človeku, dokler je majhen? — Vi ste moški ali ženski otroci. — Kako vas še imenujem? Dečki — deklice. — Kaj ste vi? — Kaj ste ve? — Kaj je tvoj brat? — Tvoja sestra? — Imenujte dečke! — Deklice! — Imenuj dečke (deklice), ki hodijo v šolo? — Imenuj take, ki so že izstopili? — Kakšno dete je deček? Moško. — Deklica? Žensko. — Kako vam porekó, ko bodete večji? Mladeniči. — Kaj je že tvoj brat? — Kdo ima odraslega brata? — Kaj je? — Moški deček postane mladenič. — Kdo je še mlad? — Kako porekó deklici, ko bode večja? Devica (dekle, devojka). — Ženskemu otroku, ko odrase, pravijo devica. — Kdo ima odraslo sestro? — Kaj je? — Imenuj device! — Kaj pa sem jaz? Mož. — Tvoj oče? — Kdo še? — Kaj so tvoja mati? Žena. — Kdo še? — Odraslim ljudem pravimo mož in žena. — Komu pravimo starček? — Kakšen je? — Kdo še? — Kako pravimo stari ženi? Starka. — Kaj je tvoja babica? — Ded? (Sivček, sivka.) — Oče so gospodar, mati gospodinja. Moškim (imenitnim) pravimo tudi gospod. — Ženskam, če so

omožene, pravimo gospa, če ne, gospodična (gospic'a).

III. Kakšno je dete? — Zakaj lazi? Ker ne more hoditi. — Ali hodi že v šolo? — Ali imaš ti večje lase, kot tvoj mali bratec? — Kakšne kite ima tvoja odrasla sestra? Dolge. — Kdo ima pri vas doma še dolge lase? — Kdo še? Dekla. — Kaj dela mož — žena? — Kaj dela dete? Igra se. — S čim? — Kje? — Kaj dela deček, deklica? — Kako hodi starček — starka? — Starčke moramo spoštovati. — Kakšne lase ima starček, starka? Sive. — Na kaj se starček opira, kadar gre po ulici, cesti? Ob palico. — Zakaj? — Kdo nima las? Starček. — Kakšno glavo ima? Golo, plešasto. — Kaj si ti? — Kaj so tvoji součenci? — Kdo veselo skače po trati? — Kdo je nekdaj tako skakal? Odrasli. — A kdo ne bi zdaj mogel tako skakati? Starčki. — Kdo še ne? Mali bratec, kateri še lazi. — Kaj so tvoj oče? Mož. — Kdo še? Stric, ujec. — Kaj so tvoja mati? — Povej še nekatere znane žene? Strinja, ujna. — Kaj so vaši očetje? — Kaj so tvoja mati? — Kaj so vaše matere? — Kaj so vaši dedi? — Kaj so vaše babice? — Kaj delajo možje? — Kdo ne more tega delati? Deca in starčki. — Zakaj pa morejo možje? — Zakaj ne morejo opravljati starčki težkih del? — Kakšne lase imajo možje, a kakšne žene? — Kateri so moški? — Ženske? — Imenuj jih po starosti, spolu!

IV. Jaz sem človek. Mi smo ljudje. Majhen človek je dete, potem zraste v dečka — deklico. Iz dečka postane mladenič, iz deklice devica. Velik človek je mož, žena. Na starost je človek starček, starka. — Gospodar — gospodinja, gospod — gospa, gospodična

V. O kom smo danes govorili? — Kako pravimo človeku, dokler je majhen? — Kako pravimo odraslemu moškemu otroku, ženskemu otroku?

Kaj si ti? — Kaj je tvoj brat, sestra, oče, mati, stric, teta itd? — Komu rečeš starček? — Starka? — Kdo ne more sam jesti? — Kdo pita malo dete? — Po čem spoznaš

starčka? — Ob kaj se opira? — Koga moramo spoštovati? — Ali se moremo kaj naučiti od njih? — Zakaj? Ker že dolgo živé in več vedó, nego mlajši. — Komu se ne smemo posmehovati? — Taki otroci so hudobni in neusmiljenega srca. — Kdo bode za to kaznil take hudobne otroke? — Uljudni otroci lepo pozdravljajo starčke. — Ponovi! Ti! Ti! — Postrežno dete stori starčku to, za kar ga poprosi! — Ponovi! Ti! Ti! — Kdo ima rad take postrežne otroke? — Ali bodemo tudi mi postali stari? — Na to vedno mislite, pa bodeite spoštovali starčke. — Kaj bi ti storil, ko bi k vam prišel starček? — Mladost je podobna roži, ki cveté. — Zakaj? — Ali ostane roža vedno sveža in rudeča? — Vsak človek postane star, ako živi. — Kakšnega obraza je potem? Bledega. — Kdaj ste vi spali v zibelki ali v majhni posteljici? — Kdo je videl, kako so starčka vozili na vozu? — Zakaj?

Dodatek.

Pregovori: 1. Ako hočeš veliko let šteti, moraš od mladega zmerno živeti. — 2. Če hočeš star si odpočiti, moraš mlad se potruditi. — 3. Človek kaže v mladosti, kaj bode v starosti. — 4. Človek obrača, Bog pa obrne. — 5. Človek se ne izuči, dokler živi. — 6. Majhni otroci, majhna skrb; veliki otroci, velika skrb.

Vprašanje: Kaj se na človeku pobeli, ko se postara?

Branje. Prvo berilo: 7. Spoštuj starost. — 27. Starček in smrt.

14. Obitelj.

Otroška ljubezen.

Mati so zboleli in so morali ostati v postelji. Vsi otroci so bili žalostni in potrti. Starejši so večkrat pokleknili in molili, da bi ljubi Bog kmalu ozdravil mamico. Najmlajši Vladko je stal skoro

ves dan pri postelji in izpraševal bolno mater, kdaj zopet ozdravijo in vstanejo. Nekega dne vidi Vladko pri postelji steklenico z zdravili in vpraša: „Ljuba mati, kaj je v steklenici?“ Mati odgovoré: „Dete moje, v njej je nekaj prav grenkega, pa vender moram piti, da zopet okrevam.“ „Mati“, reče dobro dete, „če je tako grenko, naj pa jaz izpijem to zdravilo namesto vas, da zopet okrevate.“ Mati se nasmejejo in so veseli, videč, kako jih ljubijo otroci.

I. Kdo je zbolel? — Kdo je molil za mater? — Koga so bili mati veseli?

Kam greste, ko mine šola? Domov. — Koga najdete doma? Očeta in mater. — Kdo ti daje vse, česar potrebuješ? Oče in mati. — Komu moraš poljubiti roko, ko prideš domov? — Kdo ti odreže kruha? — Kdo ti pere robce? — Kdo te ima rad, kadar si priden? — Kdo ti kuha jedila? — Kdo daje materi novce? — Kdo ti kupi črevlje i. t. d., kadar jih raztrgaš? Oče. — Kdo plačuje stanovanje? — Kdo torej skrbi zate? Oče in mati. — Kaj so tvoj oče? Mizar itd. — Oče delajo ves dan, da zaslužijo denar, a mati kuhajo, peró, šivajo. — Ona dva se mučita in trudita záte. — Kdo ima več bratov? — Kdo skrbi zanje? — Kdo ima več sester? — Kdo skrbi zanje? — Ali živé mati tvoje matere? — Kako jim praviš? Babica ali stara mati. — Ta te imajo jako radi. — Kaj ti dajo babica, kadar prideš k njim? — Ali še živé oče tvojega očeta? — Kako jim praviš? Ded ali stari oče.

II. Kdo je starejši, tvoj oče ali tvoja mati? — Kdo je starejši, ti ali tvoj oče, tvoja mati? — Kako imenuješ očeta in mater? Ata, mama. — Skupaj? Stariši ali roditelji. — Kaj so torej oče in mati? — Kako pravijo stariši tebi, če govore s kom drugim? Sin. — Kako še? Dete, otrok. — Kako pravi tvoj brat očetu in materi? — Kdo ima sestro? — Kako pravijo stariši tvoji sestri? Hči. — Kaj si torej ti? Ti? — Kako pravijo stariši tebi in sestri? Deca, otroci. — Koliko otrok imajo tvoji stariši? — Kako pravijo oče tebi, ako ne povedó tvojega imena? — Kako sestri? — Koliko sinov in hčera imajo tvoji stariši? — Namesto sini in hčere rečemo tudi dečki in dek-

lice. — Koliko sinov in deklic imajo tvoji stariši? — Kako reče sestra tebi? Brat. — Ona ti zato pravi tako, ker ima istega očeta in mater. — Kako rečeš ti njej? Sestra. — Zakaj? Ker ima tudi ona istega očeta in mater, kot ti. — Koliko bratov imaš? — Ime? — Koliko sester? — Ime? — Je-li stareji od tebe? — Ali je večji? — Kaj imate torej? Brate in sestre. — Koliko otrok je pri vas doma? — Kateri dečki so si bratje? — Kateri deklice rekó sebi sestre? — Bratje in sestre se morajo ljubiti, morajo biti spravni. — Bratovska in sestrina ljubezen. — Vzgleđi. — Kdo ima le jednega brata? — Le jedno sestro? — Kako imenujemo otroka, ki nima ne očeta, ne matere? Sirota. — Kdo je razen starišev bratov in sester večkrat še doma? — Ali imajo tvoj oče še očeta ali mater? — Kako jim praviš? Ded ali stari oče, babica ali stara mati. — Vstanite, kateri imate deda, babico! — Čegav oče je ded? — Čegava mati je babica? — Kako imenujemo deda in babico skupaj? Stare stariše. — Kdo ima le deda? — Le babico? — Ali rekó tvoj oče (tvoja mati) dedu ali babici tudi ded, babica? — Kako pa pravijo? — Kako pravijo ded in babica tebi? Vnuk. — Komu še pravijo tako? — Kako rekó ded in babica tvoji sestri? Vnuka. — Ded in babica sta stara, imata otroke zeló rada, igrata se ž njimi, pripovedujeta jim povesti. Otroci so žalostni, ko umrjó stari stariši itd. Otroci (vnuki — —) ljubijo deda in babico. Kako srečni ste, da imate še babico! — Kdo ima deda, babico? — Oba?

III. Dobre stariše vam je dal ljubi Bog. Oni vas imajo zeló radi in skrbé za vas. Oče morajo večkrat težko delati. Ako delajo v delavnici, tedaj so rokodelec, ako na polji, potem so kmetovalec, poljedelec. — Kaj morejo oče še biti? — Kaj dela učitelj? — Za kaj vam skrbé stariši? Za jed in pijačo. — Kaj še kupijo? Obleko. — Katero? — Kdo vam skrbi za stanovanje? — Kaj delajo mati vsak dan? Kuhajo, šivajo, pletó, predejo, peró, oblačijo otroke, umivajo, češejo, nosijo jih. Ko so otroci večji, pošiljajo jih ljubi stariši v

šolo, da se tam učé veliko lepega. — Kdo zapoveduje doma? Oče in mati. — Kaj morate vi otroci storiti, kadar oče in mati zapovedujejo? Ubogati. — Kaj delajo dobri otroci radi? — Kakšni so otroci, ki ubogajo svoje stariše? Ubogljivi. — Kakšni morajo vsi otroci biti? Ubogljivi. — Hudobni otroci nečejo ubogati. — Kakšni so? Neubogljivi. — Kako pravi četrta zapoved božja? — Neubogljivim otrokom se bode godilo jedenkrat prav slabo.

Kateri so najstarejši med onimi, o katerih smo govorili? — Kdo je mlajši od njih? — Kdo skrbi za vas? — Kdo je skrbel za vaše stariše? — Komu poljubijo roko tvoj oče in tvoja mati? — Komu poljubiš ti roko, kadar prideš iz šole? — Komu še poljubiš roko? — Oče pravijo, imam sinove in hčere. Sestra pravi, imam brata. Brat pravi, imam sestro. — Čegav sin, hči si ti? Očetov in materin. — Kdo je starejši, ti ali tvoj brat? — Kdo ima več sester? — Katera hodi najdalje v šolo? — Kakšne lase imata ded in babica? — Ali je slabejša mati ali babica? — Zakaj? — Kdo je močnejši, ded ali oče? — Kdaj bode te vi močni — krepki? — Kdaj so bili vaši stariši tudi tako slabi kot vi? — Kdo vam kupuje obleko? — Kdo jo je kupoval vašim starišem? — Kdo jim jo sedaj kupuje? — Kdaj jo bode te kupovali vi sami? — Zakaj ne reče tvoja sestra hčerki vaše sosede sestra? — Kdo te ima rad in te poljubljuje? — A koga ne poljubljuje sladka mamica? Sirote. — Kaj zasluži oče z delom? Denar. — Kaj kupijo stariši zanj? Kruh, krompir, sadje, meso, mleko, vino, pivo. — To so jedi in pijače.

IV. Ded, babica, oče, mati in otroci so obitelji. Oče in mati so naši stariši ali roditelji. Mi smo njih sini ali hčere. Stariši nam tudi pravijo otroci. Otroci smo si bratje ali sestre. Doma sta tudi ded in babica. Ded je očetov, materin oče, babica je očetova, materina mati. Mi smo njih vnuki ali vnuke. Stariši skrbé za našo hrano, obleko, stanovanje. Vsi otroci morajo radi ubogati. Sirota nima starišev.

V. Kdo spada k obitelji? — Koliko oseb je v vaši obitelji? — Ali je torej velika? — Katere osebe so v majhni obitelji? — Kakšne so torej obitelji? Velike in majhne. — Kdo je gospodar v hiši? — Kdo je v hiši gospodinja? — Kaj dela? — Kdo daje denar za vse, kar je treba pri hiši? — Komu praviš ded? — Komu babica? — Katero dete je sirota? — Zakaj mu ni tako prijetno kot vam? — Kdo pomaga njemu? — Kdo skrbi zanj? Redniki, krušni stariši. — Nekateri so v sirotišnicah. — S čim morete razveseljevati svoje stariše? — Zakaj ne morete še nič drugega storiti svojim roditeljem? — Kdo ve za kako odraslo dete, ki pomaga svojim starišem? — Koga moramo vedno spoštovati? — V kateri zapovedi nam to zapoveduje ljubi Bog? — Povej četrto zapoved božjo! — Za koga moramo moliti? — Za koga še?

Ako vam še živé ljubi stariši, zahvalite Boga za to in prosite ga, da vam jih ohrani še dolgo žive. Mnogim otrokom umrjó stariši že zgodaj. Potem so zapuščeni. Ako pa so pridni in delavni, pomaga jim ljubi Bog.

Dodatek.

Pregovori: 1. Kdor matere ne uboga, tepe ga nadloga. — 2. Ti očeta do praga, sin tebe čez prag. — 3. Berača s kruhom od hiše spraviš. — 4. Blagor onemu bratu, kateri ima sestrico.

Uganka: Očetov otrok, materin otrok, in vender ni nobenega človeka sin. Kdo je to? (Sestra.)

Pametnice: 1. Če starišev ljubih
Ne sluša otrok,
Že tukaj na svetu
Kaznjuje ga Bog.

2. Najboljši prostorček.

Prostorček ljub poznam,
Kjer rad prebivam sam,
Kjer rad sladkóžaspim,
Veselo se vzbudim.

Tu skačem semtertja
Veselega srca;
In če se žalostim,
Tolažbo tu dobim.

Kar cvet bučelici
In voda ribici,
Kar ptici gnezdice
Mehkó postlano je;

Naročje meni to
Najdražje in ljubó
Med vsemi je stvarmi
Pri ljubi mamici.

3. Hrepenenje po materi.

Perot imeti si želim,
Da k tebi, mamica, zletim
In te objamem.
Kako hudó mi dene,
Ker sam ostanem.

Oj, čuj me, zlata mamica,
Kar pravi ti sirotica:
Kakó žalujem,
Zvečer in zjutraj vedno
Bridkó vzdihujem!

Po tebi vedno hrepenim,
Nazaj imeti te želim.
Oj, vrni se mi!
Oj, mati zlata, brž me
V naročje vzemi!

Branje. Abecednik: Ljubi svoje stariše!

Prvo berilo: 28. Koga ljubim.

Začetnica: 7. Ljubi svoje stariše! — 8. Slušaj svoje stariše! — 10. Hvaležni sin. — 11. List ali pismo. — 12. Priden otrok. — 13. Bodi reden in čeden.

15. Rodbina.

Povest. Slavku so umrli roditelji, ko je bil star šest let. Stric njegov ga vzame k sebi in skrbi za njega. Pošilja ga v šolo. Potem ga dá mizarstva se učiti. Ko se je izučil, šel je po svetu. Večkrat pa je pisal svojemu stricu, kako se mu godi, kaj je vse videl in česa se je naučil novega. Vselej pa je stricu poslal tudi kak mal dar, ki ga je kupil za prihranjeni denar. — Stric je bil vesel Slavkovih pisem. Darove pa je spravljajl v omaro in jih kazal ljudem, ki so hodili k njemu, rekóč: „To mi je poslal moj dobri in hvaležni Slavko. Tudi na tujem ne pozabi name.“

Čez nekaj let se vrne Slavko k svojemu stricu, začne delati kot mizarški mojster in si prištedi dokaj premoženja. Stric je na stare dni živel pri hvaležnem Slavku. Še na smrtni postelji blagoslovi Slavka. Ta pa je še nadalje rad pomagal sirotam.

I. Kdo je skrbel za Slavka? — Kdo izmed vas ima strica? — Kdo ima ujca? — Kdo ima strinjo? — Kdo teto?

Kje je tvoj stric? — Kje tvoj? — Kdaj vas je posetil stric? — Kdaj si se sprehajal ž njim po mestu? — Kdaj si bil ti pri njem? — Kdo ima ujca, ki stanuje daleč? — Kdo ima ujca, ki stanuje blizu? — Ali ima kdo ujca, ki ima vrt? — Ali ima tudi on sina? — Ti ga večkrat posetiš in se igraš ž njegovim sinkom. — Kdo izmed vas gre večkrat k njemu? — Kdo izmed vas se je peljal na vozu k stricu? — Kdo se je še vozil k ujcu? — Kdo izmed vas ima teto, ki stanuje blizu? — Kdo izmed vas je bil dolgo pri svoji teti? — Komu izmed vas je teta kaj poslala? — Vidim, da ima vsak rad svojo teto, ujca, strica. — Komu je umrl stric? — Ujec? — Teta? — Kdo ima dve teti? — Jednega ujca? — Dva strica?

II. Ali imajo tvoj oče brata? — Kako praviš očetovemu bratu? Stric. — Kaj je tebi očetov brat? — Ali te ima kaj rad? — Ali ti kaj daje? — Ali ima tvoj stric ženo? — Stričevi ženi praviš ti strinja. — Kaj je tebi stričeva žena? — Ali imajo tvoja mati brata? — Kako mu praviš? Ujec. — Čegav brat je ujec? — Kdo je tvoj

ujec? — Ali ima on ženo? — Ujčeva žena je tebi ujna. — Ali imajo tvoja mati, oče — sestro? — Očetova, materina sestra je tvoja teta. — Koga imenuješ ti teto? — Kdo ima teto? — Strica? — Ali ima teta moža? — Kako pravi stric vam? Stričnik, stričnica. — Vi ste njegovi stričnici, stričnice (nečak, nečakinja).

Časih ima stric tudi otroke. Tisti so vaši bratrance, bratranke. — Tetini otroci so vaši sestrance ali sestrične. — Stričevi ali tetini otroci so si strniči. — Kdo ima bratranca, bratranko, sestranca, sestrično? — Ime?

Časih se omoži vaša velika sestra. Njen mož je vaš svak, vi ste pa njegovi šurjaki (šure). — Če se pa oženi odrasli brat, tedaj je njegova žena vaša svakinja ali jetrva, vi ste pa njeni deveri (zelve.) — Kdo ima svaka, svakinjo? — Ime? — Moževi stariši se imenujejo sveker in svekrva, ženini stariši pa tast in tašča. — Stariši pravijo hčerinemu možu zet, sinovi ženi pa snaha.

Koga imate še pri hiši? Hlapce, dekle, pestunje. — Čemu? Da pomagajo. — To so posli. — Tudi pomočnik, rokodelski učenec so pri hiši.

III. Kdo je tebi stric, a kdo ujec? — Kdo je tebi teta? — Čegav brat je tvoj stric? — Tvoj? — Kdo je tebi ujna, a kdo strinja? — Čegava sestra je teta? — Kaj so strinja, teta in ujna? Žene. — A kaj so stric in ujec? — Ali je mlajši tvoj stric ali ujec? — Ti imaš dva strica. Kako se imenuje jeden, in kako drugi? — Kateri je mlajši, a kateri starejši? — Kdo ima dve teti? — Kako je ime starejši, a kako mlajši? — Kdo ima teto blizu, a kdo daleč? — Kdo je bil večkrat pri strinji, a kdo še nikoli? — Kdo je v vaši obitelji najstarejši, a kdo najmlajši? — Ali je starejša babica ali teta? — Čegava mati je babica ali teta? — Čegava mati je babica, a čegav oče je ded?

Kdo ima bratranca i. t. d.? — Čegav sin je tvoj bratranec? — Isto: stričnik, stričnica (nečak, nečakinja), bratranec, bratranka, sestranec, sestrična, svak, svakinja, sveker,

svekrva, tast, tašča, zet, snaha. — Kdo služi pri vas za hlapca? — Deklo? — Kdo je pomočnik? — Koliko? — Učenec? — Pastir? — Komu pomagajo? — Hlapci in dekle pomagajo starišem pri delu, služijo; posli so. — Kdo ima skoro vedno posle? Kmet. — Zakaj? — Otroci morajo posle spoštovati, ž njimi prijazni, uljudni, postrežljivi biti. — Kaj dobé hlapci in dekle — posli —? Plačilo.

IV. Stric je očetov brat. Ujec je materin brat. Teta je očetova, materina sestra. Mi smo njih stričniki, stričnice, nečaki, nečakinje. Stričevi otroci so naši bratranci ali bratranke, tetini otroci pa naši sestraneci ali sestrične. Mož naše sestre je naš svak, žena našega brata je naša svakinja. Moževi stariši se imenujejo sveker in svekrva, ženini stariši pa tast in tašča. Stariši pravijo hčerinemu možu zet, sinovi ženi pa snaha.

Stric, ujec, strinja, ujna, teta, bratranec, bratranka, sestranec, sestrična, svak, svakinja, sveker, svekrva, tast, tašča so rodbina (rodovina, žlahta), ker so nam v rodu, v žlahti.

Hlapci, dekle, pastirji so posli.

Obitelj, rodbina, posli so družina. Tudi pomočnik, rokodelski učenec spada k družini. Družina so vsi, ki so pri hiši.

V. Komu praviš ti stric? — Kaj je tebi stričeva žena? — Kdaj si bil pri strici in strinji? — Komu praviš ujec? — Kaj je tebi ujčeva žena? — Komu praviš teta? — Kaj so vsi ti tebi? — Kateri so možje, a katere žene? — Koga imenujemo rodbina? — Kdo ima strica? — Kdo ujca? — Kdo ima teto v tem mestu (vasi)? — Komu živi teta daleč od tu? — Kdo izmed vas nima strica? — Kdo ne strinje, ujca, tete? — Komu izmed vas je umrl stric ali ujec? — Ali je že davno umrl? — Komu je umrl stric, ko je bil še majhen? — Ali je umrl še komu drugemu?

Imenuj še jedenkrat vse osebe, ki so v obitelji (rod-bini, družini)? — Kateri iz rodbine stanujejo v vaši hiši?

— Kateri tu v kraji, pa ne v vaši hiši? — Kateri v drugem kraji?

Imenujte posle! — Družino!

Dodatek.

Pregovora: 1. Blagor meni, glejte kuma, meni bo semlel brez ujma.

— 2. Blagor meni, glejte kuma, meni bode dal dva ujma.

Uganki: 1. Dva brata sta; jeden je moj stric, a drugi ni. (Drugi je moj oče.) — 2. Dve sestri ste; jedna je moja teta, a druga ni. (Druga je moja mati.)

Pametnice: 1. O ljubi zmir stariše, slušaj njih glas,
Ne delaj skrbi jim in sivih ne las. —
2. Kdor vedno uboga in pridnih je rok,
Življenje napolni z veseljem mu Bog.

(Iz „Vrtca“.)

3. Veselo dete.

Trarará, trarará!
Kdo me neki rad imá?
Trarará, trarará!
Bog, ki dobro vse mi dá!
Trarará, trarará!
Kdo me tudi rad imá?
Trarará, trarará!
Oče moj in mamica.
Trarará, trarará!
Kdo me tudi rad imá?
Trarará, trarará!
Bratec moj in sestrice.
Trarará, trarará!
Ker me vsakdo rad imá,
Trarará, trarará!
Sem veselega srcá.

(P. Gros v „Vrtci“.)

4. Teta Meta.

Dobro došla teta,
Mila moja Meta,
Ker prinesla meni
Si kolač medeni.

Branje. Abecednik: Veseli god. — Uganka.

Prvo berilo: 26. Jutro.

16. Obleka.

Ostrižena ovca.

Ko so strigli ovco vprvič, bila je prav mirna. Ko pa je bila ostrižena, bila je žalostna, ker jo je zeblo, da se je tresla po vsem životu. To vidi ljubi Bog v nebesih in pošlje topel veter in ljubo solnce. Ovca je bila zopet vesela. Ovca je bila last neke kmetice. Ta je imela malega in veselega sinka. Ko je prišla zima, bil je deček žalosten, ker ga je zeblo, da se je ves tresel od mraza. Mati pa mu spletó iz ovčje volne topel životec (jopico) in dvoje nogavic. Deček se obleče, in ni ga več zeblo; zopet je veselo skakal. Hvalil je Boga, da je dal ovco, ki ima toplo volno za ljudi.

Kaj je oblekel deček? — Kdo mu je dal jopico in nogavice? — Kaj je še nosil na sebi? — Kdo ima še suknjo? — Kaj imaš ti? — Danes preglejmo vse stvari, s katerimi se oblečimo.

I. Kdo je dal dečku lepo suknjico? — Kdo daje tebi obleko? — Kaj si oblekel danes zjutraj? — Kaj oblači tvoja sestra? — Kaj obuješ zjutraj? — Kaj obuje tvoja sestra? — Kaj še obuvajo nekateri ljudje? — S čim si pokriješ glavo, ko greš v šolo? — S čim pokrije glavo tvoj brat? — Tvoja sestra?

II. A. Moška obleka.

Kaj imaš na sebi na vrhu? Suknj o. — Kaj je suknja? Oblačilo. — Iz česa je? Iz sukna ali drugega blaga. — Deli: Ovratnik, rokava, obe oprsji, hrbtišči, krili in podvlaka. — Krili ste časih dolgi in prišiti na oprsje in hrbtišče. Ovratnik je večkrat iz žameta (baršuna). Suknja ima največkrat dve vrsti gumbov. Suknja ima tudi luknje za gube. Gumbi so iz kosti, medi ali pa so prevlečeni s svilo. Suknja ima tudi žepe. — Čemu? — Koliko gumbov, žepov ima tvoja suknja? — Kako praviš ti svojej suknji? Jopič, rekeljec, kamižola, pruštof itd. — Zakaj? — To vse je suknja. Imamo tudi suknje na škrice (frak). — Razlika mej frakom, jopičem in suknjo. — Časih nosimo po dve suknji. — Kdaj? — Zakaj? — Kako se imenujete? Vrhnja suknja, zimska suknja. — Drugi pa nimajo vrhnje suknje, pa jim le ni mraz. Kaj nosijo? Ko-

žu h. — Deli kot pri suknji. — Iz česa je? — Ovratnik je zavihan in širok. Podvlaka je krznena. — Kaj še nosimo vrhu suknje? Plašč. — Deli kot pri suknji. — Kakšen je? — Kdo dela suknje? Krojač. — Kaj je? — S čim šiva? Šivanka, nit; šivalni stroj; škarje, naprstnik, vosek, likalnik i. t. d. — Kdo naredi kožuh? — Plašč? — Kdaj nosimo plašč? Pozimi. — Nekateri plašči imajo zadaj zapono. — Iz česa je?

Telovnik (oprsnik) ima oprsji, hrbtišče, ovratnik, žepe, podvlako, gumbe, luknje za gumbe, zapono. Telovnik je brez rokavov. Narejen je iz sukna ali druge take tvarine; dela ga krojač. Mali otroci še ne nosijo oprsnika.

Hlače pokrivajo noge in spodnji život. Imajo hlačnice. — Kaj še? Luknje za gumbe, gumbe, žepe in spono. — Hlače so iz sukna ali druge tvarine (platna); dela jih krojač. Nosimo jih na hlačnikih ali pa prepasane s pasom. Spodaj so časih prišiti tudi hlačni trakovi. — Suknja, telovnik in hlače se večkrat spreminjajo po tvarini in kroji.

Srajca je najvažnejše oblačilo. — Kaj oblečeš najprej? — Srajca je iz platna ali druge tkanine (modapalana, kontenine). Lan populiti, glavice osmukati, po travniku razgrniti, terice, predivo, predice, preja, sukanec (cviren), tkalec, platno. — Kaj ima? Ovratnik (okoli vrata), oprsje (na prsih), na ramenih ramenice, hrbtišče (ali oplečje, — zadaj na hrbtu), krila (spodnji del), rokava. — Na krajih rokavov so ošivi. Na ovratniku, oprsji in ošivih so gumbi in luknje za gumbe. Oprsje je lahko tudi izvezeno. Srajca je bela ali pisana. Prati; čista, snažna. V šoli in v cerkvi ne biti golorok. Srajco šiva šivilja; orodje; šivalni stroj.

Spodnje hlače (gače) so pod hlačami. Imajo dve hlačnici. Gače so bele, pisane, barvane; iz platna ali druge tkanine. Šiva jih šivilja, krojač. Prati. — Kaj se dene v rob? Trak.

Zavratnica je za vratom. Časih nosimo za vratom tudi ruto (robec). Zavratnica je iz svile, pavalje; razne

barve, razne oblike. Pozimi nosimo volnene šale. Vratu ne smemo pretoplo zavijati, isto tako ne prsij.

S čim se pokriješ, ko se pripraviš v šolo? — Na glavi nosimo klobuk. Deli: Zgoraj dno, okrajec, oglavje, trak na okrajci z zapono, podvlaka in koža, ki je ravno na čelu, ko se pokriješ. Klobuki so različne barve: beli, sivi, črni. Narejeni so iz zajčje dlake, svile, klobučine. — Kdo jih dela? Klobučar. — Imamo klobuke za gospode, gospe, dečke, deklice. — S čim še pokrivajo glavo?

Kapa (dečki, možje) ima dno, oglavje, senčilo, podvlako in kožo. Narejena je iz sukna ali drugega blaga. Kapar (krznar). Kosmata kapa ima oglavje, dno, podvlako. — Kdo jo dela? Krznar. — Iz česa? Iz krzna.

Slamnik nosimo poleti. Narejen je iz slamnatih kit. Slamnike dela slamnikar. Slamniki so hladni. Klobuk je visok ali nizek, okrajec širok ali ozek; slamnik istotako. Klobuk, kapa, slamnik so pokrivalo. Pokrivalo je obleka. Odkriti se v sobi, v cerkvi, pri srečanju na poti. Pozdraviti znance, učitelje in drugo gospodo. — Kako? — Kaj reči? — Uljudnost.

Na nogah nosimo črevlje. — Kakšne? Škornje, škornjice. — Imajo: Zgoraj lice, oglavje ali nadplat, spodaj podplat, zadaj peto, zgoraj golenice (šare) z ušesi, znotraj podvlako. Črevlje naredi črevljar iz usnja. Usnje prodaja usnjar. — Čemu je gumijelastika v golenicah? — Golenice so kratke — dolge. Podplat je iz močnega usnja (od goveda). Črevljarsko orodje: Mera, krivec, dretna, kopito, šilo, nakolenek, kladivo, ščipec, pila, pregibalne klešče, žreblji (cveki) i. t. d.

Opanke (kmetje) imajo lice in podplat. Na lici je Kožica kot jeziček; imenuje se petlja. Na opankah so tudi jermenji, peta (podkvida) in pleteni trakovi. Trakovi so namesto jermenov.

Črevlji so obutalo.

Nogavice nosimo na nogah pod črevlji, škornjami. Nogavice imajo nožnico in cev. Moški nosijo kratke noga-

vice-obujek. Nogavice so iz volne, preje; bele, pisane. Pletilja (deklica); plesti; pletilna igla. Snažne, oprane.

Dokolenice (kamašne) imajo luknjice, gumbe in jermene. — Kdo dela dokolenice? Kmetje. — Iz česa? Iz kož. — Kaj se potegne skozi luknjice? Jermeni. — S čim se stegnejo dokolenice?

Rokavice nosimo na rokah pozimi, po mestih tudi poleti. Rokavice so iz mehkega usnja, pavolje ali svile. Deli: Zgoraj je podlanje, spodaj dlan, spredaj pet prstov. Barve so bele, črne, rumene, rujave. Kmetje jih nosijo le pozimi. Rokavice so volnene, tople. Tudi so brez prstov. Kdo jih dela? Rokavičar. — Iz česa? — Čemu so luknje in gumbi?

Čemu je robec (ruta)? — Iz česa? — Kakšen? — Čistost. — Otroci ga morajo vedno s sabo imeti.

To obleko nosijo dečki, možje — moška obleka. — Imenuj moško obleko! — Imenuj še drugo moško obleko!

B. Ženska obleka.

Deklice in žene nosijo drugačno obleko kot moški.

Krilo ali kijklja ima suknjo, oprsje (jopič) in rokava. Krilo je iz celega ali ima suknjo posebej, jopič posebej. Narejeno je iz raznih volnenih, pavoljnatih ali lanenih (platnenih) tkanin. Bogate gospe nosijo tudi svilnata krila. Navadno se ne zapenjajo z gumbi, ampak z zaponi, ali pa se zavežejo. Dela jih šivilja. Žep.

Pllašč nosijo pozimi vrhu druge obleke. Pllašč je suknen ali drugačen, tudi svilnat. Navadno je podvlečen z vato (vatiran) in različno prikrojen. Namesto pllašča nosijo tudi drugačno oblačilo. — Katero? — Šivilja.

Jopič (jopa, jopica, kočamajka) ima oprsje, rokava, hrbtišče ali pa je brez rokavov. — Kdo šiva? — Iz česa? — Jopič je bel, barvan, platnen ali drugačen. — Šivilja. Kakšen je modrec (nedrec)?

Spodnje krilo nosijo pod vrhnjim. Časih oblačijo več spodnjih kril. — Kakšno je? — Iz česa je? — Kdo ga naredi?

Zastor ali predpasnik predpašejo spredaj nad krilo, da se ne umaže krilo. Privežejo ga s trakom, ozaljšajo časih s trakovi in drugim okrasom. Žep. — Kdo šiva? — Iz česa?

Ovratno ruto nosijo okoli vratu. — Iz česa je? — Velika, mala, pisana, barvena. Vratu ne smete nikdar preveč zavijati.

Na glavi nosijo rute ali peče. Ruta je različne barve. Peča je bela in okrašena z zobci. — Iz česa je ruta, peča?

Po mestih nosijo na glavi klobuke, poleti (tudi na deželi, zlasti deklice) slamnike. Klobuki za ženske (ženski klobuki) so drugačni od moških. Slamniki so iz slame, klobuki pa iz svile ali druge robe. Na klobuke in slamnike devajo kras: trakove, cvetice, peresa itd. — Kako pozdravljajo deklice?

Srajca (robača) je časih krajša kot moška. Časih so rokavi kratki. Rokavci, ošpetelj. Šivilja. Bela, oprana.

Obutalo: škornje, škornjice, čizme (punčuhi), šolni, šlape, počni. — Kaj imajo šolni? Lice in podplat. — Kdo šiva? — Iz česa? Iz usnja. — Časih ni vse obutalo iz usnja. Namesto vrhnjega usnja so tudi druge tvarine. Črevljar. Ne nosite preozkih čevljev; kurja očesa. Doma nosijo časih tudi škropete(brezpetnice), opanke(sandale).

Nogavice nosijo na nogah; pletene, iz volne, preje. Pletilja; deklice. Kratke nogavice se imenujejo obujek.

Rokavice za ženske so časih obšite s trakovi. Nekatere pokrivajo tudi del podlahti. — Kakšne so? — Iz česa so? — Rokavičar. — Kakšne nosijo pozimi, poleti? — Po mestih, na deželi? — Imamo tudi rokavice brez prstov.

Robec za nos je bel, pišan, potreben. — Iz česa je? Imenuj še drugo žensko obleko!

Kaj oblačijo mati? — Oče? — Brat? — Sestra? — Kaj nosijo dečki, možje, žene? — Kaj nosimo pozimi, poleti? — Kaj oblečeš zjutraj najprej? — Kaj potem? — Kakšno obleko nosijo vojaki, pešci, konjiki, dragonci, topničarji, lovci? — Kakšno obleko imajo sluge bogatih ljudij?

III. S čim pokrivamo glavo? — Trup in ude? — Noge? — Kje kupujemo sukno? — Kje kupijo mati tkanino za svoje krilo? — Kaj še kupiš v prodajalnici? — Iz česa je moška obleka? Iz sukna, platna, svile itd. — Iz česa je ženska obleka? — Kateri ljudje delajo za našo obleko? Krojač, črevljar, tkalec, nogavičar, klobučar, kapar (krznar), rokavičar, gumbar, strojar, lepotinarica, modistka, šivilja, izdelovatelj cvetic. — Odkod dobivamo tvarino za našo obleko? 1. Rastlinstvo: lan, bombaž. 2. Živalstvo: govedo, ovca, divjačina (kožuh), koza, svilni prelec. 3. Rudinstvo: železo, jeklo, med, kameno ogljije (gumbi), srebro, zlato. — Tvarine za letno obleko: svila, katún, platno, redko sukno. — Za zimsko obleko: volna, debelo sukno, kožuhovina (od maček, zajcev, kun, medvedov, koz itd.). — Barve obleke. — Shrambe za obleko: skrinja, omara, predalnik, popotna skrinja (krnir), škatlja (zaklepnic), obod, koš (jerbas), zaboj. — Kje visi obleka? — Stara obleka, cunjar. Uporaba cunj. — Kdo šiva obleko tebi, tvoji sestri? — Kakšne barve more biti obleka? — Čemu so žepi? — Kje imamo žepe na suknji? — Na hlačah? — Na telovniku? — Iz kakšne kože so črevlji poleti? — Pozimi? — Iz česa je gornje usnje na tvojih črevljih? — Na materinih? Iz tkanine. — Iz česa more še biti? — Iz česa more biti lice na šolnih? — Ali ima kdo pri vas izvezene šolne? — Kdo dela kosmate kape? — Kdo plete slamnike? — Iz česa so še klobuki? Iz sukna, platna, svile. — Kakšne barve je tvoj klobuk? — Kakšne barve so klobuki na obešalu? — Kaj imenujemo senčilo? — Ali ga imata klobuk in kapa? — Kateri ljudje nosijo jednake kape? — Od česa so kape sešite? — Kakšne barve so vojaške kape, a kakšne one drugih ljudij? — Kdaj pokrivamo glavo s kosmato kapo, a kdaj z lahko kapo? — Katerim ljudem ni treha kožuha in kosmate kape? — Kakšne barve morejo biti rokavice? — Kakšne barve je tvoja zavrtnica? — Tvojega součenca? — Iz česa je sešita tvoja zavrtnica? Iz svile. — Iz česa je še lahko? — Kaj nosimo ob nedeljah in praznikih, v de-

lavnikih? — Kako se imenuje obleka, v kateri prideš vsak dan v šolo? — Katera se imenuje pražnja? — Katera je lepša? — Katera dražja? — Zakaj oblačiš ob nedeljah pražnjo obleko? — Zakaj ne oblačiš vsak dan pražnje obleke? — Kdo nosi jednoliko obleko? — Zakaj? — Kakšno obleko imajo bogataši? — Kakšno siromaki? — Kdo ima pri vas pražnjo obleko?

Pravila: Prosta obleka je najlepša. Obleko moramo čedno imeti, izteptati, ščetiti (krtačiti), izboljšati. — Kdaj se zakrpa? — Kdaj čisti? — Kdo zakrpa črevlje? — Kdo jih čisti? — Kdo ima čisto, kdo umazano obleko? — Ponošeno oblekó podarimo ubožcem! Obleka nas varuje dežja, mraza, vročine. Obleka stane mnogo denarja. — Kdo jo napravlja?

Primeri kapo in klobuk!

A. Jednakost. — Kaj imata klobuk in kapa? — Svrha: Oba pokrivata, varujeta, zaljšata glavo. — Deli: Oba imata oglavje, obrobek (okrajec), podvlako. — Starost: Nov, star. — Kaj se lahko stori z obema? Pokriti, odkriti, obesiti, položiti, vzdigniti, ščetiti, čistiti. — Kje sta zdaj oba? Miza, kljuka, v rokah, v učilnici. — Oba veljata denar. Oba sta kupljena. Oba lahko odnese veter. — Kako moramo oba držati? — Kdaj se je z obema pokrivati? — Kdaj se z obema odkrivamo?

B. Razlika. — Česa ne vidimo na kapi, kar ima klobuk? — Kapa: senčilo. — Klobuk: obločno oglavje. — Klobuk: okrajci, trak, zapon. — Kapa: jermen. — Barva. — Starost. — Lastnik. — Izdelovatelj. — Tvarina. — Cena. — Druga svojstva: kapa upogljiva, klobuk tog itd.

IV. Moški oblačijo suknjo, plašč, oprsник, srajco i. t. d.

Ženske oblačijo krilo, zastor, srajco itd.

Obuvamo črevlje, nogavice itd.

Glavo pokrivamo s klobukom, slamnikom, ruto itd.

Suknjo, plašč, krilo itd. imenujemo oblačilo (obleko). Črevlje, škornje itd. imenujemo obuvalo. Srajca in gače imenujemo prtenino.

Obleka je poletna, zimska, praznja in delavna.

V. Zakaj oblačimo pozimi debelejšo obleko? — Kdaj oblačimo tanjšo? — Katero obleko imenujemo otročjo? — Naštej deško, dekliško obleko od glave do nog in obratno! — Katere dele ima suknja, hlače, telovnik (opršnik)? — Katere dele ima srajca, gače? — Kaj vidimo na klobuku, kapi? — Katere dele imajo črevlji, čizme, škornje, šolni? — Katere dele ima kožuh? — Kaj vidimo na rokavicah? — Naštej obleko po oni vrsti, kakor jo oblačiš zjutraj? — Naštej jo v onem redu, kakor jo slačiš? — S čim pokrivamo glavo, trup, roke, trup in roke, noge? — Katera obleka je iz sukna? — Kaj je na tebi iz platna? — Kaj se kupuje po paru? — Kdo ima prašno obleko? — Kdo nosi ceneno, drago obleko? — Komu se ne smeš nikdar posmehovati zaradi obleke? — Komu dajo roditelji obleko, katere več ne potrebujejo? — Kaj moramo vsak dan očistiti? — Kdo ti kupuje obleko? — Kateri stariši bi radi kupili svoji deci obleko, pa je ne morejo? — Kdo ti zašije raztrgano obleko?

Dodatek.

- Pregovori:** 1. Bolje je lačen biti, nego raztrgan hoditi. — 2. Bog oblači, Bog prevedri. — 3. Vsak sam ve, kje ga črevelj žuli. — 4. Bližje je srajca, nego li suknja. —
5. Snažnost in čistost varuje telo,
Krási otroke, možá in ženó.
- Uganke:** 1. Hrbet ima — trebuha ne,
Roké ima — nog ne,
Lase ima — glave ne.
Kaj je to? (Kožuh.)
2. Prste ima, a živo ni. (Rokavica.)
3. Drobno je za jedno roko,
Kljun jeklen, rep lanen.

4. V grdem vremenu se izprehajam, v lepem pa v kotu ležim.

Vprašani: 1. Zakaj imajo gospodje dolge, kmetje pa kratke hlače? (Zato, da jih nosijo.) — 2. Kateri zajec nam pomaga črevlje sezuvati? — Katere črevlje privežemo z jermeni?

Pošalnice: 1. Hopa, hopa, škornje nove,
Škornje nove so oboje,
Pa nobene niso moje.

2. Dar.

Konjki moji postanite
In povejte: „Kam hitite?
Kam se pelje Zlatko z vami?“ —
„On se pelje k stari mami,
Pa jej nese lepi dar,
Novih črevljev po en par,
Da obutev mati ima,
Če pritisne huda zima.“

(Po „Smilji“ v „Vrtci“.)

3. Deček in klobuk.

Rajko je bil šele pet in pol leta star. Rad bi pa bil že velik. Zato reče: „Ej, saj nisem več majhen, lahko sem že gospod!“

Vzame očetovo palico in klobuk, teče na ulico, pa ne vidi, da mu je glava na pol skrita v klobuku. Vsi ljudje so ga gledali in se mu smejali, rekóč: „Ej, klobuk, kaj pa misliš? Kam pa greš z dečkom?“

Branje. Abecednik: Obleka. — Golobček. —

Prvo berilo: 17. Obleka. — 18. Ovca in bučela. —
19. Lepa suknja.

Začetnica: Obleka, 1, 2. — Neredni deček. —
Uganki.

17. Stanovi.

Modrec in kmet (seljak).

Po poti pride moder človek, pa zagleda seljaka, ki koplje. Zakliče mu: „Pomózi ti Bog! Si li truden?“ In videč ga, da pri delu ne štedi življenja, reče mu: „Počij malo!“ — „Ej, gospod!“ reče mu seljak, „rad bi počival, ali óni, čegar je zemlja, ne pusti, da bi počival.“ — „Pa kaj! Ali ni to tvoja zemlja?“ — „Ni, gospod, ne, nego tuja; a jaz delam vedno za mezdo, ker nimam svoje zemlje.“ — „Siromak! Koliko pa imaš mezde na dan?“ — „Samo dvajsetico.“ — „Pa moreš li živeti ob jedni dvajsetici?“ — „Moram, tudi ako bi ne hotel; od óne dvajsetice vračam z jednim delom dolgove, drugi davam na pósodo, a s tretjim hranim sebe in ženo.“ — Začudi se modrec, kako je to, in ker ne more razumeti, vpraša seljaka: „Duše ti! povej mi, kako je to?“ — „Za Boga, tako: dolgove vračam, ker hranim očeta in mater; na pósodo dajem, ker hranim dva sina, da tudi ona mene prehranita v starosti: a tretji del mora hraniti mene in ženo.“

(Iz „Vrtca“ po „Vuku Vrčeviči“.)

O kom sem vam pripovedoval? — O kmetu (kmetovalci, seljaku) hočemo danes še kaj več slišati.

1. **Kmetovalec.**

I. Kdo je kopal? — Kaj koplje kmet? — Kaj redé kmetje? Konje, svinje, ovce, koze, gosi, race, kure. — Po čem poznaš kmeta? Po obleki. — Kakšna je njegova obleka? Debela in priprosta. — Zakaj? Ker opravlja težka dela. Tanka in draga obleka bi se kmalu raztrgala. — Kje se more kmet zamazati, redéč živino? V hlevu. — Ali bi bilo škoda drago obleko tam mazati? — Kdaj on oblači boljšo obleko? Ob nedeljah in praznikih. — V kakšni obleki pride v mesto in na semenj? V čisti.

II. Kakšen živež nam prideluje kmet? — Katero živino redi? — Obdeluje polje. Spomladi gre z vozom in plugom na polje. — Kaj vozi na polje? — Kaj orje? — Kje? Na polji, njivi. — Kako mu rečemo zato, ker orje? Orač. — S čim orje? — Kdo ga je videl orati? — Kaj še dela na polji? Seje. — Kaj? — Kako? — Kdo je videl to? — V čem ima seme? Sejalnica, predpasnik, pehar. — Z roko stresa seme

na njivo. Žito je v vreči. — Kaj še dela? Vlačí. — S čim? — Kdo je videl to? — Kaj še dela? Gnoji, orje, brana. — Kaj še dela? Žanje. — Kaj? — S čim? — Kaj prideluje torej? Žito, pšenico, rž, oves, ječmen itd., zelišče, krompir, deteljo itd., zelenjad, sočivje itd. — Kaj se peče iz žita? — Kaj se kuha iz žita? — Čemu nam je zelišče, zelenjad in sočivje? Za prikuho.

Kaj poklada živini? Krmo in pičo. — Tudi jo pase. — Kaj dobivamo od živine? Mleko. — Kaj kosi? — S čim? — Kako mu pravimo zato, ker kosi? Kosec. — Kdo ga je videl? — Kaj še obdeluje? Vinograd. — Kako ga imenujemo zato? Vinogradnik (vincar). — Katero perotnino redi? Race, gosi, kokoši, peteline, purane itd. — Kam nosi in vozi perotnino? Na trg. — Kdo je že bil z materjo na trgu? — Kaj si videl v velikih kurnikih? — Kaj so kupili mati? Piščeta. — Koliko? Dve. — To je par. — Kmet ima torej mnogo dela. Ko je posejano, zasadi krompir in zelišča. Poleti kosi travnik. Trava se posuši. Seno zvozi v skedenj. Žito dozori. Žanje rž, ječmen, oves, pšenico; požeto žito zveže in zvozi domov. Jeseni še jedenkrat kosi. Koplje krompir. Zelje zvozi domov. Lan tare. Polje zorje. Pozimi mlati. Gre v gozd in naseka drv. Potem počiva. A vedno še opravlja konje, vole, krave, ovce, prešiče; vsak dan ima delo.

III. Kje mi stanujemo? — Kje kmet? V vasi. — Ali je pri vas pri vsaki hiši hlev? — Zakaj ima vsak kmet hlev? — Kakšno obleko nosi kmet? Kmetsko. — Kakšno nosi pri delu? — Kakšno nosi ob nedeljah in praznikih? — Kje bi on pomazal to obleko? — Zakaj morajo po mestih ljudje nositi boljšo obleko? — Ali nosijo vsi ljudje po mestih lepo obleko? — Kaj je še pri hiši v vasi? Parnja — svisli, itd. — Kaj je v njej? — Ali je tudi po mestih pri vsaki hiši hlev? — Zakaj ga ni treba? Ker nimajo pri vsaki hiši živine. — Ali si videl v mestu ljudi s koso? — Kako jim pravimo? — Kako rečemo kmetu, kateri orje? — Kakšne roke ima, ker orje? — A kakšne roke imajo ljudje po

mestih, ki ne opravljajo težkih del? — Kam moraš iti, da vidiš orača in kosca? — Kje vidiš to največkrat?

Kako seje, žanje, mlati? — Katero orodje rabi? — Kako se imenuje? Kmetijsko. — Kako rečemo kmetovalcu še, ker dela na polji? Poljedelec.

IV. Kmet živi v vasi. Redi živino. Orje, seje, vlačí, žanje, mlati, kosi. Kmetu se reče orač ali poljedelec, ker obdeluje polje.

V. Kje živi kmet? — Kaj redi? — Kaj orje? — Kaj kosi? — S čim orje? — S čim kosi? — Mlati? — Kje kupuje to? — Katera živina mu daje mleko? — Kaj dela iz mleka? — Kam nosi surovo maslo in mleko na prodaj? — Kdaj obleče kmet lepšo obleko? — Zakaj ne vsak dan? — Komu prodaja rogato živino? — Kaj nam prideluje kmet? Živež. — Kdo pripelje v mesto seno? — Kdo prinese tvoji materi vsak dan mleko? — Kdo prodaja teleta mesarjem? — Kaj pripelje kmet še na trg? Krompir, koruzo, zelje, repo itd. — Ves blagoslov pride od Boga, zato moli kmet večkrat in rad k Bogu, da bi poljski sadeži rasli in vspevali.

2. Pastir.

I. Ali pase kmet tudi živino? — Kdo še pase? Pastir. — Kam žene živino na pašo? Na travnik, log, trato ali pašnik. — Zakaj pazi na živino? Da se ne izgubi. — Zakaj še? Da ne gre na tuji pašnik, vrt itd. — Kako bi to še rekli? Da ne dela sosedom škode. — Ali je torej kmetova živina cel dan doma v hlevu? — Zakaj vzame pastir tudi psa seboj na pašo? — Čemu ima bič, palico, šibo? Da živino poganja, zavrača. — Zakaj je ne sme pretepati z bičem? — Kakšno srce imajo ljudje, kateri tepó živino? — Kaj ima pastir na rami? — Kaj v roki? Palico. — Kaj nosi v pastirski torbi? Kruh, slanino, piščal, nožič in knjigo. — Čemu ima piščal? — Čemu rog? — Čemu nož? — Čemu knjigo? — Kaj je slanina? — Kaj še dela na paši?

II. Kje imajo kmetje pašnike? Blizu vasi. — Ali so pašniki tudi daleč od vasi? — Pašnik imenujemo tudi ledino, celino, trato, log in gaj. — Recite vsi! — Kdo je slišal pastirje peti? — Kaj še delajo na paši? Igrajo se. — Kateri pastir se imenuje volovski (volar)? — Kateri se imenuje kravar (kravji)? — Kateri konjar (konjski), svinjski, gosji, ovčar (ovčji), kozar (kozji), purji? — Ali pasejo tudi deklice živino? — Kako jim pravimo potem? Pastirice, kravarice. — Kateri pes pomaga pastirju živino pasti? Ovčarski.

III. Katero živino pase pastir? Konje, vole, krave, teleta, ovce, svinje, gosi itd. — Čegava je živina? Gospodarjeva, vaščanov. — Kateri pastir se imenuje konjski? — Ali gre on peš na pašo? — Zakaj ne? — Kateri mora peš iti? — Kam se vleže pastir, kadar je truden? — Ali more tudi kmet leči, kadar orje ali koplje? — Katero živino imenujemo drobnico? — Kolikokrat na dan pase pastir živino? Dvakrat, predpoldnem in popoldne. — Kdaj goni predpoldnem past? Zarano. — Obkorej? — Kdaj goni predpoldnem domov? — Zakaj ne pase, kadar je vroče? — Kaj stori živina, če jo preveč nadlegujejo muhe? Bezlja. — Kako bezlja? — Katere muhe jo najbolj nadlegujejo? Obadi. — Kje napoji pastir živino? — S kakšno vodo je ne sme napojiti? S kalno, smrdljivo. — Kdaj žene pastir popoldne živino na pašo? — Zakaj ne prej? — Kako dolgo pase popoldne? — Ali se vleže tudi živina na paši v hlad? — Kaj dela? Počiva. — Kdaj torej počiva? — Kdo je videl, kako na paši žrebeta in teleta okolo skačejo? — Kdo je videl, kako koze in ovce butajo z glavami? — Kdo je videl semtertja skakati koštrune in jagnjeta? — Kdo je videl, kako letajo gosjaki, kakor da bi hoteli zleteti v zrak? — Zakaj ne morejo vzleteti jagnjeta in koštruni? — Katera žival obira listje? — Kam se vspenja? — Ali bi mogla krava vspeti se na strmo brdo? — Ali najde koza tudi v grmovji hrane? — Ali bi gosi našle ondi hrane? — Ali delajo gosi škodo v gajih in sadovnjakih? — Kdo pa

dela tam veliko kvar? — Zakaj kože? — Kakšne palice imajo radi pastirji? Dolge, zakrivljene. — Iz česa je šiba? Brezova, leskova itd. — Čemu je pastirju palica, bič, šiba? — Kaj dela z bičem? Poka. — Kaj je časih blizu pašnika? Njive, travniki. — Na kaj mora tedaj paziti pastir? Da ne hodi živina v škodo. — Kakšen je tak pastir, ki pusti, da se živina pase po njivah ali travnikih? Nemaren, brezskrben. — Kaj zasluži? Kazen. — Kaj se lahko zgodi, ako je pašnik blizu velikega gozda? Živina se lahko razgubi. — Kaj lahko še dela? Škodo. — Na kaj mora torej pastir na paši še paziti? Da ima živino skupaj.

IV. Pastir pase živino. Imenuje se kravji (kravar), volovski, konjski, kozji (kozar), ovčarski (ovčar), svinjski, gosji, purji pastir.

V. O kom smo danes govorili? — Kje pasejo pastirji živino? — Katero živino pasejo? — Katerim pravimo kravar? — Volar? — Kaj pasejo svinjski pastirji? — Kaj vzame seboj na pašo? — Kaj obesi na ramo? — Kaj ima v torbi? — Kaj more brati iz knjige? — Kaj še delajo? — Kdaj počiva živina? — Katere živali legajo na paši? — Katere se buskajo? — Čemu ima pastir na paši bič? — Ali sme tepsti z bičem? — Komu so angelji najprej naznanili, da se je rodil v hlevu Jezus? — Kdo je prišel najprej molit Jezusa? — Kaj so pasli oni pastirji? Ovce. — Kaj so torej bili? — Kdo izmed vas je imel o božiči jaslice? — Kake pastirje si imel na njih? — A kakšno čredo? — Koliko sinov je imel Adam? — Kateri je bil pastir? — Zakaj moramo pastirje spoštovati? — S čim pokajo pastirji, ko ženó čredo na pašo? — V kaj trobi časih pastir že zjutraj? V rog. — Zakaj? Da se prebudé gospodarji in da mu priženó čredo ven. — Koliko pastirjev ima vaša vas? Jednega. — Koliko živine žene na pašo? Mnogo. — Kdo mu to plača? Vsa vas. — Kdo mu daje hrano? Vsaka hiša v vasi po vrsti (vsak dan druga). — Kdaj ženó pastirji čredo na pašo? — Kdaj se vračajo ž njo domov? — Zakaj obesi pastir kravam na vrat zvonec? — Ali ga obesi vsem?

— Kak glas dajó na paši krave, voli, koze, ovce, svinje, gosi? — Kakšno življenje ima pastir? Prijetno in veselo. — Zakaj? — Kdo mu dela kratek čas? Ptički. — Kaj cvete okoli njega? Cvetice. — Kakšen zrak uživa? — Kako se kratkočasi? Trga cvetice, veže ali plete jih v vence, maji si piščali, poje vesele pesmi.

Daljna tvarina.

3. **Rokodelec** (obrtnik). V mestih živé ljudje, ki ne obdelujejo polja, ampak nam pripravljajo stvari, katere jemo, oblačimo, obuvamo itd. To so rokodelci. Delajo z rokami. Imenuj rokodelce! Krojač, pek, mizar, kovač, ključar, tesar itd. — Delajo v delavnici; mizar v mizarnici, kovač v kovačnici itd. Gospodar je mojster. Ima pomočnike, rokodelske učence. — Kako delajo? — Kaj?

4. **Duhovnik** opravlja službo božjo, mašuje, pridiguje, izpoveduje v izpovednici, obhaja, uči v šoli krščanski nauk, krsti malo deco in pokopava mrličé. Župnik, kaplan. Obleka je posebna, črna, dolga; zavratnica. Redovniki (menihi) so v samostanu. Nosijo kute, črne, bele, rujave. Obnašanje otrok proti duhovniku. Mašnik.

5. **Učitelj** uči v šoli brati, pisati itd. Dečki, deklice. Učiteljica. Otroci morajo biti v šoli pazljivi, doma pridni. Taki se mnogo naučé v šoli. Take ljubi učitelj, učiteljica; nagradi jih. Otroci sedé v šoli v klopeh.

6. **Zdravnik** zdravi bolnike. Potiplje žilo, pregleda jezik, zapiše zdravilo. Zdravilo pripravlja lekar v lekarni. Zdravnik — doktor. Ime?

7. **Trgovec** prodaja kavo, čaj, sladkor, sol, moko, olje, papir, mast, maslo, dišave í. dr. blago (tkanine). N. je trgovec. Kupuje domače in tuje blago iz drugega mesta. Prodaja v prodajalnici (štacuni). Kdor prodaja mast, sol, kavo, ima tehtnico; tkanino meri z metrom. Ima torej tehtnico, škarje, mero. Mora biti pošten. — Kako se spozna prodajalnica notri, zunaj? — Pomočnik-komí. Trgovski učenec

ima predpasnik; čemu? Dela škronicelje (zavitke). V prodajalnicah vidimo police, omare, predale, pregraje, posode, steklenice itd. Na policah je sladkor, steklenice z oljem itd. V predalih je moka, kava, riž, fižol. V posodah je maslo, slanina, kis itd. V vrečah ima moko, orehe, fižol, krompir, žito itd. Stvari, katere prodaja, dene v izložbo, okno.

8. **Voznik** prevažá trgovcu blago iz jednega kraja v drugega. Voz, konji. Vajeti, bič. Oprava (obleka). Izroči trgovcu pismo, v katerem je napisano, katero blago je pripeljal. — Hlapec znosi blago v prodajalnico. Voznika in hlapca mora trgovec plačati. Za kaj?

9. **Vojak** se bojuje za domovino. Vadi se v orožji, straži, gre na boj; služi cesarju. Mnogo jih ustrelé. Ima vojaško jednako obleko (uniformo); belo, rujavo, modro, sivo, rudečo obratnico. Na suknji imajo na kraji rokava bele, rudeče, rumene, zelene i. t. d. okrajke. Pozimi in kadar je deževno vreme, nosijo sive ali rujave plašče, kape jednake modre, sive, rudeče, črne. Sablja, puška, torba za patrone. Prostak (infanterist), bajonet; podčastniki: poddesetnik (frajtar), desetnik (korporal), vodnik, naddesetnik (feldvebelj). Častnik zapoveduje vojakom, ima sabljo prepasano. Častniki: poročnik, nadporočnik, stotnik, major, podpolkovnik, polkovnik (oberst), general itd. Sablja ima čop z zlato kito. Bobnar bobna, trobar trobi. Pehota, pešci, peš. Konjiki na konjih, konjištvo; topničar pri topih, topništvo; zdravstveno krdelo. Vojak—vojščak—bojnik. Polk; armada (voj); posadka (garnizija). Vsak polk ima svojo številkó, zastavo in godbo. — Kako hodi vojak? — Kako se vadi? — Stanuje v vojašnici. — Vojak mora ubogati.

10. **Žandar** skrbi za varnost, red. Ujame zločinca, pelje ga pred sodišče. Policijski služabnik skrbi za red.

11. **Sodnik** obsodi in kaznuje hudodelca; sodi v sodišči. — Kaznjene pride v ječo, kaznilnico. Denarna globa. Zaprt. Obešen.

Gosposka so uradniki. Uradniki nosijo tudi uniformo.

12. **Mornar** je na morji, na ladiji. Ladija je velika; jadnik, parobrodnik. Krmilo. Prevaža ljudi čez vodo, brodnik. Dolg drog, čoln. Brodnina, brod. Majhen čoln z veslom (lesena lopata). Plav ploveč. V čolnu (brodu) prevaža žito, les, sadje in dr. Lovi ribe z mrežo ali trnkom.

13. **Lovec** lovi v gozdu divjačino: zajce, prepelice, srne, jelene, lisice, divje race, jerebice. — Kdaj? — Kdo je vedno ž njim? — Kaj dela pes? — Puška, rog za smodnik, lovska torba. Čuva gozd, gozdar. Seka, sadi drevesa. Pazi, da se ne krade. Kogar zasači, ovadi ga, da je kaznovan. Pes lovski, jazbečar itd. Rujava obleka, zelena, na klobuku peresa. Lovi v gozdu, na polji, ob ribnjaku. Jeseni ali pozimi je v snegu veliki lov. Tu je mnogo lovcev. Gonjači gonijo, lovci streljajo. Na vozeh (saneh) peljejo divjačino domov, prodajo, spekó, jedó jo. Zajčja, jelenja pečenka.

14. **Dninar** (delavec) dela na dan. Plačilo. — Komu je podoben? — Kaj dela? — Kdo ga najame? Kmet, vrtnar, lovec itd. — Reven mož; dela težko, da si zasluži kruha. Človek mora delati.

Posli (hlapci, dekle) so pri hiši (družini). — Kaj delajo?

15. **Vrtnar** urejuje vrt, gredice, pota, cvetice, drevesa; cepi, sadi, presaja, porezuje, koplje in prekopava zemljo z lopato, drobi z grabljami, okopava z motiko. Seje zelje, salato, redkev, korenje. Sadi fižol, bob, krompir, grah, kumare. Presaja zelje, ohrovt, kolerabo, cvetice itd. Zaliva zelenjad in cvetice poleti, kadar je suša. Pozimi goji razne rastline v gorkih gredah. Kurilnica. — Orodje? — Obleka?

16. **Drvar** seka drevesa, cepi. — Orodje?

17. **Ribič** lovi ribe s trnkom ali mrežo. Ribič prodaja ribe na trg v petek, a pripelje jih žive. Ribiči znajo tudi sami plesti mreže.

18. **Ogljar** žge oglje. Kopišče. Črn. Človek mora delati, tako hoče Bog, ko pravi: Šest dnij delaj, sedmi pa je dan gospodov.

Posamezni stanovi se lahko obdelujejo v obče tudi po teh vprašanjih: 1.) Kaj izdeluje (daje, zida, dela)? Kakšno stvarino rabi za to (iz česa dela)? 3.) Kakšno orodje rabi (orožje, sredstvo)?

Živež: Pekar, mesar, kmetovalec, vrtnar, prodajalec divjačine, ribič, pastir, lovec, slašičar (konditor), kuhar, kuharica, trgovec, branjevka, rokodelc.

Stanovanje: Zidar, tesar, ključar, steklar, steklorezec, železolivec, kovač, klepar, krovec, sobni slikar, mizar, kame-nosek, preprogar, lončar, voznik, drvar, ogljar.

Obleka: Krojač, črevljar, klobučar, slamnikar, roka-vičar, nogavičar, strojar, krznar, gumbar, lepotinarica, ple-tilja, vezilja, šivilja.

Orodje in oprava: Mizar, steklar, klepar, lončar, pre-progar, glavničar, izdelovalec porcelana.

Omika: Duhovnik, učitelj, knjigotržec, knjižničar, pi-satelj, tiskar, knjigovez.

Zdravje: Zdravnik, lekar, telovadni učitelj.

Varnost: Vojak, žandar, policaj (mestni čuvaj), ponočni čuvaj, sodnik, dimnikar.

Razveseljevanje: Glediški igralec, pevec, godec, vrvo-plesec, slikar, svetlopisec (fotograf), gostilničar, mornar, voznik.

Lagotnost: Voznik, postrešček, cestni delavec, pismo-noša, raznašalec časnikov, prodajalka zelenjadi, prodajalka surovega masla, sadja itd., dninar, posli.

Pokopavanje: Pogrebec, grobar.

Predpostavljenci, podložniki, duhovska in posvetna go-sposka.

Ljudje se pečajo z raznimi opravki, za katere se pri-pravljajo in učé. Ljudje se torej dele v razne stanove ali poklice.

Dodatek.

Pregovori: 1. Kdor ne dela, naj tudi ne jé. — 2. V mladosti se moramo navaditi pridnosti in kreposti. — 3. Dobro delaj vsakokrat, vsak imel te bode rad. — 4. Lenega čaka strgan rokav, palica beraška, prazen bokal. — 5. Kdor v mladosti se uči, ta se za starost preskrbi. — 6. Jednemu dá Bog veslo, drugemu teslo. — 8. Kakor dobljeno, tako izgubljeno. — 8. Zdravnik zdravi, Bog ozdravi. — 9. Dobra trgovina se sama ponuja. — 10. Dobrega ovčarja je ovce striči, ne pa dreti. — 11. Dobremu vinu ni treba kazala. — 12. Dobro blago samo najde kupca.

Uganka: Na pašo gre sito, domov pa lačno. (Torba.)

Vprašanje: Kateri človek ima največ otrok? (Učitelj.)

Snažna učenka.

Mala Zlatica je imela obraz in roki vedno umiti. Lasje so bili počesani in gladki, nohtovi na rokah porezani, njena obleka in obvalo je bilo snažno. Zlatica je bila snažna. Bila je dobra učenka. Dobra učenka je snažna.

Risanje: Bič, vrvica, motika itd.

Branje. Abecednik: Kmet.

Prvo berilo: 34. Veseli pastir. — 35. Mejnik. —

39. Kaj bode iz šolarjev.

Začetnica: Voznik in Pavliha.

18. Rokodelci.

Povest. Rajko je bil sin bogatih starišev. Nekoč se je izprehajal s svojim učiteljem po ulici. Prišedši do neke hiše, čujeta veselo petje. Rajko pravi: „Ta človek mora biti bogat, ker tako veselo poje.“ Učitelj mu odgovori: „Pojdiva in poglejva, kdo je.“

Ko vstopita, vidita črevljarja, kako sedi na stolu in pridno šiva. Rajko pravi: „Prišla sva, da vas vprašava, zakaj ste tako veseli.“

Črevljar se mu nasmeje in reče: „Zakaj bi ne bil vesel, saj zaslužim, kolikor potrebujem. Zaupam v Boga, kateri pomaga vsakemu delavcu.“

Rajko je bil od zdaj vesel deček in je često mislil na ubogeга črevljarja.

Kam je šel Rajko s svojim učiteljem?

Danes hočemo govoriti o črevljarji in drugih rokodelcih.

1. Črevljar.

I. Kdo izmed vas je bil pri črevljarji? — Kaj si delal pri njem? Šel sem gledat, če mi je že zašil črevlje. — Kaj on še šiva? Čižme, škornje. — Kako se imenuje gospodar? Mojster. — Kdo mu pomaga? — Kakšne roke ima učenec, kadar maže črevlje ali škornje? — Kdo ti zašije črevlje, ko se strgajo? — Kdo ti je prinesel zašite črevlje domov? — Kam položi črevljar kožo, da postane mehkejša? — S čim reže kožo? — Komu plača mojster? — A komu daje samo hrano? — Kdaj dobiva on plačo? — Ali mora učenec hoditi v šolo? — Kako imenujemo tako šolo? — S čim zabija črevljar cveke (žreblje) v črevlje in čižme? — Kje vidimo na črevljih žrebljičke? — Kje vidimo ščeti?

II. Kaj dela črevljar? Črevlje, škornje, šolne. — Kaj dela, če so raztrgani? Zašije, podplate podšije. — S čim meri? — Po čem kroji on črevlje? — Kje sedi? Na trinogu. — S čim reže kožo? Z nožem. — Kako imenujemo tak nož? Krivec. — Na čem reže kožo? Na deski. — S čim šiva črevljar? — Ali šiva črevlje z nitimi? — S čim pa? Z dreto. — Dreto je iz konopljenih nitij, ki so zvite in namazane s smolo. Na konci je svinjska ščetina, zato da dreto lahko potegne skozi luknje, ki jih naredi s šilom. Tanjše šive šiva s krojaško ali navadno iglo. — Na kaj pribije kožo, katero je prirezal za črevlje? Na kopito. — Prej jo namoči. — S čim pribije? S cveki. — S čim prebada kožo? S šilom. — Kaj sešije na šivalnem stroji? Nadplat, oglavje. — S čim namaže nadplat, ko je sešil črevlje? — S čim jih pološči? — Kdo? Učenec. — S čim zabije žrebljičke in klince? — Pete pričvrsti z lesenimi žreblji (cveki); tudi male podkove, žreblje pribije na peto. Tudi podplate pričvrstijo dandanes le z lesenimi klinci. — S čim pričvrsti črevlje na koleno, kadar šiva? Nadkolenek. — S čim nategne kožo na kopito? Kleščice. — Kako se imenuje gospodar? Črevljarski mojster. — Koliko let imajo navadno dečki, katere

vzame gospodar v obrt? — Kdaj postane iz rokodelčiča pomočnik? Ko se nauči rokodelstva. — Koliko let traja navadno to? — Kaj dela večkrat? Učenec nosi črevlje domov. — Kako se mora vesti učenec? — Ali ostane pomočnik vedno pri svojem mojstru? Dokler hoče ali mojster ali on sam. — Zakaj gre pomočnik po svetu? Vidi, kako delajo drugi mojstri, nauči se več? — Kje dela črevljar? V delavnici. — Katero orodje še rabi? Kladivo, strugačo, strgalnik. — Kaj ima prepasano? — Iz česa je predpasnik?

III. Iz česa šiva črevljar nadplat? — Iz česa na šolnih? — Ali je debelejša koža na nadplatu ali podplatu? — Kdo se uči črevljarstva? — Kdo se ga je že naučil? — Kdo ukazuje, kaj in kako se ima šivati? — Koga mora ubogati rokodelski učenec? — Koga oba? — Komu plača mojster? — Komu ne plača? — Kdo mora hoditi v obrtno (rokodelsko) šolo? — Kdo jo je že dovršil? — Kaj ima črevljar iz lesa? — Kaj iz železa? — Kje kupuje kožo? Usnjar, strojar. — Kje kupi žreblje? — Kateri pomočnik je dalje pri mojstru? — A kateremu mojster hitro odpove delo? — Kateremu mojstru ni treba pomočnika? — Kateri ga potrebuje? — Kateri jih mora imeti mnogo? — Kje delajo črevljarski učenci in pomočniki? — Kje prodaja mojster črevlje? — Kakšno je šilo in igla? — Kakšen je krivec?

IV. Črevljar šiva obuvalo v delavnici. On meri, kroji, reže, šiva, pribija in lika (vošči, maže, da se sveti). — Rabi mero, iglo, šivalni stroj, dreto, kopito, šilo, krivec, kladivo, nadkolenek, kleščice, strugačo in strgalnik.

V. Kaj šiva črevljar? — Kje šiva? — S čim meri, kroji, reže, šiva, pribija, maže? — Česa potrebuje? — Kdo mu pomaga? — Kdaj odslovi mojster pomočnika? — Kdaj pomočnik odpove mojstru? — Kaj imenujemo obuvalo? — Kako se zove vaše obuvalo? — Kako ono, ki ga nosijo odrasli ljudje? — Kje omehča črevljar kožo? — S čim jo namaže, da se sveti? — Kdaj dela pri sveči ali svetilki? — Kdaj vstaja? — Kdaj navadno začne delati? — Kdaj

neha delati? — Kdaj počiva? — Pokaži dele črevlja! — Katere dele sešije črevljar na stroji? — Kateri del pričvrsti z lesenimi cveki? — Kam zabije žreblje? — Zakaj? — Kateremu pomočniku pravimo, da je delaven? — Kateremu učencu pravimo, da je ubogljiv, poslušen? — Kateremu učencu in pomočniku pravimo, da je pošten? — Katerega pomočnika in učenca ima mojster rad? — Kje prodaja mojster obuvale? — Kaj ima v izložbi? — Kateremu izmed vas so mati kupili črevlje? — Kaj obuvamo pozimi? — Kaj poleti? — Zakaj moramo črevljarja in vsakega obrtnika spoštovati?

2. Kovač.

I. Kdo je bil pri kovači? — Kje dela? V kovačnici. — Kakšna je? Sajasta, črna. — Kakšen je kovač? Črn, sajast. — Kaj kuje? Železo. — S čim? S kladivom. — Kakšno je? Težko, veliko. — Kovaču je vroče, zato zaviše rokava pri srajci. — Kdaj se najbolj poti? — Ali je železo mrzlo? — Zakaj ne? Ker se mrzlo ne dá kovati. — Kaj stori kovač ž njim? V ogenj ga dene, da se razbeli. — Kakšno je potem? Mehko. — Da se razbeli, treba velike vročine. — Kako imenujemo ono železo, na katerem kuje železo? Nakovalo. — Na čem je nakovalo? Na kovaški kladi (nakovalniku). — Zakaj pripeljejo ljudje konje h kovaču? — Kaj okuje? — S čim piha v ogenj? Meh. — Zakaj? Da oglje zeló gori. — Kaj piha? Zrak. — Ali imajo tvoja mati tudi meh? — V kaj pihajo? — Pihajo tudi v oglje, ki je v likalniku. — Kje je ogenj v kovačnici? Na ognjišči (vignji). — Kje kovač kupuje železo? Pri železninarji. — Kdo mu ga donaša ali vozi od železninarja? Učenec. — Kaj dene v ogenj? Železo. — S čim? Klešče. — Kaj leti od železa, kadar kovač kuje? Iskre. — Kdo mu pomaga? — Kakšen predpasnik ima? Usnjen. — Zakaj? Ker bi si z iskrami naredil luknje.

II. S čim meri kovač? — Kje razžari železo? — Kje ga kuje? Na nakovalu. — Kaj dela kovač? Plug, lemež, brano, voz, podkove, verige, kladiva, sekire, motike, vile,

lopate, obroče, čavlje, plesme (šine). — Kaj okuje? — Kaj dene na kolo? Plesmo. — Kaj imenujemo plesmo? — S čim jo dene na kolo? S pregibalnimi kleščami, ki imajo trdno in leseno držalo. — S čim zabija čavlje v plesmo? — Kako napravi luknje v železo? Drži priostreno kladivo na razbeljeno železo, pomočnik udari z velikim kladivom (prebijačem) nanje, in luknja je gotova. — Ima tudi samokov, katerega goni voda. — Kaj vidiš, ko dene plesmo na kolo? Da se kadi. — Kam dene tako kolo? V vodo. — Zakaj? — S čim reže kopito konjem, ko jih podkuje? S kopitnjakom. — Koliko podkev? — Čemu je pila? — S čim razseka železo? Z razsekačem.

III. Kje dela črevljar, a kje kovač? — Kateri dela lažje? — Kateri dela na dvorišči in v delavnici? — Kateri samo v delavnici? — Od česa je črn črevljar, a od česa je rusast kovač? — Kakšen predpasnik ima črevljar, a kakšen kovač? — Kateri dela sedé in stojé, a kateri samo stojé? — Kaj dela črevljar in kaj kovač? — S čim dela črevljar? — S čim kovač? — Kateri potrebuje velikega ognja, a kateri ne? — Zakaj se kovač prej utruji nego črevljar? — Zakaj imajo kovaški učenci žuljave roke, a zakaj ne črevljarski? — V kaki delavnici dela črevljar pozimi? — A kdaj dela kovač v mrzli kovačnici? — Kdo mora imeti večjo delavnico, črevljar ali kovač?

IV. Kovač dela v kovačnici pluge, podkove, verige, sekire, motike, lopate, vile, obroče, čavlje, plesme. Kovač potrebuje mere, kladiva, nakovala, klešč, pile, kopitnjaka, razsekača in meha.

V. O kom smo danes govorili? — Kaj dela kovač? — Kje dela to? — Kdo mu pomaga? — Kje kuje železo? — Kje ga zžari? — S čim piha v ogenj? — Kaj rabi? Železo. — Na čem je nakovalo? — Ali ima kovač mnogo kladiv? — Kakšna so? — Kaj leti od železa, kadar kuje? — Kaj so iskre? — S čim razseka železo? — S čim nadene plesmo

na kolo? — S čim drži razbeljeno železo? — Kakšnega železa ne more zviti? — Od kakšnega železa ne bi mogel napraviti plesme? — Brez česa ne bi imel jakega ognja? — Iz česa je meh? — Kdo goni meh? — Kaj obesi kovač nad svoja vrata? Podkove. — Zakaj? — Kaj vidiš na kovačevem dvorišči? — Kdaj je vsa kovačnica razsvetljena? — Kdaj kujeta po dva kovača železo? — Kje kupuje kovač železo?

Daljna tvarina.

3. Krojač.

Krojač šiva iz sukna in drugih snovij obleko za moške in ženske: suknje, plašče, hlače, oprsnike itd. — Katero za moške? — Za ženske? — Vzame mero z metrom, meri. Kupi blago in vreže s škarjami pojedine dele obleke, kroji z ravnilom in kredo. Pri suknji razločujemo ovratnik, rokava, oprsji, krila, hrbtišči in podvlako. Šiva (pomočniki ali učenci) dele skupaj, para, zaznamuje, prešije, gladi (ko je obleka gotova) z likalnikom. Orodje: meter, škarje, igla, niti, kreda, naprstnik, šivalni stroj, likalnik. Za suknjo rabi še podvlako, platno, vato, niti, svilo, gumbe. V delavnici šiva obleko iz sukna, žameta, svile, platna, sploh od tkanine. Tkanina je iz lanu, volne, velblodove dlake (prtenina, ovčina, velblodnina). Krojači so moški in ženski.

4. Ključar.

Ključar dela ključe (s prevrtano brado), klešče, omrežje (rešetke), razne okove (pri oknih itd.), verige, likalnik, ročaje, zapahe. Rabi mu nakovalo, klešče, razsekač, utrinjač, sveder, primež, pilnjak, vrtač, odpirač. Ključar dela v delavnici. Z vrtačem vrta železo, z odpiračem odpira ključavnice, ko se potarejo ali če se izgubi ključ. — V primež privije železo, da ga ogladi. Podoben je kovaču. V delavnici ima tudi ogenj, meh. Ključar dela manjša in ličnejša dela nego kovač.

5. **Kolar.**

Kolar dela kočije, sani, pluge, kolesa (kovač naredi nanje železne plesme), samokolnice, oje pri vozu itd. Rabi sekiro, žago, širočko, stružce, razne svedre, šestila, likalnik in nategač. Dela v kolarnici. S šestilom meri in zaznamuje, a z likalnikom, ki ima dva držaja, ogladi les. Z nategačem nategne posamezne dele, dokler se ne sprimejo. — Iz česa je kolo, voz?

6. **Mizar.**

Mizar dela mize, stole, omare, postelje in posteljnjake, podnožnike, klopi, zaboje, kovčege, police, okvire na oknih, pode (tla) v sobah, stopnjice, vrata. Rabi žago, stružec, dleto, pilo, sveder, kleščce, kladiva, spona, drgalo, stegačo, ogelnik, rezljač, obrezilnik, stružnico. Njegovo delavnico imenujemo mizarnico. Dela iz lesa ličnejša dela nego tesar. Mizar obdeluje zlasti deske. Ko je zidar dokončal zidove in tesar postavil strešino, pride mizar in dela: duri, okenske okvire, tla, stopnjice.

V sobi naredi mizo, stol, klopi, omaro, skrinjo i. t. d. Deske gladko postruži in zlika omaro in skrinjo, da se sveti kot zrcalo. Na stolu ali omari opravlja tudi rezljaška dela. Znati mora risati. Lepo izrezljani so časih stoli v cerkvi. Ima predpasnik. Učenec vrta z velikim svedrom luknje. V kozici ima klej.

7. **Tesar.**

Tesar obteše s sekiro ali širočko debela in jih sklopi. Obtesana bruna se zlože v strešino in postavijo na zid. Strešina se pokrije z opeko ali deskami (skodljami). Tesar dela tudi prage, podboje, vrata, pode, drvarnice, moste, brvi, čumnate, hleve, svigli. Rabi sekiro, širočko, stružec, razne svedre, skobe (vezi, spona), vrvico, meter. S sponami zveže bruna. Velike lesene čavlje zabije v luknje, katere poprej zvrta s svedrom. S stružcem struži. Ima predpasnik. Dela v tesarnici ali na dvorišči. Vrvico pomoči v rudečo ali črno barvo, ž njo zaznamuje poteze, do katerih teše deblo.

8. **Zidar.**

Zidar zida hiše, hleve, gradove, stolpe, skednje, zidove, stopnjice, ognjišča, mostove. Meče malto na zid; dela na odru. Zid je iz kamenja ali opeke; omeče ga, osnaži, gladi, beli. Malto dela iz peska, apna in vode. Rabi kladivo, zidarsko žlico, desko, grebljico (libel), svinčnico, ščet, meter, čopič. Pomaga mu podajač, dninar (težak, težakinja). Z desko gladi zid. Grebljico rabi, da vidi, če je zid vodoraven, svinčnico, če je navpičen, žlico, da ž njo meče malto. Pri zidanju hiše dela več zidarjev. Podajači nosijo kamenje in apno na oder. Ima predpasnik.

9. **Kamenosek.**

Kamenosek obteše kamene, ki se rabijo za zidanje hiše kot ogelni kameni. Napravi tudi nagrobne kamene. Ima trdo železo; to nastavi na kamen, s kladivom tolče nanje. Odletavajo mali kosi, kamen postane gladek.

10. **Sodar.**

Sodar dela sode, bednje ali bečve, kadi, čebre, škafe, vedra, deže, žehtare itd. Nanje dene obroče. Sod ima doge, ki se natanko vjemajo. Okoli njih dene obroč in tolče nanj. Pri tem hodi okoli soda. Rabi kladivo, žago, sveder, šestilo, razne nože, strguljo (strgačo), nategač. Doge so iz hrastovega lesa. S šestilom izmeri deske (doge). Obroči so iz lesa ali železa. Ima usnjat predpasnik. Sod se znotraj zamaže s smolo.

11. **Mlinar.**

Mlinar melje iz žita moko. V mlinu so vreče. V vrečah je žito. Mlinarski učenec vzame škaf žita na hrbet in ga nese po stopnjicah in vsuje v oglato žrelo (grod), ki je na spodaj vedno ožje. Dno žrela (coklja) se tresse. Iz žrela pada zrnje med dva velika kamena. Mlinska kamena sta okrogla in debela; obdana sta z obodom (robom). Gornji kamen ali vrhnjak in spodnji ali spodnjak. Vrhnjak se hitro vrti, spodnjak bolj počasi ali je miren. Ta dva kamena razdrobita zrnje v moko. Moka pada (skozi sitnico) v močnjak (predal za moko). Iz močnjaka se dene moka v vrečo. Otrobi

se ločijo od moke. Kamena imata preslico. Preslica je zvezana z velikim mlinskim kolesom (tresilnico). Ta se vedno tresse. Kolo goni voda. Voda teče ali spodaj ali zgoraj na kolo. Zvonček zapoje, mlinar vé, da v grodu ni več zrnja, potem ga hitro zopet napolni. Na vrečah so črke, da se vé, čegavo je žito ali moka. Žito prinese kmet ali pek. Mlinar ga zmelje v moko. Vzame merico, nekaj zrnja kot plačilo. Lahko ga je spoznati, ker je bel, močnat. Mlin ropoče. Mlin stoji ob potoku ali reki. Imamo ročne, konjske mline, na vodo, na sopar (parni mlini), na veter (vetrnjače).

12. **Pek.**

Pek peče razno pecivo: kruh, žemlje, rogljičke, preste, kolače itd. Pecivo je iz moke. Moka se melje v mlinu iz žita. Moko vmesi v niške (korito), vlije vode, časih tudi mleka; kvas gnete. Nastane testo. To ostane nekaj časa, da se vzdigne, postane mehkejša, razširi se. Zdaj gnete. Iz testa naredi hlebe, žemlje, rogljičke itd. Dene jih v peharje iz slame. Med tem zakuri veliko peč. Oglje pomete ven in dene z loparjem hlebe v peč.

Rabi korito, lestvico, lopar, grebljo, omelo. Čez dve do tri ure je kruh spečen. Hitreje se spekó žemlje in preste. Topli kruh ni zdrav. Tudi pek je belo oblečen in oprasha od moke.

Kruh je božji dar. Zahvalite Boga zanj! Molitev pri jedi.

13. **Mesar.**

Mesar kolje vole, krave, teleta, prešiče in ovce. Kupi jih pri kmetih. Spremlja ga mesarski pes. Mesar kolje v klavnici. Tam živali hitro zakolje, dene jih iz kože in meso razreže. Meso prodaja v mesnici. Na jermenu mu visi jeklo, da ž njim nabrusi veliki nož. Meso večkrat prekadi. Kožo proda strojarju, kateri naredi iz nje usnje. Mesar dela tudi klobase; razreže meso prav na drobno in napolni ž njim čreva.

14. **Steklar.**

Steklar vdeva steklo v okna, duri, svetilnice. Steklo dobi iz steklarne. Steklo se dela iz kremenice. Steklar ima

trd kamen, demant, s katerim reže steklene plošče. Demant je na držaji. Kupice zavije v slamo, ko jih nalaga na voz. Prodaja tudi steklenice. Steklo se rado ubije. Ob steklo se lahko urežemo.

16. **Lončar.**

Lončar dela lonce, vrče, sklede, krožnike. Dela jih iz rumene prsti ali ila. Il (ilovico) koplje in dobro stepta. Odstrani vsak kamenček. Dela na vrtulji (okretalu). Na njo položi kos ila, vrti okretalo z nogo in naredi lonec, majoliko, skledo. Ko se posuše, zloži jih v peč. Tam jih žgé, da se utrdijo. Il namoči v vodi, reže ga z nitjo.

17. **Sedlar.**

Sedlar dela sedla, uzde, kovčege, torbe, jermene. Dela jih iz usnja. Sedlo nosi konj. Uzdo ima konj v gobci. Sedlar rabi isto orodje kot črevljar. Tudi usnje, ki je pri kočiji zunaj, dela sedlar.

18. **Tkalec.**

Tkalec tke platno. Platno je iz preje. Prejo predejo predice. Tkalec navije niti na statve. Potem jih prepleta in nareja platno. — Kaj je iz platna? Srajca itd. — Platno se pere in beli. Ako se tkalcu utrga nit, mora jo zopet zvezati. Tudi sukno tke tkalec.

19. **Barvar.**

Barvar barva prejo ali platno. Barvar pobarva rudeče, rumeno, zeleno, modro, črno. Barvo ima v velikem kotlu v vodi. Barve se raztopé v vodi. V vodo dene platno, potem to skuha. Ko je skuhan, vzame prejo ali platno iz vode, ožme in posuši. Barvar barva tudi sukno, suknje i. t. d.

20. **Klobučar.**

Klobučar dela klobuke iz klobučine. Klobučina je iz živalske dlake, bobrove, zajčje, kravje, telečje, velblodove, iz ovčje volne i. t. d. Klobuki so tudi iz svile in raznih rastlinskih snovij. Klobučar namoči kožo z dlako v jedki tekočini, potem jo posuši in dlako obrije z nožem. Zdaj dene dlako na klobučarsko tvorilo (model) in jo raztepa s pahalom. Potem namoči dlako z vodo, omota jo s krpami

ali jo valja, dene na leseno tvorilo ter nateza s podvijačem ali valjem, dokler klobuk ne dobi prave podobe. Na zadnje klobuk ogladi, obreže in obšije.

21. **Slamnikar.**

Slamnikar dela slamnike iz pšenične slame. Snopje se mika na drgalu. Slama se zbéra in žeplja. Kite se pletó. Iz kit se šivajo slamniki. Tudi jih izdelujejo v tvornicah.

22. Drugi rokodelci: **Urar** dela ure. — **Žrebljar** dela žreblje. — **Kotlar** kuje kotle, kotličé, sklede, ponve, vrče iz medi in bakra. — Posodo pocini. — **Orožar** izdeluje orožje. — **Nožar** dela nože iz železa. — **Kositrar** dela kositreno posodo. — **Klepar** dela razno posodo, cevi iz kositra in ploščevine. Pokriva tudi streho in zvonike z železno ploščevino. — **Zvonar** lije zvonove iz zvonovine. Zvonovina je iz bakra in kositra. — **Zlatar** dela razne stvari iz zlata in srebra. — **Krznar** dela kape, kožuhe. — **Strojar** stroji kože. Naredi usnje. — **Vrvar** dela vrvi. — **Jermenar** dela jermene iz usnja. — **Kipar** (umetnik) izdeluje kipe iz kamena ali lesa. — **Slikar** (umetnik) slika podobe i. t. d.

Katere rokodelce smo spoznali? — Katere še poznate? — Kateri rokodelci nam skrbé za živež? — Kateri za obleko? — Kateri delajo naše stanovanje? — Kateri nam napravljajo pohišje? — Kateri morajo imeti delavnico? — Kateri potrebujejo veliko telesne moči? — Kateri delajo sedé? — Kateri izdelujejo stvari iz kamena? — Iz lesa? — Kateri iz usnja? — Železa? — Kateri rabijo sekiro? — Kladivo? — Šestilo? — Katero orodje rabita črevljar in sedlar? — Mizar in sodar? — Kaj rabi kmet? — Na čem vozi voznik? — Na čem prevažá mornar? — Kje se izdeluje razno orodje, stroji, ladje? V tvornici. — V tvornici so veliki stroji; goni jih voda ali sopara. Stroji izdelujejo mnogo hitreje nego ljudje. V tvornicah se izdeluje blago za obleko, igle, šivalni stroji, papir, steklo i. t. d. Imamo torej

razne tvornice: za blago, za stroje, papirnice, steklarne i. t. d. Tvornica je tvorničarjeva. Tvorničar kupuje železo od rudarja, les od gozdarja, predivo (lan), konoplje in volno od kmeta.

Ljudi, ki opravljajo razne obrti, imenujemo obrtnike. Mnogi obrtniki so rokodelci, ker delajo z rokami.

Dodatek.

Pregovori: 1. Čegar prejo prela, tega kruh jela. — 2. Če je več mlinarjev, manj je moke. — 3. Dvakrat se v mlinu pové. — 4. Dva trda kamena nikdar lepe moke ne zmeljeta. — 5. Komur Bog ni sreče dal, kovač mu je ne bode skoval. — 6. Kovač ima klešče, da si rok ne speče. — 7. Kovač kuje železo, dokler je vroče.

Uganke: 1. Kdo najraje v mokrem kosi? (Brivec.) — 2. Kateri človek postane pri svojem delu črn kot oglje? — 3. Kateri mlinar ne potrebuje za svoj mlin vode? — 4. Kakšen je mlinar, ko pride iz mlina? — 5. Kdaj kolo v mlinu samo teče? (Kadar so druga zaprta.) — 6. Kateri ljudje ne delajo nič drugega, nego pobijajo in moré, pa se jim vender nič žalega ne zgodi? (Mesarji.)

Vprašanje: 1. Zakaj ima mlinar bel slamnik? (Da ga nosi.) —

Pametnici:

1. Mali tesar.

Izučil sem se mlad tesar,
Doma ostati mi ni mar.
Zató sem kupil stružec si,
Po svetu hočem zdaj iti.

Na potovanje se podam
In kličem z Bogom! vam.
Ne jokajte se mamica,
Vsaj kmalu zopet bom doma.

Ob poti vrežem palico,
Naslanjal bodem se na-njó.
Prehodil bodem mesto, vas,
Na dom pa mislil vsaki čas.

Povprašal bodem tu in tam,
Povedal, kaj da vse že znam;
Ko delo pravo si dobim,
Tako vam v listu sporočim.

Ko potovanje pa končam,
Doma sezidam si svoj hram.
Kot mojster pridno delal bom,
Skrbel za vas in za svoj dom.

(Po nemškem.)

2. Mizar.

Riš, riš, riš!
Mizar dela ta vriš;
Mizar struži nam klopi,
Ostružek pa na stran leti.
Riš, riš, riš!
Mizar dela ta vriš.

La, la, la!
Mizar struži še tla!
Mizar struži vse gladko,
Luknjice nikjer ne bo.
La, la, la!
Mizar struži še tla.

Branje. Prvo berilo: 20. Leni Jakec. — 37. Kovač.
Začetnica: Različno orodje. 2. — 26. Rokodelstvo.

19. Orodje.

Povest. Na dvorišči so delali drvarji. Žagali so drva z žago. Mali Radko jih je gledal. Ko drvarji južinajo, misli si Radko: „Žagati pa ni težko; naj poskusim še jaz.“ Vzame ostro žago in jo nastavi na les. Ko pa hoče z levo roko prijeti kos lesa, vreže se z žago tako hudo v prst, da mu priteče kri. Jokaje položi žago hitro na stran in steče v kuhinjo. Ondi mu mati zavežejo prst in izperó rano, rekóč: „Žaga ni igrača za otroke.“

Kaj so delali drvarji? — Kaj je vzel Radko v roke?
— S čim se je vrezal? — S čim se še lahko vrežeš?

Oglejmo si orodje bolj natanko!

1. Sekira.

I. Ali imajo tvoj oče sekiro? — Iz česa je sekira? —
Kakšna je sekira? Ostra. — Čemu imajo oče sekiro? —

Kdo dela sekire? — Kje kupimo sekiro? — Kdo brusi sekiro, ko se skrha? Brusilec. — Na čem? Brus. — Ali znajo tudi drugi nabrusiti sekiro?

II. Kaj ima sekira? List in glavo ali uho. — Kaj ima list na kraji? Ostrino. — Zakaj jo zovemo tako? — Kakšna je glava? Debela. — Kaj je v glavi? Luknjica. — Iz česa je glava? Iz železa. — Čemu je luknjica v glavi? — Potipljite list in recite, kakov je? Gladek. — Ali sekamo samo s sekiro? — Kaj moremo vtakniti v to luknjo? Držalo. — Od česa je držalo? — Kakšno je? Dolgo in debelo. — Kako se zove? Toporišče. — Kdo napravi toporišče?

Čemu rabimo sekiro? — Kateri rokodelci rabijo sekiro? — Kdo še? — Kaj dela drvar ž njo? — Kaj še? S široko glavo zabije klin v deblo. — Kakšna je ta-le sekira? Široka. — Imenuje se širočka ali bradlja. — Kakov ima list? Širok. — Kakšna je glava? Upognjena, zelo široka. — Kakšno je toporišče? Kratko. — Kdo jo rabi? Tesar, kolar. — Čemu? Obteše les. — Kakšen list ima topor? Dolg. — Kdo rabi topor?

III. Kakšna je glava, a kakšna je ostrina sekire? — Ali ima sekira ali siročka širji list? — Kaj je vtaknjeno v uho jedne in druge? — Katera ima daljše toporišče? — Čemu imate obe ostrino? — Kdaj postanete obe skrhani? — Iz česa ste sekira in širočka? — Kje ju moremo kupiti? — Kdo ju dela? — Kateri rokodelci potrebujejo sekire in širočke? — Katere stvari imajo še ostrino? Nož, srp, kosa, britev. — Katere stvari imajo še glavo? Kladivo, kosa. — Katerim stvarjem se še vtakne držalo v luknjico? Kosi, kladivu. — Katere od teh stvari so večje od sekire? — Katere so manjše?

IV. Sekira je orodje, s katerim sekamo in cepimo. Ona je iz železa. Ima list, glavo ali uho in ostrino. V glavi je luknja. V luknjo se vtakne toporišče.

V. S čim se cepijo drva? — S čim teše tesar bruno? — Imenujte vse stvari, ki imajo ostrino! — Povejte vse

stvari, katere je treba brusiti! — Kdo ne sme prijemati sekire? — Kakšna bi bila, če bi bila delj v vodi? — Kam se vrže zarjavela sekira? — Kaj cepijo drvarji s sekiro? — Ali imajo tudi mati malo sekiro (sekirico)? — Kaj cepijo ž njo? Drva na male in tanke komadiče. — Kaj pa oče cepijo s sekiro? Velika polena.

2. Škarje.

I. Ali imajo tvoja mati škarje? — Tvoja sestra? — Čemu? Striže. — Mati strižejo platno, trgovec sukno. — Kakove so? Ostre. — Iz česa so? Iz železa. — Iz kakšnega? Iz jekla. — Kje jih moremo kupiti? — Kdaj se skrhajo? — Kdaj jih je treba nabrusiti?

II. Katere dele imajo? Dve rezili (kraka) ali lista in dva ročaja (ušesi). — Kaj ima vsak krak? Konico in ostrino. — Kaj je v sredi? Os (žrebelj). — Čemu je os? Okoli nje se obračata kraka. — Kakšni ste ušesi? Okrogli. Čemu ste podobni? Naočnikom. — Čemu še? Obroču. — Potipljite škarje in povejte, kakšne so? Gladke in svetle. — Zakaj sta kraka ostra? — Zakaj ste ušesi okrogli? Da moremo vanji vtakniti prste. — Kdo naredi škarje? Nožar. — Iz česa so? Iz jekla. — Kaj režejo mati s škarjami? — Kdo rabi škarje? Krojač, šivilja, črevljar itd. — Kakšne škarje ima krojač? Take, ki imajo jeden krak na konci priostren, a drugi okrogel. — Kakšne škarje ima vrtnar? Velike. — Kaj še režemo s škarjami? Papir. — S čim strižejo ovčarji ovce?

III. Kakšni ste ušesi, a kakšna sta kraka? — Zakaj ste ušesi okrogli, a kraka ostra? — Iz česa sta kraka in os? — Kje je os, a kje so osti? — Ali so večje krojačeve ali vrtnarjeve škarje? — Kaj reže vrtnar, a kaj krojač? — Kaj učenec? — Kaj šivilja? — S čim še režemo? — Kaj režemo z nožem? — Kaj kosimo s koso? — Kaj imata kosa in škarje na konci? — Kdaj ju je treba nabrusiti? — Kdo rabi prav majhne škarje? — Kakšni ušesi in kakšna kraka imajo male škarje?

IV. Škarje so orodje, s katerim strižemo. Škarje so iz jekla in imajo dva kraka, dve ušesi in os. V ušesi se vtaknejo prsti.

V. Kdo rabi škarje? — Kdo dela škarje? — Imenujte orodje, s katerim se reže! — Zakaj ne smejo otroci prijemat i škarij? — Kaj striže vrtnar s škarjami? — Iz česa so škarje? — Kdo prodaja škarje? — Kdaj se ne moreta pregibati kraka? — Čemu rabi ovčar škarje?

Daljna tvarina.

3. Žaga.

Les razrežemo z nožem ali ga razsekamo s sekiro ali razžagamo z žago. Žaga ima list in ročaj. Na listu so zobci. List je dolg, tanek in gladek. Zobci so ostri, ostasti. Pilijo se s pilo. List je iz jekla ali trdega železa. Žage delajo v tvornicah. Ročaj je lesen. Na ročaji je od jednega konca do drugega navezan motvoz, a v sredi motvoza je klinec. Ako se klinec v sredi zavrti in navije, napne se list; potem stoji čvrsto, trdno; list pa tudi popusti, ako nazaj odvrtime klinec. Žaga se z listom z zobmi. Žage so: s širokim in zavitim listom, s širokimi zobmi, a na kraji s kratkim ročajem, samo s kolčkom za držanje. Take žage rabijo tesarji, kadar žagajo prav debela bruna, debela, a potrebujejo jih tudi drvarji, kadar žagajo debela stebela. Ročno žago rabimo, kadar žagamo z roko.

4. Sveder.

Sveder ima vrtač in ročaj. Vrtač je železen, ima na konci ost (konico), a pod ostjo so vijugasti ali zaviti vitli. Držaj je lesen ali rožen. Svedre delajo v tvornicah. Imamo velike in majhne, debele in tanke svedre. S svedrom vrtajo deske, les, lesene stene itd. Svedri so iz trdega jekla. S trdim svedrom vrtajo kamen. Tudi šilo in bodilo sta svedra.

5. Dleto.

Dleto je spodaj ostro, zgoraj široko. Dleto je iz trdega železa. Ima ročaj. — Čemu? — Na ročaj se tolče s kladi-

vom, potem gre železo v les; kosi odskočijo. Delajo ž njim oglate luknje v deske itd.; tega s svedrom ne morejo.

6. **Kladivo.**

Kladivo ima glavo in kladvišče (batišče). Glava je iz železa, kladvišče iz lesa. Glava ima v sredi luknjo. Glava je debela, a druga stran je ostasta (ostra). S kladivom zabijamo, tolčemo. V zvrtno luknjo se dene žrebelj in nanj se udarja s kladivom. Žrebelj zabijemo v steno, les, deske. Kladivo naredi kovač; tudi v tvornicah se delajo. Kladiva so velika in mala. Glava je zato debela, ker se ž njo zabija; druga stran nam služi namesto svedra, dleta, zato je ostra. Kladiva so tudi z razklano stranjo, da se ž njo izruvajo žreblji iz desk. V luknjo se vtakne kladvišče. V kuhinji imajo lesena kladiva.

7. **Klešče.**

Klešče imajo dva dela (kraka) in dva ročaja. V sredi je os. Ročaja sta zavita. Okoli osi se sučeta kraka. Ročaja sta zato zavita, da jih moremo bolj prijeti in da lažje izvlečemo žreblje. Kraka trdo uščipneta. Klešče so velike in majhne. Delajo jih kovači; tudi v tvornicah se delajo iz železa in jekla. S kleščami izrujemo žreblje (čavljje), klince iz desk ali stene. Kuhinjske klešče nimajo osi, a kraka se ne gibata. Ž njimi jemljemo tudi sladkor iz sladkornice. Take so tudi iz srebra. Tudi žica se odščipne s kleščami.

8. **Nož.**

Nož ima rezilo (klinjo) in rog (držaj). Rezilo ima ost (ostrino) in hrbet. Ostrina je tanjša, a hrbet debelejši in topejši. Rezilo je dolgo, kratko, široko, ozko, debelo in tanko. Rezilo je nabrušeno, da dobro reže. Držaj je iz lesa, a ima na obeh straneh platnice, katere so lahko lesene, rožene, iz želvovine, jekla in srebra. Za rog držimo nož. Nože (rezila) delajo nožarji iz jekla. Mnogo jih naredé v tvornicah. Platnice delajo strugarji. Imamo namizne, kuhinjske, mersarske, vrtnarske nože, peresnike in sklepece (mihce, pipce). Vrtnarski noži so na konci zakrivljeni kot orlov kljun. S peresnikom se režejo gosja peresa, imajo po dva in več

rezil; tak nož je žepni nož. Z nožem režemo tudi kruh.
— Kdo rabi nož?

9. **Igla.**

Igla ima uho in bodico (ost). V ušesu je luknjica. Igla je tanka, dolga, okrogla, svetla in gladka. Z ostjo se vbada, a skozi luknjico se potegne nit. Igle delajo v tvornicah iz jekla. Imamo bucike iz rumene medi, pletilke in igle za mreženje. Rabi jo šivilja, pletilja; ona šiva, plete.

10. **Kij (bat).**

Kij je okrogel in debel. Kiji so železni in leseni. V sredi je luknja, v katero se vtakne držalo. Na lesenem kiji so železni obroči. Železne kije delajo v tvornicah, a lesene tesarji. S kijem se koljejo tnale, štori, bednji, debela polena, zabijajo se koli v zemljo itd.

11. **Stružec.**

Stružec je lesena omarica. V njej je pritrjeno ostro železo. Zgoraj je železen ročaj z lesenim nosom. S stružcem se deska gladko postruži. — Kdo struži? — Ostružki so tanke treske, iverji, ki odletavajo.

12. **Vedro** (bedenj, deža).

Vedro je otlo. Okoli desk sta dva železna obroča. Z vedrom nosi hlapec, dekla vodo, napaja konje.

13. **Zidarska žlica** je majhna lopatica s kratkim držajem. Rabi jo zidar.

14. **Otves** (svinčnica) ima utež na niti (vrvici). — Čemu?

15. **Pila** je iz železa, ima roč; hrapava. — Čemu?

16. Nadalje orodje, katero rabijo rokodelci, kmetovalci i. t. d.

Vse te stvari, o katerih smo govorili, imenujemo orodje. Z orodjem režemo, vbadamo, sekamo, žagamo, tolčemo i. t. d.

Dodatek.

Pregovora: 1. Dobro orodje delo prikrajša. — 2. Marsikatera bukev k svojemu koncu toporišče dá.

Uganke: 1. Ima zobe, pa ne jé; reže, pa ni nož. (Žaga). — 2. Katera igla ima dve osti? — 3. Od doma gre, pa nazaj gleda, domov gre, pa nazaj gleda. (Sekira na rami.) — 4. Čegave škarje nimajo rezila? (Rakove.)

Risanje: Žaga, škarje, klešče, sveder itd.

Branje. Začetnica: Različno orodje. 1. — Bodi pošten! — 15. Nepokorščina napravi nesrečo. — 17. Stara vrv.

20. Kmetijsko orodje.

Voznik in Pavliha.

Pavliha je potoval preko polja. Na potu sreča voznika, kateri je konje neusmiljeno podil po kameniti cesti. Voznik povpraša: „Morem li za dne priti do mesta?“ — „Moreš,“ odgovori Pavliha, „če bodeš polagoma vozil.“ — „Ta človek je brez uma,“ reče voznik sam sebi ter še bolj požene konje. Na večer se vrne Pavliha po tistem potu ter najde voznika v veliki težavi. Zaradi hitre vožnje po kameniti cesti se mu je bilo strlo kolo, da se ni mogel nikamor ganiti z mesta. Prisiljen je bil tisto noč prenočiti na planem. „Ali ti nisem velel,“ reče Pavliha z nasmehom, „da polagoma vozi, ako hočeš za svita priti v mesto?“

Ne bodimo svojeglavni, ampak poslušajmo svet drugih ljudij!

Kaj se je strlo vozniku? Kolo. — Pri čem je kolo? — Kdo rabi voz? — Kaj še rabi kmet? — Danes bodemo govorili o vozu i. t. d.

1. Voz.

I. Kje se spravlja voz? — Kdo rabi voz? — Iz česa je voz? — Kdo ga naredi? — Kdo vleče voz? — Kaj ima voz spredaj? Oje. — Koliko koles ima? — Kaj se vozi na vozu? — Kdo vozi? — Kaj se vozi na vozu z dvema kolesoma?

II. Koliko koncev ima voz? Dva, sprednji in zadnji. — Kje je oje (štanga)? Spredaj. — Čemu je oje? — Kaj ima

oje spredaj? Verižico. — Kaj ima zadaj? Uhlja, iglico. — Kaj ima nekateri voz namesto ojesa? Ojnice. — Kaj je na ojesu zadaj? Stopica (trikeljec). — Kaj se pripne na stopico? Potega (vaga). — Kaj je še pri stopici? Veriga. — Čemu je potega? — Kam se vtakne oje? V sprednje trabje. — S čim je trabje spojeno? S polzo. — Kje je podvoz? Spredaj in zadaj med kolesoma. — Kje je os? — Koliko je osij? Dve. — Katera je sprednja, zadnja? — Čemu ste osi? Na nju se nataknete kolesi. — Kaj je na osi? Polica (polčica). — Kaj je nad polico? Oplen (vrtelo). — Pri katerem konci voza je oplenu? Pri sprednjem. — Kako še pravimo podvozi in polici? Prema. — Kje so kolesa? Ob strani spredaj in zadaj. — Kaj je v sredi voza? Sora. — S čim je torej sprednji in zadnji konec zvezan? — Kako se imenuje železo okoli sore v zadnjem konci? Rak. — Čemu je sora? Da se voz razpne na kratko ali dolgo. — S čim so zvezani oplenu, polčica in sora? Z rudnim klinom (rednikom, iglico.) — Kje je zadnje trabje? Med zadnjima kolesoma. — S čim je zadnje trabje spojeno s soro? Z goško in sornikom. — S čim je polica zvezana z osjo? Z okovom (fračo). — Kaj je med sprednjim in zadnjim koncem ob straneh? Podlogi (legnarja). — Čemu? — Kaj je med podlogama v sredi počez? Nosač (blazina). — Kaj ima podloga še? Verigo, zavornico. — Čemu je pod (deska) na vozu? Da ne padejo stvari z voza. — Kaj je na vsaki strani voza? Lestva. — Na čem je? Na ročicah. — Koliko je lestev? — Koliko ročic ima sprednji, koliko zadnji konec? — Koliko ročic je vseh? — Kje tičite sprednji ročici? V oplenu. — V čem zadnji? V polici. — Kaj je med ročicama počez? Veriga (spona). — Kaj je med sprednjo in zadnjo ročico zgoraj? Copanka.

Kaj ima kolo? Pesto (glavino), platišče, prečke in plesmo (šino). — Kakšni ste sprednji, zadnji kolesi? — Kje je pesto? V sredi. — Kakšno je? Debelo. — Kaj ima? Pravo glavino, obroč, zapor in lunek. — Kaj ima pesto v sredi? Luknjo. — Kaj se vtakne vanjo? Železna cev. —

Kako se imenuje ta cev? Puška. — Kaj je vtaknjeno v pesto? Prečke. — Koliko jih je? — V kaj so še vtaknjene prečke? V platišče. — Kje je torej platišče? Okrog kolesa. — Koliko platij ima? — Čemu je plesma na kolesu? Da kolo ne razpade. — Kaj se dene na voz, kadar se vozi gnoj? Slanje, naslanje, nastanje, hrbti. — Kaj je še na nekaterih vozovih? Koš. — Čemu je koš? — S čim se poveže seno, snopovje, stelja? Z žrdjo. — S čim se kolo zavre? Z zavornico. — Kaj se podloži pod zavrto kolo? Coklja. — Zakaj?

Kako imenujemo težke in velike vozove? Telege. — Kakšna kolesa imajo večkrat? Velika in debela. — Kakšna so platišča? Široka. — Kakšne so plesme? Debele in široke. — Koliko konj vleče telege? Več.

Kako imenujemo voz z dvema kolesoma? Gare (dvo-kolnica, ciza, samotež voz). — Koliko konj vleče gare? Jeden.

Kako imenujemo voz z jednim kolesom? Samokolnica. — Kdo vozi s samokolnico? — Kaj se vozi v njej?

Kako imenujemo lep voz s sedali in streho? Kočijo. — Kje je kozel? Spredaj. — Čemu je kozel? Na njem sedi kočijaž, voznik. — Koliko sedal je v kočiji? — Kakšna so sedala? Blazinjena. — Iz česa je prevleka na blazinah? Iz tkanine, svile, žameta. — Kaj ima kočija na vsaki strani? Vrata. — Čemu so vrata? — Kje je streha? — Kdaj se vzdigne streha? Kadar gre dež ali sneg. — Kdaj se streha spusti? Kadar je lepo vreme — Kaj vidimo na strehi znotraj? Podstavo. — Kje so okna? — Iz česa je streha? Iz kože. — Kdo dela lesene dele kočije? Kolar. — Kdo okuje voz? Kovač. — Kdo naredi kozel, blazine in streho? Sedlar. — Čemu so svetilke ob strani?

III. Kje je oje, kje je sora? — Kateri kolesi ste manjši, kateri ste večji? — Koliko pest ima vsako kolo, koliko preček je v pestu? — Kje je sprednje trabje? — Čemu so ročice, čemu lestve? — Čemu je oje? — Čemu je potega? — Čemu je sora? — Kateri voz imenujemo

telege, gare? — Kako imenujemo lep voz? — Kaj vidimo na kočiji? — Kdaj se dene streha na kočijo? — Kdaj se prižgó svetilke? — Čemu je na vozu kozel, koš? — Kdo dela voz, kdo ga okuje? — Čemu so v kočiji sedala? — Kakšne barve je kočija? — Kdo pobarva voz? — Kaj se vozi na vozu? — Kdo se vozi v kočiji? — Katera žival vleče voz? — Kaj je dražje, voz ali kočija? — Zakaj so kolesa okrogla? — Čemu so ojnice? — Kaj vozi kmet na vozu, kaj vozi vrtnar? — Kateri voz vlečejo ljudje? — V kakšnem vozu se vozi živina?

IV. Voz ima oje, potego, ojnice, trablje, podvoz, osi, opleni, štiri kolesa, polzo, soro, pod, lestve, ročice, kozel, koš. — Imamo kočije, telege, gare, dvokolnice, samokolnice, poštni voz, železniški voz. Voz vlečejo ljudje, konji, voli, osli, psi. Kočijaž ali voznik vpreže konje. Na vozu se vozimo; na lestvenem vozu vozi kmet žito, seno itd.; na gnojnem vozu vozi gnoj.

V. Kaj vozijo psi na majhnem vozu? — V čem se vozijo živali? — Kaj se vozi v poštnem vozu? — Kaj se vozi na vozu na polje? — Kdaj se pokrije voz s kocem? — Kdaj se voz zavre? — Kako? — Kdaj konji težko vlečejo voz? — Čemu ima voznik bič? — Imenuj vse dele kočije! — Kakšne vozove imamo? — Čemu nam je voz? — Zakaj se mažejo osi? — S čim se mažejo? — Kaj ima lestveni voz? — Čemu je? — Čemu so pri vozu verige? — Kakšen je gnojni voz? — Čemu je?

2. Plug.

I. S čim orje kmet? S plugom. — Kaj orje s plugom? — Kaj vpreže v plug? — Kdo izmed vas ima doma plug? — Kdo orje s plugom? Orač. — Čemu so podobne ročke pri plugu? Kozjim rogovom.

II. Kaj ima plug? Gredelj, črtalo (nož), lemež, oplaz, otiko, plužno desko in ročici. — Kje je gredelj? Spredaj. — Čemu je podoben? Ojesu pri vozu. — Kje je črtalo?

Pred lemežem. — Čemu je podobno? Nožu. — Kaj reže črtalo? Zemljo. — Kje je lemež? Na oplazu spredaj. — Čemu je lemež? Rije pod zemljo in jo vzdiguje. — Kakšen je? Trioglat. — Kje je ostast? Spredaj. — Kakšni ste ročici? Krivi. — Kakšna je desna ročica? Nižja od leve. — Zakaj imenujemo spodnji del oplaz? — Čemu je otika? — Kdo naredi lesene dele pluga? Kolar, tesar, orač. — Kdo naredi lemež in črtalo? Kovač. — Iz česa? — Čemu je plužna deska? Da odriva brazde na stran. — Na kateri strani pluga je deska? — Čemu ste ročici? Da orač za nju drži plug. — Kakšne pluge imamo še? Železne. — Kje se kupi plug? — Kje delajo pluge?

Na kaj se pripne plug? Na plužnice (plužje). — Kaj imajo plužnice? Plužni kolesci (plužno), ključ, maček, podvoz. — Kje je ključ? Spredaj. — Čemu je podoben? Ojesu. — Kje je maček? Zgoraj. — Kakšen je? Zavit. — Kje je podvoz? Med kolescema. — Kje ste kolesci? Ob strani. — Kakšni ste? Okrogli. — Kdo dela plužnice? Kolar. — Iz česa? — S čim se pripno na plug? Z verigo (grebenico).

III. Kakšno je črtalo, lemež? — Kje je lemež, črtalo? — Čemu je črtalo, lemež? — Kakšen plug je boljši, železen ali lesen? — Kateri je težji? — Kateri je močnejši? — Iz česa je deska? — Kje je oje pri vozu, kje je gredelj pri plugu? — Kje je oplaz? — Kateri plug je dražji, železni ali leseni? — Ali ste obe ročici jednaki? — Katera je višja, nižja? — Kdo dela črtalo, lemež, plužnice? — Katera kolesa so večja, pri vozu ali pri plugu? — Koliko koles ima voz, koliko plug?

IV. Plug ima gredelj, črtalo, lemež, oplaz, plužno desko, ročici. Imamo železne in lesene pluge. Železni plugi so močnejši. Plug se pripne na plužnice. Plužnice imajo dve kolesci, ključ, maček, podvoz. S plugom orje kmet polje. Plug razrije zemljo. Potem vseje kmet vánjo seme.

V. Kaj se orje s plugom? — Na kaj se pripne? — S čim se pripne? — Imenuj vse dele pluga! — Kateri deli

so železni? — Leseni? — Kateri plug je boljši, železni ali leseni? — Čemu je črtalo? — Lemež? — Čemu je deska? — Otika? — Plužna sekirica? — Kaj rije pod zemljo?

Daljna tvarina.

3. Sani.

Sani imajo oje, stopico, potego, sanice, oplene (poprečnice), nožice, trabje, ročice. Sani imajo jedno ali dve potegi (vagi), dve krivi sanici. Sanici ste spodaj. Na sanicah drčé sani. Sanice imajo plesme, da se ne obrabijo in da glajše tekó. Nožici ste dve. Oplena sta tudi dva. Ročice so štiri. Na oplene se dene pod ali koš. Oplena sta na nožicah. Ročice so v opleni. Trabje je sklenjeno spredaj z nožicami. Sani dela kolar, tesar in dr. Sani so lesene. Okuje jih kovač. Imamo tudi pobarvane in blazinjene sani. Sani vleče konj ali vol. Na saneh se vozimo pozimi, kadar je sneg. Konju se denejo na vrat ali na ledje zvončki ali kraguljci. Na saneh se vozijo ljudje; na njih se prevažata tudi razno blago. — Otroci se radi dričajo na majhnih saneh.

4. Brana.

Brana ima dve podolžnici, štiri prečnice in zobe. Podolžnici in prečnice so štirioglate in lesene. Podolžnici ste ob vsaki strani podolgoma. Prečnice so med podolžnicama povprek. Zobje so zgoraj na podolžnicah in prečnicah. Zobje so železni in ostasti. Prečnice in podolžnice dela kolar, zobe pa kovač. Z brano se drobé grude, rahlja zemlja, ruje plevelj. Časih vlačijo z dvema branama. Brano vleče konj ali vol. Konj ali vol se vpreže za potego. Pri brani je še veriga, vrv in kavelj (maček). — Kakšen je valj? — Čemu je?

5. Kosa.

Kosa ima ost, ostrino, hrbet in uho. V ušesu je luknja. Kosa je zavita, kakor sablja. Delajo jih v tvornicah iz železa; naredi jih tudi kovač. Kosa se nasadi na kosišče;

drugače ne bi lahko kosili. Kosišče ima dve kljuki. Kosišče dela kolar, tesar, kosec, orač. S koso kosi kosec travo, deteljo, žito. Kosa je ostra; nabrusi se z oslo.

6. **Srp.**

Srp ima ost, ostrino, hrbet in ročaj. Srp je zakrivljen in podoben krajcu. Srpe delajo v tvornicah iz železa in jekla. S srpom žanjejo ženjice žito; ž njim se žanje tudi trava. Srp se nabrusi z oslo.

7. **Grablje.**

Grablje imajo štirioglato čeljust, v kateri so spodaj ostri zobje. Grablje se nataknejo na grabljišče. Čeljust in grabljišče je leseno. Zobje so leseni ali železni. Železne grablje so močnejše. Lesene grablje dela kolar, tesar, kmet, železne pa kovač. Kupijo se v prodajalnici. Z grabljami se grabi seno na kupe.

8. **Lopata.**

Lopata ima lopatico (žlico), uho in lopatišče. Lopatica je oni del, s katerim se prekopava zemlja. Spredaj je zaokrožena in ostasta, zgoraj je ravna in debelejša. Spodaj je zato ostasta, da se ž njo lažje prekopava zemlja, a zgoraj je ravna in debelejša, da jo delavec, prekopavajoč zemljo, more pritisniti z nogo. Lopate dela kovač, a kupijo se tudi pri železninarji. Ž njo mečemo zemljo, kamenje, oglje, premog, žito in druge stvari s kraja v kraj, osnažimo jarek ob cesti, nakladamo prst i. dr. na voz. Nekatero so tudi vse iz lesa. Imamo lesene in železne lopate. Lopatišče je dolgo. Za premog imamo majhno lopato; ž njo mečejo mati premog v peč; posamne kosce namečejo z grebljo; z lopatico popravljajo tudi oglje. Lopato raži kmet, vrtnar dninar i. t. d.

9. **Motika, kopača, rovnica, cepin ali pikon (kramp).**

Motika ima glavo z luknjo, v katero se vtakne motišče. Glava je debela. Ostrina je spodaj zaokrožena. Z motiko se koplje zemlja, trnje, drevje, kamenje, krompir; ž njo se okopava zelje, repa, korenje, krompir, i. t. d. Kopača je

večja od motike. Rovnica ima ožjo glavo in daljšo ostrino. Kramp ima dve glavi. Motiko, kopačo, rovnico in kramp dela kovač ali se kupi pri železninarji.

10. **Vile.**

Vile imajo dva ali tri zakrivljene in ostaste lesene roglje in vilišče. Z vilami se preobrača trava, seno, slama in meče na voz ali v svislj. Železne vile imajo uho, v katerem je luknja, da se vanjo vtakne vilišče. Železne vile prodajajo železninarji, lesene pa delajo kolarji in sami kmetje.

11. **Gnojne vile.**

Gnojne vile imajo tri zakrivljene roglje, uho, v njem luknjo, in vilišče. Gnojne vile so železne; vilišče je leseno. Dela jih kovač, tudi se kupijo pri železninarji v prodajalnici. Vilišče dela kolar ali kmet. Z gnojnimi vilami se gnoj kida, raztresava po njivi in meče na voz.

12. **Cepec.**

Cepec ima mlatilo (bet), katero je na konci debelejša, in ročnik. Oboje je leseno in zvezano z gožjo. Gož je iz usnja in ima jermen. S cepcem mlati mlatič seno na skednji. Snopi se zlože po podu v dveh vrstah; to imenujemo nasad. Mlatič dobi plačilo—mlatnino.

13. **Rešeto, reta, sito.**

Rešeto ima lesen obod in omrežje. Omrežje je iz lesenih viter ali iz železne žice. Ko je žito omlačeno, potem se očisti v rešetu. V rešeto se dene žito, katero se rešeta. Drobna in slaba zrna padejo skozi rešeto, velika in lepa ostanejo v njem. Slabo zrnje dá kmet volom in prešičem ali kuram, dobro zrnje pa proda ali ga nese v mlin.

Veliko rešeto se imenuje reta, majhno pa sito.

14. **Razni kmetijski stroji.**

Voz, plug, sani, brano itd. rabi kmet pri svojem delu; imenujejo se kmetijsko orodje. — Katero kmetijsko orodje rabi kmet na polji, v skednji, na vrtu? — S katerim se vozi?

Dodatek.

Pregovori: 1. Cvili kakor izanska (ribniška) kola. — 2. Dokler blešči lemež, kmet ni revež. — 3. Jedno kolo iz blata, drugo v blato.

Uganka: Spredaj živo, v sredi suho, od zadaj dušo nosi. Kaj je to? (Plug in orač.)

Pametnici:

1. Plug.

Pred hišo ležal
Je plug pri plugi,
Rujav je prvi,
Svetal je drugi.

Kako da rja
Obeh ni snela?
Branila menda
So pridna dela.

M. Vilhar.

2. Na saneh.

Debel sneg krije breg,
Zdaj pa vsak le po sani!
V klanec gor, zopet dol
Urno vsak naj zdaj hiti!

Kakor vlak teče vsak,
Zadričimo se do dna!
Če s sani spodleti,
Padem le na mehka tla.

Risanje: Voz, sani, brana, kosa, srp, grablje, lopata, motika, vile, cepec.

Branje. Začetnica: Različno orodje, 1. — Voznik in Pavliha. — Uganka. — Stara vrv.

21. Konjska in volovska oprava.

Osel in konj.

Osel je ginil lakote. Nekoč sreča lepega konja z lepo opravo. Misleč, da je konj srečen in zadovoljen, zavida ga. Čez nekaj mesecev pa vidi osel konja, kako mora vleči težak voz. Vpraša ga,

zakaj je hrom. Konj mu žalosten odgovori: „V boji me je zadela krogla, moj gospodar je umrl, mene pa so prodali za malo ceno. Kakor vidiš, moram zdaj voziti težki kmetijski voz. Hrom in slab sem; mislim, da bi zdaj ne hotel menjati z menoj.“

Kakšno opravilo je imel ta konj? — Danes bomo govorili o konjski in volovski opravi.

1. Uzda (oglavnik), brzda.

I. Kaj ima konj na glavi? — Iz česa je uzda? Iz kože. — Kdo jo naredi? Jermenar. — Kaj vidite na uzdi? Več jermenov.

II. Kje je ta-le jermen? — Kako se imenuje? Gornji jermen. — Ta-le jermen obdaja gobec. — Kako se imenuje? Spodnji jermen. — Kje je brzda? — Kateri je poglavitni del brzde? Žvale in verižica. — Kje so žvale? Spodaj. — V kaj se vtaknejo? V gobec. — Kje je zaponec? Ob strani. — Čemu je zaponec? — Iz česa so žvale in zaponec? — Čemu je verižica na žvalah? — Čemu so žvale? Da kočijaž more konja pritegniti. — Čemu so na nekaterih uzdah zaklopki? Da plašljiv konj ne vidi vsega. — Kam se denejo ti zaklopki? Na oči. — Kakšne barve je uzda? Črne. — Kaj se pripne na žvale? — Kakšne barve je brzda? — Kaj je privezано k brzdi? Vajeti. — Iz česa so? Iz jermena. — Čemu so? Da jih voznik drži v roki. — Kaj je še časih privezано k uzdi? Konopec. — Čemu? Da se zanj priveže konj k jaslim.

III. Koliko jermenov je na spredaj? — Kje je gornji, spodnji jermen? — Kje so žvale, zaponec? — Iz česa so žvale in zaponec? — Kdo dela uzde (brzde)? — Iz česa je uzda (brzda)? — Kakšne barve so uzde (brzde)? — Kakšne so še uzde? Loščene. — Iz česa so še brzde? —

IV. Uzda ima zgornji in spodnji jermen, žvale in zaponec. K brzdi (uzdi) se privežejo tudi vajeti (vojke) in konopec.

V. Čemu so žvale? — Kam se dene uzda? — Kaj ima uzda? — Iz česa je brzda, uzda? — Kateri deli so železni? — Kaj imajo še nekatere uzde?

Daljna tvarina.

2. Komat.

Komat se dene konju na vrat. Komat je podolgovato-okrogel; zapne se spodaj. Narejen je iz usnja, a natlačen s slamo, podložen pa z žimo, dlako ali volno, da konji lažje vlečejo voz, ker jih ne tišči. Komat ima tudi železne in lesene kleštre. Komate delajo sedlarji. Nekateri komati so od zunaj loščeni, okrašeni z mednimi obroči, s priponami in zvezdami. Pri komatu je tudi prsna veriga ali jermen, ki se priveže na oje. H komatu spada tudi jermenje. Jermen na prsih se imenuje podprsnik, na vratu je vratnik, na trebuhu podprog, na hrbtu (ledji) pa pohrbtnik (poledje). Jermenje je črno, loščeno, okrašeno z obročki, zvezdicami in priponami. Na jermenje se privežejo žili (štrange.) Jermenje dela jermenar.

3. Sedlo.

Na sedlu je obod, krila, podprog in stremen. Na obodu jaše jezdec. Krila so ob strani. S podprogom (pasom) se opaše konj, da sedlo čvrsto stoji. V stremen dene jezdec noge. Jezdec ima na petah ostroge. Sedlo naredi kolar iz lesa ali sedlar iz usnja, obloži ga sedlar z žimo in kožo. Podprog naredi sedlar iz usnja ali vrvar iz konopljevine.

4. Jarem.

V jarem se vpregajo voli in krave z jarmovko. Jarem ima tilnjak, deščice in šibke. Tilnjak je zgoraj, podbradnik spodaj. Deščice vežejo tilnjak in podbradnik. Deščice so sabljaste. V tilnjaku in podbradniku so luknjice. Časih ima jarem kambo, ki gre volu okoli vratu; potem vol ne more vratu iz jarma potegniti. Taki jarmi nimajo podbradnika. Jarme delajo kolarji in kmetje iz lesa, šibke pa so iz železa. Skozi jarmovo gož se vtakne železen ali lesen pregelj v prevrtano oje.

5. Bič.

Bič ima bičevnik, jermen itd. Bič je dolg, kratek in tenak. Jermen je iz usnja. Jermen dela jermenar iz kože. Splete ga tudi vrvar, pastir in kočijaž iz sukanca ali konop-

ljevine. Bič se priveže na bičevnik. Bičevnik je iz kostanjevega, brezovega, mecesovega lesa. Nekateri bičevniki so opleteni z nitimi in zlikani. Bič rabi voznik.

6. Česalo.

S česalom se češejo konji in voli, da se jim koža osnaži prahu. Česalo ima več vrst zob in držaj. Česalo je štirioglato in iz ploščevine, zobje so ostasti.

Konjsko in volovsko opravo potrebujemo pri konjih in volih, kadar jih vpregamo itd.

Dodatek.

Pregovori: 1. Brzemu konju ni treba ostroge. — 2. Kdor ne more lupati konja, lupa sedlo. — 3. Kónj ne sedlamo z vilami. — 4. Kosa na kamen zadela.

Uganka: Štiri ušesa, dva trebuha. Kaj je to? (Konj in jezdec.)

Pošalica:

Voli ženem vitoroge,
Vsak po štiri ima roge,
V gobov jarem jih vklenimo
In brez kambe naprezimo,
Da nam kola križevatna
Zakričijo trdovratna:
Prednja prema, zadnja prema
Cvili, vpije, sala nema;
Polza drgne soro,
Kadar leze v goro;
Potoglava so kolesa;
Pregelj neče do ojesa!
Res, gosposka, dobra kola,
Bog pomagaj nam iz dola!
Hej, rusin, od sebe, bu!
Daleč je še do domu;
Hej, rusin, od sebe, bu!

(M—L.)

Risanje: Komat, jarem, bič, česalo.

22. Orožje.

Mali general.

Vladko se je rad igral vojake s svojimi sodrugji. Nekoč si napravi generalski klobuk iz papirja in leseno sabljo. Rad bi imel na klobuku še perjanico in pri sablji zlat čop. Prosi mater, naj mu napravijo perjanico in čop. Mati mu dajo lepih pavjih peres. Vladko dene peresa na klobuk. Zdaj je imel perjanico. Sestra mu priveže na sabljo čop iz modre volne. Generalu pa je treba tudi konja. Oče mu dajo najdebelejšo palico. Vladko je bil zdaj ves srečen. Imel je generalski klobuk s perjanico, sabljo s čopom in konja. Na konji je jahal iz sobe v kuhinjo, iz kuhinje na dvorišče, iz dvorišča zopet v sobo. Vsakega je pozdravljal po vojaški. Vsi so radi gledali Vladka, kako se je lepo igral.

I. S čim se je igral Vladko? — Kam je dejal perjanico? — Kam mu je privezala sestra čop? — Kdo ima še sabljo? Vojak. — Kaj imajo še vojaki? — Danes bodemo govorili o orožji, katero nosijo vojaki.

1. Sablja, meč.

Kateri vojak ima sabljo? Častnik. — Kaj ima sablja? Ročaj, hrbet, ostrino in ost. — Kakšna je? Dolga. — Kateri del je ročaj? — Kaj je debeleje, hrbet ali ostrina? — Kje je ost? — Kakšna je še sablja? Gladka in svetla. — V čem je? V nožnici. — Kdo jo naredi? Orožar, kotlar. — Iz česa? — Kakšne so še? Kratke in široke. — Iz česa so otroške? Iz lesa. — Iz česa je nožnica? Iz ploščevine, jekla ali kože. — Čemu je vojaku sablja? — Kaj stori ž njo? Izvleče jo iz nožnice, vtakne jo vanjo, čisti jo itd. — Kaj je daljše, sablja ali meč? — Kaj je širje? — Čemu je meč? — Kdo rabi meč?

2. Kopje ali sulica.

Kaj ima kopje? Dolg ročaj (kopjišče.) — Kaj ima na enem konci? Ostasto železo. — Kaj stori vojak ž njo? Sune. — Kdo ima kopje? Konjik. — Čemu je jermen? Da se roka dene vanj.

3. Puška.

Kaj nosi vojak na rami? Puško. — Kaj ima puška? Cev. — Kaj je za cevjo? Petelin. — Čemu? — Kako se

sproži? — Kako se imenuje zadnji del puške? Kopjišče. — Kaj je še na puški? Dolg jermen. — Čemu je jermen? — Kakšna je cev? Dolga. — Iz česa je cev, kopjišče? — Kdo naredi puško? Puškar. — Čemu je puška? — Kaj se dene v cev? Smodnik, krogla. — Kaj še? Patrona (naboj). — Kaj je v njej? — V čem ima vojak patrone? V torbici (nabojnjači). — Kako si jo priveže? — S čim? Z jermenom. — Kaj dela še s puško? Snaži jo, deva jo na rame, k nogam i. t. d.

4. **Samokres (pištola, revolver)** je manjši od puške Lahko ga vtaknemo v žep. — Kdo ima samokres? Konjik. — Z revolverjem lahko večkrat zapored ustrelimo. V revolver se dene patrona.

5. **Bajonet (bodalo).**

Kaj natakne vojak na puško? Bajonet. — Iz česa je? Iz železa, jekla, ploščevine. — Čemu je?

6. **Top.**

Kdo je že videl top? — Na čem je? Na vozu. — Kakšna je cev? Dolga, debela. — Kaj se dene vanjo? Smodnik in krogla. — Kje se zažge? — Kako se ustrelj? — Kaj vprežejo v voz? — Koliko delov ima voz? — Koliko koles? — Kje sedé vojaki? — Koliko vojakov je pri jednom topu? — Kaj je v omarici na vozu?

7. **Boben.**

Kdo bobna? Bobnar. — Na kaj? Na boben. — Kaj ima boben? Obod, obroče, kožo, vrvico, ušesca, ročico, vijak. — Koliko obročev ima? Dva. — Koliko tenkih kožic? Dve. — Koliko vrvic? Več. — Kje so obroči? Zgoraj in spodaj na kraji. — Kje je napeta kožica? Zgoraj in spodaj. — Kje so vrvice? Na obodu. — Kje so ušesca? Na vrvici. — Kakšen je boben? Okrogel. — Kdo ga naredi? — Iz česa je obod, obroči, ušesca, vijak? — Čemu je koža? Da se tolče nánjo. — Čemu so ušesca? Da se napnó vrvice. — Čemu je vijak? — S čim bobna? Z bobenskim betcem. — Koliko jih je? — Kakšna? Dolga in okrogla. — Kaj

imata na konci? Kroglico. — Iz česa sta? Iz lesa. — Kdaj bobna? — Zakaj? — Kako? — Kaj naznanja?

8. **Tromba (trobenta).**

Kaj še slišiš, kadar gredó vojaki? Trombo. — Kdo trobi (trobénta)? — Kakšne barve je tromba? — Iz česa je? Iz medne ploščevine. — Kakšna je znotraj? Otlá. — Kaj ima zgoraj? Ustnik (dulec). — Čemu? — Kako trobi trobec? — Kdo še trobi? — Kdaj trobi postiljon? — Na kaj? — Na kaj trobi pastir? — Kdaj?

9. **Zastava (prapor).**

Kdo nosi zastavo? Zastavonosec (praporščak). — Kaj ima zastava? Praporišče (drog). — Kaj je na njem? Zastava (prapor). — Iz česa je? Navadno iz svile. — Kaj je na njej? Razne podobe, cesarski orel i. t. d. — Cesarski orel pomeni oblast cesarjevo. Vojaki služijo cesarju. Vojak obljubi (priseže), da ne bode zapustil zastave; v vojni gre za njo. Zastave si ne sme pustiti vzeti. Vsak bataljon ali polk ima svojo zastavo. Na zastavi so časih trakovi. — Kdo ima še zastavo? Pevci, telovadci. — Zastava pomeni skupnost.

III. Na kateri strani nosi častnik sabljo? — Kje nosi vojak bajonet? — S čim je privezana sablja? — In s čim bajonet? — Kaj je daljše, sablja ali meč? — Kaj je krajše, sablja ali bajonet? — Kdo je že videl kopje? — Kdo ima še puško? — Kaj dela lovec s puško? — In kaj vojak? — Kaj strelja lovec? — Iz česa je smodnik? — Kako se mora ravnati s smodnikom? Previdno. — Zakaj? — Kje streljajo z možnarji? — Kako se nabije puška? — Kako možnar? — Kako top? — Kaj se dene v puško in top? — Kaj se dene tudi v samokres (revolver)? — Katera krogla je največja? — Katera je najmanjša? — S čim se torej strelja? — Čegav oče imajo puško? — Kaj imajo tvoj oče? — Kdaj bobna bobnar? — Kdaj trobenta trobentač? — Kdaj še? — Kdo je že slišal bobnati, trobentati? — Kdo je bobnal, trobental? — Kje je šel bobnar, trobec? — Kje še slišiš boben? — Kje trombo? — Katera je večja? — Katera je bolj okrogla? — Kdo je šel pred vojaki? — Na

čem je sedel? — Kakšne zvezde je imel na ovratniku? — Koliko zvezd je imel? — Kakšno zastavo imajo učenci? — Kdo nosi šolsko zastavo? — Čemu imamo šolsko zastavo? — Kaj brani vojak? — Česa ne sme storiti v vojni? — Kakšno obleko ima vojak? — Lovec?

IV. Sablja, meč, kopje ali sulica, puška, samokres, bajonet, top so orožje. Orožje imajo vojaki. S puško in samokresom streljajo tudi drugi ljudje. Vojak ima tudi boben, trombo in zastavo.

V. Naštej orožje! — Čemu je sablja? — Kje nosi častnik sabljo? — V čem jo ima? — V čem je bajonet? — Kam ga natakne? — Zakaj na puško? — Kdo ima kopje? — Kdo strelja s samokresom? — Kaj dene v puško? — Kje je še krogla? — Na čem je top? — Kdo pelje top? — Koliko konj je vpreženih? — Na kaj bobna bobnar? — S čim bobna? — Kdo nosi zastavo? — Kdo ima še zastavo? — Kaj je na zastavi? — Kaj pomeni zastava? — Kaj dela vojak? — Česa ne sme zastavonosec storiti? — Kaj brani vojak? — Kaj se mu v vojni lahko zgodi? — Kakšna je smrt za domovino? — Kje je naša domovina? — Kdo vlada v naši domovini? — Kaj smo dolžni cesarju?

Dodatek.

1.

Kdor k vojakom hoče iti,
Puško sábo mi imej,
V puški mora krogla bití,
Smódnik mora bití v njej.

Dosti pa ni puške sáme,
Sabljo vzémi še bridkó,
Da, če kdaj se vojna vname,
Moreš se boriti ž njó.

Vsak vojak naj konja ima
In ostrogi od srebrá,
Da ga lahko vlada ž njima,
Kádar jezen krog divjá.

Skušaj dalje, da čeládo
In da brke nosil boš,
Revče namreč golobrado
Ni za vojsko pravi mož!

(A. Funtek v „Zabavišči“.)

2.

Treba bobna je vojakom,
Kadar daleč kam gredó;
Tudi čvrstim nam dečakom
Boben pristojí lepó.

Treba trombe je vojakom,
Kadar daleč kam gredó;
Tudi čvrstim nam dečakom
Tromba pristojí lepó.

Treba puške je vojakom,
Kadar daleč kam gredó;
Tudi čvrstim nam dečakom
Puške pristojé lepó.

Treba je zastav vojakom,
Kadar daleč kam gredó;
Tudi čvrstim nam dečakom
Se zastave podadó.

Treba je miru vojakom,
Kadar z vojske pridejo!
In po igri se dečakom
Mir prilega prav sladkó.

(Preložil Fr. Končán.)

Risanje: Sablja, sulica, puška, boben i. t. d.

Branje. Prvo berilo: 87. Kadar pridejo vojaki. —

Začetnica: Različno orodje, 2.

23. Glasbila.

Povest. Kralj je imel oskrbnika, da mu je čuval državne zaklade. Nekdaj zatožijo oskrbnika kralju, da mu je nezvest in da spravlja ukradene dragotine na skrivnem kraji ter jih zaklepa z železnimi durimi. Kralj gre k oskrbniku in mu veli, naj odpre železne duri. Oskrbnik odpre, in kralj stopi v skrivno izbico. Toda kako se začudi, ko ne vidi drugega v njej, nego prazne stene, dolgo mizo in stol. Na mizi je ležala piščalka, kakeršne imajo pastirji. Kralj vpraša, čemu ima piščalko. Oskrbnik odgovori: „V svoji mladosti sem pasel ovce. Ti, o kralj, pa si me vzela sebi, da ti služim. Kadar mi pripušča čas, grem v to izbico, da se spominjam svojega prejšnjega stanu. Tu piskam na piščalko, da ponavljam pesnice, katere sem pel, ko sem bil še pastir. Tedaj sem bil srečnejši, kot zdaj pri vsem svojem bogastvu!“

I. Kaj je ležalo na mizi? Piščal. — Čemu je bila oskrbniku piščal? — Na kaj še piskaš? — Na kaj godeš? — Na kaj še sviramo? — Katera glasbila poznaš?

II. 1. Gosli.

Kaj imam tu? Gosli. — Kaj vidiš na goslih? Strune. — Koliko jih je? — Kaj imajo gosli? Obod, odmevnik, vrat, glavo, sedlo (kobilico), vijake, strune, držaj za strune, gumb, prijemališče. — Čemu je vsak del? — Iz česa so gosli? — Kakšne so znotraj? Otle. — Kakšne barve? — Kako se navijejo strune? Z vijakom. — Koliko je vijakov? — Kaj je še v obodu? Zvočni luknji (zvočnici). — S čim vlečem po strunah? Z lokom. — Kakšen je lok? Dolg, tenak. — Iz česa? Iz lesa. — Kaj je na njem? Žima. — S čim se na maže žima? S smolo. — Kako se vleče po strunah? — Kako držiš gosli? — Kaj slišiš? — Kakšno je čelo? — Kdo dela gosli? — Kdo rabi gosli? — Kaj se lahko zgodi s strunami? — Kje shraniš gosli?

2. Bas (bunka).

Kdo je že videl prav velike gosli? — Kako pravimo takim goslim? Bas. — Kako velik je bas? — Kaj ima bas zgoraj? Vrat. — Koliko vijakov je na vratu? — Zakaj štirje? — Kakšen je bas znotraj? Otel. — S čim se vleče po strunah? Z lokom. — Kakšen glas slišiš?

3. **Kitara, citre, harpa, lira.**

Na katerem glasbilu so še strune? Na kitari. — Kdo je že videl kitaro? — Iz česa je? Iz lesa. — Kakšen je vrat? Dolg. — Koliko ima strun? — S čim so strune pritrjene? Z vijaki. — S čim igraš na kitaro? S prsti. — Kako poje kitara? — Iz česa so citre? — Kaj je na njih? — S čim citraš? — Kakšna je lira? — Kakšna je harpa (plunka)?

4. **Piščal (flavta).**

Na kaj je sviral kraljev oskrbnik? Na piščal. — Iz česa je? Iz lesa. — Kaj je v lesu? Luknje. — Kje se piska? — Kako se piska?

5. **Klarinet, tromba, rog.**

Na kaj se še piska? Na klarinet. — Iz česa je? Iz lesa. — Kakšen je znotraj? Otel. — Kaj ima zgoraj? Jeziček. — Kje se piska? — Kaj je v lesu? Luknje. — Kaj dene piskač nanje? Prste. — Kako? Pritiska s prsti in jih vzdiguje, glas je potem višji ali nižji. — Kaj ima še klarinet? Rumene zaklopnice. — Čemu? — Kakšna je tromba? — Kakšen je rog?

6. **Glasovir (klavir).**

Katero glasbilo imajo po sobah? Glasovir. — Kakšen je? Dolg. — S čim igraš na glasovirji? S prsti. — Na kaj pritiskaš? Na tipke. — Kakšne so? Bele in črne. — Kaj je na konci tipek? Kladivo. — Na kaj udarja kladivo? Na strune. — Kje so strune? Na odmevniku. — Zakaj? — Iz česa so strune? — Iz česa je glasovir? — Iz česa so tipke? — Kaj je spodaj? — Čemu? — Kako pravimo takemu glasovirju, ki je podoben omari? — Kakšen je harmonij? — Kje so orglje?

III. Kaj so gosli? Glasbilo. — Imenuj še druga glasbila! Čelo, bas, kitara, citre, harpa, lira, piščal, klarinet, tromba, boben, glasovir itd. — Katera glasbila so iz lesa? Gosli, čelo, bas, piščal, klarinet, glasovir, orglje, lajna. — Katera glasbila iz lesa imajo otroci? Orgljice, piščalko. — Katere igrače imajo še otroci, da dajo glas od

sebe? Pse, mačke itd. — Kdo je že videl dudo (diple, meh)? — Kdo je že piskal na njo? — Katera glasbila so iz ploščevine? Tromba, rog itd. — Katera glasbila imajo strune? Gosli, bas, čelo, citre, harpa, glasovir. — Na katera glasbila se piska? Na piščal. — Na kaj se trobi? Na trombo, rog. — Na kaj se gode? Na gosli, bas. — Na kaj se bobna? — Na kaj se udarja s kladivom? — Kaj se vleče? Harmonika. — Na kaj se igra s prsti? Na glasovir, kitaro, harpo, citre, orglje. — Kaj se vrti? Lajna. — Kje se sliši glasba? V cerkvi, na cesti, v gostilni, v gledišči, na plesišči, doma, po gorah, na polji. — Kdo dela glasbo? Godec, glasbenik, trobec, goslar, bobnar. — Imenuj trobila! Tromba, piščal, klarinet itd. — Imenuj godala! Gosli, bas itd.

IV. Gosli, bas, kitaro, citre, piščal, klarinet, tromba, glasovir, itd. so glasbila.

V. Imenuj trobila! — Iz česa je tromba? — Iz česa je klarinet, piščal? — Naštej godala! — Koliko strun imajo gosli? — Koliko bas? — S čim se gode na gosli? — S čim na bas? — Katero glasbilo ima še strune? — S čim sviramo na glasovirji? — Kdo gode? — Katerega glasbila se je težko naučiti? — Katerega se učé učenci? — Katera glasbila se ujemajo? — Kdo je bil že na koncertu? — Katera glasbila si videl? — Kje si slišal žalostno godbo? — Kako vé godec, kako naj gode? — Kako imenujemo taka znamenja? Note (sekirice). — Evo jih! — Glasbeniki (godci) so umetelniki. — Kaj je slikar?

Dodatek.

Uganka:

Oj šilo bodilo
Po svetu hodilo;
Ni pilo, ni jelo,
A vender živelo,
Prelepo nam pelo. (Gosli.)

M—l.

Branje. Začetnica: Različno orodje. 2.

24. Igrače.

Povest. Zorka je bila tri in pol leta stara. Imela je sestrico, staro šele pol leta. Sestrica še ni mogla sama tekati, zato jo je morala Zorka večkrat voditi. Nekega dne pa si misli: „Čakaj, kmalu se naučiš hoditi!“ Gre po veliko punico, prime jo za jedno roko, a za drugo jo mora prijeti sestrica. Zdaj so hodile vse tri po sobi, v sredi pa so imele punico. Kar izpusti Zorka punico in — sestrica je šla sama, ker je mislila, da jo vodi punica. Ali ni Zorka modro storila?

I. Kaj ste vodili Zorka in njena sestrica po sobi? — Kaj je punica? Igrača. — S čim se še igraš? Z žogo, konjem, bičem, vozom, puško, sabljo, zibelko itd. — Kje se igraš poleti? — Kje pozimi? — Kje ob dežji? — Kdaj se igraš? — Kdaj se ne smeš igrati?

II. A. Igrače za dečke.

1. Sikaljca.

S čim brizgajo dečki vodo? S sikaljco. — Kaj ima? Na obeh konceh odprto cev, v cevi pa premičen bat z ročico. — Kakšna je cev? Okrogla. — Kakšen je bat? Okrogel. — Kje je ročica? Na konci bata. — Kaj je debeleje, bat ali ročica? — Kdo dela sikaljce? Dečki. — Iz česa? Iz bezgovih debel. — Čemu je bat? — Čemu je ročica?

2. Volk (vrtalka.)

Kdo je videl vrtalko? — Kaj ima? — Čemu je vrvica? — Čemu je ključ? — Iz česa je vrtalka? — Kdo jo naredi? — Kako se navije? — Kakšen glas slišiš, ko se vrtil? — Kakšne vrtalke še imate?

3. Raglja.

Kaj ima? Stalo, prečnico, zobce, batiče in ročico. — Kje je stalo? Naokoli. — Kje je prečnica? V sredi. — Kje so zobci in batič? Na prečnici. — Kje je ročica? Na konci. — Ob kaj tolčejo batiči? — Kdo dela raglje? — Iz česa? — Čemu je raglja? — Kje je še raglja? V zvoniku. — Čemu? — Kdaj se sliši?

4. Letalec (zmaj ali pozoj).

S čim se še igrajo dečki? Z letalcem. — Iz česa je? Iz lesenega stojala. — S čim se prevleče stojalo? S pa-

pirjem ali kako lahko pavoljnato tvarino. — Kaj se mu še priveže? Dolg rep. — Kaj se dene na konec repa? Čop. — Kaj se priveže na sprednji konec letalca? Nit. — Čemu? Da se more držati, kakor tehtnica na roču; zato se ta nit imenuje tehtnica. — Kaj se priveže na tehtnico? Dolga nit (motvoz), s katero držimo letalca, ko se vzdigne v zrak. — Ako je nit prav dolga in veje veter, vzdigne se letalec jako visoko. — Kakšen se vidi, če je zeló visoko? — Kadar pa ni vetra, ne more se letalec vzdigniti. — Kaj se zgodi, ako se nit utrga? — Kdo ga naredi? — Ali ga delajo tudi dečki sami? — Kako se naredi rep?

5. **Zavitek (škrnicelj).**

Zavitek ima tri ogle. Narejen je iz papirja. Papir je različne barve. Imamo sive, rujave, bele in pisane zavitke. Zgoraj je širok in odprt, spodaj pa ostast in zaprt. Zavitek s štirimi ogli se imenuje papirnata vreča.

Zavitek rabi trgovec. Vanj zavija blago, sladkor, kavo, riž, rozine, mandelje in razne dišave. Na zavitku je večkrat natisnjeno ime trgovčevó. — Zakaj? — Kaj zavija slaščičar v zavitke? — Kako se imenuje zavitek, v katerem so slaščice? — Kdor jé mnogo slaščic, pokvari si želodec in zobe. Kdor rad jé slaščice, ta je sladkosneden. Tak kmalu zboli.

6. **Krinka (ličina, larva).**

Krinka predstavlja ali človeški obraz ali živalsko glavo. Krinka je iz platna ali lepenke in prevlečena z voskom. Imamo velike in majhne, lepe in grde krinke. Grde krinke imajo časih prav dolg nos ali zeló široka usta. — Kako deneš krinko na obraz? — Ako ima kdo krinko na obrazu, ne moremo ga spoznati. — Kdaj nosijo krinke? — Kje?

7. **Konj, bič, voz, stožec, stavbeni kamenčki** itd.

S čim se še igrajo dečki? S konji, biči itd. — Kakšni so konji? Veliki in mali. — Iz česa? Iz lesa ali ploščevine. — Na kakšnih konjih jahajo? Na velikih. — Kaj daješ konju zjutraj? — Kakšno hrano? — Kaj storiš, da je snažen? — Kaj ima konj na hrbtu? — Čemu je stremen?

— S čim se vodi? — Kaj si, če sediš na konju? Jezdec.
— Kdo ima lesenega konja? — Kam privežeš bič? Na bičevnik. — Iz česa je bič? Iz kože, svile, motvoza itd.
— Kakšen je bičevnik? Lep, tanek, debel; kratek, dolg.
— Iz česa je bičevnik? — Iz česa je voz? — Koliko koles ima? — Čemu ti je voz? — Iz česa so stožci? — Kakšni so? — Čemu so? — Kaj delaš s stavbenimi kamenčki? — Iz česa so? — Kaj staviš? Hišo, grad, lopico, klop, zvonik, cerkev, kapelico, križ itd.

8. **Sablja, puška, boben** itd. (Glej „Orožje.“)

B. Igrače za deklice.

1. **Žoga.**

S čim se igrajo deklice? Z žogo. — Kakšna je? Okrogla.
— Kakšne je barve? Zelene, rudeče, modre, pisane itd. — Ali je velika ali mala? Mala. — Kdo jo naredi? Jermenar. — Iz česa? Iz kože. — Iz česa more še biti? Iz sukna ali proževine (kavčuka.) — S čim je napolnjena? Z žimo. — S čim še? Z žaganjem, slamo, senom. — Kje moremo kupiti žogo iz proževine? V prodajalnici. — Čemu je žoga? Da se igramo z njo. — Kako se igrate? Mečemo jo druga drugi, kvišku, ob steno, ob tla ali ob zemljo itd. — Zakaj jo dečki časih prepletó z vrstico ali motvozom? Da se ne razpara, razdere. — Ali znajo dečki sami narediti žogo? — Ako se vrže na tla, taka se po vsej sobi.

2. **Punica.**

S čim se igrajo deklice najraje? S punico. — Kaj ima punica? Glavo, trup, dve roki in dve nogi, kakor človek. — Kaj vidimo na glavi? Dve očesi, dve ušesi, nos, usta, lase ali kite. — Kje ste ušesi? Ob strani. — Ali je ta punica velika ali majhna? — Kdo jo je naredil? — Iz česa? Iz lesa. — Iz česa so še? Iz porcelana, voska, platna ali kože. — Iz česa si naredi tvoja sestrica punico? Iz platna, sukna, cunj ali papirja. — Ali je živa? — Ali se more gibati kakor človek? — Kakšen je človek? — In kakšna je punica? — Kako naredimo, da se jej premikajo oči? — Kakšne punice imamo še? Take, ki jokajo, ako jih stisnemo.

— Kaj je cvilimož? — Kaj še delajo? Gibajo z rokama in nogama. — Iz česa jej časih napravijo dekllice suknjico? Iz svile, volne, platna, kože, krzna. — Kam jo položiš, da bi spala? — V čem jo peljejo časih? — Kje jo kupiš? V prodajalnici. — Kaj storiš, če punica predolgo spi? — V kaj jo oblečeš? — Kaj storiš z lasmi? — Kaj jej skuhaš? — Kaj delajo dekllice s punico? Nosijo jo, oblačijo, slačijo, češejo, ž njo se sprehajajo, denejo jo spat, zibljejo jo, vzbudijo, umivajo, karajo, opominjajo, obuvajo, pokrivajo itd. — Komu mati tudi delajo tako? — Koga posnemaš? — Koliko punic imaš ti? — Katero imaš najraje? — Kakšno obleko ima? — Kaj ima na glavi? — Kaj kuhaš za punico? — Kje?

3. Lonček, skledica, vrč, pokrov, zibelka, soba za punice, kuhinjska omara itd.

Iz česa je to posodje? Iz lesa in ploščevine. — Kaj imajo dekllice še za svoje punice? Mize, stole, blazine. — Iz česa je to? — Kaj delajo ž njimi?

III. Nekaterere igre igra po več otrok. — Katere? — Zakaj se otroci radi igrajo v družbi? — Na čem spoznamo že od daleč, da se otroci igrajo? Ker se smejejo, kličejo, vpijejo, pojó, vriskajo? — Zakaj se ne morete tiho igrati? — Ali se igrajo tudi žalostni otroci? — Zakaj ne?

Pri katerih igrah se tolče? — Kako se mora udariti? — Ne pretrdo.

Ali se smete vedno igrati? — Kateri se smejo vedno igrati? — Zakaj ne vi? — Kaj morate delati? — Kdaj se torej smete igrati?

Pri nekaterih igrah se preštejete. Kaj pravite zraven?

IV. Otroci se igrajo z igračami. Igrače so: sikaljca, volk, raglja itd.; žoga, punica itd.

V. Čemu je sikaljca? — Kaj brizgaš? — S čim še lahko brizgaš vodo? — Kakšne vrtalke imate? — Kdaj ragljaš? — Kaj spuščaš v zrak? — V kaj zavija trgovec sladkor? — S katerim vojaškim orožjem se radi igrate? — S čim se igrajo dekllice? — Kaj mečejo kvišku? — Kaj

imajo najraje? — Katero kuhinjsko posodo imajo? — Kje se igrate najraje? — Kaj morate z igračami storiti po igri? — Zakaj jih morate spraviti? — Ali se smete tepsti pri igri? — Kakšni morate biti med seboj? — Kdaj se smete igrati? — Kdaj ne?

Dodatek.

Uganke: 1. Okroglo je, a ni kolo, skače, a ni živo. (Žoga.) — 2. Podobno je človeku, a ni človek. (Punica.) — 3. Kateri konji ne jedó ni ovsa, ni sena? (Leseni.)

Vprašanje: Katera reč visoko odskoči, če jo vržemo na tla?

Otroške pesmice pri igrah:

1. Jedna, dve, tri,
Kdor se kaj uči,
Tisti tudi zna,
Vsak ga rad ima.
2. Kólo, kólo se vrti,
Kólo gre okrog;
V kólu poje Zlatica,
Ki najlepše zna.
Pela je že sedem let,
Sedem let in pol.
Zlatica se zavrtí.
V kólo stopi tí!
3. Kólo, kólo, kólo,
Vrti se okólo;
Vsi se obrnite,
Glave upognite!
4. Bela, bela lilija,
V kólu pleše deklica;
Deklica se króg vrtí,
Drugo naj si izvoli!
5. Boštjan, Boštjan
Je bil zaspan,
Čez sedem let
Je prišel spet.
Zorka naj se zavrtí
In mu venec podelí!

6. Jedna, štiri, pet,
Ti si že preštet.
Stopi zdaj na stran,
Ti ne boš izbran.
7. Naša krava in vaš vol,
Našega teleta pol,
V zelnik krast so šli;
Pónje pojdi ti!
8. Tri, šest, devet,
Sedem je deklet;
Zaspani ti otrok,
Zasuči se okrog!
9. Kólo, kólo, kolovrät,
Vsakdo pleše z nami rad;
Kar nas zbranih je otrok,
Vsi vrtimo se okrog;
Kólo, kólo, kolovrät,
Vsakdo pleše z nami rad.
(A. Funtek v „Zabavišči.“)
10. Oj žogice male,
Okrogle, lepé,
Le pridite v naše
Otroške roké!
11. Žogica gre k tebi zdaj,
Zdaj pa k meni gre nazaj;
Jedna, dve,
Jedna, dve,
K tebi gre,
K meni gre!
Doli k tlam,
Gori v stròp,
Žoga, hòp,
Skoči k nam!
(A. Funtek v „Zabavišči.“)

12. Cvilimož.

Cvilimožek,
Debel možek,
Ima hlače
Dopetače,
A trebušek ves napet,

Da ne more ž njim na led.
Če za trebuh kdo ga stiska,
Glasno cvili, tenko piska
Skozi usta, skozi nos.
Zgoraj v suknji, zdolaj boš,
Še bi škornje rad imel,
Da na noge bi jih del,
Ako bi mu trebuh dal
Prikloniti se do tal.

(Fr. Levstik.)

13. Kónjič dirja čil okrog,
Jaz kraj njega lehkih nog.
Rajši imam skòk legak,
Da ne vrže me na tlak.
A prerad mi gre hòp, hòp,
Dalje jedno mér v kolòp!
Ves radósti sem prevzet,
Ž njim prejašem daljni svet!

(Preložil Jos. Cimperman. — „Zabavišče“.)

14. Konjíča ímam takega,
Da nimate jednakega,
Kadár mu pravim: Hòp, hòp, hòp,
Pa urno steče mi v kolòp.
Konjíča ímam takega,
Da nimate jednakega,
Kadár mu pravim: Kónjič, stoj!
Pa brž obstane kónjič moj!

(A. Funtek v „Zabavišči.“)

Branje: Abecednik: Slušaj dober svet.

25. Mera.

Povest. Neki urar je imel opico. Ta je večkrat videla, kako gospodar popravlja ure. Misli si torej: „Ej, to ni težko delo; tudi jaz bi znala to!“

Ko odide urar iz sobe, skoči opica skozi okno vanjo, sname z zida uro z zlato verižico, obesi jo na vrat, obrača na vse strani in reče:

„V tej uri ni vse v redu. Treba jo je popraviti!“ Urno jo odpre in začne obračati kazalce. Pritisne jo k ušesu, da sliši, če bije, kakor bi morala.

Na to reče:

„Nekoliko napak mi bije. Že vem, česa jej treba.“ Vzame kladivo, pa bije po njej toliko časa, da vso razbije.

Kaj je razbila opica? — Danes hočemo govoriti o uri in meri.

1. Ura.

I. S čim smo izmerili dolgost in širokost mize? — Sobe? — S čim se meri mleko, vino itd.? — S čim merimo dolgost časa? — Kaj je to?

Zakaj gledam na uro? — Kako pravi ura? Tik-tak. — Ali imajo tvoje oče uro? — Iz česa je? — Kje jo nosijo? — Kje imajo tvoji stariši še uro? Na steni, omari. — Kje si še videl uro? Na zvoniku. — Kje kupujejo ure? Pri urarji. — Obkorej pridete zjutraj v šolo? — Obkorej popoldne? — Koga vprašaš, koliko je ura, kadar hočeš iti v šolo? — Ali bije katera vaših ur? — Kdo sliši, kadar bije ura v zvoniku?

II. Kakšna je ta ura? Okrogla. — Koliko stranij ima? Dve, sprednjo in zadnjo. — Kakšna je zadnja stran? — Kaj je spredaj? Steklena plošča. — Kakšno je to steklo? Prozorno. — Kaj je pod steklom? Plošča s številkami. — Kakšne je barve? — Kaj kažejo številke? Čas. — Ali so številke v ravni črti? — V kakšni pa? V krogu. — Koliko je kazalcev? Dva, daljši in krajši kazalec. — Kje sta kazalca? Na plošči. — Daljši kazalec je veliki, krajši je mali. — Kaj kažeta kazalca? — Kdo pozna številke in jih zna brati? — Katere številke so zgoraj v krogu? — Spodaj v krogu? — Pokaži številko 3, 9! — Ako gledaš kazalca, kaj vidiš? Da se premikata. — Kateri kazalec gre hitreje? — Kateri kaže ure? — Kolikokrat se zavrti veliki kazalec v 1 uri? — Odklej pa doklej se zavrti? Od 12 do 12. — Pokaži št. 12! — Veliki kazalec pride torej v jedni uri naokoli. — Odklej pa doklej pride mali kazalec v jedni uri? Od številke do številke. — Ako je na pr. veliki kazalec

na 12, a mali na 5, koliko je ura? — Kadar se veliki kazalec pomakne do št. III, tedaj je četrta, a kadar pride do št. VI, ondaj je pol, če pride do št. IX, tedaj je tri četrti, a kadar pride naposled do št. XII, tedaj je minula cela ura. Vedno pa je treba gledati pri tem na mali kazalec. — Ob kateri uri greste zjutraj v šolo? — Takrat je mali kazalec tu, veliki pa tu. — Kdaj mine šola? — Takrat je mali tu, veliki tu itd. — Kdaj opoldne obedujete? — Kdaj greste popoldne v šolo? — Kdaj mine popoldanska šola? — Kdaj večerjate? — Kdaj greste spat? — Kje je ob tri četrti na tri veliki, a kje mali kazalec? — Kje je veliki in kje mali kazalec, kadar je tri četrti na deset? — Kako daleč se je premaknil mali kazalec v jedni uri? — Veliki? — V katerem času pride mali kazalec od 9 do 10? — Kaj pomenijo te črtice naokoli? Minute. — Kaj kaže torej ura? Ure, minute in sekunde. — Kakšne barve je plošča, kjer so številke? — Iz česa so kazalci?

Zdaj bodem odprl to uro. — Kaj vidimo v njej? Okrov. — Kaj je v okrovu? Kolesca (kolesovje), vrtela in zmeti ali peresa. — Čemu je steklo na plošči? — Kdo je naredil pokrov in drugo, kar je zlato (srebrno) na uri? Zlatar. — Kaj ima ura še? Nihalo s ploščo, uteži, verigo, kladivo, zvonec, godbo, kukavico i. t. d. — Okrov je podoben omarici. — Koliko oglov ima? — Koliko durij? — Na kateri strani so? — Kako se zapró? — Koliko jih je? — Kje je zvonec? — Podoben je polkrogli. — Kje je kladivo? — Kladivo je premakljivo. — Zakaj? — Vrtela imajo zobe. — Kakšno je nihalo? — Kje visé uteži? — Uteži so lahke ali težke. — Iz česa so? — Veriga ima člene.

III. Iz česa je ta ura, in iz česa ona? Zlata, srebrna. — Katera je dražja? — Katera je večja, katera manjša? — Kakšne barve je ta plošča, a kakšne barve pa so kazalci? — Plošča je bela, številke črne. — Ali imajo mati uro? — Ali je večja njihova ali očetova? — Kaj ima ta ura? Pokrov. — Česa ta nima? Pokrova. — Imate li doma uro, katera bije? — Kaj ima vaša ura na steni? Nihalo,

uteži, kladivo, zvonec, zmeti, godbo itd. — Katera ura bije glasneje od tvoje? — Katera se zove žepna? — Ali so vse žepne ure jednake? — Katera je stenska, hišna, v zvoniku, z godbo, z nihalom, za gospode, gospe, solnčna ura, s kukovico? — Tu imam tri ure. — Katera je najlepša? — Kaj kaže veliki, kaj mali kazalec? — Čemu so uri uteži, čemu pokrov? — Ali vse ure bijejo? — Poslušaj to! — Ta kuca. — Povej, kaj je na tej uri najmočnejše, in kaj se more pokvariti? — Kje je nihalo, kadar ura gre? — Kadar stoji? — Kaj se stori z uro? Navije se, steče, stoji. — Kako se navija? — Kje so uteži, če se steče? — Kaj storimo, če ne gre prav? — Ura gre. Vidiš in slišiš, kako gre. Slišiš, kako bije, vrši. — Ali pride z mesta? — Ali ima jezik in usta? — Kdo dela ure? Urar. — Kje? V delavnici. — Kaj visi pri njem na steni? Velike in male ure, srebrne in zlate žepne ure, velike in male stenske ure. — Koliko minut kaže veliki kazalec v jedni uri? — Koliko minut ima ura? — Pol ure? — Koliko četrti ima ura?

IV. Ura ima ploščo; na plošči so številke, črte in kazalci. Na plošči je steklo. Nekatere ure imajo pokrov, nekatere ne. Z uro se meri čas.

V. Na kaj pogledamo, kadar hočemo izvedeti, koliko časa je minulo? — Kaj ima ta ura? — Kje visi ura? — Kam lahko položimo uro? — Kateri uri pravimo, da je zlata? — Katera je srebrna? — Ali je večja stričeva ali tetina ura? — Kje je veliki kazalec, kadar je pol desetih? — Kje je veliki in kje mali kazalec, ko je četrt na osem? — Kdo dela ure? — Katera ura se čuje daleč? — Zakaj so ure na zvonikih? — Na kaj obesijo ure? Verižica. — Iz česa je lahko verižica? — Naj kaj še obešajo ure? Trak. — Kje imate pri vas doma več ur? — Kje je katera? — Čemu ima ura pokrov? — Kdaj se ura more pokvariti? — Kdo popravi uro, kadar se pokvari? — Ali ura prav bije, kadar se pokvari? — Koliko ur ima dan in noč? — Koliko ur bije opoldne? — Koliko ur bije opolnoči? — Obkorej zvoni zjutraj, opoldne, zvečer?

Kako pravi ura? Tik, tak, tike, take. — Ure se ne utrudijo, ne gredó spat. Ko mine ura, bijó in vršé. Male ure pravijo: tike, take, bim, bim; velike: tik-tak-tak, bum, bum, bum, kukuk. Ura nas opominja, kako naglo hiti čas, in kako naj skopujemo ž njim. Čas je zlato.

Kje vzhaja solnce vsak dan? — Čas od jednega solnčnega vzhoda do drugega se imenuje dan. — Kadar solnce vzhaja, takrat je jutro; kadar zahaja, tedaj je večer; kadar stoji sredi neba, ondaj je poldne. — Kdaj je dopoldne, popoldne? — Sedem dnij je jeden teden. Mesec je daljši od dneva. Dvanajst mesecev je leto. Leto je najdaljši čas.

Daljna tvarina.

2. **Meter.**

Meter ima deset enakih delov. Vsak tak del se imenuje decimeter. Meter je iz lesa, kovine, papirja, platna ali kože. Meter delajo v tvornici; naredi ga tudi mizar itd. Z metrom merimo stvari, katere so dolge, visoke in široke. Rabijo ga trgovci, ki prodajajo sukno, platno in druge tkanine. Tudi mnogi rokodelci in šivilje ga rabijo.

Liter.

Liter je okrogel in otel. Ima ročko (ročaj). Liter dela steklar iz stekla ali klepar iz ploščevine. Z litrom merimo tekočine: vino, pivo, žganje, mleko, kis, moko, orehe itd. Liter ima deset decilitrov. Tudi deciliter je okrogel in otel.

4. **Kilogram.**

Kilogram je utež. Narejen je iz medi ali železa. Železen kilogram je pobarvan. S kilogramom tehtamo meso, maslo i. t. d. Položi se na tehtnico. Tehtnica ima dve skledici. Na jedno se položi meso, sladkor i. t. d., na drugo pa kilogram. Za polovico manjši utež je pol kilograma.

Govorili smo o meri. Ura je mera za čas, meter je mera za dolgost, liter je mera za tekočine, kilogram pa mera za težo.

Dodatek.

- Pregovori:** 1. Čas je najdražje blago. — 2. Čas je denar. — 3. Čas je najboljši zdravnik. — 4. Čas ozdravi vse bolečine. — 5. Danes meni, jutri tebi. — 6. Dela, ki ga danes lahko storiš, ne odlagaj na jutri. — 7. Gre v Ljubljano na uro gledat.
- Uganke:** 1. Kaj beži, pa nima perut? (Čas.) — 2. Visi na steni in pravi: tik-tak. Kaj je to? (Ura.) — 3. Bije, pa nima rok, gre, pa nima nog. — 4. Kdo ne meri vina? (Kdor ga nima.) — 5. Katera ura nima koles in ne nihala? (Solnčna ura.) — 6. Kakšen ključ ne odpre nobenih vrat? (Ključ za uro.)
- Pametnica:** Stolpne ure grédo: tik, tak, tik, tak;
Stenske ure grédo: tik, tik, tak, tak, tik, tik, tak, tak;
Ure žepne pa takó-le: tike, take, tike, take, tike, take, tak.

Risanje: Žepna in stenska ura, meter, liter.

Branje. Abecednik: Čas.

Začetnica: Oj zlati čas.

26. Denar (novci).

Povest. Milici so mati dali desetico za sol. Milica pa medpotoma izgubi denar. Išče in išče ga, a ne more ga najti. Hudo jej je in zelo se joka. Mimo pride neki gospod. Vpraša jo, zakaj se joka. Milica mu pové, da je izgubila desetico, a da je ne more najti. Gospodu se smili deklica, zato jej dá drugo desetico. Milica se mu lepo zahvali. Gospod odide, Milica pa kmalu na to najde svojo desetico. Zdaj hiti za gospodom, pové mu, da je našla svojo desetico, in mu vrne podarjeni denar. Gospod pa noče vzeti desetice, vesel je Milici poštenosti in jej podari še dvajsetico.

Kaj je izgubila Milica? — Kaj jej je podaril gospod? Danes bomo govorili o denarji.

1. Vinar (belič).

I. Kako se imenuje ta denar? Vinar (belič). — Kaj moreš kupiti za vinar? — Kakšen je vinar? Okrogel. — Potiplji ga in povej, kakšen je? Gladek. — Kdaj postane vinar črn? Kadar je umazan.

Koliko vinarjev bi dobil za ta denar? Dva. — To je kos za dva vinarja. — Kaj so ti prinesli oče za dva vinarja? — Kaj si kupil v prodajalnici za dva vinarja? — Kakšen je kos za dva vinarja? — Potiplji ga in reci, kakšen je? — Koliko žemelj bi dobil za dva vinarja?

II. Kaj ima vinar na jedni strani? Okras in številko ter letnico. — Kaj vidimo na drugi strani? Cesarskega orla. — Kakšne barve je ta vinar? Rudečkaste. — Kdaj bi se takal? — Zakaj? Ker je okrogel. — Kje se kujejo vinarji? — Iz česa se kujejo? Iz bronu. — Čemu so številke? Da vemo, koliko je vreden. — Letnica? — Čemu je cesarki orel? Da vemo, katere države je.

Kaj ima kos za dva vinarja na jedni strani? Okras, številko 2 in letnico. — Kaj vidimo na drugi strani? Cesarskega orla. — Kakšne je barve? — Kdaj bi se takal? — Zakaj? — Kje se kuje? — Iz česa? — Čemu je številka? — Letnica? — Cesarski orel?

III. Kaj je večji, vinar ali dva vinarja? — Kateri je debelejši? — Kateri je več vreden? — Kakšne barve sta oba? — Kakšne še? — Kateri vinar je rudečkast, in kateri ni? — Kateri ima večje številke, vinar ali kos za dva vinarja? — Kaj imata oba na jedni strani? — Kaj je na drugi strani? — Iz česa sta oba? — Kateri je težji? — Potipljite ju in recite, kakšna sta? — Čemu imata oba cesarskega orla, napis? — Ali bi se jeden ali drugi takal? — Zakaj? — Koliko pol papirja bi dobil za dva vinarja? — Kaj si kupil za vinar, za dva vinarja? — Ali imajo mati kakšno stvar doma, ki je iz bronu? — Koliko vinarjev dobiš za dva vinarja? — Kdaj bi zazvenel? — Kje se kuje? — Kateri je več vreden? — Kateri je večji? — Kateri debelejši? — Na čem spoznaš, koliko je vreden? — Kaj je še iz bronu?

IV. Vinar in kos za dva vinarja imata na jedni strani okras in številko z letnico, a na drugi strani cesarskega orla. Okrogla sta in iz bronu.

V. Kako se imenuje denar, o katerem smo govorili? — Iz česa je vinar in kos za dva vinarja? — Čemu je številka in letnica? — Na kateri strani imata številko in letnico? — Čemu imata cesarskega orla? — Zakaj ju ne smemo devati v usta? Ker gresta od rok do rok, pa se ju marsikaj prime. — Koliko vinarjev dobimo za dva vinarja? — Kakšne sta barve, dokler sta nova? — A kdaj postaneta črna? — Po čem spoznaš, katere države je denar? — Po čem veš, koliko je vreden? — Koliko je vreden vinar, kos za dva vinarja? — Kateri je večji? — Kaj ima na jedni in kaj na drugi strani? — Čemu je napis? — Kdaj ne vidiš napisa? — V čem nosimo denar? — Iz česa je mošnja?

Daljna tvarina.

2. **Desetica** (kos za deset vinarjev), **dvajsetica** (kos za dvajset vinarjev).

Desetica je vredna deset vinarjev. Okrogla je. Desetica je iz niklja. Nikelj je kovina. Barve je bele. Dvajsetica je vredna dvajset vinarjev ali dve desetici ali deset kosov po dva vinarja. Okrogla je in se taka. Dvajsetica je iz niklja. Bela je. Desetica ima na jedni strani okras in številko 10 z letnico, na drugi strani pa cesarskega orla. Na dvajsetici je številka 20. Obe ste gladki. — Čemu je številka, letnica, cesarski orel?

3. **Krona.**

Krona ima na jedni strani podobo cesarjevo, okoli nje napis (latinski), na drugi strani dve vejici, cesarsko krono, številko in letnico. Rob je gladek in ima vtisnjene črke „Viribus unitis“. Krona je iz srebra.

4. **Kos za deset in dvajset kron.**

Ima na jedni strani napis, na drugi cesarsko krono, številko in letnico. Kovan je iz zlata. Vreden je deset ali dvajset kron.

5. Goldinar (papirnat).

Ima cesarjevo podobo in napis. Cesarjeva podoba je zgoraj, napis pa v sredi. Papirnati goldinar je štirioglat, gladek in tanek. Cesarjeva podoba je modra. Goldinar je iz papirja.

6. Petak, desetak itd.

Petak, desetak itd. ima cesarjevo podobo in napis. Na petaku je na obeh straneh napis zelen, na desetaku pa moder. Petak in desetak je štirioglat, gladek in tanek. Cesarjeva podoba je zgoraj, napis pa v sredi. Petak, desetak itd. je iz papirja.

Vinar, desetica, krona itd. so denarji (novci). Denar je iz bronca, niklja, srebra, zlata in papirja.

Dodatek.

Pregovori: 1. Tišči ga denar. — 2. Bolj bo pridna pozimi predica, dalj bo rožljala pod palcem petica. — 3. Bolje je vinar pravičen, nego zlat krivičen. — 4. Bolje ponošeno zlato, nego novo kovano srebro. — 5. Brez denarja do solarja, brez soli domov. — 6. Brez vinarja ni goldinarja. — 7. Čuvaj bele denarje za črne dneve. — 8. Denar ima kratek rep. — 9. Jeden krivičen vinar deset pravičnih vjé.

Vprašanje: Kakšen je človek, ki ima mnogo denarja, pa vender jé vsak dan suh kruh? (Skop.)

Pošalica: Jeden, dva, do neba,
Tri, štiri, po sekiri.
Pet, šest, do nebes.
Sedem, osem, lepo^oprosim.
Devet, deset, črni pesek.

(Iz hrvatskega.)

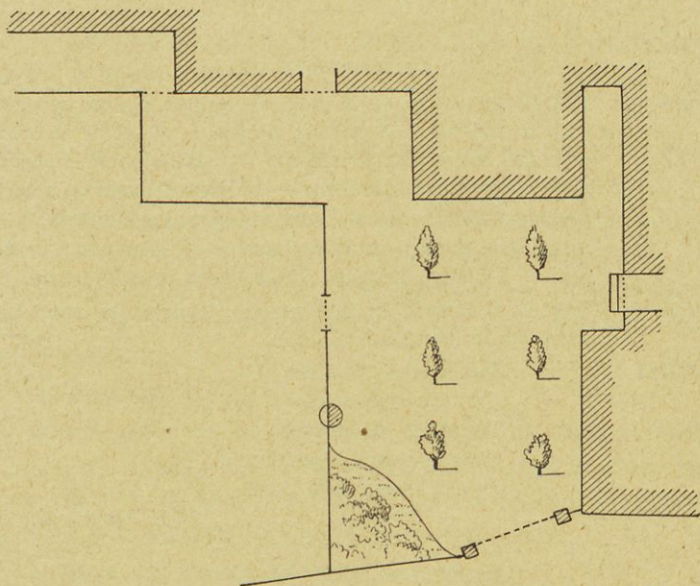
Branje. Začetnica: 24. Zadovoljnost.

27. Dvorišče in vodnjak.

Povest. Na dvorišču sta se igrala Živko in Mirka. Živko je skakal in metal kamenje po dvorišču, Mirka pa je mirno pletla vence iz cvetic, katerih je nabrala na vrtu. Živko hoče pokazati sestrici, kako daleč vrže kamen. A kamen odleti in zadene Mirko ob nogo. Mirka zajoče od bolečine. Živko se vstraši in pravi: „Oh, ljuba Mirka, ne jokaj, saj nisem storil tega nalašč; po nesreči ti je priletel kamen ob nogo. Nà, tu imaš kamen, vrzi ga še ti váme!“ „Nikakor ne!“ reče Mirka. „Zakaj naj bi bolelo še tebe tako? Tega ne storim!“ Živko objame svojo sestrico in jo ima še rajši. Stariši to vidijo in so veseli dobrih otrok svojih.

Danes pojdemo na dvorišče in si bodemo ogledali vodnjak.

I. Kje pridemo na dvorišče? — Kaj je na dvorišču? — Kje si se danes napil vode? Pri vodnjaku. — Kaj je torej v vodnjaku? Voda.

II. Izlet. — Kam smo prišli zdaj? Na hodnik. — Čez kaj gremo zdaj? — Kje gremo iz hodnika na dvorišče? — Kje smo zdaj? — Koliko stranij ima dvorišče? — Kje je

desna, leva, sprednja, zadnja stran? — S čim je dvorišče posuto? — Ob kateri strani je šola? — Ob kateri strani je vrt? — Ob kateri strani je I. hiša? — Kam prideš iz dvorišča? — Kje je vodnjak? — Izmeri dolgost in širokost dvorišča! — Kje solnce vzhaja, zahaja? — Kaj je v vodnjaku? — Kje teče voda iz vodnjaka? — Kdaj teče? — Kam teče? — Kakšen je vodnjak?

V šoli. — Kje smo bili zdaj? — Kje je dvorišče? — Kakšno je? — Kaj si videl na dvorišči? — Kaj še? — Tukaj vam narišem šolsko dvorišče!

Kaj pomeni ta črta? — In ta? — Kaj je to-le? — Kje je vodnjak? — Pokaži ga na načrtu! — Kam teče voda iz vodnjaka? V veliko korito. — Kakšno je korito? Štirioglato, leseno (kamenito). — Iz česa je vodnjak? — Kaj ima zgoraj? — Koliko cevij ima?

Kaj teče iz cevi? — V čem prinašamo vodo iz vodnjaka? — Kaj imam v tej kupici? — Kakšna je voda? Čista, sveža, tekoča, prozorna, brez barve, brez ukusa in duha. — Odkod pride voda v vodnjak? Iz zemlje. — Kaj je ondi? Vrelec, studenec. — Kje si še videl vodnjak? — Kakšen je? — Kakšna je sesalka?

III. Kaj delamo na dvorišči? — Kaj je okoli dvorišča? — Kaj delate na dvorišči pri vas? — Kaj imate na dvorišči? — Kako dobimo vodo iz vodnjaka? Vlečemo (zajemamo, črepamo) jo. — S čim? — Kje si videl vodnjak, iz katerega teče voda sama? — Kje imate še vodnjak? — Kako dobite vodo iz njega? Vlečemo jo z vedrom. — Kakšne vodnjake imamo? Sesalne (na žago) in vlačilne (na vago). — Kakšen je vodnjak na I. vrtu? Vodomet. — Kakšen je vodomet? — Iz česa je korito pri vodnjaku na trgu? Iz kamena. — Iz česa je vodnjak na trgu? Iz železa. — Kako se črepa voda iz šolskega vodnjaka, kako iz onega na trgu? — Kdo ima še vodnjak na dvorišči?

Čemu je voda? — Ali samo ljudje pijó vodo? — Kdo še pije vodo? Živali. — Kje pijó živali? V gozdu in na polji. — Zakaj potrebujejo rastline vode? — Kako

dobivajo rastline vodo? Kadar gre dež. — Odkod pride dež? — Kaj namoči dež? — Kakšna postane potem zemlja? — Kaj srkajo rastline iz mokre zemlje? — S čim srkajo vodo? — Kdaj je ne morejo srkati? Kadar je zemlja suha. — Kdaj postane zemlja suha? — Kaj se zgodi z rastlinami ob suši? — Česa potem ne dobé ljudje? — Kdo ne dobi živeža, če ne raste trava? — Čemu je še voda? Za kuho. — Kaj storé mati z umazanim perilom? — Čemu je še voda? Za pranje. — Čemu še? Za pomivanje, polivanje. — Kaj se z vodo pomiva? — Kaj se poliva, škropi? — Kdo poliva? — Kje? — S čim se umivaš? — Čemu je torej še voda? — Kaj gasimo z vodo? — Čemu je torej tudi voda? — Kaj goni voda? — Kaj nosi voda? — Katere živali živé v vodi? — Kdaj škoduje voda? Ob povodnji. — Čemu je torej voda?

Kam denejo mati vodo, kadar jo rabijo za kuho? — Kaj se zgodi z vodo pri ognji? Segreje se in vre. — Kaj vidimo na vodi, kadar vre? — Kaj se vzdiguje iz vroče vode? Sopar, hlap. — Kaj se zgodi, kadar voda dolgo vre? Izhlapi.

Kje je še voda? V Savi. — Zakaj ne pijemo vode iz Save? — Čemu rabimo vodo iz Save? — Kaj je voda? Pijača. — Imenuj še druge pijače! — Pokaži na načrtu šolo, dvorišče, vodnjak!

IV. Pri šoli je dvorišče. Na dvorišči je vodnjak. Iz vodnjaka dobivamo vodo. Vodo rabimo za pijačo, kuho in pranje. V vodnjak pride voda iz zemlje. Imamo sesalne vodnjake, vlačilne vodnjake in vodomete.

V. Kje je dvorišče? — Kaj je na dvorišči? — Kaj dobivamo iz vodnjaka? — Odkod pride voda v vodnjak? — Kakšne vodnjake imamo? — Imenuj vodnjake v Krškem! — V Ljubljani! — Katere vode ne pijemo? — Kakšna je voda iz vodnjaka? — Kje je šolski vodnjak?

Dodatek.

Pregovori: 1. Voda mu že teče v zobe. — 2. Tudi voda ima zobe.
— 3. Zadovoljnost je največja sreča na svetu.

Vprašanji: 1. Kateri človek je vedno črn, če se tudi vsak dan umiva? (Zamorec.) — Kdaj ni treba vrtnarju polivati?

Pametnica: Najdihojca! palček naš!
Ne razgrajaj samopaš!
Vedno te je vrisk in smeh,
Zdaj pri odrih, zdaj pri tleh;
Kjer te nikdar treba ni,
Tjakaj prideš prvi ti;
Mečeš bratca in sestrico
S kamenom in s krpezico;
Blato gaziš, kakor rak,
Kadar leze osmokrak,
Nese lačen v žabji grad
Spreдай klešče, zadaj vrat.
Nadihojca! palček moj,
Tiho sedi, mirno stoj!
Da ne pride pó-te rak,
V dolgih brkah, osmokrak,
Ne prinese krpezice,
Da nabrišem ti samice.

(Fr. Levstik.)

Risanje: Dvorišče in vodnjak.

Branje. Za četnica: 16. Resnica in laž.

28. Šolski vrt.

Povest. Stanko je bil razposajen deček. Za dobre nauke ni maral. Delal je vedno po svoji glavi. Nekega dne gre s svojo sestrico Vido na vrt. Ondi sta imela vsak svojo gredico. Vidina greda je bila polna najlepših cvetic, na Stankovi gredi pa je rasel plevel. „Ljubi bratec“ pravi redna deklica, „zakaj nimaš v redu svoje gre-dice? Kaj bode postalo iz tebe?“ Stanko se posmehuje sestrinemu svarilu, spleza na najvišjo jablano in vpije: „Oj, Vida, poglej me, kako visoko že stojim; jaz postanem še velik gospod!“ Resk! — odlomi se veja, Stanko pade na tla in si zlomi nogo.

Kam sta šla Stanko in Vida? — Kam je splezal Stanko? — Kaj se je zgodilo Stanku?

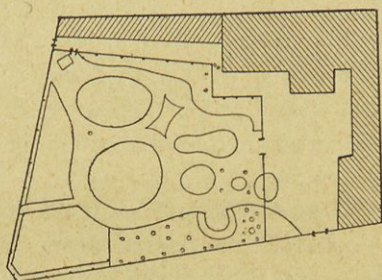
Danes si oglejmo šolski vrt!

I. Kdo je bil že na šolskem vrtu? — Kaj si tam videl? — Kako pridemo na šolski vrt? — Kam pridemo, če stopimo iz šolske sobe? Na hodnik. — Kam gremo iz hodnika? Na dvorišče. — Skozi kaj? Skozi vrata. — Kje prideš iz dvorišča na šolski vrt? Skozi duri. — Ali imate doma tudi vrt? — Kaj si videl ondi? — Po kateri poti moraš iti, da prideš na vaš vrt? — Na kateri strani šole je naš vrt?

II. Izlet na šolski vrt. — Kaj je to? Sobne duri. — Kje smo zdaj? Na hodniku. — Čez kaj stopamo zdaj? Čez stopnjice. — Kaj je to? Hišna (vežna) vrata. — Kje smo zdaj? Na dvorišči. — Kaj je to? Šolski vrt. — Koliko stranij ima vrt? — Kje je desna, leva, sprednja, zadnja stran? — Dečki naj gredo na desni (sprednji), deklice na levi (zadnji) strani! — Kaj je po sredi vrta? Pot. — Koliko potov? — S čim so pota posuta? — Prekorači pot! — Koliko korakov si naredil? — Katera stran je daljša? — Koliko metrov je vrt dolg, širok? — S čim je vrt obdan na levi in zadnji strani? Z zidom in plotom. — Na desni in sprednji strani? S plotom. — Kdo je naredil plot? — Iz česa? Iz lat, stebrov. — Kje stojé stebri? V zemlji. — Kako stojé late? Navpično. — Iz česa je še lesen plot? Iz desk. — S čim so late, deske pribite? — Kaj je med dvema latama? — Iz česa je še plot? Iz železa. — Kje si videl tak plot? Pri cerkvi itd. — Kaj ima plot še časih? Živo mejo. — Kje si videl tak plot? — Iz česa je zid okoli vrta? — Kdo ga je naredil? — S čim je torej vrt obdan? — Zakaj ima vrt plot ali zid? — Kateri plot je najboljši? — Kateri je najlepši? — Kaj stoji na levi strani? Senčnica (uta) ali vrtna hišica. — Kaj vidiš pri zadnji strani? Bučelnjak. — Kaj je blizu levega plota? Drvarnica. — Kaj raste na vrtu? — V kaj je vrt razdeljen? — Koliko

gredic je? — Kaj je med gredicami? Ožka pot. — Kje so cvetice? Na obrobkih. — Kje raste trava?

V šoli. — Kje smo bili danes? — Kako ste prišli na vrt? Sobne duri, hodnik, stopnjice, vežna vrata, dvorišče, vrtno duri. — Koliko korakov (metrov) je vrt dolg, širok? — Koliko potov je na vrtu? — S čim je vrt obdan? — Tu

narišem šolski vrt! — Pokaži na načrtu šolo, sobne duri, hodnik, vežna vrata, dvorišče, vrt, pota!

III. Kje je šolski vrt? Poleg šole. — Kje je vaš vrt? Poleg hiše. — Iz česa je vaš plot? — Koliko stranij ima naš vrt? — Koliko stranij ima šolska soba? — Kaj imata torej oba? — Koliko sten in stropov ima šolska soba? — Koliko jih ima vrt? — Česa torej nima vrt? — Koliko stranij ima vaš vrt? — Kaj je pri vas na desni, levi, sprednji, zadnji strani vrta? — S čim je vaš vrt obdan? S plotom ali živo mejo. — Iz česa je plot? — Koliko dreves je na šolskem vrtu? — Kakšna drevesa so v drevesnici? — V kaj je drevesnica razdeljena? — Kaj se ovija ob utici? — Kaj je v utici? — Iz česa je vrtna miza, klop? — Kakšne barve? — Kam jih spravimo pozimi? — Zakaj v hišo? — Kdaj jih denemo zopet na vrt? — Kaj raste v sadovnjaku (ovočnjaku)? — Kdo izmed vas ima tak vrt? — Kaj raste v kuhinjskem (zelenjadnem) vrtu? — V kaj je razdeljen? — Čemu je cvetlični vrt? — Kje si videl tak vrt? — Čemu je gnojna greda? — Kakšna je? — Na čegavem vrtu si videl grelnico (rastlinjak)? — Kaj je notri? — Čemu je klop na vrtu? — Kdo dela na vrtu? — Imenuj

vrtnarjevo opravilo! — Naštej vrtnarsko orodje! Bodilj, lopata, grablje, vrtnarski nož (reznik), lestva itd. — Čemu je vsako? — Kakšno je vsako? — Kje ne moreš stanovati, spat? — Zakaj ne? Ker nanj dežuje, sneži, veter piha. — Koliko gred je na vrtu? — Kje je gnojna greda? — Kje rastejo drevesa? — Kaj raste na gredah? — Kaj raste na vašem vrtu?

IV. Šolski vrt ima dve daljši in dve krajši strani. Desna in leva stran ste dolgi, sprednja in zadnja stran ste kratki. Na vrtu je več potov. Na vrtu ne moremo stanovati in spat, ker nima sten in stropa.

V. Kje smo šli na šolski vrt? — Kako smo prišli nazaj v šolsko sobo? — Pokaži na načrtu desno, levo, sprednjo, zadnjo stran vrta! — Kje je vrtni zid, če stojimo na sprednji, zadnji strani vrta? — Kje so vrtni duri, če stojimo na zadnji strani vrta? — Kje ima vaš vrt vhod? — Katera stran je pri vašem vrtu daljša? — Kakšne vrte imamo? Sadne, cvetlične, zeljenadne. — Kdo dela na vrtu? Vrtnar, oče, mati, hlapec, dekla, brat, sestra, dninar. — Naštej vrtno orodje! — Povej vse, kar dela vrtnar na vrtu!

Dodatek.

Pregovora: 1. Zrela hruška sama pade. — 2. Vsak lahko gradi okoli svojega vrta.

Pametnici:

1. Vrt.

V naš preljubi vrt zeleni,
Z živim plotom ograjeni,
Hodimo otroci radi,
Kar od nekdaj je v navadi.
Svoje vsak imamo delo,
V prsih srce vsak veselo.
Nihče delati ne zabi,
Jurče žanje, Marko grabi;
Minka naša ljubeznjiva
Nežnim rožicam priliva.

Jerica pa nogavice
Plete záse, za sestrice.
Malika najraje mala
S punico bi se igrala.
Vsak veselje ima svoje,
Jeden skače, drugi poje.

(Fr. Krek v „Vrtci“.)

2. Vrtec.

Svoj vrtec preljubi
Prav rada imam,
Ko čas mi pripušča,
Brž vanj se podam.

Tu rožice nežne
Prav krasno cvetó,
Po drevji pa ptice
Presladko pojó.

V srce me to gane
In miče močnó;
Stvarjenje o božje,
Kakó si lepó!

(Iv. Zarnik.)

Risanje: Šolski vrt.

Branje. Abecednik: Vrt.

Prvo berilo: 44. Vrt.

29. Cerkev.

Dvanajstletni Jezus v templji.

Ko je bil Jezus dvanajst letⁿⁱ star, vzamejo ga njegovi stariši seboj v Jeruzalem na velikonočni praznik. V tem mestu je bil lep in velik tempelj ali cerkev. Veliko je bilo Jezusovo veselje, ko stopi prvokrat v prekrasni tempelj. Ko minejo prazniki, vrnejo se stariši domov, Jezus pa ostane v Jeruzalemu, in stariši tega niso vedeli. Mislili so, da je pri tovarišiji, in so šli brez skrbi dan hoda od Jeruzalema. Zvečer ga iščejo povsod, a ne najdejo ga. V velikih skrbeh se vrnejo v Jeruzalem in ga iščejo. Tretji dan šele ga najdejo v

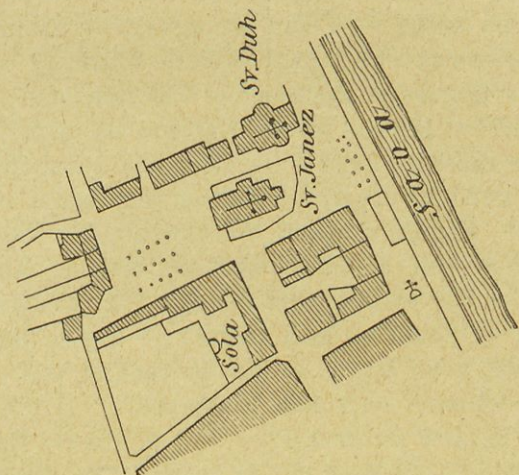
templji. Sredi med učeniki je sedel, poslušal jih in popraševal ter jim tako modro odgovarjal, da so se njegovi umnosti čudili vsi, kateri so ga slišali. Stariši se silno obveselé, ko ga ugledajo. Njegova mati Marija mu reče: „Moj sin, zakaj si nama to storil? Glej, tvoj oče in jaz sva te iskala z žalostjo!“ Jezus kratko in prijazno odgovori: „Kaj je, da sta me iskala? Nista li vedela, da moram biti v hiši svojega Očeta?“ Potem se vrne v Nazaret s svojimi stariši. Pokoren jim je bil, in rasel je kakor v letih tako v modrosti in milosti pri Bogu in pri ljudéh.

Kje najdejo stariši Jezusa? — Danes si hočemo ogledati našo cerkev in o njej mnogo govoriti.

I. Kdaj greste v cerkev? — Kdaj gredó vaši stariši v cerkev? — Kdaj gre mnogo ljudij v cerkev? — Kdo bere v cerkvi sv. mašo? — Ali nosijo tudi malo deco v cerkev? — Zakaj? — Koliko večjih cerkva je v našem mestu? — Imenujte jih! Sv. Janez Evangelist, Sv. Duh, Mati Božja, Sv. Rozalija, Sv. Florijan. — Katera je glavna cerkev? — Katera je samostanska cerkev? — Zakaj? — Kateri so še? — Kaj delajo ljudje v cerkvi? — Kaj obleče g. katehet, predno gre sv. mašo brat? — Zakaj zvoní, ko gre mašnik v cerkev? — Katera je najbližja cerkev? — Katera je precej zraven te? — Na katerem trgu stoji cerkev sv. Janeza? — Zakaj zapazimo to cerkev že iz šole? Ker je blizu in veliko večja od drugih poslopij? — Po čem jo še spoznamo? Ker ima zvonik, večja vrata in okna. — Kje je zvonik? — Kaj vidimo na zvoniku? Križ, jabolko, streho, uro, okna. — Kje je križ? Na vrhu zvonika. — Kje je jabolko? Pod križem. — Kakšno je jabolko? Pozlačeno. — Čemu je ura na zvoniku? — Kaj vidimo na plošči? Številke. — Kaj še vidimo na plošči? Dva kazalca. — Kaj je v zvoniku?

II. Po kateri cesti (trgu) ste prišli v cerkev sv. Janeza? — Kaj ste videli na desni in levi? — Tu narišem najprej našo šolo, potem trg in cesto pred šolo, na trgu ob cesti pa cerkev. — Pokaži na tabli šolo, trg, cesto! — Pokaži cerkev! — Koliko vrat ima cerkev? — Koliko ima oken? — Čemu so na oknih mreže? — Iz česa so mreže? — Po čem

spoznaš cerkev od zunaj? — Iz česa so navadno zidane? — Kdo jih zida? — Kakšne so še cerkve? Velike, male, grajske, mestne, vaške, kapelice. — S čim je cerkev pokrita? — Koliko vrat ima cerkev? — Kje so velika vrata? — Kako se imenuje prostor v cerkvi? Ladija. — Kakšen je v cerkvi strop? Obokan. — S čim je podprt? S stebri. — Kakšne so stene? Pobarvane. — Kakšna so okna? Visoka. — Kakšna so okna zgoraj? Obočna. — Kakšna so stekla? Barvana. — Katero sliko vidiš v sprednjem, zadnjem, desnem, levem oknu? — Kaj je po stenah? Slike in svečniki. — Iz česa so tla?

Kaj je blizu vrat? Škropilnik. — Kaj je v njem? — Čemu? — Kaj še vidiš v cerkvi? Altar, krstni kamen, izpovednico, prižnico, klopi, kor, svetilke, svečnike (svetilnike), razpelo, lestence. — Kateri altar je največji? — To je veliki altar. — Kaj je na njem? Kipi svetnikov in angeljev, razpelo, svečniki, blazine, prti, cvetice. — Koliko je svečnikov? — Iz česa so? — Kaj gori v njih? — Koliko je blazin? — Čemu so blazine? — Iz česa so? — Kdaj se mašuje? — Kaj je še na veli-

kem altarji? Tabernakelj. — Kaj je v njem? Monštranca. — Iz česa je veliki altar? — Koliko je manjših altarjev? — Ti so stranski altarji. — Kaj je na njih? Blazine, prti, cvetice. — Zakaj je več altarjev? — Kje so stranski altarji? — Kje izpoveduje duhovnik? V izpovednici. — Koliko je izpovednic? — Kje so? — Iz česa so? — Čemu je v sredi sedalo? — Čemu so na strani podnožniki? — Kje so klopi? — Kje še? — Kakšne so? — Čemu so? — Čemu so podnožniki v njih? — Kje duhovnik pridiguje? Na prižnici. — Kdaj? — Kje je? — Kako pride nánjo? — Iz česa je? — Zakaj je visoka? — Kje je kor? — Kaj je na koru? Orglje. — Kaj imajo? Piščali. — Iz česa? — Kdo poje na koru? — Čemu so orglje? — Čemu je meh? — Kje visi svetilka? Pred velikim altarjem? — Kaj gori v njej? — Iz česa je svetilka? — Na čem visi? — Kje je lesteneč? — Iz česa je? — Kaj gori na njem? — Kdaj? — Kdo je umrl na križi? — Česa nas spominja križ? — Kje je krstni kamen? — Kakšen je? Zgoraj otel, zunaj okrašen. — Kaj je v njem? Voda in dr. — Kaj se dela pri njem? — Kaj se dá otroku? — Kakšno krstno ime imaš ti? — Kje se duhovnik oblači? V žagradu ali zakristiji. — Čemu so ondi omare? — Kaj se deva vánje? Mašni plašč, kelih i. t. d. — Kaj je večkrat pod cerkvijo? Rakev. — Čemu? — S čim je zaprta?

Kdo je bil v zvoniku? — Kje so line? — Koliko je v njem zvonov? — Iz česa so? Iz bron. — Na čem visé? Na zvonišči. — Kakšen je zvon? — Kje visi kembelj (klepet)? — Zakaj je gibljiv? — Čemu je? — Čemu je vrv? — Kaj je na zvoniku? Streha, jabolko, križ, strelovod, vetrnica. — Kako prideš v zvonik? Po stopnjicah. — Kakšne so? Zavite, polžaste. — Kaj je še na zvoniku? Ura. — Kaže čas, bije. — Kdo zida zvonik?

Kaj je okoli cerkve? Pokopališče. — Kje še? Zunaj kraja. — Pokopališče je tih, kraj. Tu počivajo naši sorodniki, prijatelji in znanci. Na pokopališči so grobovi. Grobove krasimo s cveticami, venci itd. — Kaj se postavi

še na grob? Križ, kamen. — Kdo koplje grobe? Grobar. — S čim? — Na grobovih molimo za ranjke. — Pokopališče je obdano z zidom. — Popiši pogreb! — Mrtvaški oder! — Rakev!

III. Kdo hodi v cerkev? — Kaj storé moški, predno stopijo v cerkev? — Kaj delajo ljudje v cerkvi? — Iz česa molijo? Iz molitvene knjige. — Kje se še moli in poje? V šoli. — Kdo pridiguje v cerkvi? — Kako imenujemo službo božjo predpoldnem, popoldne? — Kaj vidite v cerkvi in v šoli? — Katera cerkev ima pri nas najvišji zvonik? — Katera ima najnižji? — Kaj je vrhu vsakega zvonika? — Kaj je pod vsakim križem? — Kaj je še na zvoniku? Ura. — Čemu? — Čemu so kazalci? — Kaj bije na zvon, kadar mine ura? Kladivo. — Koliko kladiv? — Kdaj še bije? — Čemu so zvonovi? — Kaj je v J. cerkvi iz lesa? — Iz kamena? — Iz česa je prižnica v J. cerkvi? — Iz česa so okna? — Kaj je na oknih v J. cerkvi? — Iz česa so altarji? — Iz česa še? — Iz česa so lestenci? — Kje so še lestenci? — Koliko vrat je v J. cerkvi? — Koliko v J. cerkvi? — V kateri jih je več? — Katera so največja? — Katera cerkev ima dva zvonika? — Koliko jih ima J. cerkev? — Iz česa so sezidane cerkve? — Čemu je zvon podoben? — Koliko zvonov je v zvoniku J. cerkve? — Kateri je večji? — Kdaj zvoni največkrat? — Kdaj najmanjkrat? — V kateri cerkvi je največ zvonov? — Kateri se čuje najdalje? — Kako zvoni, kadar gori? — Kako zvoni, kadar kdo umrje? — Kako zvoni, ko pokopavajo mrliča? — Kdaj zvoni z jednim zvonom? — Kdaj z vsemi? — Kdaj pritrkavajo? — Kam vidiš z zvonika? — Kaj vidiš? Hiše, vrte, ceste, polje, travnikè, gozde, gore, reke, potoke, vasi (sosedne vasi). — Katere? — Kam teče potok? — Odkod priteče? — Kje je dolina? — Kje je desni, levi breg? — Kje leži naš kraj? — Čemu je krstni kamen? — Kaj je na njem? Sv. Janez Krstnik. — Koga je krstil sv. Janez Krstnik? — Kaj je v krstnem kamenu? — Kaj dela duhovnik v cerkvi? Mašuje, pridiguje, krščuje, moli,

blagoslavlja, obhaja i. t. d. — Kdo streže pri sv. maši? — Kdaj goré sveče? — Kakšne sveče so v cerkvi? — Kakšno obleko imajo mašniki, kadar opravljajo sv. mašo? — Kdo jim pomaga obleči mašno obleko? Cerkvenik. — Kako se morate vesti v cerkvi? — Česa ne smete delati? — Kam morate gledati med službo božjo? — Kdaj morate poklekniti? — Kdo prebiva v cerkvi? Bog. — Kdo te vidi v cerkvi? — Kdaj pride posebno mnogo ljudij v cerkev? Shod; romarji.

IV. Cerkev je hiša božja. Cerkev je veliko poslopje. V cerkvi so altarji, izpovednice, prižnica, krstni kamen, klopi, svetilke, lestenci. V cerkvi molimo, pojemo; v cerkvi duhovnik mašuje, pridiguje, krščuje. Vsak človek mora biti ob nedeljah in praznikih pri sv. maši.

V. Kaj vidiš v cerkvi? — Kako še imenujemo cerkev? — Čemu je izpovednica? — Prižnica? — Kdo poje na koru? — Kdo se oblači v žagradu? — Kaj gori v svetilki pred velikim altarjem? — Kakšen je strop v cerkvi? — Kakšna so okna? — Kdo orglja na koru? — Čemu je ura na zvoniku? — Čemu so zvonovi v zvoniku? — Kdaj zvoní zjutraj, opoldne, zvečer? — Zakaj? — Kdaj zvoné z največjim zvonom? — Kdo zvoní? — Čemu je vrv? — Kdaj se odkrijemo in molimo? — Kako se moraš vesti v cerkvi? — V katero cerkev hodiš ob nedeljah? — V cerkvi bodi pobožen! Skleni roki in misli le na ljubega Boga! Kadar zvoní zjutraj, opoldne, zvečer i. t. d., snami klobuk in pobožno moli! — Popiši praznik sv. Rešnjega Telesa!

Dodatek.

- Pregovori:** 1. Moli, kakor bi zdaj umrl, in delaj, kakor bi večno živel. — 2. Bog ima polne roke. — 3. Bližje cerkve, raje zamudi mašo. — 4. V visok stolp rada strela trešči.
- Uganke:** 1. V katerem jabolku ni koščic? (Na zvoniku.) — 2. Iz črtic dveh se naredi, in na zvoniku se blestí? (Križ.) — 3. Kateri zvončki ne pojó? (Cvetica.)

Vprašanje: Kaj mora viseti v vsakem zvonu?

Pametnici:

1. Otročja prošnja.

O moj Bog, nebeški oče,
Vzemi srce moje v dar!
Pač ubožno je darilce,
A zavrzi ga nikar.

Ti srce si stvaril moje,
Greha vedno se boji; —
Vzemi me v naročje svoje,
V njem sladko se, varno spi.

(Zlati orehi. I.)

2. Sirotek.

Kje so oče, kje so mati,
Kje so bratje in sestré?
Časi so minuli zlati,
Oj, žaluje mi srcé.

Žalostno srcé je moje,
Tožno, kamor se ozrem;
To, le to so želje moje,
Da za njimi skoraj grem.

V prah so in pepel razpali,
V črni zemlji zdaj ležé!
Na grobeh sirotek mali
Molil bom za njih klečé.

(Zlati orehi. I.)

Risanje: Načrt trga s šolo, cerkvijo in zvonikom.
Cerkvena vrata, okna, križ z jabolkom, ura s kazalci.

Branje. Abecednik: Nedelja. — Zvonček. — Bog vse vidi. — Uganka.

Prvo berilo: 29. Praznik sv. Rešnjega Telesa. —
30. Pesem pri obhodu. — 31. Zvonček. — 32. Zvon na poti. —

Začetnica: Cerkev.

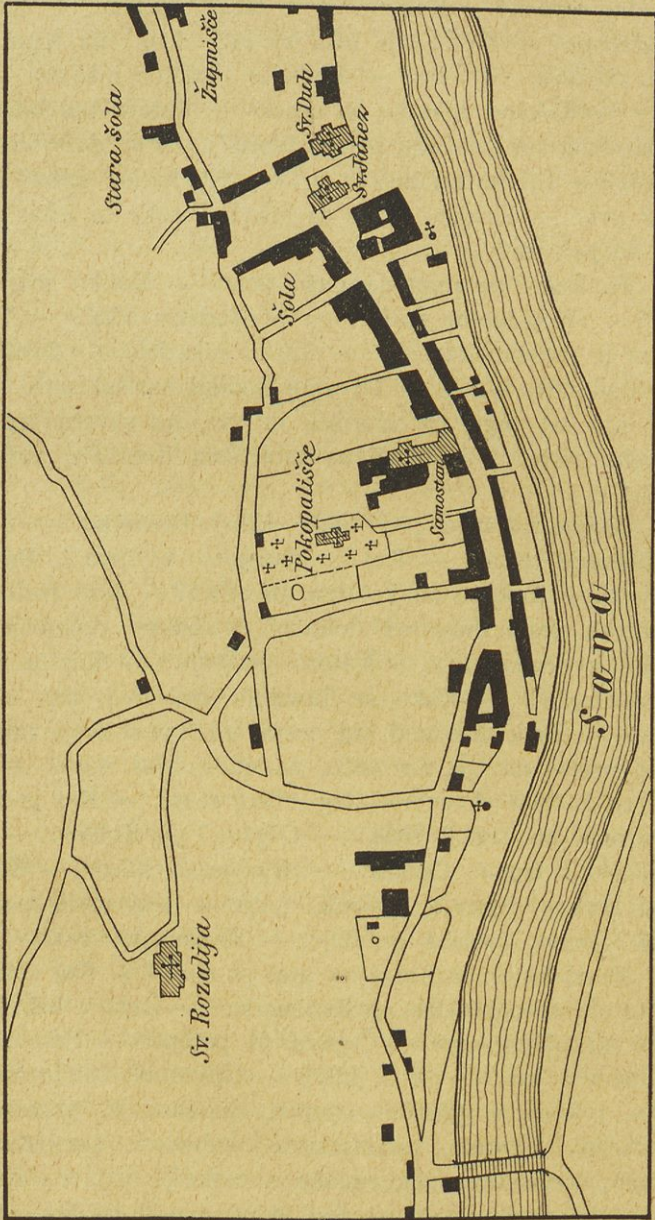
30. Mesto in meščanje.

Krško.

Povest. Kmet je poslal svojega sina v mesto v šolo. Čez nekaj dni se sin izprehaja po mestu. Videč, kako nosijo stari in mladi ljudje očala, vpraša svojega tovariša, zakaj nosijo ti ljudje očala. Tovariš mu odgovori: „Zato, da bolje berejo in pišejo, ker ti ljudje so vsi učeni in pametni.“ Naš dijak si misli: „Če je temu tako, kupim si očala, potem bodem tudi jaz učen in ne bode se mi treba mučiti z učenjem.“ Gre torej v prodajalnico in si veli pokazati očala, da jih kupi. Vzame očala in reče trgovcu, naj mu da še knjigo, da bode bral. Trgovec mu jo da. A deček ne vidi brati. Misli si, da očala niso prava, zato si natakne druga, pa tudi skozi ta ne vidi brati. Zato reče, da hoče imeti taka očala, kakeršna nosijo pametni ljudje. Trgovec pogleda, kaj bi bilo temu vzrok, a vidi, da ima deček knjigo obrneno narobe. Zato reče: „Tvoje oči so zdrave, očala dobra, le tvoja glava in tvoja pamet ni zdrava.“

Kam je kmet poslal sina? — Kje se je sin izprehajal? — Danes si hočemo ogledati mesto.

I. Kje ste zdaj? — Kam prideš, ko stopiš iz te šolske sobe? — Kam prideš iz hodnika? Na dvorišče. — Izmeri dolgost in širokost dvorišča! — Koliko je dvorišče dolgo, široko? — Na kateri strani vzhaja solnce? — Kje zahaja? — Kje je vzhod, zahod, jug, sever? — Kaj je okoli dvorišča? — Kaj je na dvorišču? — Kaj je na vzhodni, zahodni, južni, severni strani dvorišča? — Obrni se proti severu, jugu, zahodu, vzhodu! — Pojdi proti vzhodu, zahodu, jugu, severu! — Na kateri strani je šolsko poslopje, vrt? — Koliko izhodov ima šola? — Na kateri strani neba sta? — Kje je šola, ko smo na trgu? — Kje je šola, ko smo na cesti? — Na kateri strani je dvorišče? — Na kateri strani neba je trg, cesta? — Katera vnanja stena šolskega poslopja je obrnena proti vzhodu, zahodu, jugu, severu? — Kako se imenuje trg pred šolo? — Katere hiše so poleg šole na vzhodu, jugu, severu, zahodu? — Ko stojiš na trgu, na cesti, na kateri strani je cerkev? — J. hiša? — J. hiša? — J. hiša? — Čegava hiša je na desni, levi strani, spredaj? — Na jugu, vzhodu,

zahodu, severu? — Kakšne so te hiše? Zidane. — Koliko nadstropne? — Kakšna je hiša na levi, desni, na jugu, zahodu od šole, od tebe? — Poglejte, kakšne hiše so okoli trga? — Kakšne hiše so ob cesti? — Katera teh hiš ima veliko dvorišče? — Kaj je na dvorišči, okoli dvorišča pri J. hiši? — Pri kateri hiši je vrt? — Na kateri strani neba je ta vrt? — Kakšne so še te hiše? Visoke in lepe. — S čim so pokrite?

II. Kako se imenuje naša šola? — Koliko razredov ima? — V katerem nadstropji je ljudska šola? — V katerem je meščanska šola? — Kateri rokodelci so delali, ko so zidali našo šolo? — Tu vam bodem narisal našo šolo, pred njo na jugu pa dvorišče in vrt, na severu trg, na vzhodu cesto. — Pokaži na tabli šolo, dvorišče, vrt, trg, cesto!

Kaj je na trgu pred našo šolo? Drevored. — Zakaj se imenuje tako? — Kaj je nasajeno v njem? Drevje, grmovje. — Kakšno obliko ima drevored? — Kdo hodi tam mimo ali skozi drevored domov? — Katero drevje je nasajeno v drevoredu? — Katero grmovje? — Kaj še raste v drevoredu? — Kako se imenuje drevored, trg, cesta, ulica? — Vsak drevored, trg, cesta, ulica ima svoje ime. — Kako prideš na trg, na cesto, na ulico pred šolo? — Kaj sem tu narisal? Drevored, trg, ulico, cesto. — Kaj je okoli drevoreda ali trga? Hiše. — Čegave? — Koliko? — Kaj je še okoli trga? Cerkev. — Kje je J. hiša? — Kaj je okoli cerkve? Ograja, nasadi, pota. — Kaj raste po nasadih? Trava, cvetice, grmovje. — Kakšna je ograja?

Proti kateri strani neba greš po cesti? — Kaj vidiš po mestu ob straneh? Hiše. — Kakšne so? — Čegava hiša je na desni strani najprej? — Čegava je potem? — Potem? — Kaj je v J. hiši? — V J. hiši? — Odvetnik, žandarmerija, pošta, rokodelec, gostilna, notar, cementarija, glavarstvo, davkarija, lekarna, prodajalnica, kapelica, samostanska cerkev, samostan, pokopališče s cerkvijo itd. — Kaj je pred J. hišo? Vodnjak. — Kaj je po mestu na levi strani

ceste? — Čegava hiša je nasproti šole? — Kdo stanuje notri? — Čegava hiša je potem? — Potem? — Potem? — Prodajalnica, trafikla, gostilna, rokodelci, kavarna itd.

Kam prideš po cesti proti severu? — Katere hiše vidiš ondi? Občinsko pisarno, župnišče itd. — Do katere hiše prideš, če greš na desno proti severu? Cerkev sv. Duha, sodišče itd.

Kaj je za J. hišo? Ulica. — Kam prideš, če greš po tej ulici? — Kje so še ulice? — Kam prideš po ulici nasproti J. hiše? — Kam prideš, če greš po J. ulici? — Kaj teče mimo Krškega? — Kje prideš do Save? — Kako prideš do nje? — Kje prideš čez Savo? — Kam prideš čez most?

III. Kako se imenuje kraj, ki ima mnogo ulic, cest in trgov? — Kako se imenuje naše mesto? — Kdo je bil v katerem drugem mestu? — Kako se imenujejo ljudje, ki prebivajo v mestu? Meščani. — Kdo prebiva v trgu? Tržani. — Ali je večje Krško ali Kostanjevica, Brežice, Ljubljana? — V katerem izmed teh mest je več hiš? — S čim se pečajo meščani? — Kaj so torej? Uradniki, trgovci, obrtniki, rokodelci, učitelji, duhovniki? — Kateri zdravniki so v Krškem? — Kje se kupijo zdravila? — Imenuj lekarno v Krškem! — Kateri trgovci so v Krškem? — Kje prodajajo trgovci svoje blago? — Kaj delajo rokodelci? — Kje delajo? — Kateri rokodelci so v Krškem?

Kaj dela mesar, črevljar, krojač, klepar, pek, strojar, kovač, kolar, sedlar, mizar, klobučar, dimnikar? — Kdo je v Krškem mesar, črevljar i. t. d.? — Kje kolje mesar, šiva črevljar, peče pek i. t. d.? — Odkod dobiva mesar meso, strojar kože i. t. d.? — Kje prodaja mesar meso? — Kje je njegova mesnica? — Kdaj so v Krškem vojaki? — Kaj delajo? — Kakšno obleko imajo? — Kdo še nosi uniformo? — Kje stanujejo vojaki, kadar so v Krškem?

Kje se prodaja živež? — Kaj se prodaja na trgu? — Kje je ta trg? — Kdaj se prodaja na trgu? — Kdaj je v Krškem semenj? — Kaj se prodaja na semanji dan? —

Kje? — Kdo? — Kje je semenj za živino? — Zakaj se ne prodaja živež v vsaki ulici? — Na katerem trgu je cerkev? — Kje je še cerkev? — Kje je pokopališče? — Kje je katera kapelica? — Kje stanujejo stari ljudje? V hiralnici. — Kje je? — Čegava?

Kdo stanuje v glavarstvu? — V sodišči? — Kdo je glavar? — Kdo sodi? — Kdo je v Krškem odvetnik, notar? — Kje je davkarija? — Čemu je?

Kdaj je na trgu mnogo ljudi? — Kako je po mestnih ulicah? Živahno. — Kakšne so ulice v mestu? Prostorne. — Kaj je ob strani? Tlak. — Čemu? Da ljudje hodijo po suhem. — Kje se odteka voda? Po kanalih. — Kam? — S čim so pokrite hiše? — Kdaj so razsvetljene ulice? — Kaj gori ponoči po ulicah? — Kdaj se pometajo ulice? — Kdaj se dela po ulicah prah, kdaj ne? — Katera cerkev je največja? — Po čem spoznaš cerkev že od daleč? — V kateri cerkvi si že bil? — Kateri trg nam je najbližji? — Kateri nam je najdalji? — Po kateri cesti (ulici) hodite večkrat na dan, po kateri ne?

Po koliko nadstropij imajo hiše? — Po koliko stanovanj je v hišah? — Kdo vozi po ulicah (cesti)? — Kdo je vaš sosed? — Kaj je občina? — Kdo je pri nas župan? — Več občin je okraj. — Dežela. — Država. — Cesar.

IV. Ljudje prebivajo v hišah. Mnogo hiš skupaj je mesto (trg). Mesto ima mnogo širokih ulic, cest in več trgov, šol, izprehajališč, cerkva. Trg obdajajo hiše na vseh straneh. Na trgu je vodnjak. Na trgu se prodaja in kupuje. Tu je večkrat semenj. Mesto je veliko. Hiše imajo navadno po več nadstropij in so na obeh straneh druga pri drugi. V hišah je mnogo stanovanj. Ulice so potlakane; ob hišah je tlak. Po ulicah goré ponoči svetilke. Ulice se pometajo. V hišah so prodajalnice, ki imajo velika okna (izložbe). V mestu so cerkve, hiralnice, šole, gostilne, kavarne, delavnice. Mesto ima

svojo mestno hišo. Po sredi ulic je vozna pot za vozove in konje. Po ulicah in trgih je vedno mnogo ljudij. V mestu prebivajo meščani (v trgu tržani).

V. Kako se imenuje naše mesto? — Kje je tlak? — Iz česa je tlak? — S čim so pokrite hiše v Krškem? — Kje vidite svetilke? — Kdaj se prižigajo? — Kdaj trgovci razsvetlujejo prodajalnice? — Kako stojé hiše? — Zakaj pravimo, da je živahno v mestu? — Kaj vidimo v drevo-redu? — Kdo stanuje blizu drevoreda? — Kdo ima na dvorišči hlev? — Kje se prodaja živež? — S čim so pokrite cerkve, v katerih ste bili? — V katero cerkev greste vsako nedeljo? — Katera vam je najbližja? — Koga ste srečali danes, idoči v šolo? — Kje delajo rokodelci? — S čim se pečajo ljudje v mestu? — Kdo pazi v mestih na red? — Kdaj se po mestu izprehaja mnogo ljudij? — Kdaj odide mnogo ljudij iz mesta? — Kateri rokodelec stanuje blizu tvoje hiše? — Kdo izmed vas ima blizu trgovca? — — Kdaj se zapirajo prodajalnice? — Doklej so zaprte ob nedeljah? — S čim nasipavajo mestne ulice? — Kdo stanuje v mestu? — Imenuj mesta! — Kakšno obleko nosijo meščani? — Uradniki i. t. d.?

Dodatek.

Pregovori: 1. Čim dalje greš, tem dalje ti pokažejo. — 2. Dobra beseda najde dobro mesto. — 3. Zanesi se na tujo kašo pri svoji domá. — 4. Vsaka tica rada leti tja, kjer se je izvalila.

Branje. Abecednik: Semenj.

Prvo berilo: 38. Mesto. — 84. Domovina. — 85. Otrokovo domoljubje. — 86. Cesarjevič Rudolf. — 88. Cesarska pesem.

Začetnica: Cesarska pesem.

31. Gora.

Povest. Koza se je pasla na strmem pobočji. Volk jo vidi; rad bi prišel do nje, a ne more, ker je bilo prestrmo. Zato jej ob vznožji zakliče: „Ljuba kozica, ali se ti ne bode zvrtele v glavi na tej višini? Kako lahko bi se izpodtaknila in padla s strmine. Zlezi raje počasi s skale in pridi k meni na ta lepi, zeleni travnik. Tu najdeš mnogo zelišč!“ — „Hvala ti lepa“, odvrne modra koza. „Poznam te, kaj hočeš. Sam sebi bi rad preskrbel dobro kosilo.“

Kje se je pasla koza? — Kje je blizu Krškega kakšna strmina? — Oglejmo si danes Trško goro!

I. Kdo je že bil na kateri gori? — Na kateri? — Kdo je bil na kateri drugi gori? — Kako je bilo na gori? — Katera gora je pri Krškem? — Na kateri strani je? — Po kateri poti pridemo tja?

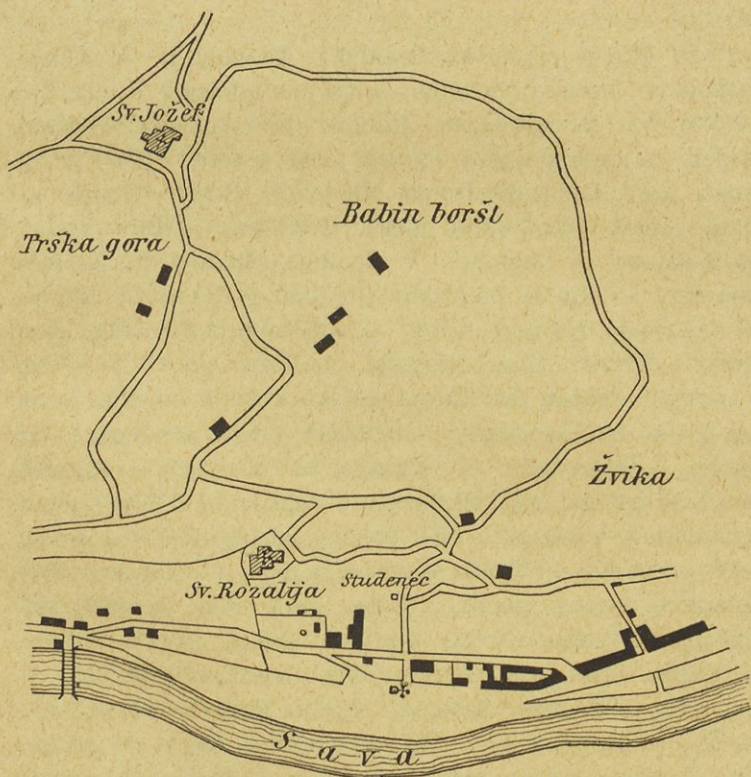
II. Izlet. — Kje smo zdaj? V šoli. — Kam gremo zdaj? Po mestu. — Kaj je ob desni in levi strani? Hiše. — Čegava je ta hiša? — Proti kateri strani neba gremo? Proti jugu. — Kam drži torej ta cesta? Proti jugu. — Čegava je ta hiša? — Kdo stanuje v njej? — Kaj je na desni strani ceste? Vrt. — Čegav?

Kam moramo iti zdaj, če hočemo priti na Trško goro? Na desno. — Kaj vidiš ob tej poti na desni in levi strani? Vrte. — Kje se lahko napiješ? Pri studenci. — Zdaj smo ob vznožji gore. — Kam gremo zdaj? Na višino, v breg. — Kje? Po poti, stezi, kolovozu. — Kaj vidiš na levi strani? Cerkev sv. Rozalije. — Kaj je še na obeh straneh? Vrti, vinogradi, zidanice. — Kje gremo zdaj? Po kolovozu. — Kje smo zdaj? Pri cerkvi sv. Jožefa. — Zdaj smo na vrhu (vrhunci) Trške gore. Hodili smo po pobočji (porobji) gore. — Kaj drži na Trško goro? Pot, kolovoz, steza.

Poglejte zdaj okrog sebe! — Kje je vzhod, zahod, jug, sever? — Od katere strani neba smo prišli? — Kakšen je svet okrog nas? Gol. — Kakšen je svet proti vzhodu? Strm. — Kaj je proti severu? Gozd. — Kakšen je svet proti jugu, zahodu? — Kje je tudi pobočje? — Kaj vidiš

proti vzhodu ob vznožji? Mesto, cesto, Savo, železnico, Videm. — Katero goro vidiš na levem bregu Save? Sremič, Libelj. — Katere gore vidiš daleč proti jugu? Gorjance. — Kaj vidiš med Trško goro in Gorjanci? Ravnino, polje. — Kakšni so Gorjanci? Porasteni z gozdom. — Kaj vidiš na Sremiči, Libelji? Vinograde, njive, vrte, hiše i. t. d.

Kaj vidiš proti zahodu? Vinograde, njive, vrte, hiše. — Kaj še vidiš proti zahodu? Turnski grad, Leskovec. — Kaj je v gozdu na severni strani? Gozdno drevje, grmovje.

Kaj še vidiš s Trške gore? — Kaj teče mimo Leskovca? Potok. — Odkod teče? — Kam teče? — Kateri hrib, grič, brdo še vidiš? — Katere vasi vidiš ob vznožji, na pobočji, na vrhu? — Kam drži železnica? — Odkod

pride vlak? — Kje obstane? — Kaj je med Trško goro in Sremičem? Dolina. — Kje še vidiš dolino?

V šoli. — Kje smo šli do vznožja gore? — Kaj smo videli na gori, ko smo se ozrli nánjo? — Tu narišem Trško goro in pot nánjo. — Pokaži na načrtu mesto, šolo, I. hišo, studenec ob vznožji, kolovoz, pobočje, cerkev sv. Rozalije, cerkev sv. Jožefa, Trško goro! — Pokaži na načrtu Savo, železnico, Videm, kolodvor, Sremič, Libelj, polje, Gorjance, Turnski grad, potok, Leskovec, cesto i. t. d.

III. Kje je cerkev sv. Rozalije? Na pobočji. — Kje je cerkev sv. Jožefa? Na vrhu. — Kje je studenec? Ob vznožji. — Kaj drži do cerkve sv. Jožefa? Pot, kolovoz. — Kam prideš, če greš po gori naprej proti severu? Na Čretež, Cesto, Goro, Senožete, Dunaj, Mladevine, Stražo, Gunte. — Kam prideš odtod proti jugu? V Krško. — Kam prideš proti severu in vzhodu? V Spodnje, Srednje in Zgornje Pijavško. — Kje je Pijavško? Ob Savi, v dolini. — Kje pa so one vasi? Na gori, hribu. — Kje še prideš s Trške gore nazaj v Krško? Mimo Narpelja. — Kam prideš? Na cesto, v dolino, vznožje. — Kje je gorsko rebro? — Kje je ob vznožji še kak studenec? — Odkod izvira studenec? Iz zemlje. — Kam teče? — Kakšna je ta voda? — Katerih cvetic si natrgal na Trški gori? — Kaj vidiš s Trške gore? Mesto, vasi, vinograde, vrte, polje, gozde, gore, hribe, griče, reko, potok itd. — Vse to skupaj je zemlja. — Kaj še vidiš? Železnico, ceste, ravnino, dolino, grad, hiše, gospodarska poslopja, zidanice. — Kaj je na oni strani Save? Sremič. — Kaj je vmes med Trško goro in Sremičem? Dolina. — Kaj teče po dolini? Sava. — Kje je Krško? Ob vznožji. — Kaj je na pobočji? — Kje je grad? — Kaj je pri gradu? Vrt. — Kaj raste na grajskem vrtu? — Kje imajo cvetice pozimi? — Kaj pomeni ona kapelica nekoliko višje od grada? Mavzolej. — Kdo je tam pokopan? — Kdo je bil I. I.? — Kje je v Krškem taka kapelica? — Čegava? — Kako se imenuje vas na zahodu od grada? — Kateri

potok teče mimo Leskovca? — Kje streljajo poleti vojaki? V Zadovinku. — Kje je? — S čim streljajo? — Zakaj? — Kaj vidiš na griči na severni strani od Krškega? Stari grad. — Ali še stoji? — Kaj je zdaj? Razvalina. — Kdo je nekdanj bival ondi? — Kje je steza, kolovoz? — Kje je cesta? — Kaj je ožje, steza ali cesta? — Kaj je na straneh ob cesti? Jarek. — Kaj raste ob cesti? Drevesa. — Kaj je še ob cesti? Kažipot, miljnik.

Katera gora je tik Trške gore? Žvika, Babin gozd. — Kje je Narpelj? — Kdo gre rad na goro? — Kdo stanuje na gori? — Kaj raste na Trški gori? — Kaj vidiš v gozdu? — Kdo lovi v gozdu? — Kdo ima gozd? — Kakšna voda je v studenci? Čista, sveža. — Kdaj ne smemo piti mrzle vode?

IV. Gora ima vznožje, pobočje in vrh. Gora je visoka. Med gorami je dolina. Dolina ima ob straneh strmine, spodaj pa podolje. Raz goro je leprazgled.

V. Katere gore (hribe, griče, brda, holmce) ste videli raz Trško goro proti vzhodu, jugu? — Na katerih gorah ste že bili? — Katere gore ste videli le od daleč? — Katere vasi ste videli? — Kateri grad ste videli? — Ali je Trška gora ravna? — Kakšna so tla v sobi? Ravna. — Kje je ravnina? — Kje je brdo (grič)? — Kje je vrh, vznožje, pobočje gore? — Kakšno je pobočje gore? — Kaj je na pobočji? — Kje je skalovje? — Kako se imenuje naše gorovje (hribovje)? — Kaj raste na gorovji? — Katere živali živé po gorah? — Kje se pase po gorah živina? — Kje so vinogradi? — Kaj je med gorami? Dolina. — Kaj je ob straneh doline? — Kaj je v podolji? Njive, travniki, vrti. — Kje stanujejo ljudje? Na pobočji, v podolji. — Ali je savsko podolje široko ali ozko? — Kaj so snežniki? — Imenuj kak snežnik! — Kaj je ognjenik? — Kdo zna imenovati kateri ognjenik? — Kaj izvira iz gor? — Kaj kopljejo v gorah? Premog, železo, zlato, srebro. — Odkod dobivamo kamenje (apnenc), skriljevec?

Dodatek.

Pregovori: 1. Vsaka pot ne drži domov. — 2. V Rim vodi mnogo potov. — 3. Veselo srce pol zdravja.

Risanje: Trška gora, pot iz šole na Trško goro, razgled s Trške gore.

Branje. Abecednik: Zemlja in zrak.

Prvo berilo: 68. Prvi majnik.

32. Gozd.

Povest. Otroci so govorili o lepih drevesih. Vilko reče: „Ali veste, katero drevo na svetu je najlepše?“ Mala Svetka ploskne z rokama in pravi: „O, to je božično drevesce, na katerem je toliko lučic in krasnih stvarij za otroke.“ In vsi pritrdijo: „Dà, dà, to je božično drevesce!“ Vilko vpraša nadalje: „Katero pa je najgrše drevo?“ Poredni Zdravko hitro odgovori: „To je breza! Dà, to je breza; kajti iz njenih vejic se delajo šibe!“ In vsi otroci se zasmejejo; kajti dobro so vedeli, da mati večkrat natepó porednega dečka s šibo.

Danes si oglejmo gozd!

I. Kje sekajo ljudje les (drva)? — Kdo je že bil v gozdu? — Kaj si videl ondi? — Kje je blizu Krškega gozd? — Kako se imenuje? — Po kateri poti prideš v gozd? — Kje je vaš gozd? — Kako prideš tja? — Kje rastejo drevesa v Krškem? — Danes pojdemo na sprehod v gozd!

II. Izlet v gozd. — Kaj vidiš ob cesti? — Kam gremo zdaj? — Kako se imenuje ta cerkev? Sv. Rozalija. — Po kateri poti gremo zdaj? — Mimo katere cerkve gremo zdaj? Sv. Jožef. — Kje smo zdaj? Na Trški gori. — Kam smo zdaj prišli? V gozd. — Kaj vidite v gozdu? Drevesa, grmovje, cvetice, travo, mah, jagode, gobe. — Katere živali vidite? Ptice (vrano, žolno, srako, slavca, sovo), žuželke, mravlje, mušice, žabe, kače, zajca, srno, jelena, veverico itd. — Kaj še vidite? Skalovje itd.

V šoli. — Odkod smo šli danes v gozd? — Kje smo zdaj? — Po kateri poti smo šli v gozd? — Kaj smo vi-

deli ob potu? — Kam smo šli s ceste? — Kaj raste v gozdu? Drevje. — Kakšno? Veliko in majhno. — Koliko dreves? — Ali so na gostem ali na redkem? — Veje se stikajo in napravljajo streho. — Kam ste se vsedli? — Kaj ste videli? — Nekatero gozdno drevje ima široko listje, listovci, drugo pa ozke igle, iglovci (jelovje). — Imenuj listovce! Javor, gaber, breza, hrast, lipa, bukev itd. — Imenuj iglovce! Smreka, jelka (hojka), bor, mecesen, brinje itd. — Katero grmovje si videl? — Kdo izmed vas se je skrila v grmovji? — Katere cvetice ste videli, natrgali? — Kakšne so? — Kaj je rastle po tleh? Trava, mah. — Katere ptice ste videli, slišali? — Katere živali ste še videli? — Kje si videl velike skale? — Kje ste si oddahnili? — Od česa je v gozdu hladno? — Kakšen prostor je bil to? — Kam ste videli iz gozda? — Ali moreš povsod po gozdu hoditi? — Zakaj ne? Ker je gosto grmovje. — Ali so pota takšna, kakor v mestu?

III. Kje je gozd? Na gori, bregu. — Kje je vaš gozd? V dolini. — Kaj ima soba? Tla, stene, strop. — Kaj nas varuje vročine? Zidovi in strop. — Ali ima tudi gozd tla, stene, strop? — Kakšne? — Kaj nas varuje v gozdu vročine? — Kaj nas varuje vetra? — Kako stojé drevesa na vrtu, polji? Daleč narazen. — Kako rastejo v gozdu? Drugo poleg drugega. — Kakšno je? Gosto. — Kaj raste na polji, vrtu? — Kaj raste v gozdu? — Česa nas še varuje gozd? Dežja. — Ali nas na polji tudi kaj varuje solnca? — Kje se lažje skriješ, v gozdu ali na polji? — Kaj raste v vašem gozdu? — Kako prideš tja? — Kdo lovi gozdne živali? — V katerem gozdu si še bil? — Kateri je večji? — Kakšne barve je listje? Zelene. — Kdaj je listje zeleno? Spomladi in poleti. — Kakšno postane jeseni? Rumeno in rudeče. — Kaj se zgodi z orumenelim in orudelim listjem? Popada z drevja, drevje se osiplje. — Zakaj odpade listje? — Kdaj odpade? — Katero gozdno drevje ostane tudi pozimi zeleno? Iglovci.

IV. V gozdu raste mnogo dreves drugo poleg drugega. V gozdu je poleti hladno. V gozdu ni vetra. V gozdu živi mnogo živalij. V gozdu se lahko skrijemo.

V. Kaj smo narisali? — Po kateri poti pridemo v naš gozd? — Kdo ve še za katero drugo pot? — Katere cvetice, drevesa rastejo v gozdu? — Kdo je že nabiral jagod v gozdu? — Katere živali prepevajo po gozdu? — Kje sedé najraje? — Kdaj prepevajo ptice in kdaj ne? — Odkod dobivamo drva? — Kje lahko prevedrmo? — Kje se otroci lahko skrivajo? — Zakaj ne smejo mali otroci sami iti v gozd? Ker bi se izgubili. — Kje se sekajo drva? — Imenuj še kak drug gozd!

Dodatek.

Pregovora: 1. Za pridnega za vsakim grmom petica. — 2. Visokim smrekam lomi vihar vrhe.

Pametnica: Zeleni gozd je lovčev raj,
 In krasen res je gozd;
 Frčé tam ptice s kraja v kraj
 In hvalijo svoj gozd.

 Studenec iz skalin kipí,
 Vrši tja v temni gozd;
 Po drevji listje vmes šumí,
 Šumi, vrši ves gozd.

 Oj, ptičji glas, oj, šum vodé
 In tvoj šepet, oj gozd!
 To dviga lovčevo srcé,
 Da ljubi tebe, gozd.

(Preložil Jos. Cimperman v „Zabavišči“.)

Risanje: Gozd in pot v gozd.

Branje. Abecednik: Gozd.

Prvo berilo: 9. Odmev. 56. Gozd.

Začetnica: 42. Gozd.

.....

33. Polje in travnik.

Rženi klas.

Za časa, ko je hodil ljubi Bog še po zemlji, bilo je polje mnogo rodovitneje, nego je dandanes. Klasje je bilo tako dolgo, kakor bilka, od vrha do tal je raslo samo zrnje. Toda ljudje niso čislali tega božjega blagoslova; prevzeli so se. Nekega dne gre neka žena s svojim sinom mimo njive, na kateri je rasla rž. Sinček pade v mlako in se pomaže. Mati izrujejo na njivi pest najlepših klasov in očistijo ž njimi sinu obleko. Gospod Bog je šel ravno mimo in je videl, kaj se je zgodilo. Nevoljen je in reče: „Zanaprej naj na rženi bilki ne zraste noben klas več! Ljudje niso vredni nebeških darov!“ Ko to slišijo ljudje, padejo pred Gospoda na kolena in ga prosijo, naj pusti vsaj nekaj klasja na bilki, ako ne zaradi njih samih, tedaj vsaj zaradi nedolžnih kur, ki bi morale sicer poginiti lakote. Gospod Bog se jih usmili in jim usliši prošnjo. Od tedaj raste na bilkah klasje le zgoraj.

Danes hočemo iti na polje in na travnik.

I. Kdo ve, kje je krško polje? — Kako prideš tja? — Kaj vidiš medpotoma, če greš na polje? — Kaj vidiš na polji? — Kje si videl travnik? — Kaj raste na travniku?

II. Izlet. — Kje moramo iti, da pridemo na polje, na travnik? Iz šole po cesti skozi mesto, mimo mostu in dalje po cesti, ki drži v Leskovec in Kostanjevico. — Kaj vidiš na cesti? Ljudi, konje, vozove itd. — Katere hiše stojé ob cesti? — Na kateri strani je most? — Čegava je zadnja hiša v Krškem? — Kako široka je cesta? — Kaj je na strani? Jarek (rov). — Čemu? — Kaj vidiš pred sabo? Polje, travnik. — Kje je pot? — Kaj je na vsaki strani? Njive, travniki. — Kje se začne polje, travnik? — Kje se neha? — Kaj vidiš na polji? Kmete, konje, plug. — Kaj dela kmet? — Čemu je plug? — Kako orje kmet? — Kaj raste na polji? Žito, krompir, repa itd. — Katere cvetice rastejo na polji? — Katere ptice živé na polji? — Kaj dela škrjanec? — Kje ima svoje gnezdo? — Kaj delajo ovce, krave? — Kdo jih pase? — Kaj delajo bučele itd.

V šoli. — Kje smo bili danes? — Kje smo šli na polje, travnik? — Kaj si videl po poti? — Potem smo

prišli na prosto. — Kaj smo videli pred seboj? Polje. — Kaj še? Travnik. — Kje je bilo polje, travnik? — Kaj je pašnik? — Kje se začne, neha polje? — Kaj je med njivami? — Kaj raste po njivah, travnikih? — Kdo orje polje? — S čim? — Katere živali si videl na polji, pašniku, travniku? — Katerih cvetic si natrgal? — Kje so pašniki? Za njivami, med njivami, poleg travnikov, za gozdi, pred gozdi, pod gozdi. — Kakšna so polja, travniki, pašniki glede velikosti? Mali in veliki. — V kaj se razdeli velik pašnik? V oddelke. — Ali se popase ves pašnik najedenkrat? — Kako pa? Oddelek za oddelkom. — Kdaj pasemo po mokrotnem pašniku? O suhem vremenu. — Kdaj pasemo po suhem pašniku? O mokrotnem vremenu.

Pokaži na tem načrtu pot, po kateri smo šli na polje! — Pokaži, kje je polje? — Pokaži pot na polji! — Cesto! I. t. d.

III. Kaj smo videli na polji? — Kakšna zemlja je na polji, na travniku? — Kje je peščena, močvirnata zemlja? — Kaj ima vrt? Plot. — Ali ima tudi polje plot? — Ali ima polje (travnik) tudi duri? — Kakšno je torej polje (travnik)? Odprto, prosto. — Čemu so na vrtu pota? Da se po njih izprehajamo. — Kakšna pota pa so na polji? Kolovozi, ceste. — Kaj raste na vrtu in na polji? Cvetice. — Kaj raste na polji? Krompir, repa, lan, zelje, žito itd. — Kako imenujemo vse to? Poljske pridelke. — Kdo daje solnce in dež? — Kaj se zgodi s semenom? — Kakšno postane žito? Zeleno. — Žetev raste. — Kaj raste med žitom? Plevel. — Kaj storé s plevelom? — Zakaj plevejo? — Katere cvetice rastejo na polji? — Kaj je med njivami? — Katere živali živé na polji? Zajec, miš, krt, škrjanec, prepelica itd. — Kaj raste na travniku? Trava. — Kaj raste med travo? Cvetice. — Kaj je še na travniku? Žabe, krsti, cvrčki, hrošči, žužki, metulji, bučele, kobilice itd. — Kaj teče po travniku? Potok. — Na kakšnih travnikih zraste najlepša trava? — Kaj storé, če je travnik suh? Vodo spuste nanj. — Katera tica živi na močvirnatem travniku?

— Katera žival pride na travnik? — Kaj delajo otroci na travniku? — Kje ne moreš stanovati, na vrtu ali na polji? — Zakaj ne? — Kako se imenuje to polje? — Kje je še polje? — Kaj raste na vašem polji? — Kakšno je vaše polje? — Kje je? — Kdo obdeluje polje? — Kaj dela kmet? Orje, vlačí, seje, žanje itd. — S čim orje, vlačí, kosi? — Kdaj se naredé brazde? — V kaj je njiva razdeljena? — S čim se pognoji polje? — Kje je doma gnoj? — Kje raste trava? — Kdaj kosé otavo, seno? — Čemu je seno? — Kje so pašniki? Pred gozdi, za njivami itd. — Kje so travniki? Ob rekah, potokih itd. — Zakaj? — Kakšna so tla po pašnikih? Ravna, pobočna, strma. — Kakšna so po travnikih? Navadno tudi ravna, pobočna, strma. — Kakšna je zemlja po travnikih? Mokrotna, vlažna, močvirna, rodovitna. — Kakšna je po pašnikih? Bolj suha. — Kaj napravijo, da namakajo travnike? Vodovode, rove. — Kako odvajajo vodo s travnikov? — S čim koristi pašnik, travnik?

IV. Na polji so njive. Na polji raste živež za ljudi in živali. Na polji živé živali. Ljudje ne morejo prebivati na polji. Polje obdeluje kmet. Na travniku raste trava. Trava se pokosi. Na pašniku se pase živina.

V. Katero orodje smo videli na polji? — Kdo obdeluje polje? — Kaj raste na polji? — Katere živali živé na polji? — Kje je krško polje? — Kako pridemo na to polje? — Kje so travniki, pašniki? — Čemu so? — Kaj kosé na travniku? — Kam spravljajo seno?

Dodatek.

Pregovora: 1. Zla trava hitro raste. — 2. V planini pride živina do kosti, v hlevu do masti.

Pametnici:

1.

Na zeleno polje,
Kjer travé rastó,
Gonim dobre volje
Ovčico drobnó.

Po dišeči travi
Radostno skakljá
In po zelenjavi
Čila meketá.

Kjer se potok vije,
Senčna je goščád,
Tam ovčica pije,
Leže potlej v hlad.

(Preložil Jos. Cimperman v „Zabavišči“.)

2.

Črno kravo, molzo našo
Gregor žene v log na pašo,
Star pastir in pogonjič,
Ne boji se volka nič;
Leskovačo je prijel,
Čedi zvonec sam pripel.
Zvonec poje prelepó,
Gregor gluh je na uhó,
Gregor gluh je na obe,
Kar najbolje sam on ve;
Kravico za rep drži,
Da je kam ne izgubi.
Pride krava do brvice,
Do brvice, do vodice,
Napoji se ter napase,
Tamkaj mlada trava rase.
Pási, pási, kravica!
Kjer je mehka travica;
Mleka dosti nam podeli!
Dve čebrici,
Dve keblici,
Drobno kašo ž njim zabeli!
Mlečna kaša, mati naša
In otročja sladka paša.

(Fr. Levstik.)

Risanje: Polje, travnik in pot na polje.
Branje. Abecednik: Polje in travnik.
Prvo berilo: 49. Polje in travnik.

34. Reka, železnica.

Povest. Kapljica vode je bivala globoko pod zemljo. Ondi je bilo temno, zato gre po zemlji dalje in sreča drugo kapljico. Obe se združite in greste naprej. Medpotoma se jima pridruži še mnogo drugih kapljic. Bile so že dokaj močne, zato rekó: „Izvrtaimo si luknjo nad nami in poglejmo, kaj dela solnce.“ Res prodró zemljo in zagledajo solnce in modro nebo. O kako je bilo oboje lepo! Od samega veselja ne morejo utihniti, šepetajo in žuboré neprestano.

To sliši še več drugih kapljic. Tudi te se jim pridružijo, hoteč videti lepo nebo. Blizu kapljic so se igrali veseli otroci. Zagledavši kapljice, vzkliknejo: „Oj, to je pa čist studenec!“ Urno pristopijo, zajemajo iz studenca vodo z rokami in se napijó. Voda se ni kar nič pomanjšala, kajti pritekalo jej je vedno več novih kapljic iz zemlje. Ker ni bilo za vse dosti prostora, odtekó prve kaplje naprej, druge pa za njimi. Tako tekó nekaj časa po travi in pritekó mimo rumenih, rudečih in belih cvetic. Cvetice se jih razveselé in pravijo: „Glejte, p o t o č e k teče! Ostani tu, ljubi potoček, in igraj se z nami!“ A potoček jim odgovori: „Ne morem ostati tu. Moram dalje hiteti!“

Ko priteče nekoliko dalje, pridruži se mu drug potok, rekoč: „Dobro jutro! bratec, vzemi me seboj!“ „Le pojdi z menoj“, reče potoček. Tako tečeta zdaj skupaj dalje in dalje. Medpotoma vsprejmeta váse še mnogo drugih potokov. Potok je postajal vedno širji in močnejši. Ljudje, to videč, rekó: „Poglejte, iz potoka je nastala reka!“ Dokler je bil potoček še zeló majhen, skakali so otroci čezenj. Ko pa je dorastel potoka, niso ga mogli niti odrasli ljudje preskočiti. Zato položé čez potok dve dolgi bruni in gredó čezenj. To so imenovali b r v. Ko pa je iz potoka narasla reka, tudi brv ni zadostovala, in ljudje so napravili čez njo m o s t.

Reka je tekla dalje. Ko je prišla do mlina ob bregu, vrtela mu je kolesa. Marsikomu je pomogla, da je naložil na č o l n težko breme, katerega sam ne bi bil mogel nesti. Reka pa je na svojih ramah brez težav nosila breme v čolnu daleč naprej do velikega mesta ali do globokega m o r j a. Ondi so se stekale vse reke in so ostale v morji, dokler jih ljubi Bog ni zopet izpremenil v oblake. Kadar je na zemlji zeló vroče, ukaže Bog kapljicam, da padajo kot dež na zemljo. Dež napoji cvetice in vse rastline. Deževne kapljice prodró zopet v zemljo, odkoder so prišle.

1. Sava.

I. Katera velika voda teče mimo Krškega? Sava. — Kaj je Sava? Reka. — Kaj teče mimo Leskovca? Potok. — Kaj izvira izpod Trške gore? Studenec. — Kje smo

našli še vodo? Pri Turnskem gradu. — Kako se imenuje taka voda? Ribnjak. — Kje je blizu Krškega kaka mlaka? — Kje je kako močvirje? — Kako prideš čez Savo? — Kako prideš čez potok?

II. a) Na prostem. — Danes pojdimo ob Savi do mosta, potem čez most na Videm!

Na kateri strani Krškega teče Sava? — Odkod priteče Sava? — Kam teče? — Na kateri strani Save je Krško? — Katere hiše so ob Savi? — Kaj je še ob Savi? Pot, drevored, cesta. — V katero vas bi prišel, ko bi šel na naši strani Save proti severu? V Pijavško (Spodnje, Srednje in Zgornje). — Vrzi ta list v Savo! — Kaj vidiš? Da ga nosi voda. — Ali je torej Sava mirna? — Kakšna je? Tekoča; teče. — Kakšen bi bil, ko bi padel v Savo? Moker. — Ali bi jo lahko prebredel? — Zakaj ne? — Kakšna je? Globoka. — Kaj vidiš na Savi? Čoln. — Ali stoji mirno? — Čemu je? — Kaj še plava po Savi? Plav. — Iz česa je?

Kaj živi v Savi? Ribe. — Zakaj ribe ne utonejo? — Ali bi vi lahko utonili? — Ali je Sava vedno jednako velika? — Kdaj naraste? — Kam izstopi? — Kakšna je voda v Savi? — Kakšna je, kadar je povodenj? Rumena in umazana. — Zakaj? — Kaj vidite v Savi? Solnce, drevje, hiše. — V čisti vodi se vidi kot v zrcalu. — Kje pridemo čez Savo? Čez most. — Preštej korake čez most! — Koliko korakov je dolg? — Koliko korakov (metrov) je Sava široka? — Zakaj? — Kako bi izmeril, kako je Sava globoka? — Na katerem bregu smo zdaj? — Na kateri breg smo prišli čez most? — Koliko bregov ima torej Sava? — Na katerem bregu je Krško, Videm, železnica? — Na kateri breg moramo iti, da pridemo nazaj v Krško?

Zdaj pojdimo na desnem bregu Save naprej! — Kaj izvira izpod Trške gore? — Kam teče studenec? — Kakšna je voda v studenci? — Kaj vidiš ondi ob cesti? Mlako (lužo). — Ali je voda v mlaki čista? — Odkod pride voda v mlako? Deževnica. — Kaj vidite v njej? Žabe. — Kaj

leta nad mlako? Mušice. — Ali bi se mogel po mlaki voziti s čolnom? — Zakaj ne?

Zdaj pojdimo k Turnskemu gradu! — Kako imenujemo ono stoječo vodo? Ribnjak. — Zakaj? Ker so ribe v njem. — Ali je voda v njem čista? — V čem bi se lahko vozili po njem?

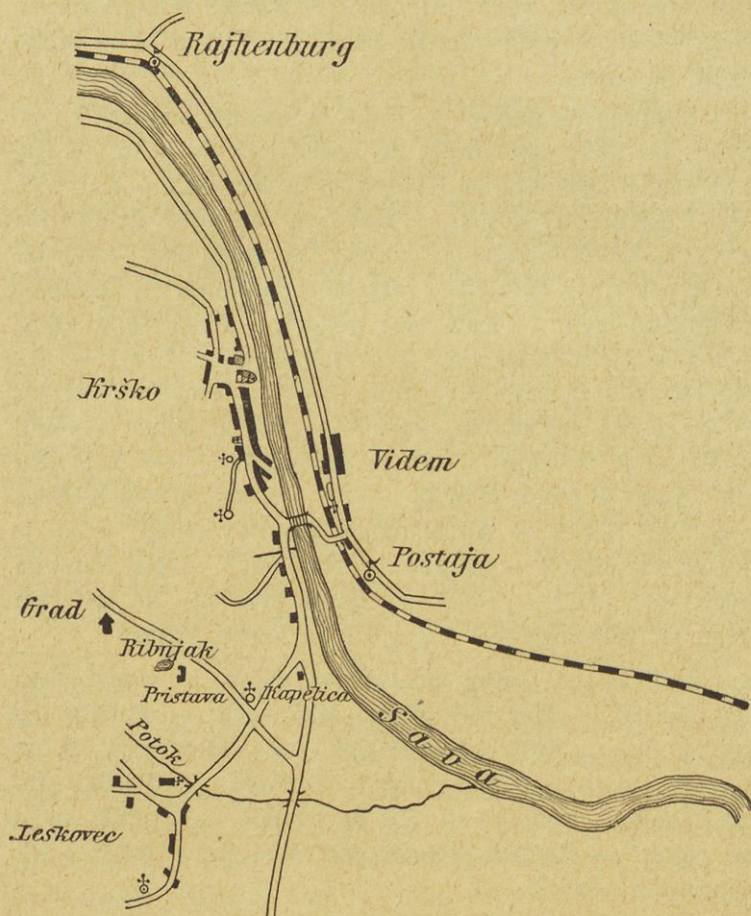
Pojdimo še naprej! — Kako se imenuje ona vas? Leskovec. — Kako smo prišli do Leskovca? Po cesti. — Kaj je ob cesti? Drevored. — Kakšna so ta drevesa? — Kaj teče pred Leskovcem? Potok. — Kako se imenuje? Drenoviški potok. — Kako pridemo čez potok? Čez most, brv. — Kje izvira ta potok? — Pokažite z roko proti oni strani! — To mesto imenujemo izvir. — Kam teče potok? — Pokažite z roko! — Pri izlivu so nižja tla. — Prekorači most (brv)! — Koliko korakov si naštel? — Kako širok je torej tudi potok? — Ali moreš skočiti čez potok? — Postavi palico v vodo! — Vzemi jo iz vode! — Ali je vsa mokra? — Kaj zdaj veš? Kako je potok globok. — Ali stoji mirno? — Kakšen je potok? Tekoč. — Ali bi mogel utoniti v njem? — Ali je globok ali plitev? — Koliko bregov ima? — Na katerem bregu smo zdaj? — Pojdi na desni breg! — Na katerem bregu je Leskovec? — Kaj vidiš na levem bregu?

b) V šoli. — Kar smo danes videli, to vam bodem zdaj narisal. — Kaj teče mimo Krškega? — Pokaži na načrtu Savo, Krško! — Pokaži pot, kjer smo šli ob Savi do mosta! — Pokaži most čez Savo! — Pokaži studenec, mlako, ribnjak! — Kje je potok? — Pokaži most čez potok! — Kakšen je most čez Savo, čez potok? — Kje je brv čez potok?

Kako še prideš čez Savo? Na brodu. — Kje je brod čez Savo? — Kje prideš hitreje čez Savo, na brodu ali na mostu? — Kaj lažje izmerimo, potok ali Savo? — Ali moremo izmeriti tudi mlako in ribnjak?

Kam teče potok? — Kam teče Sava? V Donavo. — Kaj je Sava? Reka. — Kaj pa je Donava? Veletok. —

S.

J.

Kam teče Donava? V morje. — Imenuj še kak drug studenec, potok, reko!

III. Ali je Sava globoka ali plitva? — Ali je široka ali ozka? — Kaj je na vsaki strani reke, potoka? Breg. — Koliko bregov ima torej Sava? — Potok? — Katera vas je na levem bregu Save? Videm. — Katera vas je na desnem bregu potoka? — Kje teče Sava? V strugi, vodotoči. — Kakšen je breg? — Imenuj reko s strmima bregovoma! — Pokaži na načrtu desni, levi breg! — Kaj ima voda zgoraj? Gladino. — Kaj ima spodaj? Dno. — Kaj dobimo, ako izmerimo vodo od gladine do dna? Globino. — Kdaj naraste Sava? — Kdaj izstopi iz bregov? — Kaj naredi potem? Povodenj. — Kje stoji voda mirno? V ribnjaku. — Kako imenujemo velik ribnjak? Jezero. — Imenuj kako jezero! — Kako stoji voda v jezeru? Mirno. — Časih se vender-le premika. — Kdaj? Kadar veter veje. — Kaj vidiš potem na ribnjaku, jezeru? Valove. — Ali so na Savi tudi valovi? — Kje je še voda? V jarku. — Iz česa je most? — Kaj ima ob kraji? — Kaj je položeno počez? — Iz česa je brv? — Kaj je ožje, most ali brv? — Ali se moremo peljati po brvi? — Kako dolg je most, brv? — Kako široka je Sava, potok? — Kaj je širje, reka ali potok? — Čez kaj lahko preskočiš? — Kaj je širje, Sava ali cesta? — Kaj vidiš večkrat plavati po Savi? Plav. — Iz česa je plav? — Kako se naredi plav? Debela drevesa se posekajo v gozdu, veje se obsekajo, debela se denejo v vodo. Več debel se zveže v jedno vrsto, zadaj se priveže še druga, tretja itd. vrsta debel. To je potem plav. Plav se potisne v sredo reke, da plava. — Kdo je na plavu? Plavičar. — Kaj ima v roki? Drog, krmilo. — Kako plava plav čez jez? — Kaj še plava časih po Savi? Čoln, ladija. — Zakaj morejo plavati ladije po Savi, zakaj ne po potoku in po mlaki? — Kdo vesla v čolnu? Čolnar. — S čim vesla? Z veslom. — Kako še potiska čoln naprej? Z drogom. — Kaj je na ladiji, v čolnu? — Kako se je voziti v čolnu? — Kako še prideš čez Savo? Na brodu. — Kje je brod?

— Kakšen je? — Kaj plačaš na brodu? Brodnino. — Kdo vozi na brodu? Brodnik. — Kje izpusté časih vodo v ribnjaku? — Kaj vzdignejo? Zatvornice. — Kdaj? Kadar je ribnjak poln. — Kje je mlaka? — Kje še? Po cestah, dvo-riščih, travnikih itd. — Kdaj se naredé mlake? — Kakšna je voda v mlaki? Kalna, smrdljiva. — Kaj se nabere na dnu mlake? Blato. — Čemu se porabi blato? Za gnoj. — Katere rastline rastejo ob mlakah? — Katere živali živé po mlakah? — Katere živali letajo okoli mlak? — Kako se kratkočasijo otroci pri mlakah? — Kakšno je močvirje? — Kje so močvirja? Po travnikih, pašnikih, gozdih, ob potokih, rekah itd. — Kakšna je zemlja po močvirji? — Katere rastline rastejo po močvirnatih tleh? — Katere živali živé po močvirji?

Odkod pride voda? Iz zemlje. — Kaj je ondi? Studenec, izvir. — Kam se izliva studenec? V potok. — Kje se začne potok? Pri izviru. — Kam se izliva potok? V reko. — Kam se izliva reka? V veletok. — Kam se izliva veletok? V morje. — Kako se imenuje kos suhe zemlje v vodi? Otok. — Kje je v Savi otok? — Kaj je na otoku? — Kdo stanuje v hiši na bregu? Ribič. — Kaj dela? — Čemu mu je toliko rib? — S čim jih lovi? Z mrežo, trnkom itd.

Kje se melje žito? V mlinu. — Kje je mlin? Ob reki, potoku. — Kaj goni voda? Mlinska kolesa. — S čim zajezi mlinar vodo? Z jezom. — Kako naredi jez? — Čemu je jez? — Kje teče voda skozi jez? Pri zatvornici. — Kaj je še ob vodi? Žaga, fužine. — Kaj se dela na žagi, v fužinah?

Kaj živi v Savi, v potoku in v ribnjaku? — Kje je več rib, v Savi ali v ribnjaku? — Kaj še živi v Savi? — Kako se gibljejo ribe v vodi? Plavajo. — Katere domače živali rade plavajo po vodi? Gosi in race. — Kaj so? Plavarice. — Kaj plava po ribnjaku? Labud. — Komu je podoben? Gosi. — Ali so plavarice vedno v vodi? — Ali živé ribe tudi na suhem? — S čim plavajo ribe? — S čim gosi in race? — Kaj stori rak, kadar ga hočemo vjeti? Vščipne. — Katere živali slišimo v vodi? Žabe. — Kdaj?

Čemu se rabi Sava? Za pijačo, kuho, pranje, polivanje rastlin. — Kaj delajo ljudje v Savi? Kopljejo se. — Kaj se jim lahko zgodi? Utonejo. — Zakaj se ne kopljejo v mlaki? — Ali se kopljejo tudi v ribnjaku? — Odkod imamo vodo? Iz studenca, vodnjaka, morja, deževnico itd. — Kaj je na dnu potoka in Save? — Kaj je Ljublanica? — Kje teče? Skozi Ljubljano.

IV. Sava je reka. Reko imenujemo globoko vodo, katera teče. Potok je plitva voda, katera teče. Mlaka (lužja), močvirje (barje) je manjša, a ribnjak večja stoječa voda. Še večja stoječa voda je jezero. Velika in nepregledna voda je morje. Reka, potok ima desni in levi breg; ribnjak, jezero ima breg na okrog. Čez potok, reko pridemo po mostu, brvi. V potokih, rekah, ribnjakih, jezerih in morji živé ribe, raki, žužki i. t. d. Potok goni mlinska kolesa. Reke gonijo mlinska kolesa in nosijo plave, čolne in ladije. Potoke, reke, ribnjake, mlake, jezera in morje imenujemo vode. Voda izvira v studenci. Studenec teče v potok, potok v reko, reka (veletok) v morje. Voda šumi. Voda preplavi polja, travnike, vrte; odnaša hiše, mostove in brvi.

V. Kaj je Sava? — Zakaj jej pravimo reka? — Zakaj je jezero stoječa voda? — Katera stoječa voda je največja? — Kakšno vodo pijó ljudje najraje? — Imenuj katero drugo reko, potok! — Kje je struga? — Katera struga je širja, v reki ali potoku? — Kako moramo hoditi po mostu, brvi? — Kako se imenuje kraj, kjer izvira voda? — Kam teče voda vselej? — Kako se imenuje mala tekoča voda? — Kako velika? — Kaj je ribnjak? — Kako se imenuje stoječa voda, ki je večja od ribnjaka? — Kako pravimo tisti stoječi vodi, ki nastane iz deževnice?

Kje izvira potok? — Kje se začne potok? — Kakšna voda je v studenci? Studenčnica. — Kaj je ob robu reke,

potoka? Breg, desni in levi. — Kako izveš, kateri je desni, levi breg? — Kam se izliva potok? — Kaj je tam? Izliv. — Ali teče naravnost? — Kako teče? V zavinkih. — Kakšen je njegov tok? — Iz česa nastane reka? Iz potokov. — Zakaj je reka širja in globočja? — Kam teče reka? V veletok. — Kaj je Donava? — Imenuj še druge veletoke! — Kaj plava po veletoku? Ladije, parobrodi in jadrenice z jamborami. — Kam teče veletok? V morje. — Čez kaj se peljejo oni ljudje, ki gredó v Ameriko? — Kakšna je morska voda? Slana.

Kaj raste ob reki, potoku, jezeru? — Kaj je otok? — Kako prideš na otok? — Kaj je na otoku? — Kje je polotok? — Kje je slap?

Imenuj živali, katere živé v vodi! — Čemu so ribe, raki, žabe? — Katera pijača je najbolj zdrava? — Kdaj potrebujejo mati vodo? — Kaj goni voda? — V kaj se izpreminja voda? — V kaj se izpremeni led, sneg?

Daljna tvarina.

2. **Čoln** ima spredaj kljun, zadaj krmilo; ob strani so stranice. Prostor med kljunom in krmilom je korito. Spodaj je dno. Namesto krmila ima časih veslo. V čolnu je po jeden ali več sedal. Čolne delajo tesarji iz lesa. V čolnu se prevažajo ljudje, drva i. t. d.

3. **Ladija** (barka) je večja od čolna. V ladiji je več sedal. Nekatero ladije imajo streho iz platna. Na ladiji veslata po dva veslarja, krmilar pa krmi zadaj na krmilu. Nekatero ladije imajo zadaj ali v sredi hišico in v njej ognjišče. V takih ladijah se vozi žito in druge stvari. V hišici imajo brodniki svoje stvari, jed in pijačo, v njej spé in jedó, vanjo gredó pod streho, kadar gre dež. Na ognjišči kuhajo jedi. Časih vidite, kako po Savi vlečejo tako ladijo konji proti vodi.

Še večja ladija se imenuje jadrenica, katero goni veter. Na jadrenici je veliko in močno platno, jadro,

ki se obesi na močno in visoko drevo, jamboro. Na ladiji je več jambor. Na najvišji jambori je zastava, ki naznanja, čegava je ladija. Velika ladija, ki ima v sredini dva stroja s kotlom, kakeršen je tudi pri parnem vozu, imenuje se parobrod. Para goni dve kolesi, jedno na levi, drugo na desni strani. Kolesi veslate v vodi in tako ženete ladijo dalje. Velike ladije, jadrenice in parobrodi vozijo po morji. Zgoraj imajo krov, kjer se izprehajajo potniki. Pod krovom so sobe, v katere se pride po stopnjicah. Sobe so nizke in imajo majhna štirioglata okna, katera vidite od zunaj v steni. Skozi ta okna lahko streljajo s topovi.

Na ladiji so mornarji, ki opravljajo razna dela. Na ladiji zapoveduje poveljnik (kapitan). Njega morajo vsi ubogati. Velik del ladije je v vodi. V spodnji del ladije spravljajo blago, da ga prepeljejo v druge dežele. Na ladiji je po 100 in več ljudij. Morje je malokdaj mirno. Dela velike valove; potem se ziblje ladija semtertja. Večkrat se kaka ladija potopi.

4. **Železnica.**

Na levem bregu Save je železnica. Železnica je na železniškem nasipu. Na železnici so železne plesme, po katerih teče vlak. Ob železnici so stražnice. V njih stanuje železniški stražnik. Čez železnico se pride na prelazu. Ob prelazu je plošča z napisom (svarilom). Kadar gre vlak, zapre stražnik pot čez železnico. Vse železniške vozove skupaj imenujemo vlak. Vlak se vstavi na kolodvoru. Naš kolodvor se imenuje Videm-Krško. Vlak drdra.

Vozove na železnici vleče parni voz. Parni voz je prvi in ima posebno čudno obliko. Naředé ga v tvornici iz železa. Ima dimnik, iz katerega se vali gosti dim. Dimnik je zgoraj navadno širji. Parni voz ima velik kotel, kateri je otel. Kotel je napolnjen z vodo. Pod tem kotlom se močno kuri. Ko se voda segreje, vre; iz nje se vzdiga para, katero vidite, kadar odhaja skozi dimnik. To vidite tudi v kuhinji, kadar se voda segreje v lonci, ter se iz nje začne kaditi; ta dim je para. Parni voz ima šest širokih in močnih koles. Para

iz kotla goni kolesa, da se vrté. Parni voz se premakne, ž njim pa vsi vozovi. Da ogenj vedno močno gori, pripnó k parnemu vozu drug voz, na katerem je oglje, premog. Kurilec meče neprenehoma premog na ogenj pod kotel. Kadar kurilec odpre vrata, vidite velik ogenj, ki razsvetli kurilca in ves voz.

Parni voz s strojem in dimnikom se imenuje tudi hlaпон ali lokomotiva. Na parnem vozu je vodja. Vodja ravna vlak, da vozi hitro ali počasi ali da obstane. Sprevodnik (konduktér) pazi na vagone, ljudi, blago i. t. d. V vozovih se prevažajo živali, konji, voli, ovce i. t. d., potem razno blago in ljudje. Železniški vozovi (vagoni) so veliki in podobni hišicam. Zgoraj imajo streho, spodaj tla, na strani duri in okna. V vozu sedi lahko 30—40 ljudij na sedalih. Pri steni je železna peč, katera se kuri pozimi. Okna se odpirajo in zapirajo. Na oknih so tudi zastori (zagrinjala). Na police se zložé razne stvari. V vozovih I. in II. razreda so sedala blazinjena, prevleka pa je iz kože in svile. V nekaterih vozovih se tudi sedi in spi. Železniški voz ima spodaj štiri močna in široka kolesa. Razno blago se vozi v vozovih brez oken. V takih vozeh ni sedala, ne plošče in ne peči. Živina se prevažá v vozovih z omrežjem. Vse vozove vleče prvi (parni) voz. Vlak ne teče po cesti, po kateri vlečejo voz konji in voli; vlak je težak, zato bi se lahko prevrnil ali pa bi cesto razril. Za železniški vlak je napravljena posebna cesta, železniški tir, po katerem so položene železne plesme (šine). Po teh plesmah se vrté kolesa.

Železniški vlak teče naravnost in najraje po ravnem. Navkreber ali po hribu navzdol ne more lahko voziti. Zato naredé čez reko most. Most ima močne stebre in je obokan z velikimi štirioglatimi kamni. Časih ni mogoče prekopati gore, zato izkopljejo v hrib dolg in visok rov, kakeršna je n. pr. klet. Rov drži do konca hriba. Tak rov se imenuje predor. V predoru je temno. Skozi njega drdra vlak. Železnica ima večkrat dva tira, po katerih lahko vozita vštric dva vlaka. Stražnik pazi, da je tir v redu, da nihče ne

hodi po njem, da se ne privali kamen nanj itd. Ob železnici so visoki drogi, na katerih so tanke žice. To je brzojavna napeljava. Po brzojavu moremo pisati kakemu drugemu, ki je daleč od nas. Po mestih so položene po nekaterih ulicah železne plesme, po katerih vlečejo vozove konji. Taka železnica se imenuje konjska (tramvaj).

Na vlak čakamo na kolodvoru. Za vožnjo plačamo denar pri blagajnici. Blagajničar nam da listek (biljet). Potem čakamo v čakalnici. Ko pridrdra vlak, vstopimo v voz. Ko pride vlak in ko zopet odide, dá železniški služabnik znamenje z zvoncem. Imamo osebne, tovarne in brzovlake. Vlak obstane na postaji (kolodvoru). — Imenuj nekatere postaje! — Kam drži železnica iz Vidma proti jugu, proti severu? — Kako prideš prej v Brežice, peš, na vozu ali po železnici? — Kdo se je že vozil po železnici?

Dodatek.

Pregovori: 1. Globoka voda tiho dere. — 2. Vodo v Savo nositi. — 3. Vsak navrača vodo na svoj mlin. — 4. Vsaka povodenj se uteče. — 5. Več potokov naredi reko.

Vprašanje: 1. Kaj je močnejše od ladije? (Voda, ker jo nosi.) — 2. Kaj vedno teče, a se nikdar ne utruji. (Reka — potok.) — 3. Katerega voza ne vlečejo konji, pa vender-le urno drdra?

Branje. Abecednik: Voda. — Mlin.

Prvo berilo: 62. Voda. — 65. Pri potoku. — 66. Mladini.

Začetnica: 55. Voda. — 56. Studenček.

35. Vas in vaščanje.

Leskovec.

Povest. Kmetski deček je prišel z očetom v mesto, kjer sta ostala več dnij. Drugega dne reče deček svojemu očetu: „Oče, tukaj ne vidim zjutraj zatega solnca sijati in tudi ne slišim ljubih ptičic peti. Tukaj ne vidim zelenih gozdov, ne zelene trave, ki pokriva naše livade in travnike, po katerih se pasejo pohlevne ovčice. — Tukaj ne vidim zjutraj, kadar vstanem, zelenega gozda, v katerem je vse živo in veselo. Tukaj ljudje hitro hodijo po ulicah, a ne pojó veselih pesmic, kakor pri nas doma, kadar orjejo, travo sečejo ali kaj drugega delajo.“

Oče mu začnó pripovedovati, da ne morejo vsi ljudje živeti v vaseh, in da se tudi v mestih mnogo lepega vidi in mnogo prijetnega sliši, česar v vaseh ni videti in slišati.

„To vse je lepo, kar ste mi pripovedovali o mestu“, reče kmet-ski deček, „ali vendar sem jaz najraje doma v naši vasi, kjer je vse tako živo in veselo.“

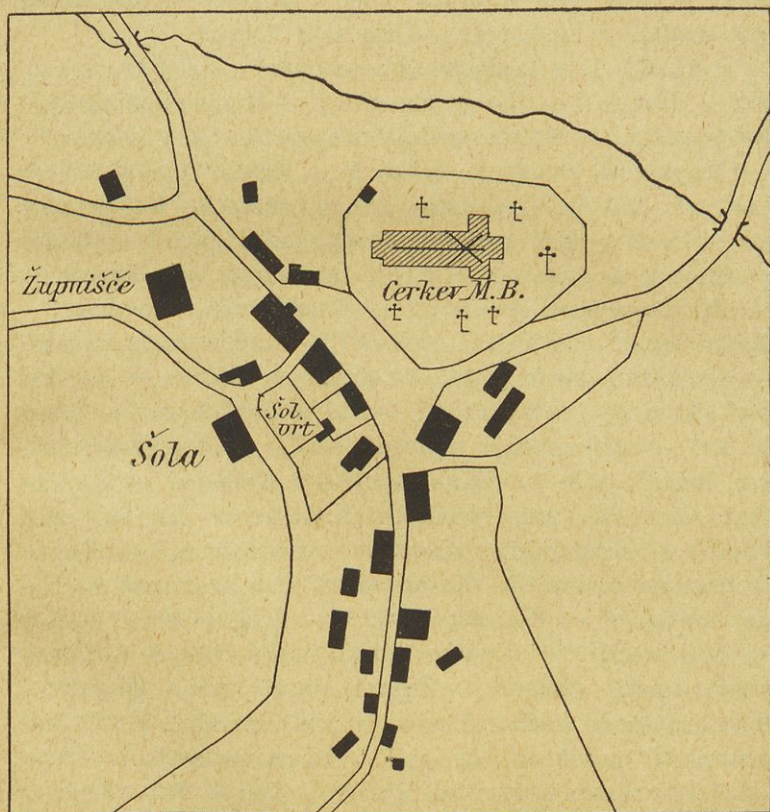
Oče se nasmejejo in pravijo: „Vsakemu se zdi najlepše tam, kjer je tekla njegova zibelka.“

Kam je prišel kmet s svojim sinom? — Kje živi kmet? — Danes bomo govorili o vasi in vaščanih.

I. Kdo izmed vas je bil v Zatonu? — Kaj si videl ondi? — Kdo je bil še dalje? — V katero vas si prišel, če si zavil pri Ž. po cesti na desno in šel vedno naprej? V Leskovec. — Kateri grad si videl medpotoma na desni strani? Turnski grad. — Čez kaj si šel? Čez potok. — Kaj drži čez potok? — (Učitelj v Leskovci:) Kje smo zdaj? V šoli. — Kam prideš, če greš iz šole? — Kam greš potem? — Na kateri strani pota je šola? — Ali je na levi še več hiš? — Katere? — Ali so na desni tudi hiše? — Koliko hiš je na levi, desni strani? — Kaj je pred šolo? Vrt. — Za šolo? Njive. — Ali imajo tudi druge hiše vrtove? — Kaj je na vrlih? Zeljenad in drevje. — Katera stran neba je ona na levi? Zahodna. — Na desni? Vzhodna. — Kakšne so hiše v Leskovci? Pritlične.

II. Zdaj bodem narisal pot in šolo! — Pokaži cesto, šolo! — Koliko hiš je na levi strani do ceste? — Kaj je

še na desni strani? Cerkev. — Na levi? Župnišče. — Kako se zove ta cerkev? — Iz česa so te hiše? — Cerkev? — Župnišče? — Kaj je še pri vsaki hiši? Dvorišče. — Kaj je na njem? Hlev i. t. d. — Kaj še? Vodnjak. — Kaj je v J. hiši? Prodajalnica. — Kaj prodaja trgovec? — Katero poslopje je največje? Cerkev. — S čim je cerkev pokrita?

Kateri prostor je velik? Pred cerkvijo. — Kdaj se prodaja tu? — Kateri obrtniki so v Leskovci? — Kaj delajo? — Katere gostilne so v Leskovci? — S čim se pečajo ljudje v Leskovci? — Kaj obdelujejo? — Kaj kosé? — Kako jih imenujemo zato? — Kaj prodajajo vaščani v

mesto? — Ali vse prodajo? Ne, le to, kar imajo preveč. — Kaj kupijo kmetje v mestu? — Kaj so kupili tvoj oče v mestu? — Ali si bil kdaj ž njimi? — Kaj so ti kupili? — Katere vasi so okoli Leskovca? — Ali je v vsaki vasi šola in cerkev? — Kam gredó ti ljudje ob nedeljah in praznikih v cerkev? — Iz katerih vasij hodijo otroci v leskovško šolo? — Kdo hodi iz drugih vasij v to šolo? — Kdo izmed vas stanuje v Leskovci? — Kje si ti doma?

III. Kje je v Leskovci šola, cerkev? — Koliko cerkva je? — Katere? — Kje je kapelica? — Kje je župnišče? — Kje je pošta? — Katere prodajalnice, gostilne so v Leskovci? — Na kateri strani je cerkev? — Katero poslopje je v Leskovci najvišje? — Katero je najmanjše? — Kaj je višje od cerkve? — Kaj zagledamo najprej iz daljave? — Katero poslopje je še visoko? — Koliko nadstropij ima župnišče? — Kdo je zidal to poslopje? — Katere hiše so lesene? — Kateri izmed vas je iz Leskovca? — Kaj je pri vsaki hiši? — Na katero stran gremo, če gremo v Krško? — Na kateri strani je prodajalnica? — Kaj je pred šolo? — Čemu je vrt? — Kaj prodaja trgovec? — Kje še kupujemo sladkor, kavo i. t. d.? — Kaj kupujete v Krškem? — Kaj so tvoj oče, tvoja mati prodali v Krškem? — Kaj so ondi kupili? — Kdaj pride v Leskovec mnogo ljudij? — Kaj se prodaja na semnji? — Kateri mesar je v Leskovci? — Kje ima mesnico? — Kje raste trava? — Kdaj jo kosé? — Kaj so tvoji stariši? — Kakšno obleko nosijo kmetje? — Čemu imajo kmetje živino? — Čegavi stariši imajo konje? — Kam prideš, če greš iz Leskovca proti zahodu? — Po kateri cesti moraš iti, če greš v Kostanjevico? — Kako daleč je v Kostanjevico, na Rako? — Kje so Senovšče? — Kaj je večje, Leskovec ali Senovšče? — Katera voda teče mimo Leskovca? — Kam teče? — Kaj je Sava? — Kaj je večje, potok ali reka? — Kje so vinogradi? — Kdo ima vinograd? — V kateri bližnji vasi je tudi cerkev? — Katere hiše so v Leskovci pokrite s slamo? — Kateri roko-delci stanujejo v Leskovci? — Kje so lepša pota, v Les-

kovci ali v Krškem? — Kdo ostane poleti doma, ko se dela na polji? — Kakšne hiše so v Leskovci? — Po koliko obiteljij stanuje v hišah? — Katera gospodarska poslopja so poleg hiš? — Kaj je na dvorišči? — Ali so ceste potlakane? — Kako je na cesti ponoči? — Kaj ne gori? — Kdo bdi ponoči? — Kdo gre poleti rad v vas? — Imenujte mi vaše sosede!

Naštej vasi, ki smo jih imenovali! — V kateri vasi smo zdaj? — V kateri vasi stanuješ ti? — Katera vas je najbližja šoli? — Potem? — Katera je najdalje od šole? — Katera vas je na ravnem, ob bregu, na hribu, najvišja, najnižja? — V kateri vasi je najvišja gora? — Imenuj nekatere sosedne vasi! — V kateri vasi je šola, cerkev, grad i. t. d.? — Mimo katere vasi teče Sava i. t. d.? — Katera znana vas je daleč od Save? — Katera voda je še v Leskovci? — Kako se imenujejo stanovalci v vasi? Vaščani, kmetovalci, poljedelci. — V kateri vasi je največ kmetov, trgovcev? — Kje je mnogo uradnikov, rokodelcev, delavcev? — Katera vas je največja? — Skozi katero drži železnica? — Katere stražnice so na Vidmu? — V kateri vasi je katero znamenje (kapelica), mlin, ribnjak?

Več vasi skupaj je občina. — V kateri občini so vasi, katere smo imenovali? — V občini je glavna oseba župan. — Kdo je v naši občini župan? — Župan skrbi za red v občini. — Občina ima tajnika. — Kaj dela? — Kdo je? — V občini je občinski sluga. — Kdo je? — Kaj dela? — Ljudje, ki so v občini, imenujejo se občani. Vsak priden občan želi, da bi se občini dobro godilo. Drug drugemu mora pomagati. — Kako se to lahko zgodi? — Za občni blagor skrbeti je lepa čednost. Tudi otroci se morajo navaditi, da so spravljivi med seboj, če hočejo postati dobri občani.

IV. V vasi je le malo hiš. Te so največ zeló nizke, zidane, lesene, pokrite s slamo, skodljami ali opeko. Pri hišah so vrtili. Okoli vasi je polje. V vsaki hiši stanuje le

jedna obitelj. Poleg hiše so gospodarska poslopja: skedenj, hlev, svinjak, kolnica i. t. d. Na dvorišči je vodnjak, golobnjak, gnojišče i. t. d. V vasi stanujejo največ kmetje. Kmetje obdelujejo polje. V mesto nosijo na prodaj sadje, zelenjad, mleko, surovo maslo, perotnino i. t. d. Največje in najlepše poslopje v vasi je cerkev in šola. Velik izvonik vidimo že od daleč. Ceste v vasi niso potlakane. Tudi ni svetilk po cesti. Ponoči je v vasi temno. Ljudje spé. Lenočni čuvaj bdí. Meščani gredó poleti radi v vas. V vasi jemalo rokodelcev. — Kraj, kjer smo rojeni, imenuje se naš rojstveni kraj. Hiša, v kateri stanujemo, imenuje se domača hiša. Naš rojstveni kraj je v deželi; ta dežela je naša domovina. V rojstvenem kraji smo doma. Kdor zapusti svojo domačijo, gre na tuje. Nihče ne gre rad na tuje. Mi ljubimo svojo domovino.

V. O kateri vasi smo govorili? — Kdo stanuje v Leskovci? — Kaj obdelujejo kmetje? — Kaj redé? — Imenuj več vasi! — V katerih vaseh si že bil? — Kakšne hiše so v vasi? — Kdo jih zida? — Kakšna so dvorišča v vasi? — Katera poslopja so na dvorišči? — Kje je voda? — Čemu je vodnjak? — Katere vasi so okoli Leskovca? — V kateri vasi je še cerkev? — Kje so vinogradi? — Kaj raste na polji? — Po kateri cesti se gre v Krško? — Kateri potok teče mimo Leskovca? — Kateri grad je blizu Leskovca? — Kje je pokopališče? — Koliko prodajalnic je v Leskovci? — Kateri rokodelci živé v Leskovci? — Kaj je večje, mesto ali vas? — Kakšne so hiše v mestu in kakšne v vasi? — Kaj nosijo kmetje v mesto na prodaj? — Kaj kupujejo v mestu? — Iz katerih vasij hodijo otroci v Leskovec v šolo?

Kako se imenuje kraj, kjer smo rojeni? — Kako se imenuje hiša, v kateri stanujemo?

V kateri občini je Leskovec? — Kako se imenuje naša župnija? — V katerem glavarstvu smo? — Kako se imenuje naša dežela? Kranjsko. — Država? Avstrija. — Kaj smo torej? — Imenuj našo domovino! — Kako se imenujejo naš presvetli cesar?

Dodatek.

- Pregovori:** 1. Kjer je delo, tam je jelo. — 2. Dober glas seže v deveto vas. — 3. Ljubo doma, kdor ga ima. — 4. Dobro povsod, doma najboljše. — 5. Po vasi brez psov greš lahko brez palice.
- Uganki:** 1. Zakaj stoji cerkev v vasi? (Ker ne more vas v cerkvi.) — 2. Kam gre oni, ki je prišel v sredo vasi? (Iz vasi.)
- Pošalica:** Peter Petru plete pračo. Ne pleti Peter Petru prače, ampak Peter pleti Petru plot.

Risanje: Načrt kraja.

Branje. Abecednik: Vas. — Uljudni deček.

Prvo berilo: 33. Požar

36. Ljubljana.

A. I. razred.

I. Kje smo zdaj? V šolski sobi. — Kam prideš, ko stopiš iz te sobe? Na hodnik. — V katerem nadstropji smo? — Kam prideš, če greš iz hodnika po stopnjicah? — Kam greš potem? — Kam prideš? V pritličje, na hodnik. — Kam prideš iz pritličnega hodnika? Na trg pred šolo. — Kako se imenuje ta trg? Št. Jakobski trg. — Koliko nadstropij ima naša šola? — Ali so okrog Št. Jakobskega trga še druge hiše? — Kakšne so te hiše? Zidane. — Kakšne so še? Visoke in lepe. — S čim so pokrite? —

Kaj je na levi strani? Cerkev. — Kako se imenuje? Št. Jakobska cerkev.

II. Učitelj pelje otroke na trg, da si ogledajo na lastne oči vso okolico šolskega poslopja. Ako je mogoče, razkaže naj jim na ta način tudi vse mesto. Takih izletov bode moral več napraviti. Po izletu nadaljuje:

Tu sem narisal našo šolo in Št. Jakobski trg. — Kaj je pred našo šolo? Št. Jakobski trg. — Zakaj se imenuje tako? — Zapomnite si: Vsak trg (ulica) ima svoje ime. — Kdo stanuje v šolskem poslopji? — Kaj je še v našem poslopji? Zbornica. — Kaj je na levi od šole? Cerkev. — Kdaj hodimo v to cerkev? — Kaj je sredi tega trga? Kip Matere Božje. — Katero poslopje je na nasprotni strani trga? — Kaj je v Virantovi hiši? Obrtna šola. — V katerem nadstropji je obrtna šola? — Kaj je spodaj? Gostilna, kavarna. — Na kateri trg prideš iz Št. Jakobskega trga na desno od šole? Na Stari trg. — Kdo izmed vas stanuje ondi? — Katero veliko poslopje je na tem trgu nasproti šole? Deželno sodišče. — Katera ulica je za šolskim poslopjem? Florijanska ulica. — Glejte, tu sem narisal Florijansko ulico! — Kdo izmed vas stanuje na Št. Jakobskem trgu? — Kdo stanuje v Florijanski ulici? — Kakšne so hiše v tej ulici? — Kje pridemo iz te ulice zopet na Št. Jakobski trg? Po ulici. — Kako se imenuje ta ulica? Rožna ulica. — Kaj je na oglu Florijanske in Rožne ulice? Župnišče. — Kdo stanuje ondi? — Katera ulica je nasproti župnišču na levo? Na Grad. — Kaj je na desni strani na oglu te ulice? Cerkev sv. Florijana. — Katera hiša je zraven te cerkve? Varovalnica malih otrok. — Kako se imenuje ta ulica? Karlovska cesta. — Tu sem jo narisal. — Pokaži vse, kar sem narisal! — V katero ulico pridemo, ako gremo naprej mimo Virantove hiše na levo? V Rožno ulico. — Na desno? V Zvezdarsko ulico. — Kdo izmed vas stanuje v tej ulici? — Tu sem jo narisal. — Kam pridemo iz Št. Jakobskega trga na desno? V Trubarjevo ulico. — Kam pridemo potem? Na most. — Kako se imenuje? Št. Ja-

kobski most. — Kaj teče ondi? Ljubljana. — Kaj je Ljubljana? Reka. — Kaj je ob Ljubljani na desno? Št. Jakobsko nabrežje. — Kaj prodajajo ondi? — Kaj je od mostu na levo? Prulje. — Po kateri ulici pridemo zopet nazaj pred šolo? Po Zatični ulici.

(Tu sledi ves šolski okoliš, oziroma mesto.)

V kateri ulici stanuješ? — V kateri ti? — Po kateri ulici greš vsak dan v šolo? — Na katerem trgu stanuješ?

Kako se imenuje kraj, ki ima mnogo ulic? Mesto. — Kako se imenuje naše mesto? Ljubljana. — Kako se imenujejo ljudje v mestih? Meščani. — Kaj delajo? — Kaj so torej? Uradniki, trgovci, obrtniki in rokodelci, učitelji, duhovniki itd. — Kje prodajajo trgovci svoje blago? — Kaj delajo obrtniki, rokodelci? — Kje delajo? — Po mestnih ulicah je živahno. — Ponovi! — Vsi! — V kateri ulici je še katera šola? Na Cojzovi cesti, v Poljski ulici itd. — Na katerem trgu je katera cerkev? — Kakšne so ulice v mestu? — Kaj je ob hišah? Kameni, da hodijo ljudje po čistem. — Kako se imenujejo? Tlak.

III. Kako se imenuje naše mesto? — Kdo je bil v katerem drugem mestu? — Kaj je večje, Ljubljana ali Kamnik? — V katerem izmed teh mest je več hiš? — Kje se prodaja živež? — Zakaj se ne prodaja v vsaki ulici? — V kateri ulici blizu naše šole je cerkev, a v kateri je ni? — Kdaj je na trgih mnogo ljudij? — S čim so vse hiše pokrite okoli našega trga? — Kateri rokodelci so na našem trgu? — Kdaj se razsvetlujejo ulice? — Kdaj se pometajo? — Ali so v Ljubljani vse cerkve jednako velike? — Katera je največja? — Po čem spoznaš vsako že od daleč? — V katerem mestu si ti bil? — Ali je večje od Ljubljane? — V kateri cerkvi si ti bil? — Katera je največja? — Kje prodajajo trgovci svoje blago? — Kaj prodajajo? — Kje delajo rokodelci? — Kateri rokodelci delajo v delavnici? — Kateri uradniki, duhovniki, učitelji, vojaki, zdravniki itd. so v Ljubljani? — Kdaj se dela po ulicah prah? — Kdaj se ne dela? — Kdaj škropé mestne ulice z vodo? —

Katere ulice in trge škropé večkrat? — Zakaj? — Katera ulica nam je najbližja? — Katera nam je najdalja? — Po kateri ulici greste večkrat na dan? — Po kateri hodite malokdaj? — Kaj je Ljubljana? — Imenuj še druga mesta! — Kako imenujemo prebivalce mesta? Meščane. — Kako imenujemo prebivalce v trgu in vasi? Tržane, vaščane. — Po koliko nadstropij imajo hiše v mestu? — Kdaj se prižigajo svetilke? — Kaj gori v njih? — Kako se prižigajo? — Kateri vozovi vozijo po ulicah? — Kdo stanuje v palačah? — Imenuj šole, bolnice, gostilne, kavarne, vojašnice, tvornice, sodišče itd.! — Kdo stanuje v gradu? — Kje je semenj? — Kaj vidiš na semnji?

IV. Ljudje prebivajo v hišah. Kraj, v katerem je mnogo hiš, ulic in trgov, imenuje se mesto. Tudi Ljubljana je mesto. Ulice in ceste so široke, gladke in potlakane. Ob hišah je pešpot, po sredi pa vozna pot. Na trgu je časih lep vodjak, spomenik itd. Hiše so v dolgih vrstah in imajo po več nadstropij. Trg obdajajo hiše na vseh straneh. Prav lepe in velike hiše so palače. V njih stanujejo imenitna gospoda. V mestu so tudi cerkve, šole, župnišča, bolnice, ubožnice, sirotišča, gostilne, kavarne, delavnice, vojašnice, tvornice, gledišče, kolodvor, sodišče itd. Mesto ima tudi mestno hišo (svetovalnico). V mestih so uradniki, duhovniki, učitelji, zdravniki, lekarji, trgovci, obrtniki, rokodelci, vojaki itd. V prodajalnicah se prodaja razno blago, katero vidimo tudi v velikih in lepih oknih (v izložbi). Na trgu se prodaja in kupuje. Večkrat je tu semenj. Na semnji je toliko ljudij, da se komaj pride naprej. Tu se postavijo tržni šotori. Ljudje iz mesta in z dežele kupujejo in prodajajo. V mestu je po ulicah vedno mnogo ljudij. Po ulicah vozijo vozovi (najemni voz, konjska železnica, jednovprežni,

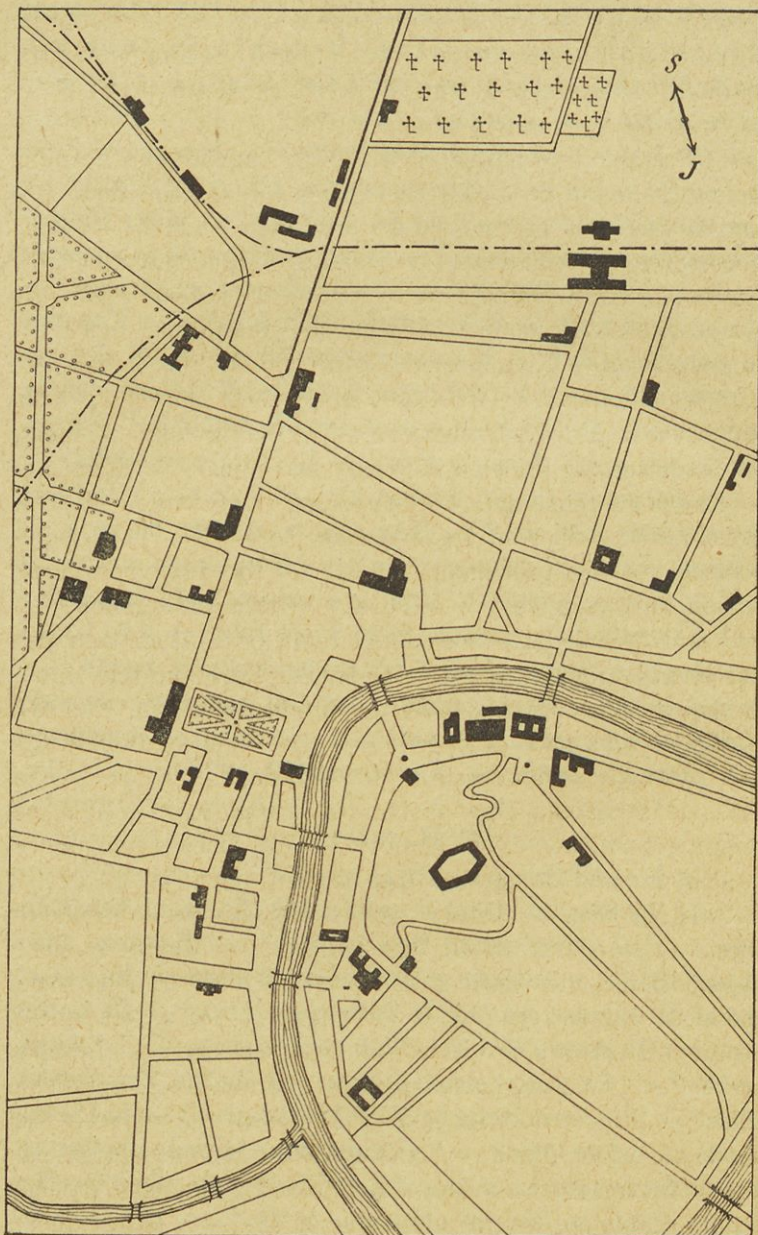
dvovprežni in tovorni voz), kočije itd. Na obeh straneh ulic so svetilke. V mestu je tudi ponoči svetlo. Ulice se večkrat škropé in pometajo; vedno so snažne.

V. Kako se imenuje naše mesto? — Kje je tlak? — Iz česa je tlak? — S čim so pokrite hiše v Ljubljani? — Kje vidite svetilke? — Kdaj se prižigajo? — Kdaj trgovci razsvetlujejo prodajalnice? — Zakaj pravimo, da je v mestih živahno? — Od česa ima Št. Jakobski trg svoje ime? — Kje je Stari trg? — Kdo stanuje blizu I. hiše? — Kdo ima na dvorišči hlev? — Kje se prodaja živež? — S čim so pokrite cerkve, v katerih ste bili? — V katero cerkev greste vsako nedeljo? — Katera vam je najbližja? — Koga ste srečali gredé danes v šolo? — Kje delajo rokodelci? — S čim se pečajo ljudje v mestih? — V kateri ulici ima skoro vsaka hiša vrt? — Kdo pazi v mestih na red? — Kdaj se pometajo mestne ulice? — Kdaj se po mestu izprehaja mnogo ljudij? — Kdaj gre mnogo ljudij iz mesta? — Kateri rokodelec stanuje blizu tvoje hiše? — Kdo izmed vas ima blizu trgovca? — Kdaj so prodajalnice zaprte? — Doklej so ob nedeljah zaprte? — S čim nasipavajo mestne ulice? — Kdo stanuje v palačah? — Kako se imenujejo naš presvetli cesar? — Kje stanujejo?

B. II. razred.

a) Desni breg Ljubljane.

I. Na katerem trgu je naša šola? Na Št. Jakobskem trgu. — Na kateri strani trga je šola? — Kako se imenuje poslopje, v katerem je naša šola? Reduta. — Na kateri strani Št. Jakobskega trga je Trubarjeva ulica? — Na kateri strani je Virantova hiša? — Na kateri strani je Št. Jakobska cerkev? — Na kateri strani je Stari trg, Rožna, Zvezdarska ulica? — Na kateri strani je Št. Jakobski most? — Kaj je severno od Rožne ulice? — Na katero stran se moramo obrniti, ako hočemo priti iz Rožne ulice v Florijansko ulico? — Na katero stran se potem obrnemo, če hočemo iti na Kar-

lovske ceste? — Kadar stojimo pred šolo, na kateri strani je most itd.? — Na katero stran gremo, če gremo v Trubarjevo, Zvezdarsko, Rožno ulico, na Stari trg itd.?

II. Na prostem in potem v šoli:

Na tablo sem narisal načrt mesta Ljubljane na desnem bregu Ljubljanice. — Kdo izmed vas mi zna na njem pokazati vse ulice in trge, po katerih smo hodili? — Zdaj hočemo iti v Trubarjevo, Zvezdarsko, Florijansko ulico. — Na kateri strani nam je ta ulica? — V katero ulico pridemo, ako se obrnemo iz Florijanske ulice proti jugu? V Rožno ulico. — Kam pridemo iz te ulice? Na Žabjek. — Kaj je ob tej ulici? — Katere ulice so še naprej? — Na kateri most prideš iz Trubarjeve ulice? Na Št. Jakobski most. — Na kateri trg pridemo iz Florijanske ulice? Na Stari trg. — Kaj je na tem trgu? — Kdo izmed vas stanuje ondi? — Pokaži mi te ulice in trg na načrtu! — Kje je deželno sodišče? — Kje pridemo na grad? — Kje je zvonarnica? Kje je Karlovska cesta? — Kje je Grubarjev prekop? — Kaj drži čezenj? Most. — Ako gremo po Starem trgu, na kateri trg pridemo? Na Mestni trg. — Kaj je na tem trgu? Mestna hiša, vodnjak. — Katere prodajalnice? — Kaj še? — Kje je lekarna? — Čegava? — Kje stanuje zdravnik I.? — Kaj se prodaja na tem trgu? — Kdaj? — Kdo? — Kje pridemo s Starega trga na Hradeckega most? — Kako se imenuje ta ulica? Pod Trančo. — Kaj je ob Ljubljanici? — Ko pridemo do mestne hiše, katera ulica je na levo? Špitalska ulica. — Kateri trgovci imajo tu svoje prodajalnice? — Kje je v tej ulici menjalnica? — Kaj se menja? — Na kateri most prideš iz te ulice? Na frančiškanski most. — Kam še prideš iz te ulice? — Po kateri ulici? — Po katerih ulicah prideš iz Mestnega trga k Ljubljanici? Pod Trančo, Krojaška ulica, Ključarska ulica, Špitalska ulica. — Kaj je ob Ljubljanici? Francevo nabrežje. — Kje prodajajo ribiči ribe? — Kam prideš iz Mestnega trga naprej? Na trg Pred škofijo. — Kaj je ondi? Škofijska palača, stolna cerkev. — Kaj je zadaj? Semenišče. — V kateri ulici?

V Semeniški ulici. — Kaj je še za škofijo? — Na kateri trg prideš potem? Na Valvazorjev trg. — Odkod ime? — Kaj stoji na tem trgu? Vodnikov spomenik. — Kdo je bil Vodnik? — Kam prideš iz Valvazorjevega trga? Za vodo, na grad. — Po kateri ulici? — Kje prodajajo mesarji meso? — Kje se prodaja zelenjad? — Na kateri trg prideš iz Valvazorjevega trga? Na cesarja Franca Jožefa trg. — Kaj je ondi? Semenj. — Katera šola je na Valvazorjevem trgu? Gimnazija. — Koliko razredov ima? — Katera šola je na cesarja Franca Jožefa trgu? — Kam pridemo s tega trga? Na mesarski most, na Poljane, za grad. — Po kateri ulici pridemo na mesarski most. — Po Vodnikovi ulici. — Kaj je ob Ljubljani? — Kje je Alojzijevišče? Na Poljanski cesti. — Na kateri most pridemo, če gremo po Poljanski cesti? Na št. Peterski most. — Kaj je pred mostom? Znamenje. — Kje je vojašnica, prisilna delavnica? — Kje je mestna klavnica? V Mesarski ulici. — Kaj se dela ondi? — Kje je domobranska vojašnica? — Kje je sirotišče? Na Poljanskem trgu.

(Tako in jednako se pregledajo in na načrtu razjasnijo vse ulice (ceste) in trgi na desnem bregu Ljubljanice.)

III. Po I. I. I. ulicah vozijo vozovi, zato se imenujejo te ulice glavne. — Katere ulice se imenujejo glavne? — Kako se imenujejo druge ulice? Stranske ulice. — Kako veš, da se imenuje ta ulica tako, druga drugače? To je napisano na plošči. — Kje so take plošče? V začetku in na konci ulice. — Ali ima vsaka hiša ploščo? — Kaj bereš na nji? Ime ulice (trga) in hišno številko. — Kakšne barve je plošča, kakšne barve so številke in črke? — Katere ulice so na desnem bregu Ljubljanice glavne? — Katere so stranske? — Po katerih se vozi mnogo voz? — Po katerih hodi mnogo ljudij? — Po katerih jih hodi manj? — Na katerih trgih so cerkve? — Na katerih trgih jih ni? — Kateri drevored je na desnem bregu? — Kateri je večji? — Kakšni nasadi so za škofijo? — Kako se imenuje to izprehajališče? — Po kateri ulici greš v šolo, v cerkev? — Kako se imenuje

naša cerkev, a kako ona, v katero hodijo gimnazijci, realci? — Kaj je v I. ulici? — Kje so kavarne, gostilne, prodajalnice, lekarne itd.? — Po katerih ulicah (trgih) gremo s Št. Jakobskega na Valvazorjev trg? — Po kateri ulici ne vozijo vozovi? — Zakaj se imenuje ta ulica Florijanska? — Katere ulice so skoro jednako dolge? — Kam prideš po tej, po oni ulici? — Ko stojiš na Mestnem trgu, na kateri strani ti je Stari trg, Valvazorjev trg, Pred Škofijo? — Katero reko vidiš v šolskem drevoredu? — Na katerem trgu ne vidiš te reke? — Po kateri ulici prideš v I.? — Ali so širje glavne ali stranske ulice? — Za katere rokodelce veš v I. I. ulici? — Kaj delajo? — Kje delajo? — Koliko potov (ulic) drži na grad? — Kaj vidiš na gradu? — Kaj vidiš na pobočji na severni strani? — Kaj vidiš z grada?

IV. Danes smo hodili po ulicah in trgih ljubljanskih, ki so na desnem bregu Ljubljaniče.

V. Po katerih ulicah smo danes hodili? — Po katerih trgih? — Kje so ti trgi in ulice? — Zakaj so na desnem bregu Ljubljaniče? — Katere ulice vidimo z grada? — Od tu vidimo vso Ljubljano najlepše. — Ali mora vsak človek peš na grad? — Kako še? — Kje je naša šola? — Kdo hodi v to šolo po I. ulici? — Kdo hodi v gimnazij ali realko? — V kateri ulici je cerkev sv. Florijana? — V kateri ulici je največ prodajalnic? Itd. itd.

Prihodnjič bomo hodili po ulicah na levem bregu Ljubljaniče.

b) Levi breg Ljubljaniče.

I. Kje je naša šola? — Katera poslopja so na Št. Jakobskem trgu? — Kaj je sredi trga? — Kako se imenuje naša cerkev? — Kaj je v Virantovi hiši? — V kateri hiši je prodajalnica, gostilna? — Kateri rokodelci so v hišah na našem trgu? — Kdaj je mnogo ljudij na Št. Jakobskem trgu? — Kaj prodajajo? — Kam prideš s tega trga? — Kje je Florijanska ulica? — Katera cerkev je v Florijanski ulici? — Kje prideš na Stari trg? — Kje prideš na grad?

— Kaj je na gradu? — Kaj je na Mestnem trgu? — Kje je gimnazij? — Katere ulice so okrog Valvazorjevega trga? — Kje je stolna cerkev? — Kje je drevored? — Kako prideš na trg cesarja Franca Jožefa? — Katera cesta je od tega trga naprej? Itd.

Danes pojdemo na levi breg Ljubljanice.

II. Po kateri ulici prideš na Št. Jakobski most? Po Trubarjevi ulici. — Kje prideš na Hrdeckega most? — Pod Trančo. — Kje je frančiškanski most? — Po kateri ulici moraš iti, da prideš na mesarski most? — Kateri most drži še čez Ljubljanico? — Kakšen je Št. Jakobski Hrdeckega, frančiškanski, mesarski, Št. Peterski, zidani most? — Kdo je že šel čez Št. Jakobski most? — Kdo izmed vas stanuje na levem bregu Ljubljanice? — Kam prideš, če greš čez Št. Jakobski most? — Kaj je nasajeno na desni strani od mosta? — Kaj je to? Drevored. — Kako se mu pravi? Breg. — Kaj je še ondi? Klopi. — Kako se imenuje cesta, ki drži naravnost od mosta naprej? Cojzova cesta. — Na levo? Krakovski nasip. — Katera šola je na Cojzovi cesti? — Koliko ima razredov? — Kdo hodi vanjo? — Kje prideš v Krakovo, Trnovo? — Kje je Trnovska cerkev, Gradaščica? — Kaj sadé v Krakovem in Trnovem? — Pokaži na načrtu Št. Jakobski most! — Pokaži Breg! — Pokaži šolo! — Katera ulica drži od Brega na levo? Križevniška in Salendrova ulica. — Na kateri trg prideš po Križevniški ulici? Na Križevniški trg. — Čegav spomenik je ondi? — Kako se imenuje cerkev na tem trgu? — Kam prideš, ako greš s tega trga proti zahodu, jugu, severu? — Kako se imenujejo te ulice (ceste)? Emonska cesta, Rimska cesta, Vegova ulica, Gosposka ulica. — Kje je tobačna tvornica? Na Tržaški cesti. — Kam prideš po Gosposki ulici? Na Turjaški trg. — Katero hišo (palačo) vidiš ondi? — Kdo stanuje v njej? — Kaj je gospod I. I.? — Katera hiša je nasproti? Knežji dvorec. — Kaj je v njem? — Zakaj se imenuje tako? — Kaj je še na tem trgu? — V kateri ulici je realka? — Kam prideš iz Vegove ulice? — Iz ka-

terih ulic še prideš na Kongresni trg? — Kaj vidiš na Kongresnem trgu? Drevored. — Kakšno obliko ima ta drevored? — Kako se imenuje? Zvezda. — Kaj je sredi Zvezde? — Čegav spomenik? — Kaj je bil Radecky? — Kakšen je spomenik? Doprni kip (glava in prsi.) — Kakšen napis ima? — Kaj je še v Zvezdi? — Katero cerkev, šolo vidiš na Kongresnem trgu? — Kje je pevska dvorana (glasbišče)? — Katere hiše so še okrog Kongresnega trga? — Katere ulice so okrog? Gradišče, Vegova ulica, Gosposka ulica, Šelenburgova ulica, Gledališka ulica, Dvorni trg. — Kaj je na Dvornem trgu? Deželni dvorec. — Kdo stanuje v njem? — V katero ulico prideš s tega trga? — Kam prideš potem po Dvornem trgu? V Židovsko ulico. — Kam potem? Na Preširnov trg. — Kdo je bil Preširen? — Kateri most je zraven? — Po kateri ulici prideš na Turjaški trg? — Kam prideš po Gledališki ulici? — Katera cerkev je na Marijinem trgu? — Kaj je zraven? Samostan. — Kdo prebiva v njem? — Kako prideš k frančiškanski cerkvi? — Kateri most je ondi? — V katero ulico prideš, če greš čez frančiškanski most? — Na kateri breg? — Kaj se prodaja na Marijinem trgu? — Katera cesta drži z Marijinega trga proti vzhodu? Cesta sv. Petra. — Katera ulica je za frančiškansko cerkvijo? — V katero ulico prideš z Marijinega trga proti severozahodu? V Slonovo ulico. — Kam prideš po tej ulici? — Katera ulica je med Dunajsko cesto in Kongresnim trgovom? Šelenburgova ulica. — Kaj je v tej ulici? Pošta. — Kako se imenuje ulica, ki drži mimo pošte proti drevoredu? Knafflova in Beethovenova ulica. — Katere ulice so še ondi? — Katera lepa poslopja so tu? Hranilnica, gledišče, muzej (Rudolfinum). — Kaj je na Dunajski cesti? Hôtel, vojaško skladišče, vojaška bolnica. — Kam pridemo, če gremo naravnost po Dunajski cesti? — Katera cerkev je ob tej cesti? — Kaj je pred špitalsko cerkvijo? Spomenik. — Kakšen? — Kje je civilna bolnica? — Kdo je v njej? — Pokaži jo na načrtu! — Ako hočemo iti v Šiško, po kateri cesti moramo iti? Po Marije Terezije

cesti. — Zakaj se imenuje tako? — Kje je vojašnica? — Kaj delajo vojaki pred vojašnico? — Katera cerkev je ob Marije Terezije cesti? Protestantovska. — Kam pridemo, ako gremo po Dunajski cesti dalje proti severu? Do železnice, na kolodvor. — Kje je tvornica za cikorijo ob tej cesti? — Kaj se izdeluje v njej? — Čegava je? — Kje je predilna tvornica? — Kaj se izdeluje v njej? — Kje je pokopališče? — Kako se imenuje? — Katere ulice še držé z Dunajske ceste na vzhod, zahod? — Po kateri ulici greš naravnost iz kolodvora? Po Kolodvorski ulici. — Kam prideš iz te ulice? — Kam še? — Kam prideš, če greš po Sv. Petra cesti naravnost naprej? — Kako se imenuje ta cerkev? Sv. Petra. — Kje je tvornica za usnje? — Kje je vojašnica? — Katera ulica je na levo? — Kaj vidiš ondi? — Kaj še? Hiralnico. — V kateri ulici je učiteljišče? V Resljevi. — Zakaj se imenuje tako? — Kdo je bil Reselj? — Katere ulice so še ondi? Poljske ulice. — Katera šola je ondi? I. mestna ljudska šola. — Koliko razredov ima? — Kje je živinski semenj? — Kdaj je? — Kaj se prodaja ondi? — Kje je plinova tvornica? — Kaj se dela ondi? — Kam je napeljan plin? — Kako? — Kaj je še pod zemljo? Vodovod. — Kje je cerkev srca Jezusovega? — Kje je parni mlin? Itd.

III. Na katerem bregu Ljubljaniice so te ulice, o katerih smo govorili? — Kako se imenuje oni breg, o katerem smo govorili včeraj? — Koliko trgov smo našeli na levem in koliko na desnem bregu? — Kje se izprehajajo ljudje na levi strani Ljubljaniice? — Kje na desni? — Kateri trg je najlepši na levi strani Ljubljaniice? — V kateri ulici je največ prodajalnic? — Kje je največ hiš? — Iz česa je tlak na Glavnem trgu, iz česa pa na Dunajski cesti? — Kateri trg je na desnem bregu največji, najmanjši? — Kje se prodaja meso? — Kje je semenj? — Na katerem trgu je samostanska, križevniška cerkev? — Kje je Trnovo? — Kje so bolnice? — V katerih ulicah so kavarne? — V kateri ulici so gostilne? — Katera cerkev je največja na levem, desnem bregu? — Kaj je poleg stolne, frančiškanske cerkve?

— Kje ima g. deželni predsednik, deželni glavar, knezoškof svoje stanovanje? — Katere ulice so na levem bregu glavne? — Katere so stranske? — Katera ulica je najdaljša na levem, desnem bregu? — Kje so tvornice?

Kateri vojaki so v Ljubljani? — Kje so vojašnice? — Kakšni vozovi vozijo po ulicah? Fijakar, omnibus, poštni voz, gnojni voz, za premog, za mleko, dvokolnica. — Kje stojé vozovi? — Kje vozi omnibus? — Čegav? — Kateri kolodvor poznaš? Južni — državni. — Kje prideš na kolodvor? — Kaj kupiš? Biljet. — Kje? — Kje čakaš na vlak? V čakalnici.

IV. Danes smo hodili po ulicah in trgih na levem bregu Ljubljanice. Skozi Ljubljanoteče Ljubljanica. Ljubljanica ima dva brega, desni in levi. Čez Ljubljanico drži šest mostov?

V. Po katerih ulicah smo hodili? — Koliko mostov ima Ljubljanica? — V kateri ulici stanuješ? — Na katerem trgu se kupuje meso? — Kje se kupuje kruh? — Kaj pijó ljudje po kavarnah? — Kdo se zdravi v vojaški bolnici? — Kje je še bolnica? — V kateri ulici je sirotišče? — Kje dobé ljudje za denar stanovanje in hrano? — Kdo prodaja hrano? — Kje prodajajo trgovci svoje blago? — Kdaj razsvetljujejo prodajalnice? — Katere ulice so na severni strani? — Kje ti stanuješ? — V kateri ulici stanuje tvoj črevljar, krojač, klobučar?

C. Okolica ljubljanska.

a) Tivoli in Rožnik.

Ogledali smo si Ljubljano. Danes pa se idimo izprehajat pod Tivoli, na Rožnik i. t. d.

I. Kdo izmed vas stanuje v J. ulici? — Ali imaš daleč pod Tivoli? — Po kateri ulici prideš tja? — Zakaj se imenuje ta ulica J.? — Kateri hodite po J. ulici? — Kaj je zasajeno pod Tivolijem? — Kakšna so drevesa?

— Čemu so v drevoredu klopi? — Kaj je konci drevoreda? Vodomet. — Kaj še? Vrt, nasadi, klopi, stopnjice, grad itd.

II. Na prostem in potem v šoli: Katera poslopja so na levi, desni strani, če greš po cesarja Franca Jožefa cesti? — Kje je gledišče, Rudolfinum? — Kje so letovišča (vile)? — Kakšna pot je po Latermanovem drevoredu? Široka. — Katera pota so še v tem drevoredu? — Kaj drži čez drevored? Železnica. — Kam drži? — Kaj je ob strani železnice? — Čemu je brzozavna napeljava? — Čemu so stražnice? — Kdo prebiva v stražnici? — Kaj dela železniški stražnik? — Kaj je napisano na tabli? — Kaj je na železnici? Tir. — Iz česa je? — Kaj je na vsaki strani drevoreda? Travniki. — Kaj raste na travnikih? — Čemu so nasadi? — Čemu so klopi? — Kakšen je vodomet? — Kako prideš k gradu? Po stopnjicah, po poti itd. — Čegav je grad? — Kaj je v gradu? — Kaj je pred gradom? Spomenik Radeckega. — Kakšen napis je na njem? — Kaj je za gradom? Švicarija. — Kako prideš v Švicarijo? — Kje je? Na višini. — Kaj je še za gradom in okoli grada? Nasadi, ribnjak, rastlinjak, lepotični vrt. — Kje je vodo-shramba? — Kaj je pod Tivolijem še zasajeno? Drevje. — Kje še lahko hodiš pod Tivolijem? Po stezah. — Kje ne smeš hoditi? Po travnikih. — Kaj lahko nabiraš? Cvetice. — Kaj kosé na travnikih? — Kje je ribnjak? — V čem se voziš po ribnjaku? — Kaj poleti lahko delaš v ribnjaku? — Kaj delaš pozimi? — Ako gremo dalje, kam pridemo? — Kako se imenuje ta gora? Šišenska gora. — Kam prideš, če greš na desno naprej? V Šiško. — Kaj je na tem hribu? Gozd. — Kakšna drevesa rastejo v gozdu? — Imenuj listovce, iglovje! — Kaj je še v gozdu? — Kako je v gozdu? — Kam prideš, če greš po gozdu naprej? — Kje je Drenikov vrh?

Kam še prideš od Tivolija na levo? Na Rožnik. — Kaj vidiš na levi strani? Polje, travnike. — Kaj delajo na polji? — Katero poslopje vidiš? Strelišče itd. — Kaj vidiš na desni strani, ko greš na Rožnik? Hrib. — Kaj je

ob vznožji, na pobočji? — Kaj je na vrhu? Cerkev. — Kako prideš iz vznožja do cerkve? — Katera gospodarska poslopja vidiš pod Rožnikom, na Rožniku? — Katera voda teče ondi? — Kaj je ta voda? Potok. — Kje izvira? — Kam se izliva? — Kaj je okoli cerkve? — I. t. d.

III. Kako prideš pod Tivoli, na Rožnik? — Kako prideš nazaj v Ljubljano? — Kje še? — Kam prideš najprvo? — Kam prideš po J. ulici? — Po kateri ulici prideš pod Tivoli? — Po kateri poti prideš na Rožnik? — Kaj nam je bližje, Tivoli ali Rožnik? — Potegni na načrtu s prstom proti Tivoliju, proti Rožniku! — Kdo se je že izprehajal pod Tivolijem, pod Rožnikom? — Kdo še ni bil pod Tivolijem, na Rožniku? — Čemu so klopi v drevoredu? — Čemu so pota? — Kdo prepeva po drevji poleti? — Kdaj ne čujemo tega petja? — I. t. d.

IV. Danes smo se izprehajali pod Tivolijem, na Rožniku.

V. Kje je Tivoli, Rožnik? — Kdo je bil pod Tivolijem, na Rožniku? — Kaj raste ob poti? — Kaj raste pod drevjem? — Katere živali si videl pod Tivolijem, na Rožniku? — Kdaj se izprehaja mnogo ljudij pod Tivolijem, na Rožniku? — Zakaj se je ondi prijetno izprehajati? — Kaj si videl v drevoredu, pod Tivolijem, na Rožniku?

b) Šiška.

Danes pojdemo v Šiško!

I. Pokaži na načrtu Marije Terezije cesto! — Pokaži kolizej! — Kam pridemo, ako gremo dalje po tej cesti? — Čez kaj greste? Čez železnico. — Kaj vidiš na desni strani? Kolodvor. — Kaj še vidiš na desni strani? Pivovarno. — Kaj vidiš na levi strani? Drevored, gostilniški vrt. — Kam prideš potem? V Šiško. —

II. Kje pridemo v Šiško? Po cesti. — Kje še? Po drevoredu, mimo kolodvora, iz Tivolija. — Kje zavijemo iz Dunajske na Marije Terezije cesto? Pri bolniški cerkvi. — Kaj je na konci Latermanovega drevoreda? Gostilna (vrt).

— Čegav je vrt? — Čegava je pivovarna? — Katera hiša je v Šiški prva? — Kje je cerkev? — Koliko cest drži skozi Šiško? — Kje je graščina? — Kje je šola? — Kje je ribnjak? — Kakšne hiše so v Šiški? — Kaj je za Šiško? Hrib, drevje, grmovje, trava, polje. — Kaj raste v gozdu? — Kaj raste na polji? — Kje je na načrtu Marije Terezije cesta? — Kje je pivovarna? — Kje je Šiška? — Kje je šola, cerkev, grad? — Kaj je Šiška?

III. Kako prideš v Šiško? — Na kateri strani neba je Šiška? — Na kateri strani je drevored, kolodvor? — Ali je v Šiški ob cesti tudi drevored? — Kje je cerkev? — Kje vozijo vozovi, kje ne? — Katera voda je v Šiški? — Kdaj je v Šiški mnogo ljudi? — Kje je šola? — Kam prideš po cesti od šole naprej? — Kdo je doma v Šiški? — Kje? —

IV. Danes smo hodili po Šiški. — Šiška je vas pri Ljubljani.

V. Kje smo bili danes? — Kaj je Šiška? — Na kateri strani Ljubljane je Šiška? — Kje pridemo v Šiško? — Po kateri cesti pridemo v Šiško? — Kje je pivovarna? — Kam pridemo iz Šiške? — Kje je šola, grad? — Katere gostilne poznaš v Šiški? — Katere prodajalnice? — Kateri obrtniki so v Šiški? — Kje je polje, gozd? — Kdo prebiva v Šiški? — Kaj delajo kmetje?

Daljna tvarina:

Glinice, Vič, Kleče (vodovod), Sava, tvornica za žep-lenke, tvornica za sukno (suknarnica) v Selu, Moste, blaz-nica, tvornica za barvni les, Studenec, Štefanja vas, Bizovik, papirnica v Vevčah i. t. d.

37. Solnce, mesec in zvezde.

Solnčni žarki.

Solnce božje je na vse zgodaj vstalo in poslalo svoje žarke po svetu, da vzbudé zaspance. Prvi žarek pride k škrjančku. Škrjanček se vzbudi in vzletí iz gnezda visoko v zrak, pojóč svojo jutranjo pesem.

Drugi žarek pride k zajčku. Zajček skoči urno po konci, steče na travnik in si natrga trave in zelišč za zajutrek.

Tretji žarek pride h kuram. Petelin zapoje: Kikiriki! Kokoši vzleté z gred, kokodakajo in iščejo hrane.

Četrti žarek pride h golobom v golobnjak. Golobje vzleté na polje in pobirajo zrna.

Peti žarek pride k bučelici. Bučelica zbrenči na cvetice in nabira med.

Šesti žarek pa pride k lenuhu v posteljo. Lenuh noče vstati, marveč se vleže še na drugo stran in zaspí iznova.

Kdaj je vstalo solnce? — Kaj je poslalo po svetu? — Kdo je vstal prvi? — Kdo ni hotel vstati?

Danes bodedo govorili o solnci, meseci in zvezdah.

I. Kaj sveti podnevi na nebu? Solnce. — Kdaj ga ne vidimo podnevi? Kadar je oblačno. — Kaj sveti ponoči na nebu? Mesec (luna). — Kaj še sveti ponoči? Zvezde. — Kje so solnce, mesec in zvezde? Na nebu.

II. Kaj je v šolski sobi nad nami? Strop. — Kaj je na planem nad nami? Zrak, veter, nebo. — Kako visoko je nebo? — Ali ga moreš doseči? — Ali je ravno? — Kakšno je? Obočeno. — Vidi se nam, kot bi se dotikalo zemlje. — Kakšno je nebo? Modro, višnjevo. — Kdaj je jasno? — Kdaj je oblačno? — Kakšne barve je oblačno nebo? — Kaj vidimo na nebu? — Kakšno je solnce? Okroglo, rumeno in svetlo (žareče). — Kaj je še okroglo? — Kdaj sije solnce? Podnevi. — Kako je, kadar sije solnce? Svetlo. — Kako okroglo je solnce? Kakor krogla. — Kako je veliko? — Zakaj se nam vidi majhno? Ker je zeló oddaljeno. — Kaj pošilja solnce k nam? Žarke. — Kje je senca? — Kaj razsvetljuje solnce? — Kaj greje solnce? — Kako ti je, kadar si na solnci? Toplo, vroče. — Kdaj ne vidimo

solnce? Ponoči. — Kdaj se zopet prikaže? Zjutraj — Zjutraj solnce vzhaja. — Kdaj se zopet skrije? Zvečer. — Zvečer solnce zahaja. — Kdo je vstal že kdaj prav zgodaj? — Kakšno je bilo nebo, ko je solnce vzšlo? Rudečkasto. — Kako imenujemo to? Jutranjo zarjo. — Kakšno je solnce zvečer. Rudečkasto. — Kako imenujemo to? Večerno zarjo. — Ali moremo gledati v solnce? — Zakaj ne? Blešči se. — Kaj si pokvarimo? Oči. — Kakšno bi bilo sadje, ko ne bi bilo solnce? Kislo. — Kaj nastane, kadar zaide solnce? Noč. — Kako je ponoči? Temno.

Kaj vidimo ponoči na nebu? Mesec. — Kakšen je? — Ali tudi mesec vzhaja? — Kje? — Ali tudi zahaja? — Kje? — Kdo je že videl mesec podnevi? — Kakšen je podnevi? Bel. — Kako je, kadar sveti mesec? — Kako imenujemo to? Mesečino. — Odkod dobiva mesec svojo svetlobo? — Kako sveti mesec? Bledo. — Česa ne moremo storiti pri mesečini? Brati. — Ali mesec tudi greje? — Ali je mesec vedno okrogel? — Kolikokrat se menja? Štirikrat. — To bodem narisal. — Koliko ga vidite zdaj? Samo malo. — Katera stran je zdaj svetla? Desna. — Kakšen je zdaj? Ves svetel. — Katera stran je razsvetljena zdaj? Leva. — Kako se torej menja mesec? Časih je samo nekoliko svetel (mlaj), potem je svetla desna stran (prvi krajec), na to je ves svetel (ščep), nazadnje je svetla leva stran (zadnji krajec). — Kdaj ga gledate najraje? Kadar je ves svetel. — Zakaj se nam vidijo solnce, mesec in zvezde majhne? Ker so zelo daleč od nas? — Kakšen je v daljavi zvonik, hiša, drevo, gora? — Solnce in mesec sta zvezdi. Naša zemlja je tudi zvezda. Ko bi mogli vzleteti na kako zvezdo, videli bi zemljo kot majhno svetlo zvezdo. — Kdo je ustvaril vsa nebeška telesa?

Kaj še vidite ponoči na nebu? Zvezde. — Zakaj ne vidimo zvezd podnevi? — Ali so vse jednake? — Nebo je podobno velikemu travniku, na katerem se pasejo zlate ovčice, to so zvezdice; mesec jim je pastir. — Koliko zvezd je na nebu? — Ali jih moremo prešteti? — Zakaj se nam

vidijo majhne? — Katero zvezdo poznate? Danico in večernico. — Kdaj vidimo danico, večernico? — Kdo pozna rimsko cesto? — Iz česa je? — Kaj je sozvezdje? — Imenuj nekatera sozvezdja! Veliki in mali voz itd.

III. Kaj vidimo na nebu podnevi, ponoči? — Kdo je ustvaril solnce, mesec in zvezde? — Kolikokrat se menja mesec? — Kdaj ne vidimo ne solnca, ne meseca? — Kakšno je nebo, kadar ni oblakov na njem? Modro. — Ali se tudi od meseca blišči? — Kdaj je prvi, zadnji krajec? — Ali so zvezde tudi podnevi na nebu? — Zakaj jih ne vidimo? — Kdaj je sčep ali polna luna, kdaj pa mlaj? — Kdaj vidimo zvezde? — Čemu so podobne? Velikim iskram. — Kaj je še podobno zvezdi? — Kdaj solnce vzhaja, kdaj zahaja? — Kje solnce vzhaja, kje zahaja? — Kdo pase ponoči ovčice na nebu? — Ali se tudi solnce menja? — Zakaj ne moreš dolgo stati na solnci? — Ali je tudi v mesečini vroče? — Kakšno je nebo zjutraj? — Kdaj je še rudečkasto? — Kaj je večje, solnce ali mesec? — Kdo ne vidi solnca, zarje? Slepec. — Kaj dobiva zemlja od solnca? Svetlobo in toploto. — Brez solnca ne bi mogli živeti ljudje in živali, ne bi mogle rasti rastline. — Katera sozvezdja poznaš?

IV. Solnce, mesec in zvezde nam svetijo na nebu, imenujemo jih nebeška telesa. Solnce sije podnevi, mesec in zvezde svetijo ponoči. Solnce je vroče in podobno okrogli plošči. Mesec se menja štirikrat.

V. Kdaj ne vidimo solnca? — Kdaj ne vidimo meseca in zvezd? — Zakaj ne vidimo po dnevi zvezd? — Kaj nas greje? — Kako se menja mesec? — Kdaj vzhaja solnce? — Kdaj zahaja? — Kje mesec vzhaja, zahaja? — Kdo ne vidi solnca, meseca in zvezd? — Koga moramo zahvaliti, da imamo zdrave oči? — Naštej nebeška telesa! — Kje je solnčna ura? — Kateri dežnik nas varuje solnca? — Kdo pozna solnčnico? — Kdo kraljuje v nebesih? Bog in angelji itd.

Dodatek.

Pregovori: 1. Koder solnce teče, kruh se peče. — 2. Mesec kaže, pa rad laže. — 3. Visoko leta, nizko obsedi.

Vprašanje: Vsak večer gori mnogo tisoč lučic, pa noben človek jih ne prižge.

Pošalica: **Kadar otrok lovi luno in zvezde.**

Moj glavaček
Kopitlaček
Gleda v nébo, dlan izteza,
Pod oblake s prstom seza,
S prstom seza in se smeje,
Luno vidi, zvezde šteje.
Lepo zvezdo rad bi tipal,
V lice rad bi luno ščipal.
Skrije luna tolsto lice
Za oblake, za meglice;
Skoči zvezda na nogé,
A po nogah na stezé!
Brca dete se za njo,
Roko nese pred sabó:
Teče zvezda in beži,
Teče dete in lovi.
Tam je bela rimska cesta,
Zlata kola, zlata pesta,
A konjiči
Srebrniči,
In vozniki
Medeniki —
Tamkaj zvezda se spotakne,
Dete moje se primakne,
Zgrabi, prime jo za lase
In potegne zvezdo nase.
Dete nima še žepóv,
Nese v koši jo domov,
Dene v hiši na polico,
Na polico, na deščico,
Da k večerji zvezda sveti
Šredi zime in poleti.

(M—l.)

Risanje: Solnce, mesec in njegovi izpremeni.

Branje. Prvo berilo: 72. Kako visoko je nebo?

Začetnica: 65. Nebo. — 66. Solnce vse oživilja.

38. Strani neba.

Povest. Jeseni so se spravljalje ljube ptičice od nas. Bile so namenjene v toplejše, južne kraje. Pred odhodom preleté še jedenkrat znane jim kraje. Žalostna se poslavlja štorcklja, rekóč: „Z Bogom! ljubi kmet! Z Bogom! travnik, močvirje in vas! Danes se moram ločiti od vas. Hišica ti mala, na kateri sem stanovala, Bog te čuvaj ognja in viharja, da te zopet najdem, ko se vrnem!“

Slavček se napije še jedenkrat iz potoka. Potem pa se poslovi, rekóč: „Z Bogom! ljube trate! Dajale ste mi hrano in pijačo. V zahvalo sem Vam prepeval mile pesmi. Zdaj ste pa trudne in hočete si odpočiti. Dal Bog, da bi se spomladi vzbudile zopet veselo. Jaz ne morem toliko časa tu ostati in čakati na vas.“

Lastavica pogleda še jedenkrat skozi okno in prav žalostno reče: „Ljubi otroci! zdravi ostanite! Ločiti se moram in iti daleč od tu. Kako lepo je bilo, ko sem naredila gnezdice na oknu, in s kakim veseljem ste hodili gledat moje mladiče. Nikdar mi niste storili nič žalega. Naj Vas ljubi 'Bog ohrani zdrave in srečne, dokler se ne vidimo zopet!“

Kam so šle ljube ptičice jeseni? — Danes bodemo govorili o straneh neba.

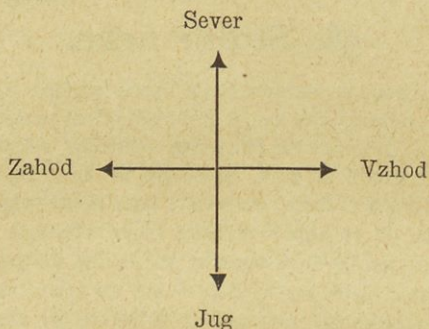
I. Kaj vidite podnevi na nebu? — Kaj vidite ponoči na nebu? — Kdaj ne vidite ponoči meseca in zvezd na nebu? — Kdaj ne vidimo podnevi solnca? — Kje se prikaže solnce zjutraj na nebu? — Kdaj nas zapušča zvečer? — Kdo ne vidi, kako solnce vzhaja? — Kdo ne vidi, kako solnce zahaja? — Na kateri strani je solnce zjutraj, zvečer?

II. Kdaj vzhaja solnce? — Kdaj zahaja? — Solnce naredi od jutra do večera po nebu pot, podobno loku. Ta pot je taka-le:

Kdaj je solnce najvišje na nebu? Opoldne. — Pokaži z roko, kje solnce vzhaja, kje zahaja, kje je opoldne, kje ga nikdar ne vidimo? — Kje je vzhod, zahod, jug, sever?

Poglejte tja, kjer je solnce zjutraj, opoldne, zvečer, kjer ga ne vidimo!

Pomolite roke na ono stran, kjer nikdar ne vidite solnca! — Obrnite se vsi na ono stran, kjer je solnce opoldne! — Pokažite z roko na ono stran, kjer je solnce zvečer! — Pokažite na ono stran, kjer je solnce zjutraj! — (Več vaj skupno in posamezno.) — Kje najbolje vidiš solnce vzhajati in zahajati? Z visoke gore. — Obkorej vzhaja, zahaja solnce poleti, pozimi, spomladi, jeseni?

III. Pokaži okna v steni, pri katerem je stol! — Na kateri strani so okna? — Kje solnca nikdar ne vidimo? — V kateri steni so tri okna? — Na kateri strani so ta okna? — Kje je solnce zvečer? — V kateri steni ste dve okni? — Pri kateri steni je peč? — Kaj je še v tej steni? Duri. — Katera stran je to? — Kje je solnce zjutraj? — Na kateri strani je omara, šolska tabla? — Na kateri strani je hodnik, dvorišče, ulica, trg, cerkev? — Čegava hiša je poleg vaše hiše na desno, levo? — Na kateri strani je ona hiša na levi, ona na desni? — Kje imate doma pri hiši vrt? — Na kateri strani je vrt? — Na kateri strani so te klopi? — Na kateri pa so te? — Na kateri strani visé podobe? — Na kateri strani je umivalnik, računilo, miza, stol itd.?

IV. Stran, kjer solnce vzhaja, imenuje se **vzhod**. Kjer solnce zahaja, tam je **zahod**. Ako se obrnemo z licem proti vzhodu, imamo na desni **jug**, na levi **sever**.

V. Na kateri strani je okno, duri tabla, zemljevid? — Ko smo v cerkvi, na kateri strani je veliki altar, mali altarji, žagrad, kor? — Na kateri strani je Trška gora, Videm, Leskovec, most, sodišče, glavarstvo, — Št. Jakobski most, Valvazorjev trg, Šiška, Rožnik? Itd.

Pokaži na načrtu mesta Ljubljane, kje je ulica Sv. Florijana, grad, zvezda, Trnovó, pokopališče, kolodvor! — Na kateri strani je ulica Sv. Florijana, grad, zvezda, Trnovo, pokopališče, kolodvor? — Kaj je za vami, pred vami, na desno, na levo? — Obrnite se proti vzhodu! — Kaj vam je na desni? — Kaj je na levi? — Kaj je za vami? — Obrnite se proti zahodu! — Kaj vam je na desno, na levo, za vami? — Imenujte vse strani! — Narišite na ploščice šolsko sobo s šolsko opravo! — Pokaži stene in povej, na kateri strani so! — Pokaži omaro, mizo, klop, šolsko tablo in povej, na kateri strani je katera teh stvari!

Dodatek.

Pregovori: 1. Solnce vzhaja in zahaja dobrim in zlim ljudem. —
2. Ves svet oko božje. — 3. Pod solncem je vse mogoče.
— 4. Počasi prideš tudi daleč.

Vprašanji: Na kaj vstane človek zjutraj? (Na noge.) — Po čem spoznaš, da je poldne? (Po želodci.)

Pametnica:

Jutranja molitev.

Ljubi Bog, zahvalim te,
Da nocoj si čuval me!
Hvala, ljubi angelji,
Zvesto ste me čuvali.

Vse, kar vidim, gozdi, polja,
Vse, o Bog, je tvoja volja;
Le veselo, ptica, poj,
Vse ti daje Bogek moj.

Čuvaj tudi, ljubi Bog,
Starše moje vseh nadlog.
Čuvaj brate, sestre mi.
Jaz pa priden bom vse dni.

(Iz *hrv.*)

Risanje: Dnevni lok, strani neba.

39. Dnevni časi.

Povest. Mali Tomko je stal pri oknu. Pričakoval je očeta, ki bi se imeli vsak čas vrniti iz mesta. Bilo je že zvečer. Mati rekó: „Bog ne daj, da bi se našemu očetu pripetila kaka nesreča. Kako lahko jih napadejo razbojniki v temnem gozdu, skozi katerega jim je iti. In zdaj je že tako pozno! V temi tudi lahko zajdejo in padejo v globoko vodo.“ Tomko žalostno vzdihuje: „Oj, da bi se že vender vrnili oče! Kako vesel bi bil potem!“ Toda očeta le ni, akoravno se je že stemnilo.

Tomko bridko joka in začne moliti molitvico, katero so ga naučili ljuba mati. Kmalu zagleda svetlo zvezdo ravno nad gozdom, odkoder bi imeli priti oče. Deček kliče: „Ljuba zvezdica, sveti mojemu očetu, da najdejo ponoči pot domov!“

In glej, zvezda sveti res vedno svetleje in vedno bližje. Kmalu začuje Tomko očetov glas, steče očetu naproti in jih srčno poljubi.

I. Kaj ste delali doma, predno ste šli danes v šolo? — Obkorej si vstal? — Ali je bil že dan? — Ali je bil dan, dokler ste še spali? — Kaj je bilo pred dnevom? Noč. — Ali je bilo ponoči svetlo? — Kako je bilo? — Kaj sveti ponoči na nebu? — Kako je še ponoči? Tiho in mirno. — Zakaj ni zdaj tako mirno? — Kakšna je trava zjutraj? Mokra. — Od česa? — Kdo je vstal prej kot vi? — Kdo še? — Kaj so storili mati, ko ste še spali? — Kako vemo, kdaj je poldne? Zvoni k molitvi. — Koliko bije zdaj ura? — Kdo si odpočije opoldne? — Kam gredó ljudje opoldne? — Kdaj zahaja solnce? — Ali postane najedenkrat noč? — Kaj je poprej? Mrači se. — Kaj je tedaj? Mrak. — Kaj nastane potem? — Kaj vidimo ponoči na nebu? — Kaj prižgemo v sobi? — Kdaj spimo? — Ali ponoči tudi ura bije

dvanajst? — Kaj je ondaj? Polnoč. — Zakaj ne čujete vsekdar, kadar bije opolnoči ura dvanajst?

II. Kdaj je solnce na nebu? — Ali postane dan najedenkrat? — Dan postaja po malem. Na vzhodu postaja vedno svetleje. Temu pravimo, da se dani, svita ali zori (zor ali svit). — Nebo je rudeče. — Kako pravimo temu? Zarja (jutranja). — Zvezde bledé. — Kdo se oglašá ob zori? Petelin. — Katere ptice začnó peti? — Kaj se prikaže potem na nebu? Solnce. — Solnce je vzšlo. — Kdaj vzhaja? Zjutraj. — Kako pravimo temu dnevnemu času? Jutro. — Česa ne vidimo več na nebu? — Kako je zdaj v gozdu? Veselo. — Ptički prepevajo. Po hišah se odpirajo duri in okna. Pastir žene čredo na pašo. Kmet vpreže konje. — Kdaj vstaneš? — Kaj delajo mati zjutraj? — Kaj delaš ti? — Kaj morate storiti, predno greste v šolo? — Zakaj morate moliti? — Kako imenujemo kapljice, ki se bliščé zjutraj po travi in listji? Rosa. — Srebrna rosa se blišči. — Zakaj pravimo tako? — Ali je solnce vedno na jednom mestu? — Kam se premika? — Kdaj stoji najvišje? Opoldne. — Ondaj je pol dneva. Solnce sije topleje. — Kaj delate opoldne? — Kaj storite, kadar opoldne zvoni? — Kdo počiva opoldne? — Kdaj kosite? — Kje se je solnce premikalo dopoldne? — Ali ostane solnce vedno nad nami? — Kdaj se pomakne nižje? Popoldne. — Kateri dnevni čas se približuje? Večer. — Ali je še tako vroče, kot je bilo opoldne? — Kdaj solnce zaide? Zvečer. — Kam se skrije? Za gore. — Kakšno je nebo tedaj? Rumeno. — To imenujemo večerno zarjo. — Ali je vedno jednako svetlo? — Kako pravimo? Mračí se (mrak, somrak). — Solnce je zašlo. — Kam žene pastir čredo? — Kam se vračajo delavci? — Kdaj večerjamo? — Kaj storite zvečer? — Kaj molite? — Kdo še spi? Ptiči. — Kaj delajo žabe? — Kaj storiš, ko zvoni? — Kaj vidimo zvečer na nebu? Zvezde in mesec. — Ali se prikažejo vse zvezde najedenkrat? — Kaj delate zvečer? — Obkorej greste spat? — Kaj storite poprej? — Katero večerno molitvico znaš?

III. Kdaj vstajamo? — Kdaj gremo spat? — Kdaj solnce vzhaja, kdaj zahaja? — Kako še pravimo, ko nastane dan? — Kje je solnce dopoldne, kje je popoldne? — Kdaj se svita? — Kdaj se mrači? — Kakšen je dan, kakšna je noč? — Kdaj bije ura dvanajst? — Kdaj zveni k molitvi? — Kaj molite opoldne, zvečer, zjutraj? — Kdaj žene pastir živino na pašo, kdaj jo žene domov?

Kaj razsvetljuje in ogreva solnce? — Ali stoji solnce vedno jednako visoko na nebu? — Kdaj je najnižje, najvišje? — Kdaj solnce vzhaja, zahaja? — Kdaj je poldne? — Kateri čas imenujemo dopoldne, popoldne? — Kako se imenuje sreda noči? — Obkorej vstanete? — Obkorej se vležete? — Kaj molite, ko se vležete in vstanete? — Kaj nam naznanja prihod solnca? — Kaj vidimo na nebu, ko je solnce že zašlo? — Ali smemo v mraku brati? — Zakaj ne? — Kako je ponoči? Hladno. — Kaj delate ponoči? — Kdo ne spi? Nočni čuvaj, stražnik, pek. — Katere živali bde ponoči? Pes, mačka, sova, lisica, volk. — Kaj prižgete zvečer, ponoči? — Kdaj gori luč dalje, pozimi ali poleti? — Kdaj se prikažejo zvezde in mesec na nebu? — Kdaj se zopet izgubé? — Kdo vstaja ob zori? — Kdo vstane pri vas prvi, kdo se vleže zadnji? — Kako se imenuje čas od jutra do poldne? — Kako se imenuje čas od poldneva do večera? — Kaj pride za jutrom, kaj za večerom? — Kaj pride za poldnevom, kaj za somrakom? — Kdaj je najtopleje, kdaj postaja hladno? — Kako imenujemo dan in noč skupaj? — Kaj morate delati podnevi? — Ponoči? — Koliko dnij ima teden? — Imenuj jih! — Koliko tednov, dnij ima mesec? — Imenuj mesece! — Koliko dnij ima leto? — Kdaj je najdaljši, najkrajši dan? — Kdaj je najdaljša, najkrajša noč? — Kdaj sta dan in noč jednako dolga? — Kaj naredi solnce od jutra do večera? — Kdaj je rosa? — Kdaj delamo? — Kdaj si odpočijemo?

IV. Jutro, poldne in večer so dnevni časi. Zjutraj vzhaja solnce, opoldne je najvišje,

zvečer zahaja. Ponoči ga ne vidimo. Ponoči vidimo na nebu mesec in zvezde.

V. Katero zvezdo vidimo zjutraj? — Katero zvezdo vidimo zvečer? — Imenuj dnevne čase! — Česa ne smete delati v mraku? — Kaj se naredi ponoči po travi? — Kakšna je rosa? — Kdo vstaja zgodaj? — Kdo hodi pozno spat? — Kdaj pridete v šolo? — Kolikokrat jemo navadno na dan? — Zakaj gledamo radi, ko solnce zahaja? — Kaj prižgemo ponoči v sobi? — Kdaj lahko delaš tudi ponoči na prostem? — Kdaj ne vidimo ponoči meseca in zvezd? — Kdaj se postilja postelja? — Kdaj se pospravlja soba? — Kdo vas varuje ponoči in podnevi? — Kdo ne more zjutraj vstati? — Kdaj se kuha zajutrek, kosilo, večerja? — Kdaj zvoni?

Dodatek.

Pregovori: 1. Rana ura, zlata ura. — 2. Noč ima svojo moč. — 3. Ne hvali dneva pred večerom. — 4. Zgodaj v posteljo, zgodaj iz postelje.

Vprašanja: 1. Kaj dela nočni čuvaj, da ga ljudje slišijo? — 2. Kaj dá vol nočnemu čuvaju? — 3. Na kaj stopiš zjutraj? (Na noge.) — 4. Kdo pride skozi steklo v sobo, pa ga ne ubije? (Svetloba.) — 5. Kaj premaga konja in junaka? (Sen.)

Pametnice:

1. Zjutraj.

Petelin jutro znani že:
Oj dete ljubo, vstani že!
Če spalo bodeš jutro celo,
Nič solnce te ne bo veselo;
Le vstani, dete, že je čas!
Umij roké, umij obraz,
Potem te solnce bo ljubilo
In zdravje, moč ti bo delilo.
Čuj! dan petelin znani že! —
Oj, dete ljubo, vstani že!

(A. Funtek v „Zabavišči.“)

2. Dobro jutro.

Dobro jutro, mámica,
Dobro jutro, tática!
Ste li dobro spavali?
Kaj ste neki sanjali?

Mi smo v snu zapazili,
Da ste nam pripravili:
Fig, rožičev in potic,
Polno skledico slaščic.

Oj, kakó lepó dišé,
Slasti nam po njih budé.
Kaj takó se smejete
In jih z roko krijete?

Dajte nam jih, prosimo,
Potlej vas poljubimo.
Dobro jutro, mámica,
Dobro jutro, tática!

(Iz hrv.)

3. Zvečer.

Glej, solnce zlató,
Že jemlje slovó,
Z žarečimi žarki
Obseva goró.

Povsod se zmračí,
Zvon „Ave“ doní,
V grmičku pa slavček
Se milo glasi.

Vse Bóga časti,
Vse sladko zaspi,
Da zjutraj veselo
Na delo hiti.

(F. Savinski v „Vrtci“.)

Branje. Abecednik: Čas.

Prvo berilo: 82. Jutro. — 83. Večer.

Začetnica: Dan. — Zjutraj. — Zvečer. — Molitev.

40. Padavine.

Nevihta.

Nekega poletnega dne je šlo več otrok v gozd. Otroci pridno iščejo jagod in ne zapazijo, kako se približuje nevihta. Kmalu začne grmeti; otroci se prestrašijo in hité proti domu. Niso še prišli iz gozda, ko se vlije ploha. Da bi se ne zmočili, vstopijo pod visok hrast, ki je stal ob poti. Božko pa se domisli besed, katere je slišal v šoli; zato pravi: „Ali še pomnite, da so nam pravili gospod učitelj v šoli, naj ne hodimo ob nevihti pod visoka drevesa, ker rado trešči vanja? Pojdimo raje naprej, če se tudi zmočimo!“

Otroci ubogajo in gredó proti domu. Niso še prišli daleč, kar trešči v hrast, pod katerim so prej stali, in ga razkolje od vrha do tal.

I. Kaj obdaja zemljo? Zrak. — Kakšen je zrak? — Kje vidimo oblake? Na nebu. — Kje vidimo meglo? Blizu zemlje. — Katere oblake radi gledate? — Kaj razžene oblake? Veter. — Kaj pada iz oblakov? Dež. — Kaj še pada iz oblakov? Toča. — Zakaj se ljudje bojé toče? — Kaj pada po zimi iz oblakov? Sneg. — Katerega snega se veselé otroci? Prvega. — Kakšni so ljudje, ki hodijo po cesti, kadar gre sneg? Beli. — Kakšne so tedaj strehe? — Kaj še pobeli sneg? — Kaj se zgodi s snegom, kadar sije solnce več dnij?

II. Kje vidiš hlape in pare? — Kaj se vzdiguje iznad zemlje? — Kaj vidiš, če se zgosté pare? Meglo, oblake. — Kje je megla? — Kje so oblaki? — Ali so oblaki vedno na nebu? — Kaj zakrijejo oblaki? — Kakšni so oblaki? Sivi. — Kaj je v oblakih? — Kaj torej pada poleti iz oblakov? Dež. — Kakšni so oblaki, ki so polni dežja? — Kakšne oblake še poznaš? — Kakšne oblake imamo torej? Mrenaste (mrene), kopaste (kope), skladaste, deževne. — Kakšni so oblaki, kadar solnce vzhaja ali zahaja? — Kako imenujemo to? Jutranja in večerna zarja. — Kdaj se naredi rosa? — Kje? — Kdaj je slana? — Kako pada dež? V kapljah. — Kakšne so kaplje časih? Majhne, drobne. — Kako pravimo takrat? Prši. — Kaj je ondaj, kadar dolgo ne gre dež? Suša. — Kako je ob suši

po vrtilih in poljih? Ondaj vene cvetje. — Kako je ob suši po ulicah? Prašno. — Kdaj škoduje dež? Kadar gre dolgo. — Kaj vidimo ondaj po polji in po ulicah? — Kako še pravimo, kadar gre dež? Dežuje. — Kaj nastane ob dežji po cesti? Mlaka, luža. — Kakšna je deževnica? Tekoča, prozorna, brez barve, brez ukusa, brez duha.

Kakšna je časih vročina poleti? Taka, da je ne moremo prenašati, da omagujejo ljudje in živali, da povešajo cvetice glavice. — S čim se ob taki vročini pokrije nebo? Z oblaki. — Kakšni so iz prva? Majhni. — Kakšni postanejo? Vedno večji. — Kakšni so ti oblaki potem? Črni in strašni. — Kako je takrat, četudi je dan? Temno. — Kaj se bliža? Nevihta, huda ura. — Zakaj se bojite ondaj? — Kaj je prignalo te črne oblake k nam? Silni veter ali piš, vihar. — Odkod veje veter? — Kakšne vetrove imamo? Vzhodnik, severnik, južnik, zahodnik. — Kaj vzdiguje vihar v zrak? — Ali ondaj grmi? — Kaj še vidite? Blisk. — Kako gre dež? Kakor bi lilo iz škafa. — Ploha je. — Kje teče tedaj voda? Po cestah, ulicah. — Kako pa pravijo otroci tedaj? Da teče potok. — Kaj se še čuje ob nevihti? Treščiči. — Kam rado treščiči? — Čemu je strelovod? — Česa ne smeš storiti ob hudi uri? — Kje ne smeš stati? — Kaj moraš storiti doma v sobi? — Kako se imenuje prav silni veter? Vihar. — Kaj vidiš po nevihti večkrat na nebu? Mavrico. — Iz koliko barv je? Iz sedmerih. — Iz katerih? Iz rudeče, pomarančaste, rumene, zelene, svetlo-modre, temnomodre in vijoličaste. — Imenuj stvari, ki so rudeče, rumene i. t. d. — Kje imamo solnce, če gledamo proti mavrici? Za hrbtom. — Kje še lahko vidimo mavrične barve? Na steklenici z vodo, če stoji na solnci, v vodi vodometa i. t. d.! — Kaj pada poleti še ob nevihti? Toča. — Kdo je to videl? — Kakšna so ta zrna? Ledena. — Kako debela je toča? — Je-li trda ali mehka? — Kje naredi škodo? — Kaj polomi? — Kaj še pada poleti, kadar je silni dež? Sodra ali babje pšeno? — Kakšna je? Mala ledena zrnica, velika kakor proso. — Kakšno škodo na-

pravi? — Kaj pada pozimi iz oblakov? Sneg. — Čemu je podoben? Malim zvezdicam. — Kako pravimo takim kosmičem? Snežinke. — Kaj pokrije sneg? Hiše, ceste, ulice, polje i. t. d. — Kakšno je potem na polji? Vse belo. — Kaj varuje sneg na polji? — Kdaj težko hodite po ulici? — Kdaj pade mnogo snega? — Na čem se vozijo potem ljudje? Na saneh. — Kdo se veseli snega? — Zakaj? — Kaj nastane, če zmrzne voda? Led. — Kje se naredi led? Na reki, potoku, jezeru, ribniku. — Kaj delaš na ledu? — Čemu rabijo led? — Kam ga spravljajo? — Kdaj se staja?

III. Kdaj gre toča in kdaj sneg? — Kakšna je toča in kakšna je sodra? — Kdaj se vozijo ljudje na saneh? — Kakšen je sneg? — Kakšne so snežinke? — Kaj je ploha? — Kje škoduje? — Kdaj prši? — Kaj polomi toča na polji. kaj na vrtih? — Kaj prižene k nam črne oblake? — Kaj še vidimo in slišimo ob nevihti? — Kdaj se za- bliska? — Kaj stori strela? — Kam udari najraje? — Kaj moramo storiti ob nevihti doma, na prostem? — Kako se moramo varovati, da ne trešči v nas? — Kakšno je ob hudi uri po cesti? — Kdaj kopni sneg? — Kdaj se taja led? — V kaj se izpreminja sneg, led? — Zakaj ne gre dež pozimi? — Iz par postanejo megle in oblaki.

IV. Dež gre, pada, lije; dežuje. Droben dež prši. Ploha se vlije kakor iz škafa. Poleti gre toča, pozimi sneg. Časih pada babje pšeno. Ob nevihti grmi, bliska se in treska. Dež, toča in sneg so padavine. Megla, rosa, slana, oblaki, dež, sneg, toča, grom in blisk so zračni pojavi.

V. Kaj prižene poleti k nam črne oblake? — Kako dolgo traja nevihta? — Kako je v sobi, kadar je nebo pokrito s črnimi oblaki? — Kaj imenujemo sušo? — Kaj zopet okrepi cvetje in zeljenad? — Kaj polomi toča po vrtih? — Kdaj nosimo dežnike? — Kam teče voda od streh? — Kdaj prši? — Kdaj letajo lastavice nizko? — Kdaj se bliska, grmi in treska? — Česa se bojite? — Zakaj? — Kako koristi dež, sneg, led? — Kako škoduje

dež, sneg, led? — Kdo nam daje dež in sneg? Bog.
— Kdo daje mraz in vročino? Bog. — Kdo daje noč in
dan? Bog. — Bog je dobrotljiv. Njegova dobrota traja večno.

Dodatek.

Pregovora: 1. Po dežji solnce sije. — 2. Z dežja pod kap.

Vprašanje: Podobno je bliščečemu biseru in visi zarana na travnih
bilkah?

Pametnice:

1. Oblakom.

Razvedrilo se nebó,
Kam obláčki, kam obláčki
Ste se naglo nam poskrili?
Ste na nas se razsrdili?
Oj pokažite se nam!
Solnce peče,
Zemlja poka;
Prinesite nam dežká,
Da se zmoči zemljica,
Ki nam daje kruheka.

(Iz „Vrtca“.)

2. Sneg.

Juhé, juhé, juhé,
Sneg prvi pada že!
Na polje, trato, vrt in log
Potresa perje ljubi Bog,
Da zdaj, ko mraz grozi skeleč,
Ne zeblo bi rastlin preveč.
Čuj, prvi sneg, le vse skrbnó
Pokrij z odejo nam gorkó.

(A. Funtek v „Zabavišči“.)

3. Nevihta.

Tam je bela rimska cesta,
Zlata kola, zlata pesta,
Konji sivi,
Ognjegrivi:
Goni sveti jih Ilija,
A na vozu je Marija,
Sveti Peter, sveta Ana,
Stari Josip do Ivana,

Do Ivana krstiboga,
Ž njim ovčica nedoroga,
Sviloruno jagnje belo,
Ki v naróčaj mu je selo.
Zdaj Ilija z bičem trešči,
Da po zemlji se zablešči !
Kola gromna ropotajo,
Konji plamen rezgetajo.
Zibajo se vsa nebesa,
Črna zemlja se potresa,
Polna luna bledolika
Za oblake se unika ;
Žarek njene luči jasne
Ves v megljenem morji vgasne.
Piš vihari,
Dež udari,
V hrib, dolino z viška lije,
In debela toča bije.
Pride angelj od Boga,
Perotnici dve ima ;
Kadar z nova se zablisne,
Dete naše k sebi stisne,
Perotnico nanj razpne,
Govoriti mu začne :
„Semkaj stopi, sinek moj,
Nič viharja se ne boj!“
To mu reče in izgine. —
Zdajci luna zopet sine.

(Fr. Levstik.)

Branje. Abecednik: Zemlja in zrak. — Snežec.
Prvo berilo: 62. Voda. — 64. Mavrica. — 69. Vi-
harna noč. — 70. Veter.
Začetnica: 67. Solnce in dež. — 68. Veter.

„Pedagogičsko društvo“ je izdalo in založilo do sedaj sledeče knjige:

1. **Pedagogičski letnik**, I. leto, 1887, uredil Fr. Gabršek . . . po 1·50 gl.
2. Fr. Gabršek: **Občno vzgojslovje**, 1887 . . . „ —80 „
3. J. Bezljaj: **Pouk o črtežih**, II. del, 1887 . . . „ —30 „
4. **Pedagogičski letnik**, II. leto, 1888, uredil Fr. Gabršek . . . „ 1·40 „
5. Fr. Gabršek: **Občno ukslovje**, 1888 . . . „ —80 „
6. **Pedagogičski letnik**, III. leto, 1889, uredil Fr. Gabršek . . . „ 1·50 „
7. Fr. Gabršek: **Izkustveno dušeslovje**, 1889 . . . „ —80 „
8. **Pedagogičski letnik**, IV. leto, 1890, uredil Fr. Gabršek . . . „ 1·50 „
9. Fr. Gabršek: **Jezikovni pouk v ljudski šoli**. I. Teoretični del, 1890 . . . „ —80 „
10. J. Bezljaj: **Navod k početnemu risanju in oblikoslovju**, 1890 . . . „ —35 „
11. **Pedagogičski letnik**, V. leto, 1891—1892, uredil Fr. Gabršek . . . „ 1·40 „
12. J. Bezljaj: **Pouk o črtežih (planih)**. Drugi pomnoženi natis, z 59 podobami, 1894 . . . „ —50 „
13. Fr. Gabršek: **Nazorni pouk v ljudski šoli**. I. del, 1894 . . . „ 1·50 „

